

ISAS 2019

International Symposium on Innovative Approaches in Scientific Studies

Section: Social, Human and Administrative
Sciences

PROCEEDINGS

www.isassymposium.org

symposium.isas@gmail.com

19 - 21 April, 2019 , Ankara, Turkey

PROCEEDINGS

3rd International Symposium on Innovative Approaches in Scientific Studies

Section: Social, Human and Administrative Sciences

Ankara / Turkey

19-21 April 2019

3rd International Symposium on Innovative Approaches in Scientific Studies

Section: Social, Human and Administrative Sciences

Ankara / Turkey

19-21 April 2019

Typesetting

Assist. Prof. Dr. Turgut ÖZSEVEN

Lecturer Sadık ÖNAL

Lecturer Volkan KARACA

Cover Design

Assist. Prof. Dr. Turgut ÖZSEVEN

Editors

Assist. Prof. Dr. Turgut ÖZSEVEN

Lecturer Volkan KARACA

eISSN: 2618-6446

Published by SETSCI

Publication Date: May 15, 2019

CONTENTS

Committee.....	v
Keynote/Invited Speakers	ix
Participating Countries.....	x
Topics.....	xi
Control strategies against invasive pest Box Tree Moth – <i>Cydalima perspectalis</i> in Georgia	1
Классическая наука дипломатия и народная дипломатия: в условиях глобализации современного мира.....	5
What is entrepreneurship through the glasses of Z generation? Evidence from Kyrgyzstan.....	16
Design and Development of a Hand Exoskeleton Robotic System	17
Grasshoppers That May Cause Significant Damage to Agriculture in Azerbaijan (Orthoptera: Acrididae).....	18
Vizyon 2053: FeTeMM ile İnovasyon.....	20
Financing Methods Utilized in New Vehicle Investments of Logistics Companies.....	21
Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Ağaç ve Çevreye Yönelik Tutumlarının İncelenmesi	24
Turizm Girişimciliği: Kavram ve Literatür.....	29
Müşteri İlişkileri Yönetimi Sürecinde İletişimin Yeri ve Önemi.....	36
Erkek Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rolü Streslerinin Belirlenmesi	40
İklim Değişikliği ve Dünya ülkelerine Tesiri.....	45
Uyku Bozuklukları ve Kardiyovasküler Hastalıklar	48
Türkiye'nin 2019 Yılı Ticari Vizyonu ve İhracat Yol Haritası.....	55
Yerli Turistlerin Turizm Değer Algılarının Turist Profili Bağlamında Değerlendirilmesi: Bartın İli Örneği	59
Eğitim Sektörü Muhasebe Uygulama Süreçleri: Özel Okul Örneği	80
Kamu Sektörü Muhasebe Denetimi Etkinliğinin, Muhasebe Çalışanları Üzerine Etkisi: Amasya Üniversitesi Çalışanları Alan Çalışması	89
Kuyumculuk Muhasebesi.....	95
Er-Rāğīb el- İsfahānī'nin ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a Adlı Eserinde Hadis Kullanımı ve Yorumu	100
Türkiye'de Dilencilik Olgusuna Bakış: Bir Literatür İncelemesi	112
Some Aspects Of Forming Sustainable Education As A Condition Of Strong Social Policy	122
Некоторые Аспекты Формирования Устойчивого Образования Как Условие Сильной Социальной Политики.....	124
Lider Üye Değişimi İle Duygusal Bağlılık İlişkisinde Algılanan Örgütsel Desteğin Aracı Rolü: Bir Kamu Kurumunda Uygulama	127

Organization Committee

- Turgut Özseven, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey, Chair
Azamat Maksüdünov, Kyrgyz Turkish Manas University, Kyrgyzstan, Member
Guguli Dumbadze, Batumi Shota Rustaveli State University, Georgia, Member
Ebubekir Yaşar, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey, Member
Erdal Ekici, Canakkale Onsekiz Mart University, Turkey, Member
H. Hale Künüçen, Baskent University, Turkey, Member
Köksal Erentürk, Atatürk University, Turkey, Member
Mehmed Ganic, International University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, Member
Mehmet Kamanlı, Konya Technical University, Turkey, Member
Pelin Gürkan Ünal, Namık Kemal University, Turkey, Member
Vahdet Özkoçak, Hitit University, Turkey, Member
Xatire Quliyeva, Azerbaijan Academy of Sciences, Azerbaijan, Member

Scientific Committee

- Ahmed Hussein Aliwy, University of Kufa, Iraq
Ahmed Al-Durra, Khalifa University, UAE
Ahmad Al-Omari, Al al-Bayt University, Jordan
Ahmet Adıgüzel, Ataturk University, Turkey
Ahmet Koçak, Selcuk University, Turkey
Ali Durmuş, Erciyes University, Turkey
Ali Mutlu, Celal Bayar University, Turkey
Ali Paşa Hekimoğlu, Recep Tayyip Erdoğan University, Turkey
Ali Yılmaz Gündüz, Inonu University, Turkey
Alper Cumhur, Hitit University, Turkey
Alptuğ Ünal, Konya Technical University, Turkey
Al-Araji Hasan, University of Technology, Iraq
Alpaslan Yarar, Konya Technical University, Turkey
Alper Tunga Peker, Agri İbrahim Cecen University, Turkey
Anand S. Aswar, Sant Gadge Baba Amravati University, India
Arif Guliyev, National Aviation University, Ukraine
Arzum Işıtan, Pamukkale University, Turkey
Ayşegül Durukan, Duzce University, Turkey
Azamat Maksüdünov, Kyrgyz Turkish Manas University, Kyrgyzstan
Aziz Erkan, Sinop University, Turkey
Bahtiyar Mehmetoğlu, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey
Banu Çiçek Kurdoğlu, Karadeniz Technical University, Turkey
Barış Yılmaz, Manisa Celal Bayar University, Turkey
Bekir Cengil, Çankırı Karatekin University, Turkey
Bekir Tanay, Muğla Sıtkı Koçman University, Turkey
Belgin Sırıken, Ondokuz Mayıs University, Turkey
Berna Hekimoğlu, Healt Science University, Turkey
Bihter Zaimoglu Onat, Cukurova University, Turkey
Bilgehan Kekeç, Konya Technical University, Turkey
Bilgin Taşkın, Yüzüncü Yıl University, Turkey
Levent Seyfi, Konya Technical University, Turkey
Ljiljana Trajkovic, Simon Fraser University, Canada
Loredana Judele Gheorge, Asachi Technical University of Iasi, Romania
Lucian N. Vintan, University of Sibiu, Romania
Lütfullah Dağkurs, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey
M.Emin Aydın, University of the West of England, UK
M.lütfi Hidayetoğlu, Selçuk University, Turkey
M.Sami Döndüren, Konya Technical University, Turkey
Manina Nagervadze, Batumi Shota Rustaveli State univeristy, Georgia
Medea Burjanadze, University of Georgia University, Georgia
Mehmed Ganic, International University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
Mehmet Ekici, Yalova University, Turkey
Mehmet Kamanlı, Selçuk University, Turkey
Mehmet Yüksel, Cukurova University, Turkey
Meryem Şenay Şengül Demirak, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey
Melis Attar, Selcuk University, Turkey
Mine Tülin Zateroğlu, Çukurova University, Turkey
Muhammet Baykara, Fırat University, Turkey
Muhammet Fatih Ak, Antalya Bilim University, Turkey
Muharrem Düğenci, Karabük University, Turkey
Murat Çetinkaya, Ordu University, Turkey
Murat Polat, Fatih Sultan Mehmet University, Turkey
Murtadha Kanim Adea Al-Jupory, University of Kufa, Iraq
Mustafa Canbeki Artvin Çoruh University, Turkey
Mustafa Keskinkılıç, Ataturk University, Turkey
Müslimat Allahverdiyeva, Baku Eurasian University, Azerbaijan
Nalan Kandırmaz, Mersin University, Turkey
Necaattin Barışçı, Gazi University, Turkey
Necati Özdemir, Balıkesir University, Turkey

Binnur Meriçli Yapıcı, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey
Birsen Altay, Ondokuz Mayıs University, Turkey
Bishwambhar Roy, Women's Christian College, India
Burak Markal, Recep Tayyip Erdoğan University, Turkey
Burcu Begüm Kenanoğlu, Usak University, Turkey
Cagdas Allahverdi, Toros University, Turkey
Can Ünal, Namık Kemal University, Turkey
Canan Oral, Amasya University, Turkey
Cem Sinanoğlu, Erciyes University, Turkey
Cem Tokatlı, Trakya University, Turkey
Cenk Güner, Hatay Mustafa Kemal University, Turkey
Ceren Katipoğlu, Cankaya University, Turkey
Cihan Özgür, Balıkesir University, Turkey
Cüneyt Civelek, Yozgat Bozok University, Turkey
Cüneyt Kurtay, Gazi University, Turkey
Çağdaş Caz, Yozgat Bozok University, Turkey
Derya Öğüt Yavuz, Uşak University, Turkey
Derya Öztürk, Ondokuz Mayıs University, Turkey
Doğan Engin Alnak, Sivas Cumhuriyet University, Turkey
Duygu Erkan, Sinop University, Turkey
Ebubekir Yaşar, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey
Ediz Güripek, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey
Elif Bayramoğlu, Karadeniz Technical University, Turkey
Elif Merve Alpak, Karadeniz Technical University, Turkey
Emel Ceyhan Sabır, Çukurova University, Turkey
Emina Berbić Kolar, Osijek University, Croatia
Emin Arslan, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey
Emine Diraman, Ondokuz Mayıs University, Turkey
Emine Gül Cansu Ergün, Baskent University, Turkey
Engin Nas, Duzce University, Turkey
Ercüment Ayazlı, Sivas Cumhuriyet University, Turkey
Erdal Ekici, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey
Erdal Yılmaz, Ondokuz Mayıs University, Turkey
Erhan Çalışkan, Karadeniz Technical University, Turkey
Fadime Seçgin, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey
Fahrettin Geçen, Inonu University, Turkey
Faik Alekperov, Azerbaijan National Academy of Sciences, Azerbaijan
Fatih Altun, Erciyes University, Turkey
Fatma Gonul Solmaz, Ondokuz Mayıs University, Turkey
Fuat Kara, Duzce University, Turkey
Figen Karaferye, Kutahya Dumlupınar University, Turkey
Fikret Yılmaz, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey
Filiz Ersöz, Karabük University, Turkey
Filiz Tavşan, Karadeniz Technical University, Turkey
Nejla Cini, Istanbul Technical University, Turkey
Neval Topcu Altıncı, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey
Nesli Tuğban Yaban, Başkent University, Turkey
Neslihan Yıldız, Pamukkale University, Turkey
Nihal Derin Coşkun, Ordu University, Turkey
Nilsun Sariyer, Muğla Sıtkı Koçman University, Turkey
Nilüfer As, Recep Tayyip Erdoğan University, Turkey
Niyazi Bilim, Konya Technical University, Turkey
Nural Erzurum Alim, Ankara Yıldırım Beyazıt University, Turkey
Nuray Mısır, Karadeniz Technical University, Turkey
Nurcan Bilgili Güngör, Amasya University, Turkey
Nurcan Çalış Açıkbaş, Bilecik Şeyh Edebali University, Turkey
Nurcan Süklüm, Hitit University, Turkey
Nurdoğan Topal, Usak University, Turkey
Nurettin Akçakale, Abant İzzet Baysal University, Turkey
Nurettin Bağırılmaz, Mardin Artuklu University, Turkey
Oğuzhan Yavuz Bayraktar, Kastamonu University, Turkey
Oğuzhan Yanar, Ondokuz Mayıs University, Turkey
Oktay Muhtaroglu, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey
Özgür Alparıslan, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey
Özgür Doğan Uluözlü, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey
Özlem Demir, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey
Özlem Oktay, Atatürk University, Turkey
Pelın Gürkan Ünal, Namık Kemal University, Turkey
R. Cüneyt Erenoğlu, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey
Rabia Köse Doğan, Selcuk University, Turkey
Rıza Atav, Namık Kemal University, Turkey
Rüveyda Kömürlü, Kocaeli University, Turkey
Saadet Ela Pelenk, Recep Tayyip Erdoğan University, Turkey
Safarova İlham, Baku State University, Azerbaijan
Sait Barış Güner, Recep Tayyip Erdoğan University, Turkey
Saliha Erentürk, Atatürk University, Turkey
Saniye Elvan Öztürk, Aksaray University, Turkey
Seda Sucu, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey
Sedef Dikmen, Anadolu University, Turkey
Selahattin Bardak, Sinop University, Turkey
Selahattin Budak, Gümüşhane University, Turkey
Selime Menteş Çolak, Ege University, Turkey
Sema Mumcu, Karadeniz Technical University, Turkey
Semcheddine Derfouf, University of Biskra, Algeria
Sena Özen Yıldırım, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey
Sercan Özkeleş, Ordu University, Turkey
Serap Yılmaz, Karadeniz Technical University, Turkey
Serdal Arslan, Harran University, Turkey

Guguli Dumbadze, Batumi Shota Rustaveli State University, Georgia

Güray Uyar, Ankara Hacı Bayram Veli University, Turkey

Güven Çankaya, Ankara Yıldırım Beyazıt University, Turkey

H. Hale Künüçen, Baskent University, Turkey

Hafida Bouarfa, University of Blida, Algeria

Hakan Keles, Bozok University, Turkey

Hakan Kendir, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey

Hakan Polatçı, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey

Hakkı Kalaycı, Çankırı Karatekin University, Turkey

Halil Demirer, Marmara University, Turkey

Handan Özsrıkıntı Kasap, İstanbul Gedik University, Turkey

Hande Sezgin, İstanbul Technical University, Turkey

Harun Sümbül, Ondokuz Mayıs University, Turkey

Hasan Gül, Kyrgyz Turkish Manas University, Kyrgyzstan

Hatice Ulusoy, Muğla Sıtkı Koçman University, Turkey

Havva Dinler, Usak University, Turkey

Hayati Olğar, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey

Hayriye Serra Altınoluk, Muğla Sıtkı Koçman University, Turkey

Hikmet Hüseyin Çatal, Dokuz Eylül University, Turkey

Hilal Kahveci, Bilecik Şeyh Edebali University, Turkey

Huseyn İbrahimov, Azerbaijan Academy of Sciences, Azerbaijan

Hülya Demirören, Fırat University, Turkey

Hülya Kuru Mutlu, Eskişehir Osmangazi University, Turkey

Hürmüz Koç, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey

Hüseyin Nursoy, Bingöl University, Turkey

Hüseyin Peker, Artvin Çoruh University, Turkey

İlknur Aydın Avcı, Ondokuz Mayıs University, Turkey

İbrahim Develi, Erciyes University, Turkey

İbrahim Sevim, Karamanoğlu Mehmetbey University, Turkey

İbrahim Uyanık, Marmara University, Turkey

İlker Dalkıran, Erciyes University, Turkey

İlker Yıldız, Bolu Abant İzzet Baysal University, Turkey

İlyas Kartal, Marmara University, Turkey

İpek Yağın Eniş, İstanbul Technical University, Turkey

İrakli Dochviri, Caucasus International University, Georgia

İshak Cumhur, Recep Tayyip Erdoğan University, Turkey

İsmail Altın, Karadeniz Technical University, Turkey

İsmail İşeri, Ondokuz Mayıs University, Turkey

İsmail Tuna, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey

İsmet Sezer, Gümüşhane University, Turkey

Kadriye Aydemir, Amasya University, Turkey

Jamshed Iqbal, University of Jeddah, Saudi Arabia

Serdar Dizman, Recep Tayyip Erdoğan University, Turkey

Shermukhamedova Niginakhon Arslonovna, National University of Uzbekistan, Uzbekistan

Sibel Şardağ, Uludağ University, Turkey

Şehla Musayeva, Azerbaijan Academy of Sciences, Azerbaijan

Şerife Cankurtaran Sayar, Yüksek İhtisas University, Turkey

Servet Aras, Yozgat Bozok University, Turkey

Seyil Najimudinova, Kyrgyz Turkish Manas University, Kyrgyzstan

Şenol Bayraktar, Recep Tayyip Erdoğan University, Turkey

Soner Akın, Hatay Mustafa Kemal University, Turkey

Soner Özen, Yozgat Bozok University, Turkey

Soltan A. Alharbi, University of Jeddah Kingdom of Saudi Arabia, Saudi Arabia

Sultan Erkan, Sivas Cumhuriyet University, Turkey

Süleyman Adak, Mardin Artuklu University, Turkey

Muhammet Baki Minaz, Siirt University, Turkey

Şirin Çetin, Ondokuz Mayıs University, Turkey

Şükrü Yıldız, Ahi Evran University, Turkey

Tahire Allahverdiyeva, Azerbaijan National Academy of Sciences, Azerbaijan

Tahire Özen Öztürk, Abant İzzet Baysal University, Turkey

Tahseen Fadhil Alani, University of Technology, Iraq

Taner Ersöz, Karabük University, Turkey

Tarık Yazar, Ondokuz Mayıs University, Turkey

Temel Göktürk, Artvin Çoruh University, Turkey

Tuba Karaca, Ondokuz Mayıs University, Turkey

Tuğba Düzenli, Karadeniz Technical University, Turkey

Tuğçe Karaduman, Aksaray University, Turkey

Turgut Özseven, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey

Umut Okkan, Balıkesir University, Turkey

Ümit Ayata, Atatürk University, Turkey

Vahdet Özkoçak, Hitit University, Turkey

Vedat Keskin, Ondokuz Mayıs University, Turkey

Vedat Sağlam, Ondokuz Mayıs University, Turkey

Veysel Yılmaz, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey

Volkan Onar, Pamukkale University, Turkey

Volkan Şenay, Bayburt University, Turkey

Volkan Yılmaz, Karadeniz Technical University, Turkey

Xatire Quliyeva, Azerbaijan Academy of Sciences, Azerbaijan

Yadigar Sekerci Firat, Amasya University, Turkey

Yavuz Kaplan, Pamukkale University, Turkey

Yener Bektaş, Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Turkey

Yılmaz Seçgin, Tokat Gaziosmanpaşa University, Turkey

Yusuf Bozkurt, İskenderun Technical University, Turkey

Kamala Salamova, Sumqait State University, Azerbaijan
Kaveh Ostad-Ali-Askari, Islamic Azad University, Iran
Kemal Furkan Sökmen, Bursa Technical University,
Turkey
Koray Karabulut, Sivas Cumhuriyet University, Turkey
Köksal Erentürk, Atatürk University, Turkey
Kübra Ünal, Selcuk University, Turkey
Laith Ali Al-hakim, University of Kufa, Iraq

Yüksel Öner, Ondokuz Mayıs University, Turkey
Zafer Dikmen, Anadolu University, Turkey
Zakaria Boumerzoug, University of Biskra, Algeria
Zeynep Ceylan, Ondokuz Mayıs University, Turkey
Zeynep Tatlı, Trabzon University, Turkey
Zeynep Zeliha Bayazıt, Ankara University, Turkey
Zülal Akbay Arama, Istanbul University, Turkey

KEYNOTE/INVITED SPEAKERS

Prof. Dr. Güven Çankaya

Ankara Yildirim Beyazit University, Turkey
"Vision 2053: Innovation with STEM"

Dr. Jamshed Iqbal

University of Jeddah, Saudi Arabia
"Design and Development of a Hand
Exoskeleton Robotic System"

Prof. Dr. Medea Burjanadze

Agricultural University of Georgia, Georgia
"Control strategies against invasive pest
Box Tree Moth - *Cydalima perspectalis* in
Georgia"

Dr. Seyil Najimudinova

Kyrgyz Turkish Manas University,
Kyrgyzstan
"What is entrepreneurship through the
glasses of Z generation? Evidence from
Kyrgyzstan"

Dr. Safarova Ilhama

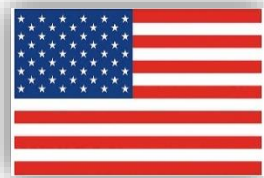
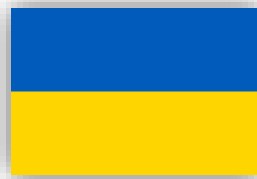
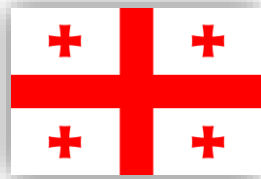
Baku State University, Azerbaijan
"Locusts that seriously damaged
agricultural production in Azerbaijan"

Prof. Dr. Arif Guliyev

National Aviation University, Ukraine
"Classical science diplomacy and public
diplomacy: in the context of the
globalization of the modern world"

Participating Countries

3rd International Symposium on Innovative Approaches in Scientific Studies

Section: Social, Human and Administrative Sciences

TOPICS

Actuarial Sciences
Finance-Banking-Insurance
Printing, Publishing and Redak
Office Services and Secretariat
Labor Economics And Industrial Relations
International Trade
Economics
Financial Economics Accounting
Entrepreneurship
General and Applied Economics
Public Relations and Human Resources Management
Economic Methodology
Communication and Media
Public Administration
Logistics and Transportation
Advertising
Marketing
Management of health institutions
Political Science
Sosyal Hizmetler
Social Services
Local Administration
Management and Organization

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Turgut Ozseven", is positioned above the printed name.

Assist. Prof. Dr. Turgut ÖZSEVEN
On behalf of the Organizing Committee
ISAS 2019 Symposium Chair

Control strategies against invasive pest Box Tree Moth - *Cydalima perspectalis* in Georgia

Medea Burjanadze^{1*}, Archil Supatashvili¹ and Temel Gorkturk²

¹Department Forest Protection, Vasil Gulisashvili Forest Institute, Agricultural University of Georgia, Tbilisi, Georgia

², Department of Forest Engineering, Forest Faculty Artvin Coruh University, 08000 Artvin, Turkey

*Corresponding author: m.burjanadze@agrni.edu.ge

*Speaker: m.burjanadze@agrni.edu.ge

Presentation/Paper Type: Oral / Full Paper

Abstract – The Box Tree Moth (BTM) - *Cydalima perspectalis* (Walker, 1859) (Lepidoptera; Crambidae) was introduced in Georgia in 2012 and in the next year it began to defoliate *Buxus* spp in large quantities. Today the situation is quite alarming in that BTM damage *Buxus colchica*, which is an endemic species of Caucasian flora and threatened by habitat loss. The larvae feed on leaves and shoots, causing serious damages, defoliating box trees, causing economic, social and environmental problems. The pest has 2 generations in Georgia.

In 2017-2018, WitaTrap® Funnel trap system, with pheromone CYDAWIT® were used for the monitoring and control of BTM and in total approximately 93000 (2017) and 74000 (2018) adults were captured.

Biological pesticides based on entomopathogenic bacteria, *Bacillus thuringiensis* var. *kurstaki*, sold as Lepidocid CK-M (Georgian Production) and DiPel® against L2-L5 instar larvae were used. Efficiencies achieved 60,6-88,6% respectively. More than 350 insects were dissected and studied. Only findings of exemplars in August, 2017 were observed to develop fungal symptoms on the body of adult insects in natural habitats of boxwood forest. To isolate pathogens on different artificial media (SDAY, PDA), of entomopathogenic fungus *Beauveria bassiana* were identified.

Keywords – *Cydalima perspectalis*, *Buxus colchica*, pheromone trap, *Bacillus thuringiensis*, *Beauveria bassiana*

I. INTRODUCTION

Alien invasive species have been described as an outstanding global problem. Numbers of species introductions to new habitats have been accelerated all over the world due to the increasing mobility of people and goods over the past decades. Numerous alien insect species, many of them introduced only in the last century have become successfully established in various ecosystems in Georgia.

The Box Tree Moth (BTM) - *Cydalima perspectalis* (Walker, 1859) (Lepidoptera; Crambidae) is an insect of Asian origin [1]-[3] from the humid subtropical regions of East Asia, India [4], China [5], Japan [6], Korea [7] and Far East Russia [8]. Within a few years it has already invaded at least 16 European countries, in which it has become a serious pest of ornamental box trees (*Buxus* spp.) [9]-[10]-[11]-[12]-[13]-[14]-[15]-[16]-[17]-[18].

In Georgia BTM was introduced in 2012. During the preparation to the 2014 Winter Olympics was introduced from Italy to Sochi with the planting stock of *Buxus sempervirens*, then arrived in Georgia and in the next year it began to defoliate *Buxus colchica* in large quantities, as a species of *Buxus* native to Georgia (country), Azerbaijan [19]-[20]-[21], that recently invaded Georgia, Turkey and the Caucasus, causing serious damage to ornamental box (*Buxus* sp.) shrubs and trees [19]-[22]-[23]. *Buxus colchica* is an endemic species of Caucasian flora and threatened by habitat loss. BTM larvae cause damage not only in native habitats of box trees, also in public and private gardens and parks [21].

Today the situation is quite alarming in Western Georgia, that BTM damage *Buxus colchica*, which is an endemic species of Caucasian flora and threatened by habitat loss [24]. The larvae feed on leaves and shoots [25] causing serious damages, defoliating box trees, causing economic, social and environmental problems [26].

The development of management strategies against *C. perspectalis*, are urgently needed to preserve the natural box tree forests in Georgia..

II. MATERIALS AND METHOD

Site of Investigation

The study of spreading of BTM - *Cydalima perspectalis* individuals was conducted in the summer of 2016, in nature distribution of *Buxus colchica* of different regions and locations in Georgia: Imereti, Racha, Tsageri, Samegrelo and Adjara [21].

In 2017-2018, Different instars of living larvae and moth of *C. perspectalis* were collected manually from boxwood forest of West Georgia

In every location are made visual assessments at least 50 individuals of box trees and hedges. Then, evaluated plants are distributed in 5 different levels of damage, basing on assessment for the degree of defoliation of box trees by pest larvae, using its own 5 point scale. [27]

Pheromone trap

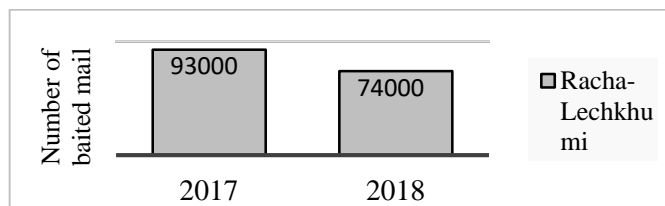

Fig. 3. Total number of *C.perspectalis* captured in Tsageri – Ambrolauri region 2017-2018

Fig.4. *C.perspectalis* captured in in pheromone trap

Fungal distribution and isolation

Adult of BTM, infected with entomopathogenic fungi were found in the nature, boxwood forest during field trip in the Tsageri District. The fungus was identified using microscopic preparations made directly from mycelia developing on the moth. After morphological analysis of monocultures, individual isolates of *Beauveria* sp. was identified. Conidia dimensions were between (1.5) 2.0 – 3.0 (4.0) x (1.5) 2.0 – 2.5 (- 3.0) μm.

Bioassay

Results of the laboratory bioassay and field trial, bacterial biopesticides and fungus strain for the control of *C.perspectalis*, after 12 days are presented in figures 5 and 6.

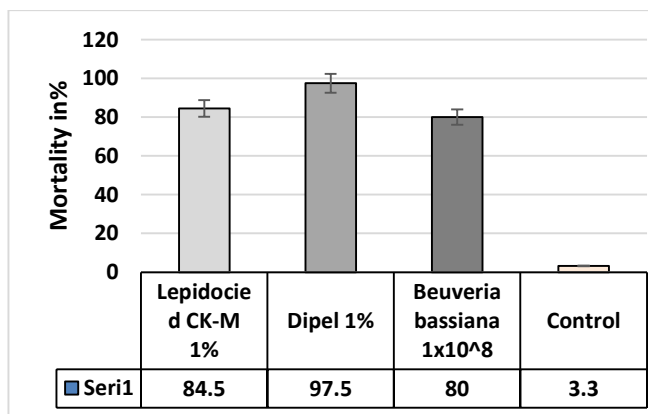

Fig. . Effectives of bioesticides against *C.perspectalis* larvae in Laboratory after 12 day.

In laboratory experiments two *Bt* commercial product and one of entomopathogenic fungus strain were used against larvae L2-L5 instars of BTM. The mortality in the control reached 3.3% and the treated groups the corrected mortality achieved 97,5% (DiPel®), 84,5% (Lepidocid CK-M) and 80% (local isolation *Beauveria bassiana* -MB-103). To conclude this laboratory test showed a high level of insecticidal activity of the commercial production and local fungus isolates on the BTM.

In the field experiments, suspension of *Bt* pesticides Lepidocid CK-M and DiPel® with 1%, and local isolation *Beauveria bassiana* -MB-103 1x10⁸ concentration were spraying. The efficiency were calculated on 12 day after application and compared to the control, where mortality of larvae from Lepidocid CK-M - 60.6%, DiPel® -88.6%, *Beauveria bassiana*-MB-103 -60%, in control 17.3% were observed.

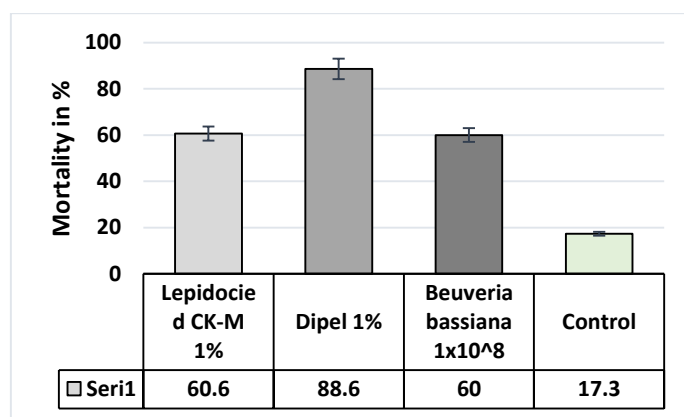

Fig. Effectives of bioesticides against *C.perspectalis* larvae in Laboratory after 12 day.

IV. DISCUSSION

The moth trapping in the untreated control indicate that the pest population density was in numbers that cause serious damage (Fig.1). Monitoring with pheromone traps showed that for trap installation until to remove total number of captured males in 2017 was 93000 and 2018 – 74000 and during one years, number of captured mails reduce on 19000 adults which 20.5 %. The majority of males was caught during in the second decade of May (first generation) and in first decade of August (second generation).

Assessing the potential of biocontrol agents against BTM under the field conditions, *Bt* pesticides Lepidocid CK-M, DiPel® and local isolation *Beauveria bassiana* -MB-103 were statistically superior compared to the control. In the treatment with DiPel® real damage caused by BTM was estimated at 11,4%, with Lepidocid CK-M -39,4% and in case of *Beauveria bassiana* -MB-103 achieved -40%.

The continues use of broad spectrum insecticides in Georgia can lead to resistance, environmental contamination, health hazards and dangerous for human [32]. The results indicate that infestation can be significantly reduced through tree successive applications with *Bt* and *Beauveria bassiana*.

V. CONCLUSION

1.The box-tree moth has shown rapid active spread since 2012 when it first appeared in the West Georgia.

Классическая наука дипломатия и народная дипломатия: в условиях глобализации современного мира

**Ариф Джамиль оглу ГУЛИЕВ,
Доктор юридических наук, дипломат,
профессор кафедры международного права
Национального авиационного университета,
Заслуженный работник образование Украины,
Академик Украинский академия наук,**

"Ben konuşmamı başlamazdan önce Saygıdeğer Simposium başkanı Turğut Özseven beye ve bu simposiumun düzenlenmesinde zehmetleri olan bütün değerli akademisyen arkadaşlarıma derin teşekkürlerimi yetirem ve hepinizi selamlıyor, simposiumun işine başarılar diliyorum!

Onu da deyim ki, Aslen Azerbaycan Türküyem ve uzun yıllardır ki, Ukraynada hukuk bilim alanında akademisyenem, diplomatiya üzere professoram. Konuşma metnim rus dilinde olsa da ben bir türk asilli akademisyen olarak düşüncelerimi Sizlere türk lehcesinden hiç farklanmayan azerbaycan türkcüsünde sunmaktan kurur duyuram.

Böylelikle Sevgili meslektaşlarım ben «Modern dünya - küreselleşme süreci ve klasik bilim ve halk diplomasisi» mevzusunda Sizlerle düşüncülerimi paylaşmak istiyorum.

Дипломатия широко используется во всех областях современного мира. Если кто-то скажет, что ничего не смыслит в дипломатии, то позволю не согласиться. Ваше поведение, манера общения, ваши посты в социальных сетях и публичные выступления, жесты, глаза, улыбка, ваша походка, даже ваши волосы – все это месседж, который формирует отношение к Вам, набор качеств используемых дипломатами-профессионалами... Предлагаем использовать приемы дипломатии для мирного урегулирования конфликтов любой сложности. Как сказал Гейдар Алиев: «„Подлинную духовность нельзя купить ни за миллионы, ни за миллиарды. Но люди, лишенные духовности ничего не стоят в обществе, даже если у них есть миллионы и миллиарды»».

Определение дипломатии

Слово «дипломат» происходит от древнегреческого слова «диплома» и означает официальные документы (в том числе, употребляя современную терминологию, такие понятия, как: удостоверение, инструкция, сегодняшние «верительные грамоты»). Они представляли собой дощечки, сложенные вместе. Их называли «диплома»¹.

«В течение столетий происходил переход от вестника-дипломата, оратора-дипломата к дипломату-наблюдателю и информатору, к дипломату адвокату-защитнику. Рассмотрим, к примеру, требования, которые предъявлялись к дипломатам 500 лет тому назад. В XVI в. считалось, что посол и вообще дипломат должен быть ученым-теологом, хорошо знать труды Аристотеля и Платона и уметь ответить на любой, самый отвлеченный вопрос, а также быть специалистом в математике, архитектуре, музыке, физике, гражданском и церковном праве, свободно говорить и писать по-латыни, на греческом, испанском, французском и турецком языках, знать историю и географию, быть специалистом военного дела, а также знатоком поэзии. Едва ли можно найти сейчас хоть одного дипломата, который бы удовлетворял этим требованиям. Но другие времена - другие требования»².

Появление профессиональных дипломатических служб относится к XV-XVI вв., когда постепенно стали назначаться представители государств, учреждаться посольства или миссии для постоянной деятельности в других странах. В первую очередь здесь следует назвать трактат 1520 г. между Англией и Священной Римской империей, в котором впервые было зафиксировано назначение постоянных посольств; а затем и Вестфальский мирный договор 1648

¹ Попов В.И. Современная дипломатия: теория и практика. дипломатия – наука и искусство. Курс лекции. – 2-е изд., доп. – М.: Междунар. отношения. 2004. – С. 11-12.

² Там же

оппозиционные партии, вмешивались самым пагубным образом во внутренние дела стран, в которых они были аккредитованы, они лгали, шпионили, крали».⁷

К подобным методам дипломаты некоторых стран прибегают и поныне. Дипломаты всегда лишь исполнители воли правителей, которые и определяют политику, поведение своего государства и своих представителей. Естественно, и среди них бывают хорошие и плохие исполнители воли хозяев. Для настоящего дипломата честь превыше всего. Лгать он не будет, он просто уйдет ... с такой службы.

Необходимо создать благоприятную атмосферу для того, чтобы откровенно обсудить самые сложные, тяжелые вопросы, связанные с региональным урегулированием дипломатическим искусством, которые, согласно учению Ману, заключаются в умении предотвращать войну и укреплять мир. «Мир и его противоположность (война) зависят от послов, ибо только они создают и срывают союзников. В их власти находятся те дела, из-за которых происходят между царями мир или война»⁸. Во всех этих моментах должно присутствовать дипломатическое искусство. Мы знаем, что дипломатия — это и искусство, и наука. Дипломат должен хорошо знать историю, культуру, традиции страны пребывания.

Но этого тоже мало. Он должен, опираясь на свой патриотизм, профессионализм, порядочность, пунктуальность (четыре «П»), быть аналитиком, т. е. уметь анализировать обстановку в стране.

А еще — научиться формулировать свои мысли. Если дипломат приносит какое-то предложение Центру, в нем должна быть ясно сформулирована выгода для страны, которую он представляет.

В то же время предложение дипломата должно быть приемлемым и для страны пребывания, где работает дипломат. Обычно принятые предложения возвращаются тому же дипломату для организации их выполнения. Труднее всего добиться реализации предложений. Здесь необходимо мобилизовать дипломатическое искусство и работоспособность.

Дипломатам часто завидуют, ведь они могут впитывать культуру зарубежных стран, пускай даже со стороны. Однако истинное проникновение в другую культуру — это нечто гораздо большее, как в эмоциональном, так и в интеллектуальном плане. Это еще и рискованное предприятие — ведь дипломатическая служба подразумевает постижение изнутри самых основ той или иной цивилизации, в том числе ее религии.

Равноправное, нормальное общение между представителями различных государств было бы невозможным, если бы они не придерживались общих принципов взаимоотношений. Это, прежде всего, уважение суверенитета, равенства, территориальной целостности, невмешательство во внутренние дела друг друга.

Дипломатическая служба, выполняя стоящие перед ней задачи, при проведении различных мероприятий соблюдает определенные традиции и правила, которые и называются дипломатическим протоколом. Исторический опыт развития международных отношений позволил выработать важнейшие правила общения представителей различных стран. Эти правила представлены в дипломатическом протоколе и этикете⁹. Отступление от протокола может повлечь за собой серьезные политические последствия.

Эффективные методы и функции дипломатии в глобальном мире

Развитие международных отношений в новом глобальном мире существенно повлияло на формы, методы и функции дипломатии.

Человечество вступило в XXI век глобализации, которая вносит все более ощутимые перемены не только в систему международных отношений, но и в жизнь каждой страны и даже каждого человека. «Глобализация ведет к углублению взаимозависимости государств, к упрочению единства международного сообщества. На первый план выдвигается задача обеспечения общих интересов государств, интересов международного сообщества в целом»¹⁰. Сегодня даже крупная держава не в состоянии в одиночку обеспечить свою безопасность, безопасность своих граждан. Выжить человечество способно, лишь объединив свои усилия.

Термин «глобализация» впервые был использован в 1983 г. в статье американского ученого Т. Левитт,¹¹ который охарактеризовал его как «феномен слияния рынков отдельных продуктов, производимых крупными многонациональными корпорациями». Он происходит (от лат. Globus - шар, и от франц. - Global - всеобъемлемый, всеобщий). Его можно поставить в один ряд с такими понятиями, как «единое», «всеобщее», «всеединное». На современном этапе мировое сообщество переживает период интенсивного нарастания своей целостности, формирования общемировых экономических, политических, культурных систем, далеко выходящих за рамки отдельных государств. Глобализация рассматривается, с одной стороны, в качестве важного источника новых возможностей, с другой - в

⁷ Никольсон Г. Дипломатия – М., 1941 - С. 67

⁸ Законы Ману: пер. Эльмановича, 1913, гл. VII. Царь. С. 66: цит. по: История дипломатии. – Т. I; М., 1941. – С. 33.

⁹ Гулиев А.Д. Основы дипломатическом протоколе и этикете/ Учебные пособия. 2017....

¹⁰ Зигмунт Б. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства. – К., 2008. – 109 с.

¹¹ Довженко М. В. Специфика урегулирования современных конфликтов в меняющемся мире / М. В. Довженко // Мировая политика и международные отношения на пороге нового тысячелетия; под ред. М. М.Лебедевой. – М. : ООО «Издательский центр научных и учебных программ», 2000

глобализации усматривается причина многих бед и конфликтов как внутри отдельных государств, так и в масштабе всего мира.

Она затрагивает различные сферы общественной жизни постиндустриального общества и является доминирующей тенденцией в развитии современного мира. В связи с тем, что технический прогресс значительно опередил уровень социального развития, обострился целый комплекс глобальных проблем, одной из которых является терроризм.

Понятие «терроризм» происходит (от лат. *terror*- страх, ужас) и в общих чертах представляет собой деятельность по созданию в обществе специфической атмосферы ужаса и страха, является крайней формой экстремизма¹², которая выражается в антиобщественном поведении и деятельности, проявляется в различных сферах жизни общества, включая пограничную¹³.

Сегодня глобализация уверенно становится магистральным направлением планетарного развития, и все мы являемся прямыми участниками своего рода цивилизованного взрыва, охватывающего, по сути, все сферы жизни и деятельности человека.

Процесс глобализации породил абсолютно новые проблемы, которые придется решать усилиями органов внешних сношений, в том числе зарубежных. С одной стороны, появились немыслимые ранее возможности для быстрого прогресса на пути строительства нового мирового порядка, основанного на равной безопасности, солидарной ответственности и сотрудничестве всех государств. На смену десятилетиям ядерного противостояния и глобальной конфронтации должна, казалось бы, прийти эпоха реального разоружения, стратегической стабильности и конструктивного партнерства. Более того, современные технологии делают потенциально доступными для каждого последние достижения мировой науки и медицины, облегчают поиски оптимальных решений социально-экономических проблем.

С другой стороны, человечество часто не поспевает за ходом событий, не имеет отработанных механизмов противодействия современным вызовам, которые несут в себе разрушительную силу международной стабильности. Среди этих угроз межэтнические и религиозные конфликты, международный терроризм и воинствующий сепаратизм, а также незаконный оборот оружия и наркотиков. Конечно, за последние годы уже удалось немало сделать в плане противодействия этим рискам, но, к сожалению, список их не уменьшается.

Ахиллесова пята (*слабое, уязвимое место кого, чего.. «Илиада», Гомер*) глобализации — политические структуры, государственные институты, системы управления. Не впадая в утопии вроде мирового правительства, можно смело сказать, что даже первые шаги на пути глобализации требуют качественно более высокого уровня управляемости общественными процессами. Нельзя строить будущее с политическим инструментарием прошлого. **Те средства контроля, координации, управления, которые веками создавались на национальном уровне, явно утрачивают эффективность в мире глобализации.** Для того чтобы совладать со стихией общественных процессов, их надо дополнить какими-то наднациональными системами регулирования.

По своей природе процесс глобализации не может быть простым, гладким и бесконфликтным. Он затрагивает всех и каждого: индивидов, малые и большие сообщества, регионы и государства, народы и цивилизации. За теми или иными путями и методами решения глобальных проблем, моделями формирующегося общечеловеческого сообщества стоят колоссальные интересы. В известном смысле глобализация сфокусировала в себе все противоречия и конфликты современности.

Глобализация открывает широкие возможности для развития человеческой цивилизации и вместе с тем порождает немало проблем, от решения которых зависит судьба этой цивилизации. Происходящие перемены настолько существенны, что, как было ранее отмечено, определяют необходимость утверждения нового мирового порядка. Его основы коллективно определены государствами и закреплены в Декларации тысячелетия, принятой на саммите ООН в 2000 году. В ней, в частности, говорится: «...Только путем широких и постоянных усилий по созданию общего будущего, основанного на нашем общем человечестве во всем его многообразии, глобализация может быть сделана всеохватывающей и справедливой»¹⁴. Однако глобализация не отклоняет (не отменяет) обязанности государств в своих взаимоотношениях придерживаться основных норм и положений международного права.

По этому поводу сегодня многие учёные и политические деятели, дипломаты отмечают, что современная цивилизация переживает кризисное состояние. Наблюдается эскалация террористической активности, расширяется её география, усложняется характер, формы проявления, возрастают численность и изощрённость террористических актов, объекты и цели террористических атак становятся всё менее предсказуемыми. Терроризм приобретает по существу глобальный характер.¹⁵

¹² Еремеев С.Г. Вызовы глобализации: этнический и религиозный экстремизм в современном мире // [http://anthropology.ru/ru/texts/eremeev/terror.html].

¹³ Гулиев А.Д. Правовое разрешение проблем борьбы с терроризмом: опыт Азербайджанской Республики/ А.Д. Гулиев. Часопис. Київського університету права (наук. журнал), –№4, –2010. – С.324-328

¹⁴ Глобальные тенденции развития человечества до 2015 г.: Материалы Национального разведывательного совета США; пер. с англ. М.А. Леоновича. – М.: У-Фактория, 2002.

¹⁵ Гушер А.И. Проблема терроризма на рубеже третьего тысячелетия новой эры человечества / А.И. Гушер // Евразийский вестник. – 2000. – №3. – С. 13–48.; Канцир В.С. Філософія міжнародного тероризму: правовий вимір : дис. на здоб. наук. ступеня д-ра юридичних

обновленный диалог по кибербезопасности, химоружию, классическому оружию, территориальным конфликтам, космической безопасности или защите полярных зон, в первую очередь, при участии России»²⁵.

По этому поводу еще интересный факт. «Кукловоды, создавшие Арцах и ИГИЛ, ответственные за развязывание Карабахской войны 1988—1994 годов, и сегодня не ослабляют своего присутствия в регионе Южного Кавказа и только наращивают его по всем невоенным направлениям. Достаточно сказать, что по официальным данным Государственного департамента Соединенных Штатов штат посольства США в 145-миллионной России составляет 1150 человек, когда так корпус американских дипломатов в 2,5-миллионной Армении насчитывает 1500 человек с дипломатическими паспортами или «лиц, находящихся под международной защитой» (к слову, это второе по численности персонала посольство США в странах мира, больше только в Ираке). Для наглядности картины сообщим, что в России один американский дипломат приходится в среднем на 130 тысяч ее жителей, тогда как в Армении этот показатель соотносится как 1:1700, то есть «плотность» дипломатического присутствия США в Армении более чем в 76 (!) раз выше, нежели в России. Очевидно, что столь масштабное дипломатическое представительство в этой стране необходимо США не для того, чтобы принуждать ее руководство соблюдать и исполнять международно-правовые акты Совета безопасности ООН по деоккупации азербайджанских территорий, а, наоборот, нужно для того, чтобы сохранять существующий статус-кво в регионе»²⁶...

По оценкам ученых, конфликты и войны в XXI в. все еще будут существовать, и многие из них будут внутренними. Региональные конфликты продолжают сегодня оставаться одной из наиболее серьезных угроз человечеству и обсуждаемых объектов дипломатии. В последнее время разработан целый комплекс технологий, способствующих мирному разрешению конфликтов и связанных с их предупреждением (conflict prevention), а также постконфликтным строительством (peace building). Больше внимания этим вопросам стали уделять межправительственные и международные организации, в частности, ОБСЕ, СЕ, ОИК, НАТО и др. Однако конфликты не угадают, а приобретают все новые формы.

Украинская дипломатия, как мне известно, работающая на благо народа и государственности, должна сделать необходимые шаги к урегулированию возникших конфликтов. Например, есть факты, что дружба между Гейдаром Алиевым и Леонидом Кучмой стала полезной для Азербайджана и Украины. Если бы такой моральной поддержки не было в свое время, то, возможно, Азербайджан распался бы на мелкие ханства. А это означало одно: войну, оккупированные территории, посягательство соседей на суверенитет Азербайджана. И здесь дружба между лидерами двух стран сыграла большую роль, несмотря на то, что во время визита Леонида Кучмы в Баку была предпринята попытка террористической атаки: агрессоры пытались взорвать мост во время проезда двух президентов. Но Президент Алиев смог предотвратить это. Моральная поддержка украинского Президента помогла Гейдару Алиеву начать диалог с «врагами» и их покровителями, не развалить государство, остановить военные действия.

Когда с востоке закрыли нефтяную трубу для Украины, Азербайджан возвратил свой моральный долг, не оставил в беде и должным образом помог дружественному государству. Подобных примеров можно привести массу.

В разрешении конфликта должно было участвовать минимальное число лиц, а о наиболее важных его частях знали только президент и те, кому он лично доверял. Главное, чего он смог добиться в переговорах, — это доверие собеседников, хотя их намерения были далеко не такими честными, как он представлял, используя рычаги «челночной дипломатии» (shuttle diplomacy), или «конкорд дипломатии» (concorddiplomacy). Формально ее можно было бы охарактеризовать как «скоростную» (дипломатия не просто тайная, а сверхтайная, сверхсекретная, скрытая от многих политиков и дипломатов), как непрерывное перемещение из одной точки в другую, как встречи со всеми заинтересованными сторонами (с теми, кто участвует в конфликте, и теми, кто влияет на его разрешение).

По этому поводу я в 2014 году, общаясь в Баку с Председателем Совета Федерации РФ Валентиной Матвиенко, под свидетельством дочери Президента Азербайджана Лейлы Алиевой сказал: «Валентина Ивановна, мы оба дипломаты, Вы родом из Украины, недавно украинка, а сейчас русская, я азербайджанец, сейчас украинец. В дипломатии существует «челночная дипломатия», пожалуйста, используйте ее рычаги, не дайте ситуации между Россией и Украиной ухудшиться»...

Несмотря на это, сотрудничество между упомянутыми странами не совсем безоблачное. Например, волею армянского лобби в Америке еще в 1992 году по инициативе экс-госсекретаря США Д. Керри Конгресс США принял 907-ю статью «Акта о поддержке свободы», согласно которой США запрещено предоставлять Азербайджану ежегодную безвозмездную гуманитарную помощь — больше 100 миллионов долларов США.

Другой факт: американскому сопредседателю, ныне российскому «бизнесмену» Уорлику не понадобились консультации Брайза и Манна, бывших сопредседателей МГ ОБСЕ от США, а возникла необходимость слетать для консультации именно к российскому проармянскому сопредседателю МГ ОБСЕ Владимиру Казиминову. И это вызывает некоторые сомнения и опасения...

Своеобразный сюрприз недавно подготовил для Азербайджана на встрече с армянской общиной Франции экс-Президент страны Франсуа Олланд, выступив с антиазербайджанским заявлением по урегулированию нагорно-

²⁵ Э. Макрон. Безопасность Европы без диалога с РФ невозможна. <http://ru.strategiya.az/index.php?do=xeber&id=133000>

²⁶ Российский историк Олег Кузнецов доказал, что Арцах и ИГИЛ это одно и то же. См.: Политика, 26 февраля 2017 г.

Практически не вызывает сомнения, что в обществе, где на пьедестал высших ценностей вознесена культура, не может быть места для терроризма и экстремизма. Именно культура, по нашему глубокому убеждению, должна сыграть решающую роль в сплочении гражданского общества, в мобилизации духовно-творческого потенциала народа.

Повторим: с терроризмом нужно и можно бороться не только пушками. Можно и нужно достигать мира через народную дипломатию - духовность, через культуру.

Наполеон Бонапарт писал³⁷, что духовная сила относится к физической как 3:1. Так хочется, чтобы эта формула заработала в нашей искаженной действительности, чтобы выросла наша упавшая духовная, культурная мощь. Само по себе это не произойдет. Мы должны приложить много усилий.

Специалисты в области культуры утверждают, что речь должна идти о целостной программе конкретных практических действий, объединяемых понятием "антитеррористическая социально-культурная инженерия". Пришло время начать ее разработку, а затем и широкое внедрение. Речь прежде всего идет о создании современных, высокоточных средств социально-культурного влияния, способных реально воздействовать на умы и сердца людей. От мирокультурных деклараций мы должны переходить к социально-культурным, толерантным технологиям.

Огромным полем, с которого экстремистские лидеры пожидают урожай, является детская беспризорность. Их ждет тяжелое будущее — тюрьма, гибель в притоне или от наркотиков. Но еще страшнее — стать зомбированными послушниками террористов. Наше общее жестокое безразличие к таким детям, из судеб которых сложится судьба Украины через 10-15 лет, — есть крайне опасный и тревожный показатель духовно-нравственного состояния общества.

По этому уже давно пора создать международный центр, по объединению усилий мирового сообщества в деле воспитания человека будущего, человека-созидателя, необходимо шире пропагандировать культуру народов, достижения в различных областях науки и техники, принципы дружбы, сотрудничества, созидания открытости, честности, взаимовыручки, сострадания к чужому горю и т. п.

Всем хотел бы пожелать трудиться с таким коллективом — патриотичным, дружным, слаженным, высоко дисциплинированным и чрезвычайно трудолюбивым.

Сплоченная диаспора отзывается на международные события и способна формировать объективное мнение окружающих о своей родине. Не стоит скидывать со счетов и дополнительные внешнеполитические рычаги, чья конкретная мощь в каждом отдельном случае пропорциональна весу и влиянию, которых добилась соответствующая диаспора³⁸.

В этом наша принципиальная позиция, наша гражданская дипломатия: мы хотим, чтобы представители разных стран, со своими особенностями, со специфическими проблемами и целями, с разным экономическим и военным потенциалом прониклись уважением и дружелюбием друг к другу. Только на основе этих чувств людей ждет безопасная жизнь, полная приятных и интересных дел.

Азербайджанская диаспора в Украине. В Украине, далеко от родного края, значение **азербайджанской диаспоры** очень велико. Поэтому хотел бы выразить свою глубокую признательность всем землякам — украинским азербайджанцам, которые с большой верой, надеждой и любовью представляют азербайджанский народ. Можно гордиться тем, что в начале XXI века, благодаря постоянному, личному вниманию общенационального лидера азербайджанского народа Гейдара Алиева, у нас была очень толерантная диаспора.

Несмотря на все то, что случилось с нашими земляками, каждый из них в отдельности обладает такими качествами, как толерантность, интеллигентность, патриотизм, предприимчивость, а в целом — служит общенациональной идее азербайджанства.

Не надо забывать вызовы современного мира и приоритеты, история развития азербайджанства демонстрирует, что все наши успехи и достижения связаны с феноменом личности.

В основе нашей тесной сплоченности вокруг национального единства и идеологии азербайджанства также стоят многочисленные факторы.

По мнению многих исследователей, перед дипломатией в нынешнем столетии будет стоять ряд глобальных задач.

В качестве вывода необходимо отметить, во все времена дипломатия, независимо от ее исторической модели, была призвана служить наиболее эффективным инструментом диалога. Путь к всеобщему устойчивому развитию, разрешению конфессиональных и этнических конфликтов пролегает через глобальный диалог, в основе которого — утверждение принципов справедливости и прав человека, толерантность и культура мира. Прежде всего, в этой роли дипломатическая служба сохранит свое непреходящее значение:

Первая — это правильно понять суть появившихся проблем (глобализация, быстрое изменение обстановки, стертость границы между внутренними и внешними проблемами) и выработать правильный подход к их решению.

Вторая — это овладение навыками ориентации в изменившейся информационной среде. Внешнеполитическим ведомствам необходимо научиться управлять потоками информации и пользоваться ими. Посольства должны научиться исполнять новые функции: являются ли они просто пунктами передачи информации, постами прослушивания либо же интеграторами различных интересов.

³⁷ Манфред А.З. Наполеон Бонапарт. // -М. – из-во «Мысль», 1973. - 775 с.

³⁸ Ибрагимбеком Максуд. Балтиморский скунс. –Б. 2007.- 246 с.

Третья — необходимость в общественной дипломатии: министерствам иностранных дел и посольствам необходимо поддерживать контакт с общественностью, давать ей разъяснения, добиваться поддержки общественности и консенсуса в своей стране и за рубежом. Дипломатам необходимо научиться использовать разумно средства массовой информации и оперативно реагировать на происходящее. Мгновенная реакция сейчас ценится все больше и больше. Тот, кто будет лучше других работать со средствами массовой информации, победит в борьбе за общественное мнение.

1. В зависимости от условий жизни, уровня воспитания и окружения формируется характер человека. Видимо, выход может быть только один — воспитывать будущего дипломата, политика, воспитывать просто нормального человека, создавая для этого соответствующие условия.

2. В этом деле следует максимально использовать средства массовой информации как возможный колоссальный инструмент консолидации всего общества. Необходимо шире пропагандировать культуру народов, достижения в различных областях науки и техники, принципы дружбы, сотрудничества, созидания открытости, честности, взаимовыручки, сострадания к чужому горю и т. п. Настало время создать международный информационный канал по типу "Радио Свободы", но не американский, не немецкий и не английский, а общенародный под возможным названием "Эхо планеты" (название можно придумать — было бы желание). Цель такого центра — объединение людей во имя сохранения мира, культуры и улучшения жизни на земле.

3. Все более решительно в современной жизни заявляют о себе проблемы духовного, религиозного и культурного плана. Дипломаты и деятели Церкви, действуя своими специфическими средствами, призваны, в первую очередь, выполнять очень важную общую миссию — миссию миротворчества. Религиозные лидеры смогут внести неоценимый вклад в становление действительно прочного мира, если их слова и дела будут нацелены не на обособление и противопоставление народов и государств, а на проповедь терпимости, на воспитание в верующих уважения и высшей ценности — человеческой жизни.

4. Пора прекратить бесконечные выяснения отношений, нагнетать негатив, страх и т. п. в обществе. Надо искать точки взаимодействия, уважения друг друга, учитывать взаимные интересы и строить будущее, отталкиваясь от того, что объединяет, а не от того, что разъединяет.

5. Еще великий Сократ говорил: "Не спеши осуждать, спеши понять". Общеизвестно, что воспитание терпимости, толерантности к "чужим" является одной из самых важных проблем в наступившем глобальном веке. Если это чувство не будет выработано в самых широких массах, по сути дела — у каждого жителя Земли, нашу цивилизацию, в условиях неизбежного и все нарастающего смешения народов, ожидает череда неразрешимых конфликтов.

6. Не важно, кто ты по положению: президент, инженер, учитель, дипломат, фермер, рабочий — тебя обычно ценят по твоим культурным и деловым качествам, а также по отношению к людям, по уважению к ним самим, к их особенностям. Стремление лучше узнать и понять соседа — часть культуры общества и отдельного человека. Уметь увидеть в массе сведений главное, наиболее ценное и на этом, а не на поисках плохого строить свое отношение — вот, пожалуй, та необходимая ступень обращения друг с другом и желательная составляющая дипломатии. Как сказал Гейдар Алиев: „Можно находиться в оппозиции к власти, но нельзя быть в оппозиции к Родине, народу, нравственности и высоким идеалам.“ Мира нам и добра.

What is entrepreneurship through the glasses of Z generation? Evidence from Kyrgyzstan

Seyil NAJIMUDINOVA, Anara MOMUNALIEVA
Kyrgyz Turkish Manas University, Kyrgyzstan

When Kyrgyzstan emerged as an independent state in 1991, the former Soviet republic faced new political, social and economic challenges. Naturally, the government introduced key reforms to establish a market economy in the early 1990s. These reforms included liberalization of prices, convertibility, and privatization of small and medium-sized enterprises. Of course, transition from planned economy into market economy has changed the nature of entrepreneurship in essence. If in the Soviet period entrepreneurs were not highly regarded in the society, by time the situation has changed in post-soviet Kyrgyz market economy. New realities of post-soviet economies and labor relationships proved the insufficiency of old practices. The system of economic and social values has changed. Values like an employment safety and guarantees given by state for the future has been replaced. People had to take care on their future themselves.

As known, Kyrgyzstan is post-Soviet Central Asian country with a younger population. More than half of the population is younger than 25. The young generation of the 20-25 age groups in the country was born in the last years of the Soviet Union and in the first years of independence period. This transition period generation has faced new challenges and transformations. It is very interesting and important to know what entrepreneurship means for Z generation.

This study aims to identify how Z generation in Kyrgyzstan see and evaluate entrepreneurship and entrepreneurs. For this purpose business students (N=154) who are believed to be future entrepreneurs were asked what entrepreneurship mean for them.

Results and implications of paper can highlight the expanded importance of academicians, researchers, business school and policy-makers.

Keywords: Entrepreneur, Entrepreneurship, Metaphors, Kyrgyzstan, Business Students

Design and Development of a Hand Exoskeleton Robotic System

Jamshed Iqbal

University of Jeddah, Saudi Arabia

Abstract

Hand exoskeleton systems extend the mechanical sensing and manipulation capabilities of a human user in a real and/or virtual environment. Design of such a system needs careful consideration of associated requirements along with optimised, human-hand compatible and portable mechatronics that should have the ability to exert bi-directional forces. This research presents the design requirements and the development of a kinesthetic force feedback hand exoskeleton system. The selection of actuators have been emerged as a result of experiments with humans of different hand-sizes. Using commercial data glove, load cell and force sensors, various hand parameters e.g. range of motion, maximum and average force levels have been measured.

Mapping the results of these experiments directly to the mechanical design, two portable, direct-driven, optimised, underactuated hand exoskeleton systems having 4 DOF/finger have been proposed. These have been designed for comfort, easy removal and donning and are mountable on the dorsal side of the wearer's hand thus letting the palm free for interaction with the objects.

The Hand EXOskeleton SYStem (HEXOSYS)-I is aimed at providing the maximum force levels exerted by a human hand. The multi-parametric optimisation procedure considering the isotropy, dexterity and exertion of perpendicular forces on the finger phalanges guided the device design. It provides force feedback to the thumb and index fingers.

In an attempt to make the system more realistic and potentially more useful, the average force levels have been targeted in the HEXOSYS-II. To find an optimum mechanism for the exoskeleton, various design concepts have been studied and analysed prior to its design. The optimisation criteria is based on the exoskeleton-finger workspaces matching, worst case collision avoidance and kinematics. It provides force feedback to the thumb, index, middle and ring fingers and supports variable hand sizes.

Finally the prototype of the proposed hand exoskeleton system has been realised with the mechanical components using CAD tools. The HEXOSYS-II with its four fingers prototype has good potential to be used in various applications including haptics, rehabilitation, virtual reality and tele-operation.

Grasshoppers That May Cause Significant Damage to Agriculture in Azerbaijan **(Orthoptera: Acrididae)**

Safarova Ilhama Baku State University

Aliyeva Mahluga - Baku State University

Ahmadov Barat – Institute of Zoology of ANAS

As the diversity of land and climate conditions in Azerbaijan is practical for the cultivation of a number of agricultural plants it also provides wide opportunities for the reproduction of pests in such areas. During the mass reproduction such pests cause substantial damages to various agricultural fields, including farming and individual crop fields.

The species belonging to Acrididae family of Orthoptera order take a special place among such pests.

One of the major species which have experienced a mass reproduction in various years in the republic is the *Dociostaurus maroccanus* Thunb.

The main areas of reproduction for the *Dociostaurus maroccanus* Thunb was semi-arid plains. It has widely spread in Mil, Mugan, Karabakh, Jeyranchol and Shirvan. During the period of collective farms, the pests were dramatically reduced in amount and almost wiped out through mass disinfestation. In recent years, they have started to widespread and cause significant damages in some regions of the republic.

Adult species of the *Dociostaurus maroccanus* Thunb are grey and hazel with dark strains. Male individuals measure up to 20-28mm while female individuals measure up to 28-30mm. An X-like symbol is visible on the upper back. Its wings are transparent and lie from the top of the leg to the sides.

Depending on the temperature the larva phase takes up to 2 months. It sheds its skin for five times. The adults mate 6-12 days after the last skin-shedding and start to lay eggs in 8-14 days. The female individuals lay 3-5 clusters each containing 20-40 eggs.

The grasshopper winters during the egg stage. The first larvae are observed in the second half of April (18-20 IV). These grasshoppers are often found in steppes and areas with ephemeral plants but they move to and feed in other crop fields once the plants dry out. It should also be mentioned that II age larvae of the *Dociostaurus maroccanus* Thunb start to be seen in our republic earlier than other species, namely, from mid-April. It's possible to find the larvae in the nature till mid-July. The first adults (imagines) can be found from early July till late July. In late June, the female grasshoppers lay their eggs in the soil 2 to 3 cm below the surface. Such eggs experience the diapause and winter in such stage till the Spring in the next year. They hatch once a year.

One of the rather widespread species in the republic is the *Locusta migratoria*. It has widely spread around Kur-Araz.

Depending on the climate the wintering larvae hatch in late April and early May. The hatching period also depends on the composition and structure of the soil where the eggs are laid. That is to say, the larvae can hatch in the mildly composed soils and soils easily crumbling in contact with water.

The colour of the hatching eggs is white and opal. Their colour changes soon and becomes dark greyish or darkish. The larvae experience five age stages and turn into imagines in 35-42 days.

The female individuals ferment 2 weeks (10-18 days) after the last skin shedding. The egg-laying starts 1 month (28-36 days) after the fermentation. They prefer laying the eggs in the soils with light sand. In the summer they lay the eggs in rather humid fields while, in the autumn, they lay their eggs in dry fields.

The egg-laying continue from early September till late October. The eggs laid during such period winter in the clusters till the spring in the next year. The imagines end their life.

The *Anacridium aegyptum* must be particularly mentioned among the pests, which have widely spread mainly in Absheron in the recent years and the mass reproduction of which was recorded in 2017.

It should be mentioned that this species is different from the previous two types for a number of its morphological and bio-ecological features. The adults of the *Anacridium aegyptum* are greyish and yellow, greyish and hazel or grey. The male individuals are relatively darker than the female ones. Its antennae are darkish mainly with light knuckles. The frons between the antennae is flat with dots. The upper back is greyish and hazel with dots and transverse lines.

The wings are rich with mat dots and lines over them. The wings are transparent and mainly hazel with lots of dots and lines.

Like other members of the Acrydium family this species doesn't have clusters either. Also, it doesn't have frothy fluid. The eggs are laid inside the soil leaning to each other like ear grains without any external cover.

The egg-laying capacity of the female individuals is high and ranges between 65-140 eggs. A female individual can make more than 10 nests (maximum 12-15 nests) and lay more than 2000 eggs (maximum 1894 eggs in our practice) as long as is alive. The eggs have a longish shape getting relatively thinner in the top. They are brown and hazel and 4.5-4.7 mm long with about 1 mm width in the middle. The embryonic development continues for 38-45 days depending on the temperature and humidity. It should be mentioned that the eggs laid in the same day hatch differently. It must depend on in which part of the soil and under which conditions the eggs are laid rather than the temperature. The egg-laying continues till late July. The eggs laid in May (11.05) start to hatch in June (19-20 VI).

Mass hatching mainly start in the third decade of June and continue till early August. However, it may also be observed in the I decade of September. It should be mentioned that the larvae of such species become green when they hatch. After the second skin-shedding grey, brown, greyish-brown, coffee-coloured, even darkish colours can be observed among the individuals. Majority of them (75-80%) has the same colour – greyish and coffee-coloured. After the last skin-shedding all individuals have the same colour.

The studies revealed that the development of larvae took so long. That is to say, the larvae hatched on 19 June become imagines only early August (27.08). So, the larva development stage continues for 65-70 days. It should also be mentioned that the first age period takes longer than others. That is, the later periods continue for 6-9 days while the first age period ends in 10-12 days.

After the last skin-shedding the imago catches the substrate again and tries to open its wings with different movements. Such process takes a several minutes (8-10 minutes) and the wings become open widely. During the first minutes the individual's wings are rather transparent and have less ornaments. Approximately 50-55 minutes later the wings become completely colourful and get covered with ornaments in various sizes. The wings get their real colour. It should be mentioned that the male individuals are a little darker than the females.

As it seems, the complete development of a generation requires 105-107 days. It may be possible to have 2-3 generations per year if optimized conditions are provided in a laboratory.

Vizyon 2053: FeTeMM ile İnovasyon

Güven Çankaya

Ankara Yildirim Beyazıt University, Turkey

İçerisinde bulunduğumuz dijital çağın gereksinimlerini karşılamak için 21. Yüzyıl becerileri ile donatılmış bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. 21. Yüzyılda ülke olarak gelişmek için ve liderlik edebilmek için bu becerilerden yararlanılması gereğini ortaya koymaktadır.

21. yüzyıl mesleklerine baktığımızda bugün bilinen mesleklerin %60'ının önemini yitireceği yerine bugün bilinmeyen yeni mesleklerin ortaya çıkacağı öngörülmektedir.

Bu meslekler **STEM** [Fen (Science), Teknoloji (Technology), Mühendislik (Engineering) ve Matematik (Mathematics)] alanlarına ait mesleklerdir.

Bunlardan en önemlisi STEM eğitimi olarak nitelendirebiliriz. STEM eğitimi disiplinler arası ve uygulamaya yönelik yaklaşımı içeren fen, teknoloji, mühendislik ve matematik gibi dört önemli disiplinin birbirleriyle entegrasyonunu hedefleyen bir öğretim sistemidir. (STEM Eğitimi Çalıştay Raporu, Akgündüz, 2015)

STEM mesleklerinin 21. yüzyılda bilinen diğer mesleklerden çok daha hızlı büyüme potansiyeline sahip olacağını söylemek mümkündür. STEM meslekleri dışındaki mesleklerde ortalama büyüme %14 iken STEM mesleklerindeki büyüme %62'lere kadar çıkmaktadır.

Bu alanlarda yetişen bireylerin pratik çözümler üretebilen, uygulama ve inovasyonun gereksinimlerine karşılık verebilen, teknolojik gelişmeleri takip edebilen, yenilikçi ve sorgulayıcı bakış açısına sahip olması beklenmektedir. Bu becerilere sahip bireyler geleceğin mesleklerinde yer alabilirler

Bilim adamları, mühendislerin gerçek hayattaki problemleri çözmek için uyguladıkları bilgiyi geliştirir, *STEM 1950'li yıllarında ortaya çıkmış bir kavram. Çıkış yıllarından itibaren ülkeler kalkınma ve liderlik yapma düşüncesiyle bu alana yönelmişlerdir.*

Bilimde kalkınma, teknolojiye dayalı bilim insanları yetiştirilmeye ve teknolojiye önem verilmiştir.

Amaç ise; Fen, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik alanlarını iç içe kullanarak yeni bir ürün ortaya koyarak ülkelerinin ekonomisine fayda sağlamaktır. Bu bağlamda düşünüldüğünde ülke geleceğinde aktif rol üstlenmesidir.

STEM eğitiminin iki temel amacı olduğunu belirtebiliriz.

*Bu amaçlardan **birincisi**,*

üniversite düzeyinde bu disiplinlerde meslek seçecek öğrenci sayısını arttırmak,

***ikincisi** ise öğrencilerin fen, teknoloji, mühendislik ve matematik disiplinlerindeki temel bilgi düzeylerini artırarak bu disiplinler ile ilgili problemleri çözmek için günlük yaşamlarında yaratıcı çözümler uygulamalarını sağlamaktır.*

Özet olarak belirtirsek STEM eğitimi; Meslek seçiminde yardımcı olmak ve disiplinler arası bir öğrenim yaklaşımı olarak belirtebiliriz. Eğitimdeki en önemli kazanımı ise teorideki veriler doğrultusunda ve 21. Yüzyıl becerilerine yatkın yeni ürün ortaya koymaktır.

Temel bilim olmadan inovasyon sürdürülebilir olamaz..

Fen Bilimleri	Mühendislik
Neden diye soruyor?	Nasıl diye soruyor?
Temel	Pratik
Olayları inceler	Çözümler üretir

<http://www.aydin.edu.tr/belgeler/IAU-STEM-Egitimi-Turkiye-Raporu-2015.pdf>

http://etkinlik.aydin.edu.tr/dosyalar/IAU_STEM_Egitimi_Calistay_Raporu_2015.pdf

http://www.tusiad.org.tr/_rsc/shared/file/STEM-ipsos-rapor.pdf

http://ykbilsem.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/06/25/969936/dosyalar/2015_07/01093631_stem_tantm.pdf

Financing Methods Utilized in New Vehicle Investments of Logistics Companies

Mehmet Sıtkı Saygılı^{1*}, Cem Kartal²

¹Vocational School/Bahçeşehir University, İstanbul, Turkey

²Faculty of Economics and Administrative Sciences/Bülent Ecevit University, Zonguldak, Turkey

*Corresponding author: mehmet.saygili@vs.bau.edu.tr

⁺Speaker: mehmet.saygili@vs.bau.edu.tr

Presentation/Paper Type: Oral / Full Paper

Abstract – Companies in logistics sector aim to provide better services and to increase their profits by enlarging their carriage capacities. Therefore, companies expand their fleets by making new commercial vehicle investments. In this study, a general evaluation is conducted within the scope of literature review regarding the vehicle investment process and financing methods of logistics companies.

Keywords– Logistics, Vehicle Investment, Financing

I. INTRODUCTION

As world trade develops, transportation and distribution operations gain importance. Companies aiming to give successful logistics services analyze needs of their customers. A well-structured service process involves management of issues like planning, customer relations, marketing, deciding price policies, distribution etc (1). Investment for required equipments is as important as management of operation process. Vehicle renewal and increasing the number of vehicles in the fleet are among the first investments of logistics companies. In terms of road transportation, unless logistics companies manage their vehicles in “smart purchase, manage and sell” way, vehicle investment and management costs increase and performance decreases (2). Logistics operation manager frequently struggles in fields like marketing for capital of a company. Manager is required to explain why budget is needed for his/her field rather than another kind of investment (3). Therefore, number of vehicles to be invested, their size, operations in which they will be utilized, economic life, financial technique to acquire them, duration of repayment for the investment, cash flow and management costs etc. should be clarified.

II. BASIC BUSINESS AND SERVICE PROCESSES IN VEHICLE INVESTMENT

Investment is the part of financial planning and plays important role for logistics companies in the long and short run growth. Logistic companies decide for new vehicle investments by considering their financial structures, market share, geography in which the vehicle will be used and load characteristics of their present and potential customers. Also, age and depreciation rate of vehicles of the fleet affect investment decision because new investment is required since the time income is negatively affected by increase in repair and maintenance costs (4).

Companies want to use their vehicles as long as possible but economic life of a vehicle varies due to characteristics of transportation operations in which it is utilized (5).

Vehicle sales are usually made from dealers. Generally the customer is contacted first by the factory or headquarters for vehicle demand. This first meeting provides an agreement on the general conditions. At the next stage, the authorized person at the factory or headquarters provides the opportunity to negotiate between the customer and the dealer, and to make the two parties negotiate. After this, all transactions related to the sale are made by the dealer and the sales contract is established by the dealer. This process is shown in Figure 1.

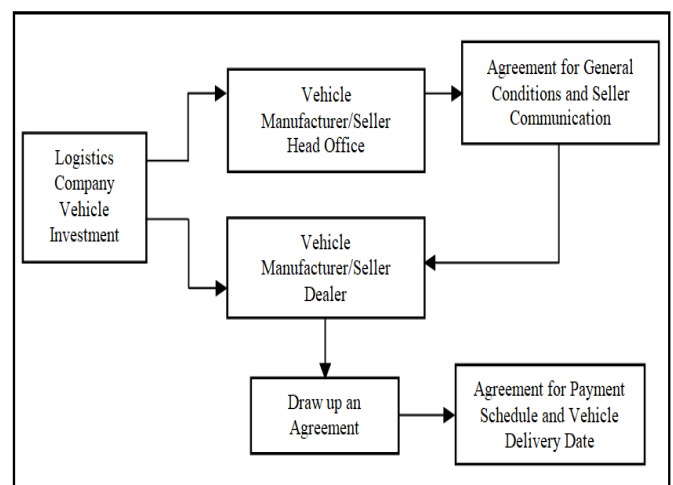

Fig. 1 Example for work flow process between logistics company and vehicle manufacturer

In general, vehicle sales are made with 24, 36 and 48 monthly terms. Among these terms, 36 months is the most preferred. A company that purchases vehicles with a 36 month-term usually renews the vehicle by lending it when the

loan is finished. Although there can be sales of several vehicles, higher number of vehicles, as much as 100, can also be sold. The companies that make purchases using credit buy vehicles over the loan interest rate determined by the government. In the case of multiple vehicle sales, certain amounts of discount can be applied on this interest rate. Interest rates may vary on a monthly basis. Due to this change, the price of sales made using credit also changes.

III. VEHICLE INVESTMENT AND FINANCING METHODS

The logistics companies meet the investment costs of the trucks through the operation revenues obtained by operating the trucks efficiently. In particular, it is important to determine the return on investment (ROI) for the net cash inflows to be provided by the investment. The general definition of ROI analysis, often called a cost-benefit analysis, seeks to estimate and compare costs and benefits of an undertaking (6) and in the simplest form, the calculation method is shown in Figure 2. In simple terms,

$$\text{ROI} = \frac{\text{Return} - \text{Investment}}{\text{Investment}}$$

Fig. 2 Return on investment calculation

'Return' means the changes that the investment makes to the life-cycle cost of the system. It includes net cash flow that the investment provides. It is a combination of revenue increase and avoided cost. (7). After all, total life-cycle cost of a truck includes more detailed elements like fixed and running costs (8, 9).

In general, a company provides required funds to buy a vehicle basically from two sources: Liability and equity capital. While liability (debt) is provided outside the company, equity capital can either be created by the company (undistributed profit, contingency reserves etc.) or outside the company (capital increase, acquiring new shareholders, share register to saving owners, participation dividend certificate etc.) (10).

A. Financing Vehicles by Equity Capital

Sum and compound of capital depend on various factors. Industry of the company plays a great role regarding the capital compound. Size of the company, type of the organization, behaviours of the managers and development level of management activities affect the sum of capital. Also, condition of money and capital markets, degree of external loan floating depending on those markets is related with amount of equity capital (11).

For a vehicle that is purchased for cash, operational costs are undertaken by the user. Also, because of vehicle ownership, company can put vehicles to amortization process. Purchase of vehicle for cash leads to a loss of interest/investment income. All taxes, insurances, inspection and maintenance costs are paid by the company

Vehicle can be amortized since the time of purchase and all cost can be shown as expenditure within a five year period. Second hand sale of the vehicles lead to declaration of income as much as amortisement sum. Later, the income is taxed in accordance with corporate tax. Also, value added tax (VAT) is calculated.

B. Financing Vehicles by Bank Credit

In purchasing vehicle via bank credit, not only expenditures included in purchase by cash but also expenditure of interest to bank is paid. While the vehicle is amortised, only the interest to be paid to the bank can be declared as expenditure. Banks demand filing cost that varies from bank to bank and it is cut back from total amount of credit. Banks demand security deposit, hypothec and guarantor according to the size of the investment (12).

Purchase of vehicle via equity capital may decrease trade volume and profitability. Purchasing vehicle by credit can make it difficult to utilize other credit types. Also, it is seen as debt in balance sheets.

C. Financing Vehicles by Leasing

Leasing becomes widespread rapidly under increased competitive conditions as a new and effective management view, an alternative financing model and as a different activity field.

A lease is a written agreement by which one party agrees to let another party have the use of specified assets for a fixed amount of money during a period of time. In leasing method, leasing company holds the ownership of the investment property and the right of use of the goods to the tenant in return for the rents determined by the contract, and at the end of the contract period, the property is transferred to the lessee through the purchase option specified in the contract (13).

Leasing options are divided as external and internal: In external leasing options, the ownership could remain with the leasing company or entity. However, the rights for use are passed on to the lessee for the period of the lease; in other cases, at the expiry of the lease, the ownership is transferred to the lessee but depending on negotiations, management of some aspects such as maintenance, could remain with the leasing company. However, Internal leasing is different from the external one. The organisation itself owns the vehicles which are centrally managed and issued to programs on a cost recovery basis. Organisations therefore budget only for leasing costs (14).

According to tax procedure law (TPL), leasing is conveying of a property with all risks and benefits by one party to another party for a certain period of time in exchange for something of value without considering transfer of the property to the lessee at the end of leasing period (15).

Leasing companies collect interest and value added tax (VAT) in addition to the cost of the vehicle from the company in return for vehicle financing. Companies abide cost of interest for vehicle financing. In leasing operations, VAT rate is 18%. However, there might be a discount for VAT paid for vehicles acquired by leasing or rented from vehicle rental companies. Also, VAT for expenses of the leased vehicle can be cut down (16).

D. Financing Vehicles by Manufacturer/Seller Opportunities

Vehicle manufacturer can apply various subsidies while selling the vehicles. These are in general services like providing financing opportunities, exchange, maintenance, comprehensive insurance and compulsory traffic insurance. In financing, manufacturer or distributor can provide credit to the logistics company through its own financing company and/or financing companies with which they have contract. Depending on the vehicle manufacturer's financial structure, the authorized dealer can offer various payment plans, including standard, seasonal, superstructure model and different payment plan, in line with the needs and requirements of the customer who wants to purchase the vehicle. Also, the customer can exchange his old truck and have these payment plans for the remaining amount of his new truck. These payment plan alternatives can be offered to customers who want to buy second hand vehicles as well as customers who will buy new vehicles. The standard payment plan is generally preferred by customers with fixed and regular revenue. During the selected period, the monthly fixed amount can be reimbursed. Seasonal payment plan can be offered for customers with seasonal income; while low consistency payment options can be planned during periods of lower income and high consistency payment options for higher income periods. The superstructure model provides various financial support for the superstructure together with the truck that will provide the highest efficiency to the customer in accordance with the field of activity. The financing model different payment plan is a method in which the amount and maturity of payments are determined in accordance with the income of the customer. After a period of low-consistency payments, payments can be made at the end of the period by a cumulative payment or by crediting final payment amount at the end of maturity. With regard to exchange operations, second hand vehicle is replaced by a new one. In maintenance services, depending on the number and type of vehicles, maintenance is done by authorized services for a period of time. Vehicles can be insured by distributors in purchase of new vehicles.

IV. CONCLUSION

Financial providers can offer different prices and payment schedules to different companies, depending on their vehicle purchasing or leasing characteristics. The basic factors are the economic strength of the company, whether the vehicle purchase has regular intervals or not, number of vehicles planned to be included in the fleet, obtaining finance from the same corporate resource and repayment of previous debt regularly.

Companies generally prefer purchasing vehicles via bank credit. In this way, vehicle can be renewed by exchange when the credit is over and company can receive various subsidies (suitable financing conditions, exchange support, maintenance, insurance services) while purchasing the vehicle.

REFERENCES

- [1] M. Tekin, *Lojistik*, Konya, Türkiye: Günay Ofset, 2013.
- [2] B. Bentz and P. Clarkson. (2018) Maximizing Fleet Effectiveness. [Online]. Available: https://mthink.com/legacy/www.ascet.com/content/pdf/asc7_wp_bentz.pdf.
- [3] B. Baki, *Lojistik Yönetimi ve Lojistik Sektör Analizi*, Ankara, Türkiye: Volkan Matbaacılık, 2004.
- [4] T. Gudehus and H. Kotzab, *Comprehensive Logistics*, London, UK: Springer, 2009.
- [5] A. Rushton, J. Oxley and P. Croucher, *The Handbook of Logistics and Distribution Management*, 4th ed., London, UK: Kogan Page, 2010 Kogan Page, 2010.
- [6] C. Paramasivan and T. Subramanian, *Financial Management*, New Age International, 2009.
- [7] R. Bakhshi, "A Return on Investment Model for the Implementation of New Technologies on Wind Turbines", *IEEE Transactions on Sustainable Energy*, vol. 9, no. 1, pp. 284-292, January 2018.
- [8] M. Berwick and M. Farooq, "Truck Costing Model for Transportation Managers", Upper Great Plains Transportation Institute North Dakota State University, August 2003.
- [9] F. A. A. Shukri, R. M. Jusoh, A. Ramlan and M. S. M. Anuar, "An Overview of Fleet Maintenance and Operating Cost: Key Components and Methods", *IRACST – International Journal of Commerce, Business and Management (IJCBM)*, Vol. 2, No.6, 2013.
- [10] Ö. Akgüç, *Finansal Yönetim*, 7th ed., İstanbul, Türkiye: Avcıol, 1998.
- [11] A. Ceylan and T. Korkmaz, *İşletmelerde Finansal Yönetim*, 16th ed., Bursa, Türkiye: Etkin, 2018.
- [12] A. Çeltik, "Kurumsal Filo Kiralama Sektörünün Gelişimi ve Ülke Ekonomisine Etkileri", M. thesis, Ankara University Institute of Social Sciences, Ankara, Türkiye 2009.
- [13] D. Şişman and M. Şişman, "Finansal Kiralama (Leasing) ve Ekonomi İçin Önemi: Riskler, Avantajlar", *Journal of Management and Economics Research*, Vol. 15, No.1, pp. 144-154, December 2017.
- [14] (2019) LCA website. [Online]. Available: <https://dlca.logcluster.org/display/LOG/Fleet+Management>.
- [15] (2019) Vergi Usul Kanunu e-Mevzuat website [Online]. Available: <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.4.213&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>.
- [16] (2019) Katma Değer Vergisi Kanunu e-Mevzuat website [Online]. Available: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3065.pdf>.

Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Ağaç ve Çevreye Yönelik Tutumlarının İncelenmesi

Doç. Dr. Hande ŞAHİN^{1*}, Arş. Gör. Kübra ARSLAN²⁺ and Prof. Dr. Sibel ERKAL³

¹Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Kırıkkale, Türkiye

²Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Kırıkkale, Türkiye

³Hacettepe Üniversitesi, İİBF, Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü, Ankara, Türkiye

*Corresponding author: kbraarslann@gmail.com

+Speaker: kbraarslann@gmail.com

Presentation/Paper Type: Oral / Full Paper

Özet- Tüm dünyada birçok nedene bağlı olarak artan çevre sorunları önemli boyutlara ulaşmıştır. Doğal kaynakların hızla tükenmesi, yeşil alanların azalması, çarpık kentleşme, bitki ve hayvan türlerinin azalması ve yok olmaya başlaması, çölleşme ve erozyon günümüzün başlıca çevre sorunlarıdır. Ağaçların bu çevre sorunlarının önlenmesinde, çevrenin korunmasında ve güzelleşmesinde önemli katkıları vardır. Bu çalışmada, sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin ağaç ve çevreye yönelik tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü'nde öğrenim gören 150 öğrenci oluşturmuştur. Genel tarama yönteminin kullanıldığı bu çalışmada verilerin toplanmasında Kunt (2013) tarafından geliştirilen "Ağaç ve Çevre Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Toplanan verilerin istatistiksel analizleri için; tanımlayıcı istatistiksel metotların (aritmetik ortalama, standart sapma, frekans, yüzdelik) yanı sıra değişkenlere bağlı olarak T-testi, Anova, Kruskal Wallis ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin ağaç ve çevreye karşı olumlu bir tutuma sahip oldukları ve tutumlarının da yaş, cinsiyet, sınıf, çevre ile ilgili üniversite ders alma durumu, çevre ile ilgili bir kuruluşa üye olma durumuna göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir (p<0.05).

Anahtar kelimeler- Ağaç, Çevre, Çevresel Tutum, Sosyal Hizmet Öğrencisi

Abstract- Increasing environmental problems due to many reasons have reached significant levels all over the world. Rapid depletion of natural resources, reduction of green areas, distorted urbanization, the decline of plant and animal species and their disappearance, desertification and erosion are the major environmental problems of today. Trees have significant contributions to the prevention of these environmental problems and to the protection of the environment. In this study, it is aimed to examine the attitudes of social work department students towards tree and environment. The sample of the study consisted of 150 students studying at the Social Work Department of the Faculty of Health Sciences of Kırıkkale University. In this study using general screening method, Tree and Environment Attitude Scale which was developed by Kunt (2013) was used to collect the data. For statistical analysis of collected data; descriptive statistical methods (arithmetic mean, standard deviation, frequency, percentage) as well as independent samples T-test, Anova, Kruskal Wallis test and Mann Whitney U test were used. As a result of the study, it was determined that the social work department students had a positive attitude towards the tree and environment and their attitudes differed according to their age, gender, class, getting a university course about the environment and being a member of an environmental organization (p <0.05).

Keywords- Tree, Environment, Environmental Attitude, Social Work Student

I. GİRİŞ

Kişinin hayatı fiziksel ve biyolojik çevresinde sürmektedir. Biyolojik yaşamın şekillenmesi ve devam etmesi canlının bulunduğu çevrenin koşullarına bağlı olarak şekillenmekte ve etkisi altında farklılık göstermektedir (Zengin ve Kunt, 2013). İnsanların yaşamı çevrenin koşullarından etkilendiği kadar çevre de insanların ekonomik, sosyal, kültürel, sanatsal tüm faaliyetlerinden etkilenmektedir.

Sanayileşme ile birlikte insanın çevre üzerindeki baskısı yoğunlaşmıştır. Özellikle yaşanan büyük çevresel sorunların etkisi ve çevreci hassasiyetleri gelişmiş insanların çalışmaları ile çevreci fikir ve akımlar rağbet görmeye ve kabul edilmeye

başlamıştır. Her alandan bilim insanları çevre ve çevrecilik düşüncesine katkı vermeye ve insanları çevrenin sahibi değil bir parçası olduklarını anlamalarını sağlamaya çalışmıştır (Kayaer, 2013).

Gelecek kuşaklar için tüm canlılara yaşanabilir bir çevre bırakmanın ve çevre sorunları ile başatmenin en temel yolu toplumdaki bütün bireylerin çevreye ilişkin bilinç kazanmasından geçmektedir. Dienno ve Hilton'a göre (2005) çevre bilgisi ile çevreye yönelik olumlu tutum arasında yakın bir ilişki vardır. Bu sayede çevreye yönelik tutum ve bilincin artmasıyla bireylerde çevre etik davranışının gelişmesi sağlanır.

- İncekara, S. & Tuna, F. (2010). Ortaöğretim Öğrencilerinin çevresel konularla ilgili bilgi düzeylerinin ölçülmesi (Çankırı İli Örneği). *Marmara Coğrafya Dergisi*, 22, 168-182.
- Karadayı, G. (2005). *Ortaöğretim öğretmenlerinin küresel, ulusal ve yerel çevre sorunları hakkındaki görüşleri (Sakarya İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kayaer, M. (2013). Çevre ve etik yaklaşımlar. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 1(2).
- Kayalı, H. (2010). Sosyal bilgiler, Türkçe ve sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 258-268.
- Kunt, H. (2013). Ağaç ve çevreye yönelik tutum ölçeği geliştirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 38, 253- 262.
- Kunt, H. & Geçgel, G. (2013). Öğretmen adaylarının ağaç ve çevreye yönelik tutumlarının incelenmesi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 8(12): 793-807.
- Meydan, A. & Doğu, S. (2008). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki görüşlerinin bazı değişkenlere göre değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 267-277.
- Özdemir, A. (2003). *İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin çevre bilgi ve bilinçlerinin araştırılması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Özpinar, D. (2009). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki görüşleri (Afyonkarahisar ili örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Paraskevopoulos, S., Padelidiu, S. & Zafiroopoulos, K. (1998). Environmental knowledge of elementary school students in Greece. *Journal of Environmental Education*, 29(3):55.
- Şahin, K. & Gül, S. (2009). Ortaöğretim Öğrencilerinin çevre bilgisi, davranışı ve duyarlılıklarının araştırılması (Samsun Örneği). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2), 541-556.
- Şama, E. (2003) Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2): 99- 110.
- Tuncer, G., Tekkaya, C. & Sungur, S. (2006). Öğretmen adaylarının sürdürülebilir kalkınma ile ilgili inançları: Cinsiyet ve çevre dersine katılımın etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (31), 179-187.
- Uluçınar Sağır, Ş., Aslan, O. & Cansaran, A. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevre bilgisi ve çevre tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 7 (2), 496-511.
- Uzun, N. & Sağlam, N. (2006). Ortaöğretim öğrencileri için çevresel tutum ölçeği geliştirme ve geçerliliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 240-250.
- Yılmaz, Ö., Boone, W.J. & Andersen, H.O. (2004). Views of elementary and middle school Turkish students toward environmental issues. *International Journal of Science Education*, 26(12), 1527-1546.
- Yücel, A.S. & Morgil, F.İ. (1998). Yükseköğretimde çevre olgu-sunum araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 84-91.
- Zengin, U. ve Kunt, H. (2013). Ortaokul öğrencilerinin ağaç ve çevreye yönelik tutumlarının incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (23), 155-165.

	sal Bir Değerle ndirme			
Çiftçi (2018)	Termal Turizm Girişim ciliği Üzerine Bir Araştır ma	Y. Lisans Tezi	Betimsel Analizler	Termal turizm girişimciler için önemli fırsatlar sunmaktadır.
Oltulular (2018)	Medikal Turizm Girişim ciliğinde Mevcut Durum ve Sorunla rın Tespiti ne Yönelik Bir Araştır ma: İzmir Örneği	Y. Lisans Tezi	Nitel Araştırma	Medikal turizm girişimciliğine yönelik hastane yatırımcıları ve yöneticilerini kapsayan alınyazında herhangi bir çalışmaya rastlanmamış tır. Bu tür çalışmaların artırılması gerekir
Doğanay Ergen (2018)	Türkiye’ de Medikal Turizm Girişim ciliği, İstanbul Örneği	Doktora Tezi	Nitel ve Nicel Araştırma Yöntemleri, SWOT analizi	Medikal turizm girişimciliği çeşitli sorunlarla mücadele etmektedir.
Kasalak vd. (2018)	Ekolojik Çiftlikle rin Ekoturizm Girişim ciliği Kapsa mında Değerle ndirilme si: Antalya İli Alan Araştır ması	Makale	Nitel Araştırma	Eko turizm girişimcileri çok farklı etkenlere bağlı olarak bu alana yöneldiklerini belirtmiştir.
Cihangir Çamur ve Cihangir (2017)	Turizm Temelli Girişim ciliğin Gelişi minde Yerel ve Mekân sal Dinamik lerin Göreme (Nevşe hir-Kapa dokya) Örneğin	Makale	Nitel ve Nicel Araştırma Yöntemleri	Turizm endüstrisinin ve turizme dayalı yerel girişimlerin desteklenmesi nde/geliştiril mesinde mevzuatın ve merkezi-yerel hükümetlerin programları önemli rol oynamaktadır.

	de Analizi			
Aydemir, Uzun, ve Göçmen (2016)	Ödemiş-Tire-Kemal paşa Yöresi Kırsal Turizm ve Girişim ciliğini Tespite Yönelik Bir Araştır ma	Makale	Betimsel Analiz	Kırsal turizm yatırımları desteklenmeli, girişimciler bilinçlendiril melidir.
Kale, E. (2016)	Küçük Ölçekli Turizm Girişim ciliğinin Özellik lerinin Belirlen mesi	Makale	Betimleyici Araştırma	Küçük ölçekli işletmelerin gelişmesi, ekonomik getirilerinin yanında müşteri isteklerinin daha nitelikli karşılanması na da katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda bölge turizminin çevreye zarar vermeden sürdürülebilir lik anlayışı içerisinde gelişmesine olanak yaratacaktır.
Ünüvar, (2015)	Turizm Girişim ciliği Eksenin de Konya İli Örneği	Y. Lisans Tezi	PEST Analizi ve KANVAS İş Analizi	Konya ili turizm girişimciliği potansiyeli ve girişimcilik fırsatlarının, oldukça yüksek bir potansiyele sahip olduğu tespit edilmiştir.
Dalgın, Karadağ ve Bingöl, (2015)	Türkiye’ de Turizm Girişim ciliğinin Gelişimi ve Turizm le İlgili Sağla nan Teşvik ler	Makale	Derleme	Türkiye’de turizm sektöründe ülkenin değerleri göz önünde bulunduruldu ğunda, gelişmenin henüz yeterli derecede sağlanmadığı görülmektedir
Aydemir ve Dereli (2014)	Yerel Yönetim lerde Turizm	Bildiri	Örnek Olay İncelemesi	Belediyelerin kurmuş oldukları turizm

	Girişim ciliği Uygulamaları'nın İncelenmesi: İstanbul Belediye Yelerin de Vaka Çalışması			işletmeleri; kuruluş amaçları olan sosyal hizmetler kapsamı dahilinde faaliyet göstermeli, düşük kar marjı ile çalışarak buldukları bölgedeki halkın ihtiyaçlarını kaliteli bir biçimde karşılamalıdır.
Tekin ve Kasalak (2014)	Eko turizm Girişim ciliğinin Bölgesel Kalkınmadaki Rolü	Makale	Derleme	Ekoturizm, bir turizm çeşidi olarak daha fazla ilgi çekmeye başlaması nedeniyle gelişmeye açık bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekoturizm girişimciliği, kıyılardan uzak kırsal alanda kurulması ve hayvancılık ve çiftçilikle uğraşan kesimin bile rahatlıkla ekoturizm girişimciliğine uyum sağlayabilmesi bakımından yeni bir işletmecilik ve girişimcilik alanıdır
Aydemir vd. (2013)	Kırsal Kalkınma İçin Kırsal Turizm Girişim ciliği Potansiyelinin Değerlendirilmesi: Dünya Ve Türkiye Uygulamaları	Bildiri	Uygulama Örnekleri İncelemesi	Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kırsal turizm önemli bir alternatiftir. Türkiye kırsal turizm potansiyeli güçlü bir ülkedir.

Tekin ve Kasalak (2013)	Yeni Bir Girişim cilik Eğilimi: Eko turizm Çiftlik Girişim ciliği	Bildiri	Derinleme Mülakat	Az sermaye gerektiren, kurulması kolay ve günümüzde kıyılardan turizmden sıkılan turistlerin ilgisini sıklıkla çeken ekoturizm çiftlikleri, girişimciler için yeni bir girişimcilik alanı olarak ortaya çıkmaktadır
Öztürk (2013)	Turizm Gelişiminin Girişim cilik Faktörleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi: Beypazarı ve Safranbolu Üzerinde Karşılaşılmalı Bir Çalışma	Y. Lisans Tezi	Anket Uygulaması ve Lojistik Regrasyon Analizi	Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kalkınmanın sağlanması açısından turizm alanındaki fırsatların değerlendirilmesi, bu çerçevede turizm girişimciliğinin desteklenmesi gereklidir. Bu bağlamında turizm girişimcileri daha sonraki yıllarda ülke kalkınmasında önemli rol oynayacaklardır
Özdemir (2009)	Karacasu'da Turizm Girişim ciliği Araştırması	Makale	Örnek Olay İncelemesi ve Anket Uygulaması	Yapılan çalışma neticesinde Karacasu'da çok sayıda kişinin turizm sektörü çerçevesinde ekonomik girişimcilik düşüncesine sahip olduğu belirlenmiştir.

V. SONUÇ

Bu araştırmada turizm girişimciliği konusu kavramsal düzeyde incelenmiş ve ardından ulusal düzeyde bu konuda yapılmış olan çalışmalar taranmıştır. Yapılan araştırmada görülen tablo, "Turizm Girişimciliği" kavramının tanımlanmasıyla ilgili tam bir netliğin bulunmamasıdır. Uluslararası literatürde turizm girişimciliği kavramını girişimciliğin bir alt başlığı olarak görenler olduğu gibi, bu kavramı turizm için özel olarak geliştirilen ve kendi teori ve

Müşteri İlişkileri Yönetimi Sürecinde İletişimin Yeri ve Önemi

Seher Ceylan^{1*+}, Ali Soylu²

¹Turizm ve Otel İşletmeciliği/ Denizli Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, Türkiye

²Halkla İlişkiler ve Tanıtım / İletişim Fakültesi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, Türkiye

*Corresponding author: ceylans@pau.edu.tr

+Speaker: ceylans@pau.edu.tr

Presentation/Paper Type: Oral/Full Paper

Özet – Müşteri İlişkileri Yönetimi, günümüzde, pek çok işletmenin rakipleriyle rekabet edebilmesi ve işletmelerin müşterileriyle uzun soluklu, istikrarlı ve kalıcı ilişkiler geliştirilebilmesi açısından önemli avantajlar sağlayan bir kavramdır. İşletmeler, müşterilerin isteklerine karşılık verebildikleri, sundukları ürün veya hizmetle onların beklentilerini karşılayabildikleri oranda müşteri tatminini sağlamakta, dolayısıyla da müşteri bağlılığına ulaşmaktadırlar. Müşterilerin tatmin düzeyini arttırmak ve bunun sonucu olarak müşteri bağlılığını yaratmak, iyi bir müşteri ilişkileri yönetimini de zorunlu hale getirmektedir. Müşteri ilişkileri yönetiminin, temelinde kişilerarası iletişimin yer aldığı bir süreç olduğu göz önüne alındığında, işletmelerin, müşterileriyle aralarında sağlıklı ve etkili bir iletişim sistemi kurmadan, etkili bir müşteri ilişkileri yönetimine de ulaşamayacaklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Müşterilerle kurulacak olan iyi bir iletişim sistemi, müşteri ilişkileri yönetimini de kolaylaştırarak, işletmeye rekabetçi ortamda büyük avantajlar sağlayacaktır. Etkin bir iletişim, çift yönlü bilgi akışını gerçekleştirmesi açısından da müşteri ilişkileri yönetiminde önemli bir rol oynayacaktır. Bu çalışmada, iletişimin kavram ve süreç olarak müşteri ilişkileri yönetimi uygulamalarına katkıları, müşteri ilişkilerinde iletişim açısından dikkat edilmesi gereken noktalar ve müşterilerle yaşanabilecek olan iletişim engellerine karşı çözüm önerileri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler – İletişim, Müşteri İlişkileri Yönetimi, Müşteri ilişkilerinde iletişim

I. GİRİŞ

Müşteri İlişkileri Yönetimi, günümüzde, pek çok işletmenin rakipleriyle rekabet edebilmesi açısından büyük bir avantaj sağlayan ve işletmelerin müşterileriyle uzun soluklu, istikrarlı ve kalıcı ilişkiler geliştirilebilmesi açısından önem teşkil eden bir kavramdır.

İletişim ise, insanın var olduğu her ortamda, insanlar veya kurumlar arasında gerçekleşen bir süreçtir. Bir arada yaşayan insanlar, toplu yaşamının gereği olarak iletişim kurarlar. Müşteri ilişkileri yönetiminin, temelinde kişilerarası iletişimin yatar. Dolayısıyla etkili müşteri ilişkileri yönetiminin etkili iletişimden geçtiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Artan rekabet koşulları, sürekli gelişen teknoloji, müşterilere sunulan cazip seçenekler, sürekli değişim gösteren müşteri istek ve talepleri, işletmelerin müşteri ilişkilerini geliştirmesini zorunlu kılmaktadır. İşletmeler, müşterilerin isteklerine karşılık verebildikleri, sundukları ürün veya hizmetle onların beklentilerini karşılayabildikleri oranda müşteri tatminini sağlamakta, dolayısıyla da müşteri bağlılığına ulaşmaktadırlar.

Müşterilerin tatmin düzeyini arttırmak ve bunun sonucu olarak müşteri bağlılığını yaratmak, iyi bir müşteri ilişkileri yönetimini de beraberinde getirmektedir. Müşterilerle kurulacak olan iyi bir iletişim sistemi, müşteri ilişkileri yönetimini de kolaylaştırarak, işletmeye rekabetçi ortamda büyük avantajlar sağlayacaktır.

Etkin bir iletişim, çift yönlü bilgi akışını gerçekleştirmesi açısından da müşteri ilişkileri yönetiminde önemli bir rol oynayacaktır.

İletişim Kavramı ve İletişim Süreci

İletişim, artık hayatın her alanında var olan bir kavramdır. Latince ortak kılma anlamına gelen “communicare” fiilinin karşılığıdır. İletişim sözcüğünün kökenindeki “communis” sözcüğü ise benzerliklerin oluşturduğu ortaklık ya da topluluk demektir. Communis kavramının temelindeki “common” kelimesi de ortak anlamına gelmektedir. Dolayısıyla iletişimin kurulabilmesi, ortak anlamlı kavram veya sembollerin aracılığıyla mümkündür [1].

İletişimin, gönderici ve alıcı arasındaki bilgi, duygu ve düşünce alışverişi olduğu düşünüldüğünde, kişilerarası iletişim de göndericinin, alıcı veya alıcıları, niyetli veya niyetsiz olarak etkilemeyi amaçlaması, mesajlarını iletmesi ve onların mesajlarını alması olarak tanımlanabilir [2].

Bir diğer taraftan iletişim, istenen sonuçları başarmak ve davranışları etkilemek amacıyla insanlar arasında sözlü, sözsüz, yazılı tüm araçlarla anlayış sağlama olarak da tanımlanabilir [3].

- [7] A.H. Demirtaş, “Temel İkna Teknikleri: Tutum Oluşturma ve Tutum Değiştirme Süreçlerindeki Etkilerinin Altında Yatan Nedenler Üzerine Bir Derleme”, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (19), s: 73-90, 2004.
- [8] M. Onay, H. Z. Süslü ve S. Kılıcı, “İletişim Tarzının Ve Sözsüz İletişimin Çalışanların İş Performansına Etkisi: Posta Dağıtıcıları Ve Hemşireler Üzerine Bir Araştırma”, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(1), s:57-66, 2011.
- [9] L. A. Samarov and R. F. Porter, *Communication Between Culture*, Belmont, 1991.
- [10] Y. Odabaşı, *Satış ve Pazarlamada Müşteri İlişkileri Yönetimi*, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- [11] N. P. Taşoğlu, *Pazarlama İletişimi (bütünleşik bir yaklaşım)*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2009
- [12] İ. Bozkurt, *İletişim Odaklı Pazarlama, Tüketiciden Müşteri Yaratmak*, Mediacat Yayınları, İstanbul, 2006.
- [13] H. Bakırtaş, R. A. Yılmaz, M. Özmen ve G. Barış, *Müşteri İlişkileri Yönetimi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2013.
- [14] P. Greenberg, *CRM at the Speed of Light: Capturing and Keeping Customers in Internet Real Time*, McGraw Hill, USA, 2002.
- [15] P. Kotler and G. Armstrong, *Principles of Marketing*, Prentice Hall, USA, 2004.
- [16] C. Aktepe, M. Baş ve M. Tolon, *Müşteri İlişkileri Yönetimi*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2009.
- [17] Ü. Oskay, *İletişimin ABC'si*, Der Yayınları, İstanbul, 2001.
- [18] Z. Eser, *Hizmetlerde Pazarlama İletişimi*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2007.
- [19] W. D. Wells and D. Prenskey, *Consumer Behavior*, New York, John Wiley&Sons, USA, 1996.
- [20] B. Wisner, *Applied Marketing*, New Jersey:Prentice Hall, USA, 1996.
- [21] C. Lovelock and L. Wright, *Principles of Services Marketing and Management*, New Jersey: Prentice Hall, USA, 2001.
- [22] V. A. Zeithaml and J. Bitner, *Services Marketing*, International Edition, McGraw Hill, New York USA, 2003.
- [23] C. Çoroğlu, *Modern İşletmelerde Pazarlama ve Satış Yönetimi*, Alfa Yayınları, Bursa, 2002.
- [24] D. Peppers and M. Rogers, *The One Manager:Real World Lessons in CRM*, Doubleday&Company Incorporated, USA, 1999.
- [25] K. Mukerjee, *Customer Relationship Management: A Strategic Approach to Marketing*, New Delhi: Prentice-Hall of India Private Limited, India, 2007.
- [26] H. Tutar, K. Yılmaz ve C. Erdönmez, *Genel ve Teknik İletişim*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.
- [27] K. Davis, *İşletmede İnsan ve Davranışı*, (Çev:Kemal TOSUN vd.), İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, No:3028, 1988.
- [28] E. Çiçek, “Müşteri İlişkileri Yönetimini Uygulama Sürecinde Başarıyı Etkileyen Faktörler”, *Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, sayı:2, cilt:5, 2005.
- [29] Ş. Ş. Demir, *Turizm İşletmelerinde Halkla İlişkiler ve İletişim*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2016.
- [30] P. Kotler, *Kotler ve Pazarlama; Pazar Yaratmak, Pazar Kazanmak ve Pazara Egemen Olmak*, Çev. A. Özyağcılar, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2003.

Erkek Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rolü Streslerinin Belirlenmesi

Arş. Gör. Kübra ARSLAN^{1*}, Doç. Dr. Hande ŞAHİN¹

¹ Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Kırıkkale, Türkiye

*Corresponding author: kbraarslann@gmail.com

+Speaker: kbraarslann@gmail.com

Presentation/Paper Type: Oral / Full Paper

Özet- Toplumsal cinsiyet, toplumun kadın ve erkeği nasıl gördüğü, nasıl algıladığı, nasıl düşündüğü ve nasıl davranmasını beklediği ile ilgili bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet rolleri; geleneksel olarak kadınlarla ve erkeklerle ilişkili olduğu kabul edilen rolleri ifade etmektedir. Toplum içinde toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranmak yalnızca kadınları değil erkekleri de önemli ölçüde etkilemektedir. Bu çalışmada, erkek üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolü streslerinin belirlenmesi ve bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırma, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında, Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören toplam 186 erkek öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Bayar, Avcı-Haskan, Koç, (2018) tarafından geliştirilmiş olan ve 27 maddeden oluşan “Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği” (ETCRSÖ) ile kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde standart sapma, aritmetik ortalama, ikili gruplar için t testi, ikiden daha fazla grup için ise ANOVA ve Kruskal Wallis kullanılmıştır. Araştırmada öğrencilerin toplumsal cinsiyet stresleri ile yaş ve kaldıkları yer değişkenleri arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. (p<.05). Bundan sonraki çalışmalarda erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyet stresi daha detaylı ele alınarak daha geniş örneklem üzerinde derinlemesine çalışmalar yapılabilir.

Anahtar kelimeler- Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği, Toplumsal cinsiyet rolü, Üniversite öğrencisi

Abstract– Gender is a concept of how society perceives and perceives women and men, how they perceive, think, and behave. Gender roles; traditionally refers to roles that are considered to be related to men and women. Adherence to gender roles within the community affects not only women but also men. In this study, it was aimed to determine the gender role stresses of male university students and to compare them according to their individual characteristics. The research was applied to 186 male students studying in Kırıkkale University Faculty of Health Sciences in 2018-2019 academic year. In this study, the data were collected by Bayar, Avcı-Haskan, Koç, (2018) and were used with the “Male Gender Role Stress Scale” (ETCRS) consisting of 27 items. Standard deviation, arithmetic mean, t-test for binary groups, ANOVA and Kruskal Wallis were used for data analysis. Significant differences were found between gender stresses and age and place variables of the students (p <.05). In the following studies, the gender stress of male students can be studied in more detail and a more detailed study can be done on a larger sample.

Keywords- Male Gender Role Stress Scale, Gender Role, University Student

I. GİRİŞ

Cinsiyet, her birimizin dünyaya gelirken yanımızda getirdiğimiz özelliklerimizden biridir: Kız ya da erkek olarak doğarız. Bu nedenle de cinsiyet özelliklerini biyolojik birer nitelik olarak kabul ederiz. Toplumda, aile içinde, kişisel ilişkilerde, kadın ve erkeklerden beklentilerimiz farklıdır, bu farklılığı da “doğal” karşılıyoruz (Dökmen, 2004).

Toplumsal cinsiyet, kadın ya da erkek olmaya toplumun ya da kültürün yüklediği anlamları ve beklentileri ifade eder. Toplumsal cinsiyet, cinsiyete dayalı işbölümü ve biyolojik cinsiyet arasındaki ilişkileri vurgulamak amacıyla, toplumda sadece kadının değil erkeğin de konumunu belirten bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetle

açıklanamayan sosyal sınıf, ataerkillik, siyaset ve toplumdaki üretim biçimiyle bağlantılı bir anlama sahiptir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet, kadınlar ile erkekler arasındaki farklılıkların toplumsal düzlemde kurulmuş yönlerine dikkat çekmektedir (Demirbilek, 2007; Ridgeway & Corell, 2000). Toplumsal cinsiyete dayanarak erkek ve kadına biçilen değerler, rol ve kalıplar hiyerarşik olarak erkeğin ‘üstte ve önde’ bulunması suretiyle ayrıştırıcıdır (Bingöl, 2014).

Toplumsal cinsiyet içerisinde birçok kavramı barındırır. Toplumsal cinsiyet kavramının içinde barındırdığı kavramlardan birisi de toplumsal cinsiyet rolleridir. Toplumsal cinsiyet rolleri; geleneksel olarak kadınlarla ve erkeklerle ilişkili olduğu kabul edilen rolleri ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet rolü; kültürel olarak kadına ve erkeğe

İklim Değişikliği ve Dünya Ülkelerine Tesiri

Hafize İmanova^{1*+}

¹Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Felsefe Enstitüsü Sürdürülebilir Kalkınmanın Felsefesi Departmanının
Araştırmacısı, Doktora Öğrencisi

*Sorumlu Yazar ve +Sunucu: hafizaimanova@yahoo.com
Sunum/Bildiri Türü: Sözel/Tam Metin

Sürdürülebilir kalkınmanın önündeki ilk zorluk, aşırı sömürüye maruz kalan doğal kaynakları ve ekosistemleri koruyarak yoksulluğu azaltmak ve dünyadaki yoksul insan sayısını ve sosyal refahı etkilemektir. Zengin ve fakir arasındaki büyük boşluk alarm çalmaktadır. Böylece, doğal kaynakların yüzde 80'i dünya nüfusunun yüzde 20'sini tüketiyor. Sonuç olarak, doğal kaynaklardaki keskin düşüş ve çevre tüketimi çevreyi tehdit ediyor. Balık stokları tükenmekte, biyolojik çeşitlilik ve ormansızlaşma, su kirliliği ve iklim değişikliği çarpıcı biçimde artmaktadır. İkinci büyük zorluk, küresel çevresel felaketi önlemektir. İklim değişikliği, her kıtada bugünün ülkelerini kapsayan bir sorundur. Bu problem yerel ekonomiye ve insanların yaşamlarına ciddi zararlar veriyor. Hava akımları değişiyor, deniz seviyeleri yükseliyor, kasırgalar ve yağışlar artmakta ve havaya emisyonlar artmaya devam ediyor. Herhangi bir işlem yapılmazsa, Dünya'nın ortalama yüzey sıcaklığı 3 derece daha yüksek olacaktır. Bunun en yoksul nüfus üzerinde etkisi olacak. Bu sorunu önlemek için daha temiz ve daha sofistike bir ekonomiye ihtiyaç vardır. Bu yönde atılan adımlardan biri, ülkenin yenilenebilir enerji ve karbondioksit emisyonlarına katılımıdır. İklim sorunu o kadar küresel bir sorundur ki, çözüm uluslararası alanda uygulanmalı ve geliştirmekte olan ülkeler düşük karbon ekonomisiyle karşı karşıya kalmalı. Birleşmiş Milletler'in 2018 yılı iklim değişikliği ile ilgili raporunun "Yeni İklim Ekonomisi" olması tesadüf değildir. Rapor ayrıca 'Daha iyi gelişme daha iyi bir iklimdir' sloganını yansıtıyor. Uluslararası düzeyde Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli, 2015 yılında Paris'te kabul edilen kararlara yansıyan iklim sorunuyla ilgileniyor. Raporlarına göre: [1]

- 1880'den 2012'ye ortalama küresel sıcaklık 0,85 santigrat derece arttı. Buna bakıldığında, her 1 derece sıcaklığın yükselmesinin tahıllarda yüzde 5 oranında azalmaya neden olduğunu söyleyebiliriz. 1880'den 2012'ye kadar yıllık hububat hasadı 40 megaton azaltıldı.
- Okyanuslardaki sıcaklık arttı, buzullar eridi ve deniz seviyesi yükseldi. Küresel deniz seviyesi, okyanus sıcaklığı artışı ve 1901-2010 yıllarındaki buzul erimesi sonucu 19 cm'ye yükseldi.
- 1990'dan beri karbondioksit emisyonları yüzde 50'den fazla arttı.

Ancak tüm bunlara rağmen, eğer gerekliyse küresel sıcaklığı 2 dereceye indirmek mümkündür. Paris'te 2015 yılında yapılan anlaşmaya göre, 197 ülke düşük emisyonlu emisyonlar için iyi kalkınma stratejileri izlemeyi üstlenmiştir.

İklim ile ilgili stratejik kalkınma hedefleri arasında arazi kullanımının (doğal kaynaklar ve tarım) stratejik kullanımı, sağlık, yoksulluk, ekonomik kalkınma (ticaret ve finans dahil), enerji (arz, talep, pazarlar, güvenlik) bulunmaktadır. Bu "iklim dışı yollar", stratejik girişimlerde, özellikle kısa vadede, iklim değişikliği için hazırlıksız olmanın anahtar unsurları olarak kabul edilir. Bu yöndeki iklim değişikliği, stratejik hedeflerin gelişimine entegre olabilir. Sürdürülebilir kalkınma, adaptif kapasiteleri arttırmak ve kademeli olarak azaltma önlemleri kapasitesini artırmak için çeşitlilik ve hızlandırma ihtiyacını vurgulamaktadır.

İklim ile ilgili tartışmaların sonuç vermemesinin ana nedeni, iklimin ayrı bir kalkınma sorunu olarak görülmemesidir. Bu gider ile ilgili hesaplamalardan görülebilir. [2] Benzer şekilde, azaltma önlemlerine yapılan harcamalar statik teknolojiye bağlıdır. Bu yaklaşım, geliştirmekte olan ülkelerde proje seçiminde kullanılır, ancak doğrudan makroekonomik maliyetlerle (ekonomik gelişme, işsizlik, ödemeler dengesi ve enflasyon) doğrudan ilişkili değildir. İklim ve kalkınma hedeflerinin bütünleşmesinin bazı boyutları ve tutumları vardır. Bir düzeyde, hedefler arasındaki ilişki hakkında farklı düşünmeyi gerektirir ve bir başka düzeyde, Kuzey Yarımküre ile Güney Yarımküre arasındaki ilişkiyle bağlantı kurar. Son olarak, en uygun stratejik araç türüne ihtiyaç vardır. Gelişme yönüne bakarsanız, sorun iklim perspektifinden uzaktır. Bununla ilgili bazı konuları gelişim perspektifine getirirsek, bu analojiyi yorumlamak daha doğru olacaktır. Ortaya çıkan dünya, geçmiş faaliyetleri nedeniyle bugün küresel bir sorunla karşı karşıya. 1970'lerde ve 1980'lerde bazı geliştirmekte olan ülkeler nakit ödemelerde açık, enflasyon ve geçici ekonomik risklerle karşı karşıya kaldılar. İklim değişikliğine rağmen, bu dengesizliğin temel nedeni, petrol fiyatları gibi dış etkenlerdeki artış, ABD'deki faiz oranlarında beklenmeyen artışlardı. Dolayısıyla, iklim değişikliği olarak, dengesizliğin ana nedeni iç faktördü (aşırı harcama, yani kaynakların beklenenden daha fazla kullanılması). 1980'lerin yapısal uyum krizindeki asıl sorun, uluslararası arenada

Açıkçası, iklimle ilgili stratejilerin kalkınma hedefleri üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri olabilir ve bu stratejilere bağlı olarak enerji, ormancılık, tarım, ulaşım veya nüfusla ilgili eğilimler iklim değişikliğine bağlı olabilir. [4]

Potansiyel bir sinerjinin özel bir alanı, adaptasyon ve yoksulluğun ortadan kaldırılması arasındadır. Bazı akademisyenler, iklim değişikliğinin yoksulluk ve gelişmekte olan ülkelerdeki adaptasyon üzerindeki etkisini analiz etmişlerdir. İklim değişikliği dolaylı ya da dolaysız olmayan yoksulluğu artırmakta ve yoksul ülkeler ve toplumlar büyük tehlike altındadır. [5] Karbon monoksit emisyonu azaltma tepkisi gecikmiş olsa da, gelişmekte olan ülkelerde hala uyarlayıcı önlemler alınmaktadır. İklimde ciddi etkilere yol açmıştır. İklim politikası işbirliğinde yeni nitelikler yaratmak için daha fazla ihtiyaç var: [6].

- Binyıl Kalkınma Hedefleri'nde iklimle ilgili hedeflerin daha iyi bir kombinasyonu ve daha istikrarlı bir iklim odaklı sürdürülebilir kalkınma ve çevre kalitesi sistemi;
- Uluslararası en iyi uygulamaların değişimi (ulusal);
- İklim sorunları da dahil olmak üzere çevresel konuları içeren ticaret anlaşmalarını içeren uygun uluslararası politika stratejileri geliştirmek;
- Karbondioksit salınımının azaltılması ve iklimle ilgili diğer önlemler alanındaki yenilikçi teknolojilerin teşvik edilmesi ve yayılması ve uygulanmasıyla uluslararası işbirliği yapılması;
- Uyarlanabilir ve hafifletici yaklaşımlar - özellikle eski yaklaşım için mevcut yapı ve destek seviyesini revize etmek;
- İklim ve iklimin üretim ve tüketim üzerindeki etkilerini daha iyi yansıtacak şekilde uyum sağlama yeteneğine dayanan geleneksel stratejik araçları yeniden değerlendirmek;
- Özel sektör ve sivil toplum ile etkin işbirliği kurmak;

2013 yılında, Küresel Komisyon, devlet görevlileri, iş adamları, iş ve maliye bakanlarını dahil ederek yeni iklim kavramlarını içeren Etiyopya, Endonezya, Güney Kore, Norveç, Kolombiya, İsveç ve İngiltere tarafından kuruldu. Yeni konsept 2014 yılında "Daha İyi Gelişme Daha İyi İklim: Yeni İklim Ekonomisi" başlıklı bir rapor hazırladı. Ve her yıl bu kavram için yeni iklim adımları ortaya atılmıştır. 2018 kavramı, "21. Yüzyılda Yeni Bir Hikaye Yazmak: İklimle İlgili Hızlandırmayı Bir Bakışta Hızlandırmak" başlığı altında kabul edildi. Şimdi yeni bir ekonomik çağın eşiğindeyiz. Hızlı teknolojik yenilik, sürdürülebilir altyapı yatırımı ve artan kaynak verimliliği birbirinden ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olduğundan, gelişme kaçınılmaz olacaktır. Bu, 21. yüzyılın tek gelişme çizgisidir.

Kaynakça

1. <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>
2. Stern, N., and others (2006). The Economics of Climate Change. http://www.hm-treasury.gov.uk/independent_reviews/stern_review_economics_climate_change/stern_review_rep_ort.cfm
3. UNEP/Earthscan (2002). Global Environmental Outlook 3. London: Earthscan.
4. Gupta, J. (1997). The Climate Change Convention and Developing Countries: From Conflict to Consensus/ Boston/London: Kluwer/Academic Publ.
5. Heemst, J. van, and V. Bayangos (2004). Poverty and Climate Change. In: Kok M.T.J. and H.C. de Coninck, 2004: 21-52.
6. Munasinghe, M., and R. Swart (1999). Climate Change and its Linkage with Development, Equity and Sustainability. Proceedings of the IPCC Expert Meeting, Colombo, 27-29 April 1999. Paris: IPCC, WMO.
7. Frankel, Jeff Rey (2006). Formulas for Quantitative Emission Targets. In Architectures for Agreement: Addressing Global Climate Change in a Post Kyoto World. J. Aldy and R. Stavins, eds. Cambridge: Cambridge University Press. Forthcoming.
8. <https://www.britannica.com/event/green-revolution>

Uyku Bozuklukları ve Kardiyovasküler Hastalıklar

Nural ERZURUM ALİM^{1*}, Şerife AYTEN²⁺

¹ Department of Nutrition and Dietetics, Ankara Yıldırım Beyazıt University, Ankara, Turkey

² Department of Nutrition and Dietetics, Ankara Yıldırım Beyazıt University, Ankara, Turkey

*Corresponding author: nalim@ybu.edu.tr

+Speaker: serife_9507@hotmail.com

Paper Type: Oral/Full Paper

Özet– Uyku bozuklukları toplumda yaygın olarak görülen bir halk sağlığı sorunudur. Uyku; zaman, ışık, beslenme gibi birçok çevresel faktörden etkilenen 24 saatte bir tekrar eden sirkadiyen ritmin önemli bir parçasıdır. Uyku bozuklukları; İnsomnia [kronik uykusuzluk], Obstrüktif Uyku Apnesi [OUA] ve Vardiyalı Çalışma Sendromu olarak sınıflandırılmaktadır. Obstrüktif uyku apnesi ve kronik uykusuzluk gibi çeşitli uyku bozuklukları, birçok sağlık problemleri ve bozulmuş yaşam kalitesi ile ilişkilendirilmektedir. Kronik uykusuzluk kortizol seviyesi ve sempatik sinir sistemi belirteçlerinde artma, bağışıklık sistem belirteçlerinde azalma gibi birçok hormonal ve metabolik değişiklikler ile ilişkilidir. Obstrüktif Uyku Apnesi ise neden olduğu hipoksik stres ve uyarılar ile; endotel disfonksiyonu, hipertansiyon, artmış arteriyel sertlik ve ateroskleroz ile ilişkili hormonal ve metabolik anormallikleri tetiklemektedir. Uyku bozuklukları neden olduğu bu hormonal ve metabolik değişikliklerle obezite, insülin direnci, diyabet, hipertansiyon ve kardiyovasküler hastalık gelişimiyle ilişkilendirilmiştir. Son yıllarda yapılan çalışmalarda kardiyovasküler hastalıkların uyku bozukluklarına neden olabileceği öne sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler – Uyku bozuklukları, obstrüktif uyku apnesi, obezite, kardiyovasküler hastalıklar

Sleep Disorders and Cardiovascular Diseases

Abstract- Sleep disorders are a common public health problem. Sleep is an important part of the circadian rhythm affected by many external signals such as light, food, time and repeated each 24 hours. Sleeping disorders are classified as Obstructive Sleep Apnea, Insomnia [Chronic Insomnia] and Shift Work Syndrome. Various sleep disorders such as obstructive sleep apnea and chronic insomnia are associated with many health problems and impaired quality of life. Chronic insomnia causes hormonal and metabolic changes such as increased levels of cortisol and sympathetic nervous system markers and decreased immune system markers. Obstructive Sleep Apnea causes hypoxic stress and stimuli. This hypoxic stress and stimuli induces hormonal and metabolic abnormalities that cause endothelial dysfunction, hypertension, increased arterial stiffness and atherosclerosis. These hormonal and metabolic changes caused by sleep disorders were associated with the development of obesity, insulin resistance, diabetes, hypertension and cardiovascular diseases. In recent years, studies have indicated that cardiovascular diseases may cause sleep disorders.

Keywords – Sleep disorders, obstructive sleep apnea, obesity, cardiovascular diseases

I. GİRİŞ

Uygunun sağlık üzerine olan etkisi son yıllarda önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir [1]. Kısa uyku süresinin yaşam kalitesi, ruh hali, bilişsel işlev ve sağlık üzerine olumsuz etkileri bulunmaktadır. Kısa uyku süresi; davranışa bağlı uyku yoksunluğu, obstrüktif uyku apnesi, vardiyalı çalışma sendromu ve kronik uykusuzluk gibi çeşitli nedenlere bağlı olabilmektedir. Obstrüktif uyku apnesi ve kronik uykusuzluk gibi çeşitli uyku bozuklukları, birçok sağlık problemleri ve bozulmuş yaşam kalitesi ile ilişkilendirilmektedir. Uyku bozukluklarının neden olduğu olumsuz etkiler ve hastalıklar sağlık bakım kaynaklarının kullanımının artmasına ve iş gücü kaybına neden olmaktadır [2]. Uyku kalitesi ve süresi hücrel bağışıklığı ve sitokin seviyelerini etkilemektedir. Bu yüzden bireylerin bağışıklığı hafif uyku kaybıyla bile bozulabilmektedir [3,4]. Kısa uyku

süresi ve bozulmuş uyku, yarattığı metabolik ve endokrin değişikliklere bağlı olarak mortalite, koroner arter hastalığı, tip 2 diyabet, obezite ve hipertansiyon insidansının artması gibi sağlık sorunları ile ilişkilidir [5-11].

II. MATERYAL VE METOD

Bu derleme çalışmada PubMed, Science Direct ve Google Akademik gibi veri tabanlarından ‘Obstructive Sleep Apnea and cardiovascular diseases’, insomnia and cardiovascular diseases, ‘insomnia and immunity’, ‘sleep disorders and metabolic changes’, ‘sleep disorders and glucose metabolism’, ‘sleep disorders and obesity,’ anahtar kelimeleri ile literatür taraması yapılmış ve uyku bozuklukları ile kardiyovasküler hastalıklar arasındaki ilişki incelenmiştir.

- [57] N. Avguštin, Ž. Rotar, J. Pajek, D. Kovač, J. Osredkar, J. Lindič, 'The predictive value of urinary vascular endothelial growth factor [VEGF] on worsening kidney function in proteinuric chronic kidney disease,' *Clin Nephrol.*, Vol. 88, pp. 10-3, 2017.
- [58] J. Wolf, K. Narkiewicz, 'Optimizing the management of uncontrolled/resistant hypertension. The importance of sleep apnoea syndrome,' *Curr Vasc Pharmacol.*, 2017.
- [59] KM. Oltmanns, H. Gehring, S. Rudolf, B. Schultes, S. Rook, U. Schweiger, et al., 'Hypoxia causes glucose intolerance in humans,' *Am J Respir Crit Care Med.*, Vol. 169, pp. 1231-7, 2004.
- [60] Z-N. Jin, Y-X. Wei, 'Meta-analysis of effects of obstructive sleep apnea on the reninangiotensin-aldosterone system,' *J Geriatr Cardiol.*, Vol. 13, pp. 333-43, 2016.
- [61] KJ. Allahdadi, TW. Cherng, H. Pai, AQ. Silva, BR. Walker, LD. Nelin, 'Endothelin type A receptor antagonist normalizes blood pressure in rats exposed to eucapnic intermittent hypoxia,' *Am J Physiol Heart Circ Physiol.*, Vol. 295, pp. 434, 2008.
- [62] DB. Zoccal, LGH. Bonagamba, FRT. Oliveira, J. Antunes-Rodrigues, BH. Machado, 'Increased sympathetic activity in rats submitted to chronic intermittent hypoxia,' *Exp Physiol.*, Vol. 92, pp. 79-85, 2007.
- [63] X. Wang, Y. Bi, Q. Zhang, F. Pan, 'Obstructive sleep apnoea and the risk of type 2 diabetes: a meta-analysis of prospective cohort studies,' *Respirology.*, Vol. 18, pp. 140-6, 2013.
- [64] L. Lavie, 'Obstructive sleep apnoea syndrome—an oxidative stress disorder,' *Sleep Med Rev.*, Vol. 7, pp. 35-51, 2003.
- [65] K. Zouaoui Boudjeltia, A. van Meerhaeghe, S. Doumit, M. Guillaume, P. Cauchie, D. Brohé, 'Sleep apnoea-hypopnoea index is an independent predictor of high-sensitivity c-reactive protein elevation,' *Respiration.*, Vol. 73, pp. 243-6, 2006.
- [66] T. Dudenbostel, L. Ghazi, M. Liu, P. Li, S. Oparil, DA. Calhoun, 'Body mass index predicts 24-hour urinary aldosterone levels in patients with resistant hypertension,' *Hypertens.*, Vol. 68, pp. 995-1003, 2016.
- [67] JF. Garvey, CT. Taylor, WT. McNicholas, 'Cardiovascular disease in obstructive sleep apnoea syndrome: the role of intermittent hypoxia and inflammation,' *Eur Respir J.*, Vol. 33, pp. 1195-205, 2009.
- [68] NS. Marshall, KKH. Wong, PY. Liu, SRJ. Cullen, MW. Knudman, RR. Grunstein, 'Sleep apnea as an independent risk factor for all-cause mortality: the Busselton Health Study,' *Sleep.*, Vol. 31, pp. 1079-85, 2008.
- [69] DJ. Gottlieb, G. Yenokyan, AB. Newman, GT. O'Connor, NM. Punjabi, SF. Quan, 'Prospective study of obstructive sleep apnea and incident coronary heart disease and heart failure: the sleep heart health study,' *Circulation.*, Vol. 122, pp. 352-60, 2010.
- [70] S. Redline, G. Yenokyan, DJ. Gottlieb, E. Shahar, GT. O'Connor, HE. Resnick, 'Obstructive sleep apnea-hypopnea and incident stroke: the sleep heart health study,' *Am J Respir Crit Care Med.*, Vol. 182, pp. 269-77, 2010.
- [71] VK. Somers, DP. White, R. Amin, WT. Abraham, F. Costa, A. Clebrás, et al., 'Sleep apnea and cardiovascular disease: an American Heart Association/American College of Cardiology Foundation scientific statement from the American Heart Association Council on Clinical Cardiology, Stroke Council, and Council on Cardiovascular Nursing,' *Circulation.*, Vol. 107, pp. 1671-8, 2003.
- [72] LM. Walter, K. Tamanyan, AP. Limavan, SN. Biggs, AJ. Weichard, MJ. Davey, et al., 'Overweight and obese children with sleep disordered breathing have elevated arterial stiffness,' *Sleep Medicine.*, Vol. 48, pp. 187-193, 2018.

4. ABD-Çin arasında gerginliğe sebep olan ticaret savaşları, Avrupa Birliği (AB) ile İngiltere arasında yaşanmakta olan anlaşmazlıkların konusu gibi durumlar piyasayı tedirgin etmeye devam edecektir.
5. Ticari paydaşlarımızın (özellikle Suriye, Yemen, Ukrayna ve Kuzey Kore gibi) ülkelerinde siyasi ve jeopolitik konularındaki değişikliklerin ülkemizi etkileyebileceğini de unutmamalıyız.
6. Ayrıca, ülkelerin birbirlerine karşı emtia ve finansal yaptırım uygulamaları (ABD-İran), G-8, G-20 gibi ülkelerde ekonomik yavaşlama meydana geleceği düşünülmektedir.

Bu riskler dolayısıyla 2019 yılı için ekonomi ve ticaret konusunda pozitif konuşabilmek çok mümkün gözükmemektedir. Bu riskleri en aza indirebilmek ve risklerden korunabilmek adına ihracat ekosistemimizde yer alan kamu kurumları, özel sektör işletmeleri ve sivil toplum kuruluşları bir dizi çalışma içerisinde ve yenilikler için faaliyet göstermektedir.

E. *İhracatın Arttırılması için Kamu Kurumlarının, Özel Sektör İşletmelerinin ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Yapmakta Olduğu Faaliyetler*

- İhracatta İlk Adım Projesi ve Akıllı İhracat Platformu,
- İhracatta Sıfır Atık Seferberliği,
- İhracat Oyun Yazılımı,
- İhracatta ve gümrüklerde dijitalleşme (Kağıtsız İhracat ve Gümrük Uygulaması),
- Blok zincir teknolojisinin dış ticarete entegre edilmesi,
- E-ticaret ve E-ihracat platformunun geliştirilmesi,
- Transit ticaret ve mikro ihracatın kayıt altına alınması,
- Rekabetçi hizmet ihracatının ve ihracatçı firma sayısının arttırılması,
- Teknoloji, inovasyon, Ar-Ge ve Ur-Ge projeleri, markalaşma stratejilerinin sürdürülmesi,
- İkili ve çok taraflı ticari ilişkilerin güçlendirilmesi,
- Türk İhraç Ürünlerinin Dünyadaki Algısını Geliştirmeye yönelik çalışmalar,
- Büyümeye, istihdama ve ekonomiye ihracatın katkısının arttırılması,
- Yüksek katma değerli mal üretimi ve ihracatı için destek ve teşvik sisteminin geliştirilmesi,
- Mevcut pazarlarda pay artışının sağlanması ve yeni pazarlara giriş imkânlarının yaratılması,
- İhracatta finansman imkânlarının güçlendirilmesi,
- Serbest bölgelerin ihracat rakamlarının arttırılması,
- TİM KOBİ İhracat Seferberliği Eğitim Çalışmaları,

- TURQUALITY, Marka Destek Programı gibi teşviklerin yaygınlaştırılması,
- İhracat ve detayları konusunda bilgilendirme seminerleri ve eğitimleri düzenlemek,
- Aylık ve yıllık olarak yayınlanan raporlar, bültenler ve veriler hazırlamak, gibi faaliyetler ihracat olgusunun yerleşmesi, geliştirilmesi ve rakamlarının arttırılması hedefi doğrultusunda yapılan bir dizi çalışmalarındandır.

III. ÖNERİLER

Ülkemizin ekonomisine büyük maddi katkı sağlayan dış ticaret faaliyetlerimizde hedeflenen rakamlara ulaşabilmek için;

- İhracatta sıçramaya değil, ağırlıklı olarak ihracat hacmimizde sürdürülebilir bir ivme yakalamamız gerekmektedir,
- Yenilikçi ürünler vasıtasıyla nitelikli ve nicelikli ihracat ile küresel pazar payında kalıcı artışlar elde edebilmek ve yeni pazarlara girebilmek önem arz etmektedir.
- Katma değeri yüksek ve ileri teknolojiye sahip ürünlerin üretilmesi sağlanmalı ve ihracatını arttırabilmeliyiz,
- İhracat kültürünü ve ihracat farkındalığını toplumun her kesimine yayabilmeliyiz,
- İnovasyon, tasarım, araştırma-geliştirme, girişimcilik, markalaşma ve yerleşmeye daha fazla odaklanmalı ve finansal teşvik sağlamalıyız,
- Mal ihracatı yanında hizmet ihracatına, transit ticarete, ihracatta dijitalleşmeye ve e-ihracat konularına daha fazla odaklanabilmeliyiz,
- İhracatta diğer ülkelere göre geride kaldığımız sektörleri ortaya çıkartmak, bu sektörleri revize edebilmek ve ülkeler ile olan ticaret diplomasimizi güçlendirebilmeliyiz,
- Dış ticaret fazlası veren ülke konumunda olabilmeliyiz,
- Ticari paydaşlarımızın ithalatındaki payımızı arttırmaya yönelik projeksiyonlar ve hedef odaklı çalışmalar gerçekleştirmeliyiz, ancak bu sayede ihracat ve ekonomik konularda ülke olarak gelişme gösterebiliriz.

IV. TARTIŞMA

Türkiye toplam ihracat sektöründe elinde bulundurmuş olduğu yüksek potansiyele rağmen, potansiyeli değerinde ihracat ekonomisinden pay alamadığı verilere bakılarak değerlendirilmektedir. İhracat rakamlarımızı en üst seviyeye çıkartabilmek için bu çalışma ile gerek kamu açısından gerek özel sektör açısından bir farkındalık yaratılmak istenmiştir.

V. SONUÇ

Türkiye dünya ekonomisinde önemli bir konuma sahip olabilmesi için ihracat gelirlerinden elde edeceği payı artırması gerekmektedir. Çünkü ihracat ile ülke ekonomisine doğrudan pozitif katkı yapılmakta ve bu vasıta ile ülke vatandaşlarının ekonomik refah seviyesi yükseltilmektedir.

REFERANSLAR

‘İhracat 2019 Raporu’, Türkiye İhracatçılar Meclisi (2019), İstanbul, Türkiye.

<http://www.tim.org.tr/files/downloads/sunumlar/Y%C3%B6nelim%20Sunumlar%C4%B1/Karışık/Yeni%20Vizyon%20Yeni%20Yol%20Haritas%C4%B1%20%C4%B0hracat%202019%20Raporu.pdf>

International Monetary Funds, World Economic Outlook Database, April 2019.

<https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2019/01/weodata/index.aspx>

Yerli Turistlerin Turizm Değer Algılarının Turist Profili Bağlamında Değerlendirilmesi: Bartın İli Örneği

Hande UYAR OĞUZ^{1*} ve Seyit AHMET SOLMAZ²

¹Bartın University, FEAS, Department of Tourism Management, Bartın, Turkey

²Harran University, School of Tourism and Hotel Management, Şanlıurfa, Turkey

*Corresponding author: handeuyar@bartin.edu.tr

⁺Speaker: handeuyar@bartin.edu.tr

Presentation/Paper Type: Full Paper

Özet- Günümüz seyahat davranışları incelendiğinde turistlerin 3S adı verilen deniz-kum- güneş turizmi dışında alternatif turizme olan ilgilerinin her geçen gün arttığı görülmektedir. Özellikle eğitim ve kültür seviyesi yüksek turistler, kendi yaşam tarzlarından farklı olanı aramakta, bunun için modern teknolojik araçları da kullanarak özgün, kültürel ve yerel özelliklere sahip destinasyonlara seyahatleri tercih etmektedirler. Bu bağlamda bu çalışma ile özellikle Ankara ve çevre illere en yakın deniz olma özelliği ile bilinen Bartın'ı ziyaret eden yerli turistlerin İlin turizm değer algısı ölçülmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Temmuz-Eylül 2018 tarihleri arası Bartın'ı ziyaret eden 472 yerli turistte basit tesadüfi örneklem metodu ile anket uygulanmıştır. Anket verileri SPSS 22 Programı ile analize tabii tutulmuştur. Analiz sonuçlarına göre Bartın'a tatil amaçlı gelen yerli turistlerin çoğunlukla Ankara ve İstanbul'dan değil, %87,4 oranında diğer illerden geldiği; Bartın'da tatil yapanların tatillerini büyük bir oranda kendilerinin organize ettiği, konaklama şekli olarak en fazla pansiyonu tercih ettikleri, İl'de en fazla 3 gün konaklama yaptıkları ve tatil için 500 TL- 1000 TL arası ortalama harcama yaptıkları görülmüştür. Bununla birlikte faktör analizi sonucunda turistler ulaşım ve rehberlik hizmetlerinin turizm talebini etkileyen en önemli faktör olduğunu ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler- Bartın, Turistik Değer Algısı, Turistik Ürün

Evaluation of Tourism Value Perceptions of Local Tourists in The Context of Tourist Profile: Sample of Bartın Province

Abstract-When today's travel behaviors are examined, It has seen that tourists interests to alternative tourism have been increased besides 3S (sea-sand-sun) tourism. Especially tourists with high education and culture level lo oking for something different from their own way of life and for this, they prefer to travel unique, culturel and local characteristic destinations also using modern technological tools.

In this context, this study aims to reveal the relationship between Bartın Province's tourist profile research and its effect on the image of touristic destination and the effect and recommendation on re-purchasing, which is known to be the closest sea to Ankara and surrounding areas. It is aimed to provide updated data that domestic tourists can benefit from academic circles, public and private sector decision makers considering the demographic characteristics, travel and holiday behaviors, expectations, satisfaction levels with touristic products, expectancy and loyalty of local tourists. In this context, 472 tourists who visited Bartın from July to September 2018 were surveyed using simple random sampling method. The survey data were analyzed by SPSS 22 Program.The results of the analysis showed that the majority of domestic tourists visiting Bartın were not from Ankara and İstanbul buT from other cities, The domestic tourists are organized their holidays by a large of proportion by themselves, They prefer to stay in lodgings as a form of accommodation, maximum 3 days stay in the province and spend 500 TL- 1000TL during their holiday. At the same time as a result of the factor analysis the tourists stated that transportation and guidance services are the most important factor affecting the demand for tourism.

Keywords- Bartın, Touristic Perception, Tourist Product

GİRİŞ

Bartın İli için turizm konulu çalışma/ projeler incelendiğinde, bu çalışmalarda daha çok eko-turizm- kırsal turizm konuları üzerinde yoğunlaşıldığı, İli ziyaret eden yerli turistlerin turistik ürünlere yönelik değer algıları ile profil analizi konularında detaylı bir rapor/çalışmanın şu ana kadar yapılmadığı gözlenmiştir. Bartın İli ile ilgili olarak hazırlanan veriler ise daha çok ziyaretçi sayıları ile sınırlı kalmıştır. Bununla birlikte, İl'e yönelik yazın taraması yapıldığında, İlin sektörel gelişimi ile ilgili daha çok geleceğe yönelik bir projeksiyon çizildiği görülmektedir.

Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan Bartın İli 59 km. sahil şeridinde sahip ülkemizin 74. İli olma özelliği taşımaktadır. İlin Ankara ve İstanbul metropollerine olan yakınlığı (İstanbul 411 km; Ankara 293 km), Safranbolu gibi Dünya Miras Listesinde yer alan bir destinasyon ile olan komşuluğu, zengin doğal, rekreasyonel, kültürel, tarihi ve arkeolojik değerlere sahip oluşu, özellikle ilkbahar ve yaz aylarında iç turizm hareketliliklerinin yaşandığı bir İl olma özelliği taşımaktadır. İlin sahip olduğu doğal güzellikler örneğin Bartın Irmağı, mağaraları, kanyonları, plajları, yaylaları, şelaleleri kısacası mavi ile yeşili bir arada bulunduran güzelliklere sahip olması, flora ve faunası ile günümüz kentli insanın tercih etmesinde önemli faktörler olmaktadır. Bartın ilinde turizm faaliyetlerin en yoğun olduğu ilçe Amasra'dır. Özellikle yerli turistler için nokta destinasyon olarak bilinen bu ilçe, her yıl mevcut taşıma kapasitesinin çok üzerinde turist ağırlamaktadır. Batı Karadeniz bölgesinin en önemli tabiat alanlarından birisi de Küre Dağları Milli Parkı'dır. Bartın- Kastamonu İl sınırları içerisinde kalan bu park 2000 yılında "Milli Park" statüsü kazanmıştır. Küre Dağları Milli Parkı sahip olduğu biyolojik çeşitlilik, eşsiz doğal güzellikler ile ülkemizin kabul edilen ilk PANPARK (Protected Area Network- Korunan Alanlar Ağı) alanı olma özelliği taşımaktadır. Bu bağlamda şehrin öncelikle GFTZ analizi yapılacak olursa ;

Tablo 1: Bartın İli GFTZ Analizi

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
✓ İlin jeolojik ve jeomorfololik özelliklerinden dolayı (kanyon, mağara, trekking) özellikle gençlik turizmine yönelik etkinliklerin yapılabileceği alanlara sahip olması,	✓ İlde deniz-kum güneş (3S) dışında alternatif turizm faaliyetlerinin yapılamıyor olması,
✓ Ana tur güzergahları dışında kalan bir yer olması dolayısıyla kitle turizmine fırsat vermiyor olması,	✓ Turizm faaliyetlerini 12 aya çıkartabilecek gerekli tedbirlerin alınmamış olması,
✓ İlin zengin flora ve faunaya sahip olması,	✓ Turizm paydaşları olan yerel yöneticiler, sektör yöneticileri, STK'lar, yerel halk, üniversite arasındaki iletişim eksikliği,
✓ Küre Dağları Milli Park sınırlarının büyük bir bölümünün (%40) İl sınırları içerisinde kalıyor olması,	✓ Amasra salatası dışında yer alan yöresel yemeklerin tanıtım eksikliği,
✓ İlde tel kırma, ahşap tekne yapımı, ahşap hediyelik eşya gibi geleneksel el sanatlarının devam ediyor olması,	✓ Geleneksel el sanatlarının (örneğin hasır örgücülük, ahşap tekne yapımı) giderek yok olmaya başlaması,
✓ Bartın ırmağının tüm şehri dolaşan özellikli yapısı,	✓ Halkın turizmle ilgili bilinç düzeyini artırıcı etkinliklerin yetersizliği,
✓ Coğrafi konumu nedeniyle büyük şehirlere yakın olması,	✓ Amasra, Çakraz, İnkumu gibi sayfiye alanlarındaki temel altyapı hizmetlerinin (ulaşım, otopark, kanalizasyon, yat çekek yerleri, su vb.) yetersizliği,
✓ İlin kendine özgü tescilli (248 adet) ahşap evlere sahip olması,	✓ Havayolu ile ulaşımın kısıtlı olması (ki bir turist için seyahatindeki en önemli konu gideceği yere hızlı ulaşabilmesidir.)
✓ Turizm eğitimi veren lise ve üniversite düzeyinde eğitim kurumlarının bulunması,	✓ Bartın Irmağının ıslah çalışmalarının yetersizliği, ✓ Bartın ırmağı çevresinin rekreatif faaliyetlere uygun hale getirilmemiş olması.

✓ İlin Batı Karadeniz tur güzergahında bulunuyor olması,	✓ Bartın İli'nin bir marka şehir olacak diğer niteliklere sahip olmaması,
✓ Kapalı turların ile olan ilgisinin fazla olması,	✓ Şehrin kent estetiğinin zayıf olması,
	✓ Turizm tesislerindeki kalifiye personel eksikliği,
	✓ Şehrin yeterli çeşit ve kalitede konaklama tesisine sahip olmayışı,
	✓ Etkin tanıtım faaliyetlerinin olmayışı,
	✓ Turizm tesislerindeki hizmet kalitesinin yetersizliği,
	✓ Şehre gelen tur şirketlerinin programlarında sadece Amasra İlçesi bulunması,
FIRSATLAR	TEHDİTLER
✓ Küresel ısınmadan dolayı Karadeniz bölgesine olan turistik talebin artıyor olması,	✓ Yılın belirli dönemlerinde (ilkbahar-yaz) taşıma kapasitesinin çok üzerinde yerli turist ağırlamasından kaynaklı problemlere çözüm getirilememesi,doğal tahribatın artması,
✓ Deniz-Kum-Güneş dışında MICE Turizm başta olmak üzere alternatif turizm türlerine olan ilginin artıyor olması,	✓ Özellikle Amasra İli'nde yaygın olan ev pansiyonculuğu ile ilgili standartların olmaması, fırsatçılığa açık uygulamaların varlığı,
✓ Turizmin İlin stratejik planlarında geliştirilmesi hedeflenen sektörlerden biri durumunda olması ve hazırlanan özel ve kamu projelerineolan devlet desteklerinin artması,	✓ Mevcut turizm okullarının staj için öğrencilerini güneyde bulunan tesislere yönlendirmeleri,
✓ İlin yabancı, özellikle de Arap turistlere pazarlanabilirliği açısından yürütülen BAKKA faaliyetleri,	✓ Safranbolu ve Kastamonu başta olmak üzere rakif destinasyonların birçok alanda rekabet üstünlüğüne sahip olması, bu destinasyonların markalaşma sürecinde bulunmaları,
✓ İlde çok sayıda sit alanı olmasından dolayı, alanların bozulmadan korunabiliyor olması,	✓ İlin bir turizm elçisinin bulunmayışı,
✓ İlde turizm lisans eğitimi veren bölümün açılmış olması,	✓ İlin reklam ve tanıtım etkinliklerinin hedef kitle bazında yetersizliği,

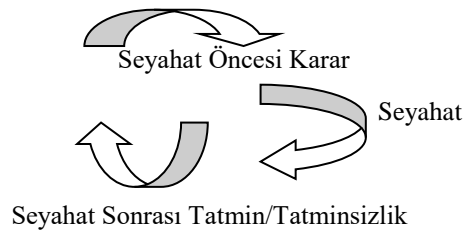
✓ İlin koruma altında bulunan ahşap evlerinin restorasyonlarına her türlü kolaylaştırıcı destek verilerek konaklama tesis (butik otel) sayısının artırılabilmesi,	✓ Bölgede açılan termik santrallerin varlığı,
✓ Güzelcehisar'da bulunan lav sütunlarının varlığı	
✓ Av turizm, sualtı dalış, trekking, yayla turizmi, ekoturizm, çiftlik turizmi olanaklarının varlığı,	
✓ İlde yetiştirilen doğal meyve ve sebze yetiştiriciliği yapıyor olması, doğal ürün yetiştiriciliğinin (bal, reçel, tarhana vb.) teşvik edilmesi.	

GFTZ analizi incelendiğinde şehrin turizm sektörü açısından çözülmesi gereken bir çok sorunu olmasına rağmen gelişebilir bir turistik destinasyon olduğu görülmektedir. Ancak bu gelişimin yönü ile ilgili verilecek kararlarda öncelikli olarak yapılması gereken çalışma İl'e gelen turist profili ve bu turistlerin değer algıları hakkında bilgi sahibi olmaktır. Bu çalışma yalnız Bartın İli için değil Batı Karadeniz Bölgesi için ilk olma özelliği taşımaktadır. Zira turist profili ve turizm değer algılarına yönelik araştırmalar mass turizm olarak tabir edilen kitle turizmin yoğun olarak gerçekleştirildiği Antalya gibi şehirlerde yapılmaktadır.

Turizm ile ilgili yapılan birçok çalışmada ziyaretçilerin bakış açıları ve destinasyon performansı değerlendirilmiştir (Pearce,1982;Brown, 2003;Beerli,& Martı'n, 2004; Aschauer, 2010). Ziyaretçilerin bir destinasyona yönelik algılarını anlamaya çalışmak, o destinasyonda sunulan ürün ve hizmetleri geliştirmek amacıyla hangi yolların tercih edilmesi gerektiği ile ilgili bilgi de verecektir (Engl, 2011, Herstein, Jaffe, & Berger, 2014). Destinasyonların öncelikle ülke içerisindeki diğer destinasyonlarla sonrasında ise diğer ülkelerle rekabet edebilirliğinin sağlanması iyi bir turistik ürün analizi ile mümkündür.

Bir yöre ya da bölgenin turistik destinasyon olabilmesi için sahip olduğu kültürel ve doğal güzelliklerinin yanında konaklama, yeme-içme, ulaşım, alışveriş, eğlence gibi imkanlara da sahip olması gerekmektedir. Öyle ki bu imkânların kalitesi ve çeşitliliği o bölgenin turistik destinasyon olarak tanınırlığının ve çekiciliğinin artması açısından önemlidir. Bununla birlikte destinasyonların istenilen talep düzeyini elde edebilmelerinin yolu, rakip destinasyonlardan farklılaşan yönlerini ortaya çıkararak müşteri ihtiyaçlarını karşılamaktır (Seçilmiş,2012: 234).

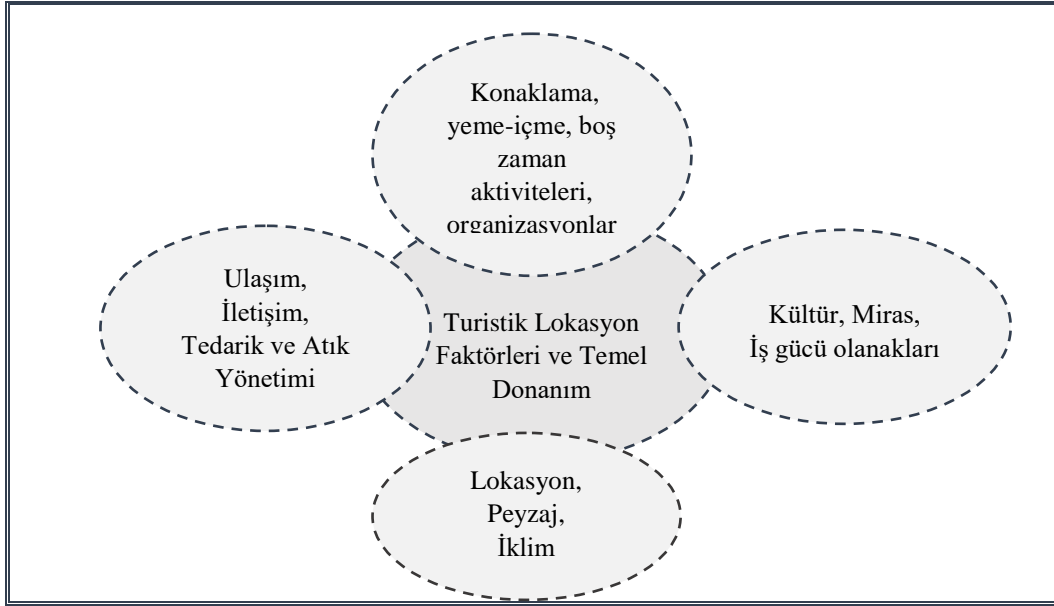
Tablo 2'de turistik lokasyon faktörleri gösterilmiştir. Buna göre varış yeri yönetimi olarak da nitelendirilen destinasyon yönetim faktörlerinin iç içe geçmiş, birbirinden etkilenen faktörler olduğu görülmektedir. Dolayısıyla varış yeri yönetiminin çok disiplinli ve sektörler arası stratejilere ihtiyaç duyulan ve planlama gerektiren bir süreç olduğu söylenebilir. Bununla birlikte varış yeri yönetiminin en önemli aktörü konumunda olan turistlerin, destinasyonu ziyaretleri sırasında gerekli olan bu çekicilikler zincirin birer halkasını oluşturmaktadır ki turist memnuniyeti, sunulan bu ürün ve hizmetlerin kalite düzeyine ve birbirine ne derece entegre edilebildiğine bağlıdır. Bu doğrultuda turistlerin seyahati üç kısımda değerlendirilebilir. Bunlar seyahat öncesi karar, seyahat ve seyahat sonrası tatmin /tatminsizlik – tavsiye etme şeklindedir.

Turistin seyahat öncesi kararını etkileyen faktörlerden ilki yakın çevresi ile olan iletişimi olacaktır. Çünkü kişi seyahat kararı verirken öncelikle güven duyduğu yakın çevresinden destek alacaktır. Akabinde internet üzerinden ziyaret edilecek çeşitli sitelerdeki, seçilmesi planlanan destinasyona yönelik fiziksel kanıtlar ve okunacak yorumlar bu konuda kişi/kişileri yönlendiren ikinci husustur. Bunlarla birlikte rezervasyon olanaklarının kolaylığı, konforlu yolculuk imkanları, iyi hizmet olanakları, belirli standartlarda sunulan konaklama, yeme-içme hizmetleri, dış çevre gezi olanakları ve kültürel etkinlikler, alış-

veriş olanakları, hastane olanaklarının yeterliliği gibi gidilmesi planlanan destinasyonda A'dan Z'ye sunulan her türlü ürün ve hizmet, seyahat kararını, seyahat sonrası tatmin düzeyini, tekrar ziyaret etme niyeti ve destinasyon imajını etkileyecektir.

Tablo 2: Destinasyon Konum Faktörleri ve Varış Yerlerinin Temel Donanımları

Kaynak: Aragall, F., Neumann, P., Sagromola, S., (2017), Design For All in Tourist Destinations ECA.

Bu faktörlerin içerisinde en önemli hususu ise turistik çekicilikler oluşturmaktadır. Örneğin Bartın'a kurulacak bir alışveriş köyü, İli Batı Karadeniz Bölgesinin önemli bir alışveriş ve cazibe merkezi haline getirebilecektir. Öyle ki, Avrupa'da şu an dokuz adet alışveriş köyü bulunmaktadır. Bu köylerde yerel kültüre yönelik alanlara da yer verilmektedir. Ayrıca bu köylerde insanlar turizm danışma hizmetleri de almaktadır.

Görüldüğü üzere gerçekleştirilecek destinasyon planlaması içerisinde gerçekleştirilecek turist profil analizi bize turistlerin şehri nasıl algıladıkları ve şehri hangi konularda eksik gördükleri konusunda yol gösterici olacaktır. Bu bağlamda planlama sürecinde kamu, yerel halk ve özel sektör işbirliğinin sağlanması başarı düzeyini arttıracaktır. Bunun için Valilikler bünyesinde Turizm Konseylerinin kurulması gerekmektedir. Destinasyon Planlama sürecinde bulunacak paydaşlar ve bu paydaşların rol ve sorumlulukları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir (Yeşiltaş, 2013:31):

Tablo 3: Destinasyon Planlama Sürecinde Paydaşların Rol ve Sorumlulukları

Kamunun Rol ve Sorumlulukları	Özel Sektörün Rol ve Sorumlulukları	Yerel Halkın Rol ve Sorumlulukları
<ul style="list-style-type: none">❖ Destinasyona yönelik yapılacak planların ülke ve bölge planlarıyla uyumunun sağlanması,❖ Destinasyonun ihtiyacı olan eğitimli personelin yetiştirilmesi,❖ Özel sektöre gerekli desteğin verilmesi,❖ Destinasyondaki alt ve üst yapı yatırımlarının tamamlanması,❖ Kamu kurumları arasında turizmin gelişimine yönelik yönetişimin sağlanması	<ul style="list-style-type: none">❖ Turizm tesis yatırımlarının yapılması,❖ Destinasyonun pazarlama ve tanıtım çalışmalarına katkı sağlama,❖ İşbirliği kapsamında üstlenilen görevlerin yerine getirilmesi,❖ Turistik Ürün çeşitlendirmesine gidilmesi,❖ Hizmet kalite standartlarının sağlanması ve hizmet standartlarında sürekliliğinin sağlanması	<ul style="list-style-type: none">❖ Planlama çalışmalarına aktif katılım sağlama,❖ Halkın beklentilerinin planlama çalışmalarına yansıtılmasını sağlama,❖ Turistlere yönelik olumlu tavır ve davranışlar kazandırılmasını sağlama,

Kaynakça: Yeşiltaş, 2013:31.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmanın temel amacı, Bartın'ı ziyaret eden turistlerin genel özelliklerinin tespit edilerek, bu turistlerin Bartın'ı bir destinasyon olarak nasıl değerlendirdiklerini ortaya koymaktır. Çünkü turizm, varış noktası odaklı ve çok fonksiyonlu olarak geliştirilmesi, rekabet yarışında farklı stratejilerin uygulanabilmesi için turist profiline uygun turizm ürün ve hizmetlerinin sunulmasını gerektirmektedir (Antalya Yöresi turist Profili Araştırması 2011, 13:2011). Bu araştırma ile elde edilecek sonuçlar Bartın İlinin bir destinasyon olarak rekabet gücünün artırılmasının yanında turizm sektörü ile ilgili taraflara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın saha çalışması, ağustos ve eylül ayları içerisinde tamamlanmıştır. Çalışmanın amacı ve kapsamı dikkate alındığında beklenen amaçlara ulaşıldığı; bununla birlikte hem turizm sektörüne hem de akademik anlamda özellikle de turizm alanı ile ilgili az sayıda akademik çalışmanın yapıldığı Batı Karadeniz Bölgesi 'ne katkı sağlaması düşünülmektedir.

III. ARAŞTIRMANIN EVRENİ, ÖRNEKLEMİ ve SINIRLILIKLARI

Araştırma evreni, araştırmacının çalışma alanını oluşturan ve elde edilen sonuçların genelleştirilmeye çalışıldığı büyük grubu ifade eder (Altunışık ve diğ., 2007: 123). Araştırma evreni, teorik evren ve ulaşılabilir evren olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Teorik evren, araştırmacının genelleme yapmak istediği birey nesne ya da vakaların tümünü ifade ederken, ulaşılabilir evren (örneklem çerçevesi) araştırmacının ulaşabileceği, iletişime geçebileceği bütün katılımcıları ifade etmektedir (Gliner, Morgan ve Leech, 2015: 117). Araştırmanın evrenini 2017 yılı itibarıyla Bartın'da konaklayan toplam 280.441 yerli ve yabancı turist oluşturmaktadır. Bartın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nden Ocak 2018 yılında alınan verilere göre İldeki konaklama tesisleri giriş ve geceleme sayıları 2015-2016 ve 2017 yılları itibarıyla aşağıdaki gibidir:

Tablo 4: İşletme, Yerel Yönetim Belgeli ve Ev Pansiyonları Konaklama Sayıları

İşletme, Yerel Yönetim Belgeli ve Ev Pansiyonları Konaklama Sayıları							
YIL	TESİS	GİRİŞ			GECELEME		
		Yabancı	Yerli	TOPLAM	Yabancı	Yerli	TOPLAM
2015	İşletme Belgeli	412	32.626	330.038	524	49.738	44.262
	Yerel Yönetim Belgeli	3148	130.703	133.851	3885	180.926	184.811
2016	İşletme Belgeli	318	23.351	23.669	402	30.723	31.125
	Yerel Yönetim Belgeli	2446	92.186	94.632	3050	118.185	121.235
2017	İşletme Belgeli	2155	50.191	52.346	4242	72.386	76.628
	Yerel Yönetim Belgeli	2932	162.753	165.686	5440	275.001	280.441

Tablo 5: Bartın İli 2016 Yılı Tesislere Geliş Sayısı, Geceleme, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranının Dağılımı

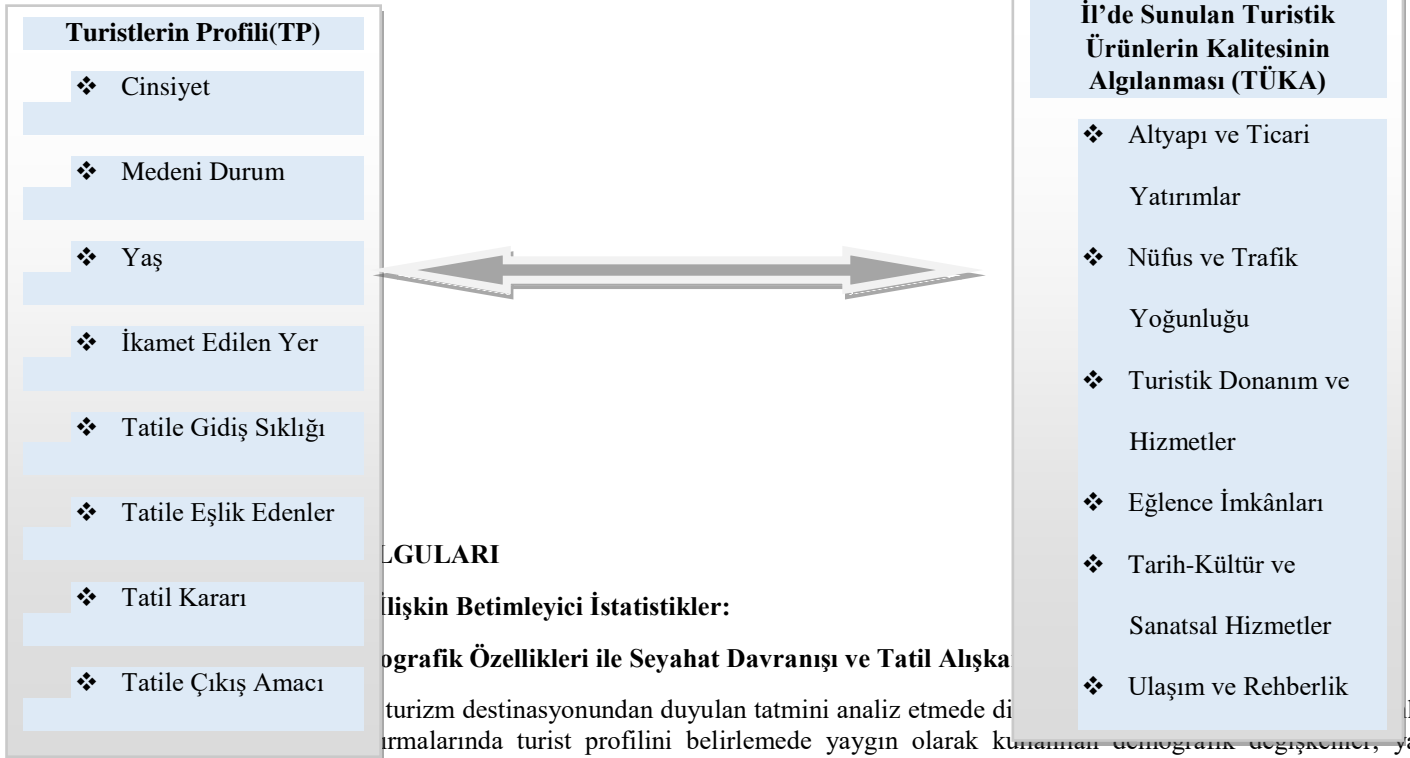
Tablo7: Araştırmalar İçin Güven Seviyesi ve Kabul Edilebilir Hataya Göre Örneklem Büyüklüğünün Hesaplanması Tablosu

Araştırmalar İçin Güven Seviyesi ve Kabul Edilebilir Hataya Göre Önceden Örneklem Büyüklüğü Hesaplama Tablosu		Yapılmış Olan Araştırmaların Örneklem Sayısından Kaynaklanan Hatasını Hesaplama Tablosu					
Kabul Edilebilir Hata +/- =	5%	Örneklem Büyüklüğü=	662				
Evren Büyüklüğü =	280.441	Evren Büyüklüğü =	280.441				
	HESAPLA	Yüzdesi =	50%				
			HESAPLA				
Güven Seviyesi	90%	96%	98%	99%			
Önerilen Örneklem Büyüklüğü	271	384	541	662			
*Sadece KIRMIZI hücrelere değer giriniz.		Güven Seviyesi		90%	96%	98%	99%
		Hata		3,19%	3,80%	4,52%	5,00%
		*Sadece KIRMIZI hücrelere değer giriniz.					

V. ARAŞTIRMANIN TEORİK MODELİ

Bu çalışma ile Bartın'ı ziyaret eden yerli turistlerin İlerdeki turistik ürünlerin kalitesini nasıl algıladıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda araştırma modeli ise aşağıdaki şekilde kurgulanmıştır.

Tablo 8 :Araştırma Modeli

...turizm destinasyonundan duyulan tatmini analiz etmede di... ler
...rularında turist profilini belirlemede yaygın olarak kullanılan demografik değişkenler, yaş, cinsiyet, gelir, medeni durum, meslek, eğitim durumu ve milliyet şeklinde sırlamak mümkündür (Huh vd.2006). Araştırma anketinde yerli turistlerin demografik özellikleri cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu, meslek, aylık gelir şeklindeki değişkenlerle ölçülmüştür.

Aşağıdaki tabloda katılımcıların demografik özelliklerine dair tanımlayıcı istatistiklerden yüzde ve frekans dağılımları görülmektedir: Tablo 9 incelendiğinde araştırmaya katılan yerli turistlerin %55,1'ini kadınların, %44,9'unu ise erkeklerin oluşturduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan katılımcıların dağılımı yaş değişkeni açısından incelendiğinde %43,6'lık oranla önemli bir kısmının 18-34 yaş arası aralığında bulunduğu, bunu sırasıyla % 25,4 'le 35-44 yaş arası ve %10,1 ile de 45 yaş ve üstü katılımcıların oluşturduğu görülmektedir. Bu bilgiler bize kadın ve erkek katılımcıların çalışmaya eşit oranda katıldığını ve katılımcıların büyük bir çoğunluğunun ise genç-geç-yetişkin kuşağında yer aldıklarını göstermektedir.

Tablo 9: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Frekans Tablosu

Demografik Özellikler		F (Frekans)	% (Yüzde)
CİNSİYET	Erkek	212	44,9
	Kadın	260	55,1
	TOPLAM	472	% 100
MEDENİ DURUM	Evli	249	52,8
	Bekar	223	47,2
	TOPLAM	472	%100
YAŞ	18-24 yaş arası	177	37,5
	25-34 yaş arası	123	26,1
	35-44 yaş arası	120	25,4
	45-54 yaş arası	26	5,5
	55 yaş ve üstü	26	5,5
	TOPLAM	472	% 100
EĞİTİM DURUMU	İlk öğretim	32	6,8
	Lise ve dengi	95	20,1
	Önlisans	75	15,9
	Lisans	216	45,8
	Lisans üstü	54	11,4
	TOPLAM	472	% 100
MESLEK	İşçi	44	9,3
	Memur	87	18,4
	Emekli	21	4,4
	Serbest Meslek	49	10,4
	Yönetici	48	10,2
	Öğrenci	146	30,9
	Ev Hanımı	44	9,3
	Diğer.....	33	7,1
	TOPLAM		% 100
AYLIK GEİR	1000 TL ve altı	132	28,0
	1001-2000 TL	108	22,9
	2001- 3000 TL	78	16,5
	3001-4000 TL	72	15,3
	4000 TL ve üzeri	82	17,3
	TOPLAM	472	%100

Meslek dağılımı ile ilgili soruya verilen yanıtlar incelendiğinde Bartın'ı tercih eden yerli turistlerin %59,8 oranında büyük bir bölümünün çalışan bireylerden oluştuğu, diğer kısmı ise öğrenci, ev hanımı olan kişilerin oluşturduğu görülmektedir. Bu sonuçlar bize Bartın'ı ziyaret eden ziyaretçilerin yarısından fazlasının çalışan bireylerden meydana geldiği, bu bireylerin ise aylık ortalama gelirlerinin ise %28 oranında 1000 TL ve altı; %22,9 oranında 1001-2000 TL arası, %16,5 oranında 2001-3000 TL arası, %15,3 oranında 3001-4000 TL arası ve %17,3 oranında ise 4000 TL ve üzerinde olduğunu göstermektedir. Bartın İli'ni ziyaret eden yerli turistlerin büyük bir çoğunluğu orta ve orta alt gelir grubuna ait turistlerdir.

Yine Tablo 9 incelendiğinde yerli turistlerin %52,8'lik bir kısmının evli olduğu anlaşılmaktadır. Bekar olduğunu beyan edenlerin oranı %47,2'dir. Bu oranlar bize Bartın İli'nin hem aileler tarafından hem de bekarlar tarafından tercih edilen bir destinasyon olduğunu, dolayısıyla turistik hizmet üretiminde her iki grup özelliklerinin de dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Betimleyici istatistiklerde demografik özelliklerin incelendiği yukarıdaki tabloda son olarak katılımcıların eğitim durumlarına yönelik bilgilere yer verilmiştir. Buna göre katılımcıların % 73,1'lik kısmı üniversite mezunu, % 20,1'i lise ve dengi, % 6,8'i ise ilköğretim mezunu olduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum bize Bartın İlini ziyaret eden yerli turistlerin büyük bir çoğunluğunun eğitilmiş insanların oluşturduğunu göstermektedir.

Tablo 10: Cinsiyet Dağılımına Göre Yerli Turistlerin Bartın İlının Turistik İmkânlarına Yönelik Görüşleri- Frekans Tablosu

Bartın İlının Turistik İmkânlarına Yönelik Görüşler		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
1. Bartın Bir Turizm Şehri	Erkek	34	21	39	76	42	212ERKEK
	Kadın	37	23	44	88	68	260 KADIN
	TOPLAM	71 %15	44 %9,3	83 %17,7	164 %34,7	110 %23,3	472 KİŞİ
2.Bartın'da Turizm Yatırımları Yeterli	Erkek	44	45	29	65	29	212ERKEK
	Kadın	47	39	46	74	54	260 KADIN
	TOPLAM	91 %19,3	84 %17,8	75 %15,9	139 % 29,4	83 % 17,6	472 KİŞİ
3.Bartın'da Trafik Sorunu Yaşamadan Tatil Yapılabilir	Erkek	28	26	36	72	50	212ERKEK
	Kadın	29	24	43	90	74	260 KADIN
	TOPLAM	57 %12,1	50 %10,6	79 % 16,7	162 %34,3	124 %26,3	472 KİŞİ
4.Bartın Tatil İçin Keşfedilmemiş Bir Yer	Erkek	20	29	36	86	41	212ERKEK
	Kadın	19	35	39	112	55	260 KADIN
	TOPLAM	39 %8,3	64 %13,6	75 %15,9	198 41,9	96 20,3	472 KİŞİ
5.Bartın'da Tatil	Erkek	22	27	40	82	41	212ERKEK
	Kadın	19	31	53	105	52	260 KADIN

Yapmak Dinlendirici ve Rahatlatıcı							
	TOPLAM	41 %8,7	58 %12,3	93 19,7	187 %39,6	93 %19,7	472 KİŞİ
6.Yerel Yönetimler Turizm Teşvik Amaçlı Çalışmalar Yürütüyor	Erkek	22	27	40	80	41	212ERKEK
	Kadın	19	31	53	105	52	260 KADIN
	TOPLAM	41 %8,7	58 %12,3	93 %19,7	187 %39,6	93 %19,7	472 KİŞİ
7.Her Gelire Uygun Konaklama Olanakları Mevcut	Erkek	34	31	50	99	33	212ERKEK
	Kadın	35	31	50	99	45	260 KADIN
	TOPLAM	69 %14,6	50 %10,6	97 %20,5	178 %37,7	78 %16,5	472 KİŞİ
8.Restoranların Servis ve Sunumu Yeterli	Erkek	30	28	57	68	29	212ERKEK
	Kadın	45	35	58	90	32	260 KADIN
	TOPLAM	75 %15,9	63 %13,3	115 %24,4	158 %33,5	61 %12,9	472 KİŞİ
9.Restoranlar Temiz ve Hijyenik	Erkek	28	20	54	74	36	212ERKEK
	Kadın	37	35	72	74	42	260 KADIN
	TOPLAM	65 %13,8	55 %11,7	126 %26,6	148 %31,4	78 %16,5	472 KİŞİ
10.Konaklama Tesisleri Temiz ve Hijyenik	Kadın	25	27	53	78	29	
	Erkek	34	28	72	78	48	
	TOPLAM	59 %12,5	55 %11,7	125 %26,4	156 %33,1	77 %16,3	
10.Hediyelik Eşya Olanakları Yeterli	Erkek	19	16	48	78	51	212ERKEK
	Kadın	32	38	45	84	61	260 KADIN
	TOPLAM	51 %10,8	54 %11,4	93 %19,7	162 %34,3	112 %23,7	472 KİŞİ
11.Bartın El Değmemiş, Eşsiz Güzelliklere Sahip	Erkek	28	16	39	756	54	212ERKEK
	Kadın	36	29	48	91	56	260 KADIN
	TOPLAM	64 %13,6	45 %9,5	87 %18,4	166 %35,2	110 %23,3	472 KİŞİ
12.Tatil	Erkek	40	36	39	64	33	212ERKEK
	Kadın	56	39	51	79	35	260 KADIN

Süresince Fiyatlar Uygun	TOPLAM	96 %20,3	75 %15,9	90 %19	143 %30,4	68 %14,4	472 KİŞİ
13.Bartın çekici tarihi mekanlara sahip	Erkek	33	23	36	73	47	212ERKEK
	Kadın	51	39	39	91	40	260 KADIN
	TOPLAM	84 %17,8	62 %13,1	75 %16	164 %34,7	87 % 18,4	472 KİŞİ
14.Bartın'a Seyahat Etmek Güvenli	Erkek	26	15	30	88	53	212ERKEK
	Kadın	39	24	54	102	41	260 KADIN
	TOPLAM	65 %13,8	39 %8,3	84 %17,8	190 %40,3	94 %19,9	472 KİŞİ
15.Halkı Misafirperver ve Dost Canlısı	Erkek	36	28	50	65	33	212ERKEK
	Kadın	38	37	52	90	43	260 KADIN
	TOPLAM	74 %15,7	65 %13,8	102 %21,6	155 %32,8	76 %16,1	472 KİŞİ
16.Şehirde Yeterli Alan,Park Mekanları Mevcut	Erkek	41	30	31	74	36	212ERKEK
	Kadın	51	46	34	78	51	260 KADIN
	TOPLAM	92 %19,5	76 %16,1	65 %13,7	152 %32,2	87 %18,4	472 KİŞİ
17.Turizm Danışma Büroları Aktif Çalışmakta	Erkek	79	41	51	26	15	212ERKEK
	Kadın	113	32	50	52	13	260 KADIN
	TOPLAM	192 %40,7	73 %15,4	101 %21,4	78 %16,5	28 %5,9	472 KİŞİ
18.Plajları Temiz ve Bakımlı	Erkek	39	48	48	53	24	212ERKEK
	Kadın	58	51	49	66	36	260 KADIN
	TOPLAM	97 %20,6	99 %20,9	97 %20,6	119 %25,2	60 %12,7	472 KİŞİ
19. Alışveriş İmkanları Yeterli	Erkek	47	45	53	35	32	212ERKEK
	Kadın	57	45	65	61	32	260 KADIN
	TOPLAM	104 %22,0	90 %19	118 %25,0	96 %20,3	64 %13,6	472 KİŞİ
20.Eğlence İmkanları Çeşitli	Erkek	51	46	51	35	29	212ERKEK
	Kadın	64	38	62	67	29	260 KADIN
	TOPLAM	115 %24,4	84 %17,8	113 %23,9	102 %21,6	58 %12,3	472 KİŞİ
	Erkek	54	47	47	36	28	212ERKEK

21.Gece Hayatı Seçenekleri Yeterli	Kadın	57	51	57	62	33	260 KADIN
	TOPLAM	111 %23,5	98 %20,7	104 %22,0	98 %20,8	61 %12,9	472 KİŞİ
22.Yerel Tur İmkanları Yeterli	Erkek	41	38	62	40	31	212ERKEK
	Kadın	50	51	65	67	27	260 KADIN
	TOPLAM	91 %19,3	89 %18,8	127 %26,9	107 %22,7	58 %12,3	472 KİŞİ
23. Kültürel Faaliyetleri/Festivalleri Yeterli	Erkek	43	43	61	39	22	212ERKEK
	Kadın	62	46	65	57	30	260 KADIN
	TOPLAM	105 %22,4	89 %19,0	126 %26,9	96 %20,5	52 %11,1	472 KİŞİ
24. Yöresel Yemek Restoranları Yeterli	Erkek	56	33	51	47	22	212ERKEK
	Kadın	58	47	62	74	19	260 KADIN
	TOPLAM	114 %24,3	80 %17,1	113 %24,1	121 %25,8	41 %8,7	472 KİŞİ
25.İhtiyaçların Hizmet Aldığım Personel Tarafından Yeterince Karşılanmakta	Erkek	37	37	65	50	23	212ERKEK
	Kadın	53	32	83	68	24	260 KADIN
	TOPLAM	90 %19,1	69 %14,6	148 %31,4	118 %25,0	47 %10	472 KİŞİ
26.Hizmet Aldığım İşletmelerde Personel Eğitimi	Erkek	35	31	74	50	22	212ERKEK
	Kadın	41	52	78	58	31	260 KADIN
	TOPLAM	76 %16,1	83 %17,5	152 %32,2	108 %22,9	53 %11,2	472 KİŞİ
27.Hizmet Aldığım İşletmelerde Hizmet Kalitesi Yüksek	Erkek	49	32	56	50	25	212ERKEK
	Kadın	73	43	63	54	27	260 KADIN
	TOPLAM	122 %25,8	75 %15,9	119 %25,2	104 %22,0	52 %11,0	472 KİŞİ
28.Yöresel Yemekler Yeterince Tanıtılıyor	Erkek	74	45	39	31	23	212ERKEK
	Kadın	94	60	40	40	26	260 KADIN
	TOPLAM	168 %35,6	105 %22,2	79 %16,7	71 %15,0	49 %10,4	472 KİŞİ
29.Bartın'a farklı ulaşım kanalları ile Gelmek	Erkek	123	42	15	15	15	212ERKEK
	Kadın	174	39	19	13	13	260 KADIN

Mümkün	TOPLAM	297	81	34	28	28	472 KİŞİ
		%63,5	%17,3	%7,3	%6,0	%6,0	
30. Yerel Taşımacılık Hizmetleri Yeterli	Erkek	60	44	35	27	46	212ERKEK
	Kadın	90	30	49	27	64	260 KADIN
	TOPLAM	150	74	84	54	110	472KİŞİ
		%31,8	%15,7	%17,8	%11,4	%23,3	

Yukarıdaki tablo ile yerli turistlerin Bartın İlinin turistik imkânlarına yönelik görüşleri değerlendirilmek istenmiştir. Bu bağlamda katılımcılara likert tipi 31 adet soru yöneltilmiş ve görüşlerini kesinlikle katılmıyorum- katılmıyorum- kararsızım- katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum şeklinde bildirmeleri istenmiştir.

VI.1.2. Sürekli Değişkenlerin Grup Ortalamalarının Karşılaştırılması

Ho: Bartın tatili süresinde kadın ve erkeklerin yaptıkları harcama miktarları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H1: Bartın tatili süresinde kadın ve erkeklerin yaptıkları harcama miktarları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Öncelikle normalliği test edelim.

Tablo 10 : Cinsiyete Göre Harcama Miktarları Normallik Testi

Tests of Normality ^b							
	CİNSİYET	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		İstatistik	df	Sig.	İstatistik	df	Sig.
TATİLHARCAMA	Erkek	0,242	207	0,000	0,831	207	0,000
	Kadın	0,237	260	0,000	0,838	260	0,000

Yukarıda Kolmogorov-Smirnov Testi sonucunun $0.000 < 0.05$ olduğu görülmektedir. Yani normallik değerlendirilmesi için kurulan sıfır hipotezi red edilir. Bartın Tatili Harcama miktarları %95 güven ile normal dağılmamaktadır.

O yüzden Mann Whitney U testi ile analize devam edilir. Mann Whitney U testi iki bağımsız grup arasında fark olup olmadığını test eden parametrik olmayan bir hipotez testidir.

Tablo 11: Mann-Whitney Testi

Tanımlayıcı İstatistikler					
Sınıflandırma					
Katılımcı Sayısı	Mean Rank	Sum of Ranks		Minimum	Maximum
Tatil Harcama Erkek 207	249,12	51567,00		1,00	6,00
Kadın 260	221,97	57711,00		1,00	2,00
Toplam 467					
	Katılımcı Sayısı	Anlamlılık	Standart Sapma	Minimum	Maximum
(Tatilharcama)	472	2,2494	1,05332	1,00	6,00
(Cinsiyet)	472	1,5567	,49466	1,00	2,00

Test Statistics^a

	TATİLHARCAMA
Mann-Whitney U	23781,000
Wilcoxon W	57711,000
Z	-2,272
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,023

a. Grouping Variable: (CİNSİYET)

Test istatistiklerine göre $0,023 < 0,05$ olduğu için kadınların yaptıkları harcama miktarları ile erkeklerin yaptıkları harcama miktarları arasında anlamlı bir fark vardır. Yani H_0 hipotezi red edilir. Aynı zamanda erkeklerin kadınlara göre daha fazla harcama yaptığı (mean rank = 249,12 > 221,97) görülmektedir.

H₀: Bartın tatili süresinde evli ve bekarların yaptıkları harcama miktarları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Bartın tatili süresinde evli ve bekarların yaptıkları harcama miktarları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Öncelikle normalliği test edelim.

Tablo 12: Medeni Duruma Göre Harcama Miktarları Normallik Testi

Tests of Normality							
	(Medenidurum)	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		İstatistik	df	Anlamlılık	İstatistik	df	vSig.
Bartın Tatili Harcama Miktarı?	Evli	0,281	231	0,000	0,847	231	0,000
	Bekar	0,279	208	0,000	0,798	208	0,000

Yukarıda Kolmogorov-Smirnov Testi sonuçlarının evli ve bekarlar için $0,000 < 0,05$ olduğu görülmektedir. Yani normallik değerlendirilmesi için kurulan sıfır hipotezi red edilir. Yani Bartın tatili harcama miktarları %95 güven ile normal dağılmamaktadır. O yüzden Mann Whitney U testi ile analize devam edilir.

Tanımlayıcı İstatistikler

	Katılımcı Sayısı	Anlamlılık	Standart Sapma	Minimum	Maximum
(TATİLHARCAMA)	472	2,2494	1,05332	1,00	6,00
(MEDENİDURUM)	472	1,5193	1,02653	1,00	21,00

Sınıflandırma

	SMEAN(MEDENİDURUM)	Sayı	Mean Rank	Sum of Ranks
(TATİLHARCAMA)	Evli	243	248,82	60463,00
	Bekar	222	215,68	47882,00
	Toplam	465		

Test Statistics^a

	(TATİLHARCAMA)
Mann-Whitney U	23129,000
Wilcoxon W	47882,000
Z	-2,793
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,005

Test istatistiklerine göre Anlamlılık düzeyi $0,005 < 0,05$ 'dir. Yani H_0 hipotezi red edilir. evlilerin Bartın tatili harcama miktarları ile bekarların Bartın tatili harcama miktarları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

VI.1.3. Bartın'ı Ziyaret Eden Yerli Turistlerin Turistik Ürünler Yönelik Faktör Analizi Sonuçları ve Değerlendirilmesi

Likert ölçeği kullanılarak hazırlanan son sorunun faktör analizinin değişkenleri incelendiğinde, turistik talebi etkileyen faktörlere yönelik unsurlardan oluştuğu görülmektedir. Anketimizde, aşağıdaki turizm talebi ile ilgili faktörler arasında anlamlı bir ilişki vardır ve analize tabi tutulmuştur. Birbiri ile ilişkisi olmayan faktörler analize dâhil edilmemiştir.

Tablo 13 : KMO ve Bartlett's Testi

Örneklem Yeterlilik Testi (Kaiser-Meyer-Olkin)		0,772
Barlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki-Kare	3628,601
	df	300
	Anlamlılık Düzeyi	0,000*

Yukarıdaki tablo bize, analize tabi tuttuğumuz rekabet faktörlerinin yani KMO'nun, 0,772 olduğunu göstermektedir. KMO testi örneklem büyüklüğünün uygunluğuyla ilgilidir. Yani örneklemin yeterli olup olmadığı hakkında bize bilgi verir. (0,9<1 çok iyi, 0,7-0,8 iyi, 0,5-0,7 arası orta, en az 0,5 olmalı) 0,5'ten küçükse daha fazla veri toplanmalı anlamına gelmektedir. Bartlett testi özgün korelasyon matrisi kimlik matrisi (tüm korelasyon katsayıları sıfır) ile aynıdır ve boş hipotezini test etmektedir.

KMO değeri 0,772 < 0,8 olduğu için örneklem büyüklüğü yeterlidir. Bartlett's Test of Sphericity geçerlilik testidir. Bu testin 0,05'in altında olması istenir. Yukarıda Sig = 0,000 ve 0,05 > 0,000 aralığında olduğu için ölçeğimiz faktörleşebilir bir ölçektir. Barlett testi sonucunda önem derecesi 0,000 çıkmış ve bu sonuç da değişkenler arasında güçlü bir ilişkinin varlığını göstermektedir. Değişkenler arasındaki korelasyonların mevcut olduğunu ifade edebiliriz.

Tablo 14: Faktör Analizi ile Açıklanan Toplam Varyans

Açıklanan Toplam Varyans							
Bileşen	İlk Özdeğerler			Karesi Alınmış Yüklemelerin Çıkarılmış Toplamları			Döndürülmüş Faktör Analizi Kareleri Yüklerinin Toplamları
	Toplam	Varyans	Kümülatif	Toplam	Varyans	Kümülatif	Toplam
1	5,524	22,098	22,098	5,524	22,098	22,098	3,623
2	2,267	9,067	31,165	2,267	9,067	31,165	3,225
3	1,807	7,226	38,391	1,807	7,226	38,391	2,579
4	1,713	6,853	45,244	1,713	6,853	45,244	1,960
5	1,348	5,393	50,637	1,348	5,393	50,637	2,537
6	1,167	4,669	55,307	1,167	4,669	55,307	1,457
7	1,117	4,467	59,773	1,117	4,467	59,773	3,221

Faktörlerin hesaplanmasında, eigen değerlerden (öz değerlerden) yararlanılır, faktör sayısı kadar eigen değeri hesaplanır. Eigen değerler faktör yüklerinin karelerinin toplamıdır bir başka deyişle iki değişken arasındaki korelasyonu gösterir. (Tavşancıl,2006). Yukarıdaki tabloda özdeğeri 1'in üzerinde 7 faktörümüz vardır. Bu 7 faktörün açıkladığı toplam değişim oranı 59,773'dir.

Bir başka deyişle yukarıda faktör çıkarmadan önce, sonra ve rotasyondan sonra eigen değerleri görülmektedir. Eigen değeri 1'den büyük olan 8 faktör bulunmaktadır. İlk faktör varyansın yaklaşık % 22,098 'ini açıklamaktadır. 8 faktör toplam varyansın % 59,773'ini açıklamaktadır.

Tablo 15: Turistik Ürünler ile İlgili İfadeler Faktör Rotasyon Matrisi (Rotated Component Matrix)

TURİSTİK ÜRÜNLER İLE İLGİLİ FAKTÖRLER	Bileşenler						
	1	2	3	4	5	6	7
TEMİZLİK VE SERVİS HİZMETLERİ							
1)Bartın'daki restoranlar temiz ve hijyenik.	0,884						
2)Bartın'daki konaklama tesisleri temiz ve hijyenik.	0,720						
3)Bartın'da restoranların servis ve sunumu yeterli.	0,755						
4)Bartın'da her gelir seviyesine uygun konaklama olanakları mevcut.	0,539						
EĞLENCE VE REKREASYON HİZMETLERİ							
5)İl'in eğlence imkanları çeşitli.		0,810					
6)İl'in alışveriş imkanları/fırsatlarının çeşitliliği		0,719					
7)Bartın İl'inde gece hayatı seçenekleri yeterli.		0,710					
8)Yerel tur imkanları ve geziler yeterli.		0,570					
TURİSTİK DONANIM ve TANITIM							
9)İşletmelerin hizmet kalitesi yüksek.			0,848				
10)İl'in yöresel yemekleri yeterince tanıtılıyor.			0,723				
11)Hizmet işletmelerinde çalışan personel eğitilmiş.			0,682				
TURİSTİK ALTYAPI							
12)Bartın'daki turizm yatırımları yeterli.				0,830			
13)Bartın bir turizm şehri				0,815			
BARTIN ŞEHİRİ İZLENİM							
14)Bartın halkı misafirperver ve dost canlısı .					0,750		
15)Bartın'a seyahat etmek güvenli.					0,692		
16)Şehirde yeterli yeşil alan, park ve dinlenme mekaları mevcut.					0,675		
ŞEHİRİN TURİSTİK ÇEKİCİLİĞİ							
17)Bartın'da tatil yapmak dinlendirici ve rahatlatıcı.						0,799	
18)Bartın tatil yapmak için daha keşfedilmemiş bir						0,715	
19)Bartın el değmemiş eşsiz güzelliklere sahip.						0,582	
ULAŞIM VE REHBERLİK HİZMETLERİ							
20)Yerel taşımacılık hizmetleri yeterli							0,756
21)İldeki turizm danışma büroları aktif çalışmakta.							0,664

Faktör Rotasyon Matrisi tablosu incelenirken her bir maddenin hangi faktör altında en yüksek değere sahip olduğuna bakılır. Daha sonra bu maddeler gruplandırılarak faktör yapısı oluşturulur.

Yukarıdaki tabloda faktör analizi sonuç ortaya çıkan faktör yapısı görülmektedir. Faktör yükü 0,5 üstü olan maddeler dâhil edilmiştir. 0,5 altındaki maddeler faktör analizinden çıkarıldığında en düşük faktör yükü 0,539 ve en yüksek faktör yükünün 0,884 olduğu görülmektedir.

Alfa Katsayısı, bireysel puanların k soru içeren bir ölçekte sorulara verilen cevaplanan toplanması ile bulunduğu durumlarda soruların birbirleri ile benzerliğini, yakınlığını, ortaya koyan bir katsayıdır. Alfa katsayısının bulunabileceği aralıklar ve buna bağlı olarak da ölçeğin güvenilirlik durumu aşağıda verilmiştir (akademikdestek.net).

- $0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir,
- $0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir,
- $0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güveniliridir,
- $0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Çalışmada alfa katsayılarının 0,60 ila 0,80 arasında değerler aldığı görülmektedir. Bu ise bize ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir.

Aşağıdaki tablo bize şehrin sunduğu temizlik ve servis hizmetlerine yönelik faktörleşen maddeleri göstermektedir.

Tablo 16: Turistik Ürün İle İlgili İfadeler Güvenilirlik Tablosu

Ölçek Maddeleri	Alfa Katsayısı	İfade Sayısı
1,2,3,4,	0,743	4
5,6,7,8,	0,741	4
9,10,11	0,675	3
12,13	0,816	2
14,15,16	0,690	3
17,18,19	0,683	3
20,21	0,687	2

KMO değeri % 0,772 olarak hesaplanmıştır. KMO örneklem yeterliliği ölçüsünün %50'nin üzerinde olması ölçekte yer alan değişkenlerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Barlett Testi 3628,601 ki-kare, 300 serbestlik derecesinde Sig. 0.000<0.05 anlamlı bulunmuştur. Dolayısıyla değişkenler arasında korelasyon mevcuttur ve veri seti Barlett Testi sonucuna göre faktör analizi için uygundur. Faktör analizi sonuçları Tablo 15'de görüldüğü gibidir. Yerli turistlerin turizm talebini etkileyen faktörler;

- Temizlik ve Servis Hizmetleri,
- Eğlence ve Rekreasyon Hizmetleri,
- Bartın şehri izlenim,
- Turistik Donanım ve Tanıtım,
- Turistik altyapı,
- Şehrin turistik çekiciliği,
- Ulaşım ve rehberlik hizmetleri olarak belirlenmiştir.

Faktör 1 (Temizlik ve Servis Hizmetleri) toplam varyansın %22'sini,

Faktör 2 (Eğlence Ve Rekreasyon Hizmetleri) toplam varyansın %31'ini,

Faktör 3 (Turistik Donanım ve Tanıtım) toplam varyansın %38'ini,

Faktör 4 (Turistik Altyapı) toplam varyansın %45'ini ,

Faktör 5 (Bartın Şehri İzlenim) toplam varyansın %50 'sini,

Faktör 6 (Şehrin Turistik Çekiciliği) toplam varyansın%55'ini ve

Faktör 7 (Ulaşım ve Rehberlik Hizmetleri) toplam varyansın %59'unu açıklamaktadır.

Faktörler içerisinde en etkili olanın toplam varyansın %59'unu açıklayan Ulaşım ve Rehberlik hizmetleri olduğu görülmektedir. Bu nedenle ulaşım ve rehberlik hizmetlerinin turizm talebini etkileyen en önemli faktörler olduğu ifade edilebilir.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Turizme hizmet veren her bir destinasyon, çeşitli mal ve hizmetleri sunarak turistleri kendine çekebilmek, turizmden daha fazla pay alabilmek amacı içerisinde Turistler, gidecekleri destinasyonları seçerken, farklı unsurlardan etkilenirler. Bu unsurlar, eğitim, gelir, yaş, meslek gibi kişisel faktörlerin yanı sıra destinasyonun çekicilik faktörleridir. Buna benzer olarak, turizm

faaliyetlerinin bir destinasyonda gelişebilmesinde, turistlerin seçim kararlarının etkisi olduğu gibi daha başka faktörlerin de rolü vardır. Bölgenin doğal ve sosyal yapısı, alt ve üst yapı olanakları, bölgedeki yerel yönetimlerin tutumu (belediye, il özel idaresi vb.) sivil toplum kuruluşları, yerel halkın turizm ve turistlere karşı bakış açısı, bölgede faaliyet gösteren turizm ile doğrudan ve dolaylı yoldan ilgili işletmelerin tutumları, bölge turizminin gelişimini etkileyen önemli unsurlardır (Kılıç ve Pelit,2004:113)

Bu araştırma, Batı Karadeniz bölgesinin turizm ve turist potansiyelinin artırılması doğrultusunda Bartın İlini ziyaret eden yerli turistlerin profilinin, beklentilerinin, tatmin düzeylerinin belirlenerek yöredeki turizm sektörünün gelişimine bilimsel anlamda katkı amacı gütmektedir.

Araştırmadan çıkarılan önemli sonuçlar ve bu sonuçlardan yapılan değerlendirmeler aşağıdaki gibidir:

- ❖ Araştırmaya katılan yerli turistlerin %55,1'ini kadınların, %44,9'unu ise erkeklerin oluşturduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan katılımcıların dağılımı yaş değişkeni açısından incelendiğinde %43,6'lık oranla önemli bir kısmının 18-34 yaş arası aralığında bulunduğu, bunu sırasıyla % 25,4 'le 35-44 yaş arası ve %10,1 ile de 45 yaş ve üstü katılımcıların oluşturduğu görülmektedir. Bu bilgiler bize kadın ve erkek katılımcıların çalışmaya eşit oranda katıldığını ve katılımcıların büyük bir çoğunluğunun ise genç-geç-yetişkin kuşağında yer aldıklarını göstermektedir.
- ❖ Bartın'ı tercih eden yerli turistlerin %59,8 oranında büyük bir bölümünün çalışan bireylerden oluştuğu, diğer kısmı ise öğrenci, ev hanımı olan kişilerin oluşturduğu görülmektedir.
- ❖ Bartın İli'ni ziyaret eden yerli turistlerin büyük bir çoğunluğu orta ve orta alt gelir grubuna ait turistlerdir.
- ❖ Bartın'a gelen yerli turistlerin %52,8'lik bir kısmının evli olduğu anlaşılmaktadır. Bekar olduğunu beyan edenlerin oranı %47,2'dir. Bu oranlar bize Bartın İli'nin hem aileler tarafından hem de bekarlar tarafından tercih edilen bir destinasyon olduğunu, dolayısıyla turistik hizmet üretiminde her iki grup özelliklerinin de dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.
- ❖ Katılımcıların % 73,1'lik kısmı üniversite mezunu, % 20'i lise ve dengi, % 6,8'i ise ilköğretim mezunu olduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum bize Bartın İlini ziyaret eden yerli turistlerin büyük bir çoğunluğunun eğitilmiş insanların oluşturduğunu göstermektedir.
- ❖ Bartın'a tatil gelene yerli turistlerin çoğunlukla Ankara ve İstanbul'dan değil, %87,4 oranında diğer illerden geldiği görülmektedir. Bu durum bize Bartın tatiline yönelik seyahatlerin büyük bir çoğunluğunun Ankara çıkışlı olduğunu savını tekrar düşünmemi gerektiğini göstermektedir.
- ❖ Bartın'a tatil amaçlı gelen yerli turistlerin tatil kararını kim/kimlerle birlikte aldıkları ile ilgili frekans verileri incelendiğinde erkek katılımcıların %51,2'si ile kadın katılımcıların %43,5'i tatil kararlarını eşleri ile birlikte aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar bize evli çiftlerin Bartın tatilini daha çok tercih ettiklerini ifade etmektedir.
- ❖ Bartın' yönelik seyahatlerin erkekler katılımcılarda %76,8, kadın katılımcılarda ise %73,1 oranında bireysel olarak planlandığı görülmektedir. Bu durum bize Bartın'da tatil yapanların tatillerini büyük bir oranda kendilerinin organize ettiğini, dolayısıyla kendi imkanlarını kullandıklarını göstermektedir.
- ❖ Bartın'a tatil amaçlı gelen erkek ziyaretçilerin %52,6'sı ile kadın ziyaretçilerin %52,3'ü konaklama şekli olarak pansiyonu tercih etmektedirler. Bu durum bize Türkiye'de pansiyonculuk anlayışının gelişmesinde de önemli bir yeri bulunan Amasra'daki pansiyonların aktif bir şekilde tatilci kabul ettiklerini de göstermektedir.
- ❖ Erkek katılımcıların %58'i, kadın katılımcıların ise %62,7 'si Bartın'da 1-3 gün konakladıkları ifade etmişlerdir. Bu süreyi gününbirlik ziyaretler takip etmektedir (erkek katılımcıların %15,9'u, kadın katılımcıların %20,8'i). Bartın tatillerinin bu kadar kısa sürmesinin en önemli sebeplerinin başında tatilcilere sunulabilecek farklı etkinliklerin olmaması söylenebilir.
- ❖ Katılımcılara Bartın tatili için hangi kaynaktan elde ettiğiniz bilgi sizi bu tatile yönlendirdi? diye sorulmuştur. Erkek katılımcıların %49,2'si Kadın katılımcıların da %61,6'sı bu soruya eş, dost, akraba yanıtını vermişlerdir. Bu cevabı internet (erkek katılımcılar %31,9, kadın katılımcılar 29,6 oranında) olarak cevaplayanların toplam sayısı ise 143 kişidir. Bu sonuçlar bize bir yerin tatil yeri olarak planlanmasında ağıdan ağıza iletişimin etkili iletişim aracı olduğunu ayrıca internette destinasyonla ilgili verilen görsel bilgiler ile yorumların etkisinin de önem arz ettiğini göstermektedir.
- ❖ Bartın'a yönelik yapılan seyahatlerde ortalama harcama 500 TL ile 1000 TL arasında gerçekleştiği görülmektedir. Gelen konukların farklı alternatif aktiviteler ile daha fazla harcama yapmaları sağlanmalıdır. Gelen konukların farklı alternatif aktiviteler ile daha fazla harcama yapmaları sağlanmalıdır. Düzenlenecek farklı etkinlikler Bartın'da bir turist ortalama konaklama süresinin 1.2 gün olduğu düşünüldüğünde bu konaklama süresinin artmasına da neden olacaktır.
- ❖ Bartın İlinin turistik imkanlarına yönelik görüşlerine yönelik olarak verilen cevaplar şu şekildedir: Katılımcıların sadece %34,7'si Bartın'ı bir turizm şehri olarak görmektedir. Dolayısıyla Bartın'ın yerli turistler gözünde bir turizm şehri olarak görülmediği söylenebilir.
- ❖ Katılımcıların % 59,3'ü Bartın'da tatil yapmanın dinlendirici ve rahatlatıcı olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların burada bahsettiği tatil 3S turizmdir.

- ✚ Restoranları temiz ve hijyeni bulanların oranı %47,9 iken,%25,5'i restoranları temiz ve hijyenik bulmadıklarını söylemişlerdir. Bu oranlar bize restoranların hijyen ve sanitasyona yeterince önem vermediklerini göstermektedir. Restoranlarda HACCP ve ISO 22000 Hijyen ve Sanitasyon Kalite Yönetim sistemlerinin uygulanabilirliği zorunlu hale getirilmelidir.
- ✚ “Bartın El Değmemiş, Eşsiz Güzelliklere Sahip” diyenlerin toplam oranı %58,5’dir.
- ✚ Katılımcıların %53,1’i Bartın’ın çekici tarihi mekanlara sahip olduğunu ifade etmiştir.
- ✚ Turizm danışma bürolarının aktif çalışmadığını düşünenlerin oranı %56,1, kararsızım diyenlerin oranı %21,4 ‘dür. Sonuçlar paralelinde şehirde aktif olarak çalışan turizm danışma bürolarının olmadığı görülmektedir. Başta Bartın Şehirler arası Otobüs Terminali olmak üzere tüm turizm destinasyonlarına turizm danışma büroları kurulmalıdır.
- ✚ Bartın’daki plajlar temiz ve bakımlı diyenleri oranı %37,9 iken, bu soruya olumsuz yanıt verenlerin oranı %41,5’dir. Bartın’daki plajların Dünyaca kabul görmüş bir uygulama olan Mavi Bayrak alabilmesi için gerekli işlemler başlatılmalıdır.
- ✚ “Eğlence imkanları çeşitli ” diyenlerin oranı %33,9, eğlence imkanları çeşitli değil diyenlerin oranı ise %42,2’dir. Bu soruya kararsızım diyenlerin oranı ise % 23,9’dur. İl’e alternatif eğlence mekanları açılmalıdır.
- ✚ “Kültürel faaliyetleri/festivalleri yeterli” sorusuna en yüksek oran ise kararsızım diyenlerdir(%26,9) . Bu sonuç bize İl’e gelen yerli turistlerin İl’deki festivaller hakkında bilgi sahibi olmadığını göstermektedir. Bartın İlinde yapılan Çilek Festivali ile ilgili daha fazla reklam ve tanıtım çalışmalarına ihtiyaç vardır.
- ✚ “Hizmet Aldığım İşletmelerde Hizmet Kalitesi Yüksek” sorusuna katılımcıların %25,8’i kesinlikle katılmıyorum yanıtını verirken, %25,2’si kararsız olduklarını, %22’si hizmet kalitesinin yüksek olduğunu,%15,9’u ise katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bartın’daki turistik tesislerin en büyük sorunlardan birisi de nitelikli personel eksikliğidir. Her ne kadar Bartın İli bir Turizm Meslek Lisesi, 2’si turizm programı ve biri turizm bölümü olmak üzere 4 kurumda öğrenci yetiştiriliyor olsa da burada okuyan öğrenciler kendi kariyerlerine öncülük edecek daha profesyonel işletmelerde iş aramak istemektedirler.
- ✚ “Yöresel yemekler yeterince tanıtılıyor” sorusuna katılımcıların %57,8’i olumsuz yanıt vermişlerdir. Bu sonuç bize yöresel yemekler ile ilgili katılımcıların yeterli bilgisinin olmadığı ve yöresel yemekler satan restoran sayısının yetersiz olduğunu göstermektedir. Özellikle yaz aylarında Amasra ,İnkum gibi sahil destinasyonlarında yöresel yemek satan restoranlar açılması, turizm işletmeleri de mönülerine mutlaka yöresel yemekleri eklemelidir.
- ✚ Bartın tatili süresince kadın ve erkeklerin yaptıkları harcama miktarları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığına yönelik yapılan Mann- Whitney Test sonuçlarına göre anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Erkeklerin kadınlara göre daha fazla harcama yaptıkları sonucuna varılmıştır. Bunun en önemli sebebi ise Bartın’ yapılan ziyaretlerin eş, dost veya akrabalarla birlikte yapıyor olması dolayısıyla harcamaların büyük bir çoğunluğunu erkek ziyaretçilerin yapıyor olmalarıdır.
- ✚ Test sonuçlarına göre evlilerin Bartın tatili harcama miktarları ile bekarların harcama miktarları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.
- ✚ Yerli turistlerin turizm talebini etkileyen faktörler; Temizlik ve Servis Hizmetleri,Eğlence ve Rekreasyon Hizmetleri,Turistik Donanım ve Tanıtım, Turistik altyapı, Bartın şehri izlenim, Şehrin turistik çekiciliği, Ulaşım ve rehberlik hizmetleri olarak belirlenmiştir. Faktörler içerisinde en etkili olanın toplam varyansın %59’unu açıklayan Ulaşım ve Rehberlik hizmetleri olduğu görülmektedir. Bu nedenle ulaşım ve rehberlik hizmetlerinin turizm talebini etkileyen en önemli faktörler olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda Bartın İline en yakın havaalanı olma özelliği taşıyan Saltukova Havaalanının aktif olarak uçuşlara açılması ve karayolları kalitesinin artırılması gerekmektedir.

Bu çalışma ile küçük ölçekte turistik bir destinasyon olma özelliği taşıyan Bartın İlini ziyaret eden yerli turistlerin turizm algısı ölçülmeye ve çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte bu çalışmanın kamu ve özel sektördeki karar alıcılara, gelecek dönem yapacakları yatırımlarda yol göstermesi amaçlanmaktadır. Bartın ili özelinde hazırlanan bu çalışmanın Batı Karadenizde bulunan diğer illere de örnek teşkil etmesi ve Destinasyon planlaması kapsamında turist profil araştırması yapmaları önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- [1] Aragall, F.,Neumann, P.,Sagromola, S.,(2017), Design For All in Tourist Destinastions ECA.
- [2] Aschauer, W.(2010),Perceptions of Tourists at Risky Destinations, A Model of Psychological Influence Factors, Tourism Review, 65(2),4-20.
- [3] Altunışık, R., R. Coşkun, S. Bayraktaroğlu ve E. Yıldırım (2007), “Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, SPSS Uygulamalı”, Sakarya Yayıncılık, Sakarya.
- [4] Akyurt, H.,(2008), Turizm Bölgesine Yönelik Talebi Etkileyen Faktörlerden İmaj ve Çeşme Örneği, 9 Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.
- [5] Antalya Turist Profili Araştırması 2011,2011, Antalya.
- [6] Arıkan, Rauf (2007), “Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama”, Asil Yayın-Dağıtım, Ankara.
- [7] Balcı, Ali (2001), “Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler”, Pegem A Yayınları, Ankara.
- [8] Beerli, A., & Martí n, J. D. (2004).Tourists’ Characteristics And The Perceived İmage Of Tourist Destinations: A Quantitative Analysis—A Case Study Of Lanzarote, Spain. Tourism Management, 25, 623–636

- [9] Brown, D. O. (2003). Perception differences among visitor groups: The case of horse-attraction versus other-attraction tourist markets in Lexington, Kentucky. *Journal of Vacation Marketing* 9(2), 174–187.
- [9] Demir, S.,(2015), ‘‘Yerli Turistlerin Turizm Pazarlamasına Yönelik Talep Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Yeniden Satınalma Davranışlarına Etkisi: Sinop İli Örneği’’Hitit Üniversitesi Yüksek lisans Tezi, Çotum.
- [10] Engl, C. (2011). Successful destination branding:Experiences from an innovator. In R. Conrady & M. Buck(Eds.). *Trends and issues in Global Tourism* (pp. 143-148).Springer-Verlag Berlin Heidelberg
- [11] Gliner, Jeffrey A., G. A. Morgan ve N. L. Leech (2015), ‘‘Uygulamada Araştırma Yöntemleri: Desen Analizi ve Bütünleştiren Yaklaşım’’, (Çeviri Editörü: Selahattin Turan), İkinci Basımdan Çeviri, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- [12] Faulkner B., Moscardo, G. ve Laws, E., (2000), *Tourism in the 21st Century: Lessons from Experience*, Continuum, London’den aktaran G. Özdemir, 2007.
- [13] Hair, J. Black,W. Babin,B.&Anderson,R.(2010). *Multivariate Data Analysis*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- [14] Herstein, R., Jaffe, E. D., & Berger, R. (2014). Forever young: How can a branding destination strategy regenerate a city image? The case of Tel Aviv. *Journal of Urban Regeneration and Renewal*, 7(3), 211-223
- [15] Huh J. Uysal M. ve McCleary K. (2006). Cultural/Heritage Destinations: Tourist Satisfaction and Market Segmentation. *Journal of Hospitality and Leisure Marketing*,14 (3): 81-99.
- [16] Karasar, Niyazi (2009), ‘‘Bilimsel Araştırma Yöntemi’’, Nobel Yayın-Dağıtım, Ankara.
- [17] Kılıç, İ., & Pelit, E. (2004). ‘‘Yerli Turistlerin Memnuniyet Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma.’’ *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 15 (2): 113-124.
- [18] Pearce, P. (1982). Perceived Changes İn Holiday Destinations. *Annals Of Tourism Research*, 9(2), 45-164.
- [19] Seçilmiş,C.,(2012), Termal Turizm Destinasyonlarından Duyulan Memnuniyet Düzeyinin Tekrar Ziyaret Niyetine Etkisi : Sakarınlıca Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C ilt 11,Sayı :39.
- [20] Yeşiltaş, M.,(2013),Destinasyon Yönetimi, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayınları,Eskişehir,18-39.

EĞİTİM SEKTÖRÜ MUHASEBE UYGULAMA SÜREÇLERİ: ÖZEL OKUL ÖRNEĞİ

Seda Erdoğan^{1*}, Mihriban Coşkun Arslan²⁺

¹ İşletme Bölümü-Muhasebe Finansman, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat, Türkiye

² İşletme Bölümü- Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat, Türkiye

⁺Sorumlu Yazar: mihriban.arslan@gop.edu.tr

*Konuşmacı :erdoganades@gmail.com

Sunum/Metin Tipi: Sözlü/Tam Metin

ÖZET

Türk Dil Kurumu'nun (TDK) güncel sözlükte yaptığı tanıma göre örgün eğitim, bireylerin çalışma hayatına başlamadan önce okul veya okul niteliğine sahip yerlerde, belli kurallara ve amaçlara göre, kişilerin bilgi açısından gelişmelerini sağlamak için düzenlenen eğitimidir. Aynı şekilde özel okul ise, mülkiyeti devlete ait olmayan yani kişiye ve özel bir kurulaşa ait olan alanlarda verilen eğitimidir. Çalışmanın amacı, eğitim işletmelerinin öncelikli ve özellikli durumları göz önünde bulundurularak muhasebe uygulama süreçlerinin araştırılmasıdır. Literatürde yapılan incelemeler neticesinde özel okullarda muhasebe uygulama sürecine ilişkin yeterli çalışma olmadığı ve yapılan çalışmaların ise öncelikli noktasının vergilendirme olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple; eğitim sektöründe muhasebe uygulama süreçlerinin açıklandığı bu çalışma literatüre katkı açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Sektörü, Özel Okul Muhasebesi Özel Okullarda Vergilendirme

I. GİRİŞ

Özel eğitim kurumları yürütmüş oldukları faaliyetler dolayısıyla hizmet işletmesi kategorisinde yer almaktadır. Bu sebeple yürütmüş oldukları faaliyetlerin muhasebeleştirilmesinde hizmet üretim işletmelerindeki muhasebe akış sürecinin izlenmesi gerekmektedir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre ilköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır. İlgili kanununun 18. Maddesine göre Türk eğitim sistemi örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana bölümden oluşur. Örgün eğitim okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimi kapsamaktadır. Yaygın eğitim ise; örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar. Yani örgün eğitim olanaklarından faydalanamamış olanlara, okulunu erken bırakanlara veya mesleki anlamda daha iyi yerlere gelmek isteyenlere uygulanan eğitimidir [1].

Türkiye Cumhuriyeti uyruklu gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişilerce ve yabancılar tarafından açılan kurumlar özel öğretim kurumları olarak adlandırılmaktadır. Özel öğretim okulları özel okullar (İlköğretim, ortaöğretim), özel rehabilitasyon merkezleri, dönüşüm okulları, özel muhtelif kurslar (yabancı dil, bireysel danışmanlık, kişisel gelişim vb.), özel motorlu taşıt sürücü kursları, özel öğrenci barınma hizmeti veren kurumlar ve özel öğretim kurslarından oluşmaktadır [2]. Sayılan bu kurumların öğretime başlayabilmesi için kurum açma izni alması zorunludur. İzin almak için yapılacak başvurular ilgili milli eğitim müdürlüğüne yapılmaktadır. Kurum açma izin belgesi almayan kurumlar öğrenci kaydı yapamaz. Bu iznin verilmesi için gerekli şartlar 5580 sayılı kanunda belirtilmiştir. Sayılan kurumlar ve kurumlarda çalışan personelin denetimini Millî Eğitim Bakanlığı, kurumun özel yönetmeliğini dikkate alarak yapmaktadır. İlgili kanunun 12. Maddesine göre; kurumlar, faaliyetlerini sadece kazanç sağlamak için düzenleyemezler. Ancak, Türk millî eğitiminin

amaçları doğrultusunda eğitimin kalitesini yükseltmek, gelişmelerine fırsat ve imkân verecek yatırımlar ve hizmetler yapmak üzere gelir sağlayabilirler.

Özel okullar şahıs olarak gelir vergisi ve kurum olarak kurumlar vergisi ödemektedir. Kurumlar Vergisi Kanunu'na (KVK) göre, kurumların elde ettikleri kazanç ticari kazanç oluşturduğu için ticari kazanç usullerine göre vergilendirilmektedirler. Ayrıca eğitim kurumları açısından hesap dönemi farklılık göstermektedir. Vergi Usul Kanunu'nun (VUK) 174. Maddesine göre hesap dönemi normal olarak takvim yılıdır. Ancak yürüttükleri faaliyetler itibarıyla bu takvim yılı kendilerine uygun olmayanlar Maliye Bakanlığı'na başvurarak 12'şer aylık özel hesap dönemleri belirleyebilmektedir [3].

KVK madde 5/1-1'e göre okul öncesi eğitim, ilköğretim, özel eğitim ve orta öğretim özel okulları ilgili Bakanlığın görüşü alınmak suretiyle Maliye Bakanlığının belirleyeceği usuller çerçevesinde beş hesap dönemi itibarıyla elde edilen kazançlar kurumlar vergisinden istisnadır. Bu sayılan kurumların büfe, kantin, kafeterya, kitap satış yeri işletmelerinden veya kiraya verilmesinden doğan kazançlar istisna değildir. Ancak yemek ve konaklama hizmetleri eğer okul tarafından verilir ve bu hizmet okul ücretine dâhil olursa yine istisna kapsamında değerlendirilecektir. Ayrıca yemek hizmetinin dışarıdan sağlanıyor olması istisna uygulanmasına engel oluşturmayacaktır [4]. Gençyürek (2004) 'e göre bu istisnadan yararlanmak için özel öğretim kurumun 1.01.2004 tarihinden sonra faaliyete geçmiş olması ve Maliye Bakanlığı'na yazılı müracaat etmesi gerekmektedir. Bakanlık Millî Eğitim Bakanlığı'nın da görüşünü alarak konuyla ilgili görüşünü kurumun bağlı olduğu vergi dairesi başkanlığına bildirecektir [5].

Çalışmanın amacı, eğitim işletmelerinin öncelikli ve özellikli durumları göz önünde bulundurularak muhasebe uygulama süreçlerinin araştırılmasıdır. Bu çalışmada eğitim sektörü

içerisinde önemli bir yeri olan özel okulların muhasebe uygulama süreçleri dönem başı işlemleri, dönem içi işlemleri ve dönem sonu işlemleri olmak üzere üç kısımda ele alınmıştır.

II. MATERYAL YÖNTEM

Çalışmada özel okulların muhasebe süreçleri literatür taranarak betimsel ve içerik analizi yapılmıştır. Uygulamada ele alınan özel okul vaka çalışması olarak kurgulanmıştır. Uygulamada ele alınan örnekler araştırmacıların detaylandırılması için oluşturulmuştur. Çalışmada kullanılan örnekler literatürde yapılmış çalışmalardan derlenerek tekrar hazırlanmıştır. Çalışmada ABC Özel Okulunun muhasebe uygulama sürecine yer verilmiştir. Okulun 2000 yılında faaliyete geçtiği varsayılmıştır. Dolayısıyla kurumlar vergisi istisnasının dışında kalmaktadır. Okulun hesap dönemi 1 Temmuzda başlamakta, 30 Haziranda sona ermektedir. Yani okul kurumlar vergisi mükellefi ve özel hesap dönemi kullanılmaktadır. ABC özel okulunun muhasebe süreci üç yöntem şeklinde ele alınmıştır. İlk olarak dönem başı işlemlerine yer verilmiştir. Bu aşamada okulun kayıt alma sürecine değinilmiştir. Kayıt sürecinde avans işlemleri ve eğitim indirimi muhasebe kayıtlarına yer verilmiştir. İkinci yöntem olarak ABC özel okulunun dönem içi muhasebe işlemlerine yer verilmiştir. Bu aşamada okulun, geçici vergi, personel giderlerini, ücretsiz öğrenci okutulması, durumlarına yer verilmiştir. Üçüncü yöntem olarak dönem sonu işlemlerine yer verilmiştir. Bu aşamada ise yansıtma kayıtlarına, gelir tablosu ile ilgili hesapların ilgili hesaba aktarılmasına, geçici vergi ve kurumlar vergisi ödenmesine ilişkin kayıtlara yer verilmiştir.

A. Dönem Başı İşlemleri

Bu başlık altında özel okullarda öğrenci kaydının alınması ve eğitim indirimi uygulanmasına yönelik işlemlere yer verilmiştir. Kayıt alma işlemlerinde dikkat edilmesi gereken konular; eğitim öğretim dönemi, sonraki eğitim dönemi için alınan avanslar ve taksitlendirme işlemleridir. Eğitim indirimi uygulamalarına yönelik olarak eğitim ücretinin peşin ödenmesi, erken kayıt yapılması, öğrenci velisinin de aynı okulda eğitim görmüş olması, okul personelinin çocuğu olması, iki ya da daha fazla kardeşin aynı okulda eğitim görüyor olması, öğrencinin hem ilköğretimde hem de orta öğretimde aynı okula devam etmesi durumlarına örnek verilebilir.

Örnek 1-2’de öğrencilerin eğitim kurumuna kaydedilmesi işlemlerine değinilmiştir. Bu amaçla sonraki eğitim döneminde de aynı okula devam etmek isteyen öğrenciden avans alınması ve erken kayıt durumunda işletmenin uygulayacağı eğitim indirimi durumları incelenmiş ve bu işlemlerin muhasebeleştirilmesi sürecine yer verilmiştir.

Örnek 1: 2017-2018 Eğitim öğretim yılında 10. sınıfta olup, bir sonraki öğretim yılında da ABC Özel Okullarına devam etmek isteyen öğrenci Ahmet için 20 Haziran 2018 tarihinde eğitim ücretine istinaden 2.000 TL kredi kartı ile tahsil edilmiştir. Öğrencinin 1 yıllık eğitim ücreti 17.000 TL’dir. Ayrıca öğrencinin velisi bu ücreti 5 eşit taksitle ödeyeceğini belirtmiştir. İlk taksit Temmuz ayında tahsil edilmiştir.

Örnek 2: Yıllık eğitim ücreti 15.000 TL olan öğrenci Ayşe için 18.06.2018 tarihinde %10 erken kayıt indirimi yapılmıştır.

1	20.06.2018 108 Diğer Hazır Değerler 340 Alınan Avanslar 340.01 Ortaöğretim Öğrenci Avansları Sonraki eğitim yılı için alınan ön kayıt avansı	2000,00	2000,00
2	01.07.2018 120 Alıcılar 120.01.04 Öğrenci Ahmet 380 Gelecek Aylara Ait Gelirler 600 Yurtiçi Satışlar Yeni dönemde öğrenci kayıt işlemi	17000,00	15000,00 2000,00
3	01.07.2018 340 Alınan Avanslar 340.01 Ortaöğretim Öğrenci Avansları 120 Alıcılar 120.01.04 Öğrenci Ahmet Sonraki eğitim yılı için alınan ön kayıt avansı	2000,00	2000,00
4	01.07.2018 380 Gelecek Aylara Ait Gel. 600 Yurtiçi Satışlar (15000/5=3000)	3000,00	3000,00
5	01.07.2018 127 Diğer Ticari Alacaklar 120 Alıcılar 120.01.04 Öğrenci Ahmet İlk taksit tahsili	3000,00	3000,00

ABC Özel Okulları ile öğrenci velisi arasında yapılan anlaşma gereği ücretin 10 taksitte ödenmesi gerekmektedir. İlk taksit ödemesi 23.07.2018 tarihinde yapılmıştır. (Katma Değer Vergisi (KDV) %8).

Yıllık Eğitim Ücreti	15.000
İndirim Tutarı (1500*0,10)	1.500
İndirim Sonrası Tutar	13.500
Aylık Taksit Tutarı (13500/10)	1.350

1	18.06.2018 120 Alıcılar 120.01.04 Öğrenci Ayşe 380 Gelecek Aylara A.Gel. 600 Yurtiçi Satışlar Öğrenci kayıt işlemi	15000,00 13500,00 1500,00
2	18.06.2018 611 Satış İndirimi 120 Alıcılar 120.01.04 Öğrenci Ayşe Erken kayıt İndirimi	15000,00 13500,00 1500,00
3	23.07.2018 100 Kasa 380 Gelecek Aylara Ait Gel. 120 Alıcılar 120.01.04 Öğrenci Ayşe 391 Hesaplanan KDV 600 Yurt İçi Satışlar İlk taksit ödemesi	1458,00 1350,00 1350,00 108,00 1350,00

B. Dönem İçi İşlemleri

Bu bölümde özel okullarda bedelsiz öğrenci okutulması, geçici vergi ve personel ücretlerinin muhasebe işlemlerine yer verilmiştir.

İlk olarak özel okullarda bedelsiz okutulan öğrenciler için düzenlenen fatura ve vergi boyutu incelenmiştir. Eğitim sektöründe KDV oranı %8'dir. Okul Servis Araçları Hizmet Yönetmeliği kapsamında verilen öğrenci taşıma servis hizmeti, dışarıdan veya okul bünyesinde sağlanmasına bakılmaksızın %8 oranında katma değer vergisine tabidir. Servisin dışarıdan sağlanıyorsa, okulun servis hizmeti veren şirketten komisyon veya pay almasında durumunda KDV oranının %18 olması gerekmektedir [6]. Eğitim işletmeleri, eğitim ücretlerini kayıt yapıldığı anda peşin olarak veya eğitim sonunda toplu bir şekilde tahsil edebilmektedir. Bu sebeple eğitim işletmelerinde KDV'yi doğuran olay tahsilatla ilişkili değildir. Nitekim Maliye Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu 12.05.2010 tarihli eğitim kurumlarında ücretin taksitle alınması konulu özgeçmişe göre; "Eğitim hizmetinin aylık dönemler halinde bir öğretim yılı için belirlenen hizmet bedelinin hizmetin ifa edileceği aylık süreler bölünmesi suretiyle tespiti mümkün bulunmaktadır." [7].

Özel okullarda bedelsiz okutulan öğrencilerin KDV açısından bazı özellikli durumları bulunmaktadır. Çalışmada bu konu kapasitenin %10'na kadar bedelsiz okutulan öğrenciler, kapasitenin %10'u aşan sayıda bedelsiz okutulan öğrenciler ve yönetmelik çerçevesi dışında bedelsiz okutulan öğrenciler olarak incelenmiştir. KDV (17/2-b) maddesinde; 08.02.2007 tarihli ve 5580 sayılı Kanun hükümlerine tabi özel okullarla bedelsiz verilen eğitim ve öğretim hizmetlerinde ilgili dönemdeki kapasitelerinin (% 10) 'unu geçmemek üzere verilen bedelsiz eğitim ve öğretim hizmetlerinin KDV'den istisna olduğu hüküm altına alınmıştır. Buna göre bir özel okul kapasitesinin %10'unu aşmayan sayıda burslu ve ücretsiz olarak bedelsiz okuttuğu öğrencilere vermiş olduğu hizmetler üzerinden düzenlediği faturalardan KDV tahsil etmeyecektir. Muhasebe kayıtları açısından özellikli olan durum hem

indirilecek KDV hem de hesaplanan KDV uygulamalarındaki farklılıktır. Yukarıda bahsedildiği üzere indirilecek KDV'nin bedelsiz okutulan öğrenciler için yapılan harcamalardan indirilmesi ve iadesi mümkün değildir. Bu sebeple bedelsiz okutulan bu öğrencilerin okul tarafından yüklenen indirilecek KDV tutarının, "740 Hizmet Üretim Maliyeti" hesabında izlenmesi gerekecektir. İndirim konusu yapılamayan bu KDV'lerin toplamı dönem kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınacaktır. Hesaplanan KDV açısından ise; ilgili dönem kapasitesinin %10'una kadar bedelsiz okutulan öğrenciler için emsal bedel üzerinden fatura düzenlenecek, KDV hesaplanacak ancak, "KDV Kanunu'nun 17/2b maddesine göre KDV tahsil edilmemiştir" serhi konulacaktır. Faturanın açıklama kısmına da "Ücretsiz/burslu okutulan öğrenci" yazılacaktır [8].

Örnek 3, 4 ve 5'te bedelsiz okutulan öğrencilerin kapasiteye göre ve istek dahilinde okutulması durumlarının muhasebeleştirilmesi işlemlerine yer verilmiştir.

Örnek 3: ABC Özel Okulları'nın 3 Ocak 2018 dönemine ait kapasitesi 1.000 öğrencidir ve 50 öğrenci bedelsiz okutulmaktadır. Ayrıca 3 Ocak 2018 dönemine ait yüklenen toplam KDV 250.000 TL'dir.

Yüklenen KDV	250.000
Vergiye Tabi Öğrenci	950
Bedelsiz Okutulan Öğrenci	50
Toplam	1000
Bedelsiz Öğrenci Oranı	%5 (50/1000)
Gider Kaydedilmesi Gereken KDV	12500 (25000*%5)

1	03.01.2018 740 Hizmet Üretim Maliyeti 740.00.01 Burslu Öğrenci KDV Gideri 191 İndirilecek KDV 191 Burslu Öğrencilere Ait İndirim Konusu Yapılamayan KDV Bedelsiz Öğrencilere Ait Yüklenen KDV'nin gider virmanı	12.500,0 0 12.500,0 0
2	03.01.2018 740 Hizmet Üretim Maliyeti 600 Yurt İçi Satışlar Bedelsiz Öğrenci A'ya ait satış faturası kaydı.	0,01 0,01

İndirilecek KDV açısından; ilgili dönem kapasitesinin %10'unu aşan sayıda bedelsiz okutulan öğrenciler KDV Kanunu'nun 17/2b maddesine göre katma değer vergisinden istisna olmadığından, söz konusu öğrenciler için yapılan harcamalara ait KDV tutarları maliyet olarak değerlendirilmeyecek, indirim yoluyla giderilecektir. Hesaplanan KDV açısından; Kapasitenin %10'unu aşan sayıda bedelsiz okutulan öğrenciler için emsal bedel üzerinden fatura düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca öğrenci ücretlerinin tamamı üzerinden KDV hesaplanacaktır. Faturanın açıklama kısmına "Ücretsiz/burslu okutulan öğrenci" serhi konulacaktır.

Bu öğrenciler için hasılat kaydı yapılmasına gerek yoktur ancak fatura düzenleme gerekliliği nedeniyle, düzenlenen fatura ilgili hesaplara itibari değer ile kaydedilecektir. Tahsil edilmeyen tutarlar için hasılat kaydının yapılmasına gerek yoktur. Yine fatura düzenlenmesi gerekliliği nedeniyle, düzenlenen fatura kayıtlarına İtibari değer ile kaydedilecektir [8].

Örnek 4: ABC Özel Okulları'nda 3 Nisan 2018 dönemine ait, kapasitenin %10'unu aşan 45 bedelsiz öğrenci okutulmaktadır. Bedelsiz okutulan öğrencilere ilişkin emsal bedel üzerinden hesaplanan ücret tutarı 45.000 TL'dir. (KDV % 8).

1	03.04.2018 740 Hizmet Üretim Maliyeti 600 Yurt İçi Satışlar 391 Hesaplanan KDV (45000*%8) Kapasitenin %10'u üzerinde ücretsiz/burslu okutulan öğrencilere ilişkin emsal bedeller toplamı	3600,01	0,01 3600,00
2	03.04.2018 950 Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler 951 Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler Tam ücretsiz okutulan öğrencilerin ücret tutarlarının KDV'sinin KKEG olarak dikkate alınması	3600,00	3600,00
3	30.06.2018 951 Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler 950 Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler Tam ücretsiz okutulan öğrencilerin ücret tutarlarının KDV'sinin KKEG olarak dikkate alınması	3600,00	3600,00

Yönetmelik çerçevesi dışında bedelsiz okutulan öğrenciler ise; reklam amaçlı ve işletme sahibinin isteği üzerine okutulmaktadır.

Örnek 5: ACB özel okullarında kapasitenin %10'unu aşan 5 öğrencinin başarılarında dolayı reklam amaçlı bedelsiz okutulmaktadır. Bu öğrencilere ilişkin emsal bedel üzerinden hesaplanan ücret 20.000 TL'dir. (KDV %8). Aynı örneği işletme sahibinin isteği üzerine ücretsiz öğrenci okutulması durumu olarak da muhasebeleştiriniz.

1/..... .. 760 Paz. Sa. D. Giderleri 600 Yurt İçi Satışlar 391 Hesaplanan KDV Reklam amaçlı okutulan öğrenciler	21.600,00	20.000,0 0 1.600,00
---	--	-----------	---------------------------

1/..... .. 131 Ortaklarda Alacaklar 600 Yurt İçi Satışlar 391 Hesaplanan KDV İşletme sahibinin isteği üzerine okutulan öğrenciler	21.600,00	20.000,00 1.600,00
---	--	-----------	-----------------------

Geçici Vergi Ödene Durumu: Kurumlar Vergisi mükellefleri GVK'nun mükerrer 120'nci ve KVK'nun 32'nci maddeleri uyarınca geçici vergi ödemekle yükümlüdür. Geçici vergi dönemleri takvim yılının üçer aylık dilimleridir. Özel hesap dönemi kullanan mükelleflerin geçici vergi dönemleri, hesap dönemine göre değişim göstermektedir. ABC Özel Okulları Kurumlar vergisi mükellefi olduğu için geçici vergi ödemekle de yükümlüdür. Okulun özel hesap dönemi olduğu için geçici vergi beyan ve ödeme tarihleri aşağıdaki tabloda belirtildiği gibidir.

Vergilendirme Dönemleri	Beyan Zamanı	Ödeme Zamanı
I. Dönem: Temmuz-Ağustos- Eylül	14 Kasım	17 Kasım
II. Dönem: Ekim- Kasım-Aralık	14 Şubat	17 Şubat
III. Dönem: Ocak- Şubat-Mart	14 Mayıs	17 Mayıs
IV. Dönem: Nisan- Mayıs-Haziran	14 Ağustos	17 Ağustos

ABC Özel Okulu mizandan giderek gelir tablosunu hazırlamakta ve envanter çalışmalarını da çalışma kağıtlarında göstermektedir. Örnek 6'da özel okullarda geçici vergi hesaplaması ve muhasebeleştirilmesi işlemlerine yer verilmiştir.

Örnek 6: ABC Özel Okulları'nda 01.01.2018-30.03.2018 (3. Dönem Geçici Vergi) dönemine ait ticari karı 5.780.000 TL'dir. Bu döneme ait 500.000 TL kanunen kabul edilmeyen gideri bulunmaktadır. Önceki dönemlerde ödenen geçici vergi tutarı 143.000 TL'dir ve dönem içinde kesinti yoluyla ödenen vergiler 24.000 TL tutarındadır. Bu durumda ödenmesi gereken geçici vergi ve muhasebe kaydı aşağıda belirtildiği gibi olmalıdır.

Ticari Karı (+)	•5.780.000
Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler (+)	•500.000
Geçici Vergi Matrahı (=)	•6.280.000
Hesaplanan Geçici Vergi (%20)	•(1.256.000)
Önceki Dönemlerde Ödenen Geçici Vergi (-)	•(143.000)
Mahsup Edilecek Kesinti Yoluyla Ödenen Stopaj (-)	•(24.000)
Ödenecek Geçici Vergi (=)	•1.089.000

1	30.03.2018 193 Peşin Ödenen Vergi ve Fonlar 193.01 Geçici Vergi 360 Ödenecek Vergi Ve Fonlar Geçici Vergi Tahakkuk Kaydı	1.089.000,0 0	1.089.000,00
2	30.03.2018 360 Ödenecek Vergi Ve Fonlar 102 Bankalar Geçici Verginin Bankadan Ödenmesi	1.089.000,0 0	1.089.000,00

Personel Giderleri: GVK'nun 61 inci maddesinde; "Ücret, işverene tabi ve belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen para ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatlardır. Ücretin ödenek, tazminat, kasa tazminatı (malî sorumluluk tazminatı), tahsisat, zam, avans, aidat, huzur hakkı, prim, ikramiye, gider karşılığı veya başka adlar altında ödenmiş olması veya bir ortaklık münasebeti niteliğinde olmamak şartı ile kazancın belli bir yüzdesi şeklinde tayin edilmiş bulunması onun mahiyetini değiştirmez" denilmiştir [9].

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun (DMK) ek 32. Maddesine göre; Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Sınıfına dâhil öğretmen unvanlı kadrolarda görevli olup fiilen öğretmenlik yapanlara her öğretim yılında bir defaya mahsus olmak üzere ve eğitim öğretim yılının başladığı ay içinde Milli Eğitim Bakanı tarafından belirlenecek tarihte, Bakanlar Kurulu'na belirlenecek miktarda öğretim yılına hazırlık ödeneği ödenmektedir. Hazırlık ödeneği gelir vergisinden istisna tutulmuştur. Özel okul öğretmenlerine de öğretim yılına hazırlık ödeneği ödeneceği kararlaştırılmıştır. Özel okullarda ödenen bu ödeneğin dengi resmi okul öğretmenlerine ödenen tutar kadar olan kısmı gelir vergisine tabi değildir ancak resmi okullarda ödenen tutar asıldığı takdirde ilgili birimler, gelir vergisi kesintisi ve gerekli diğer kesintileri yapmakla yükümlüdür [10]. Maliye Bakanlığı'nın yayınladığı 2003/2 sayılı GVK iç genelgesine göre; Özel Öğretim Kurumlarında çalışan öğretmen ve personele ödenen eğitim-öğretim tazminatı ile yabancı dil tazminatı ve öğretim yılına hazırlık ödeneğinin resmi okul öğretmen ve personeline yapılan tutarı kadar kısmının gelir vergisinden istisna olduğu belirtilmiştir.

Öğretim yılına hazırlık ödeneği yılda bir defa ve eğitim yılı başında verilmektedir. Bu tutar genellikle devletin belirlemiş olduğu tutardan fazla verilmektedir. Özel okullar bu fazla tutarı ikramiye adı altında ödemekte ve gerekli kesintilere tabi tutmaktadır. Eğitim-Öğretim tazminatı tutarının ise Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen ve gelir vergisinden istisna edilen miktar kadar olması gerekmektedir [11].

Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü'nün maaş istatistik verileri tablolarından yararlanılarak memur maaş katsayısı, sosyal güvenlik prim oranları, işsizlik sigortası prim oranları ve göstergeler kullanılarak personellere ait ücret ödemesi işlemleri muhasebeleştirilmiştir. Bakanlık ilgili oranları ve tutarları belli aralıklarla açıklamaktadır [12].

Örnek 7'de personele ödenecek eğitim tazminatı ve hazırlık ödeneğinin nasıl hesaplanması gerektiği ve muhasebeleştirilmesi gerektiğine dair bir uygulama yapılmıştır.

Örnek 7: ABC Özel Okulu'nda her ay düzenli olarak eğitim tazminatı ödemesi yapılmaktadır. 23 yıldır öğretmenlik yapan matematik öğretmeni Ayşe'nin brüt ücreti 4000 TL'dir. 2018 yılı Bütçe Kanunu'nun K Cetvelinde "Diğer Ödemeler" başlığı altında yer alan bilgilere göre, 2018-2019 eğitim öğretim yılına ait öğretim yılına hazırlık ödeneği 1.130 TL'dir. ABC Özel Okullarında öğretim yılına hazırlık ödeneği olarak 1.880 TL ödenmesine karar verilmiştir. Eğitim-öğretim tazminatı ve hazırlık ödeneği tazminat tutarlarını muhasebeleştiriniz. (Yapılan işlemlerde 2019 yılı BUMKO verilerinden yararlanılmıştır.)

Derece	Çalışma Yılı	Katsayı	MMK*9500	Eğitim öğretim katsayısı	Eğitim öğretim tazminatı
2	23	0,108550	1031,23	%120,56	1243,25

Brüt Ücret	4.000
Eğitim Tazminatı	1243,25
İşsizlik Sigortası Primi (%1)	40
SGK Primi (%14)	560
Damga Vergisi (binde 6)	24
Gelir Vergisi Matrahı= Brüt Ücret – (Eğitim Tazminatı + SGK Primi + İşsizlik Sigortası Pr.	2.156,75
Ödenecek Gelir Vergisi Toplamı (%15)	323,51
Net Ücret= Brüt Ücret – Kesintiler	2.132,75
SGK İşveren Payı (%20,5)	820
İşsizlik Sigortası İşveren Payı (%2)	80
Okul Tarafından Karşılancak Primler	900

Örnek 8: ABC Özel Okulu'na ait dönem sonu yansıtma

101.08.2018..... 740 Hizmet Üretim Maliyeti 740.01 Brüt Ücret 740.02 SSK İşveren Payı 740.03 İşsizlik Sigortası İşveren Payı 335 Personele Borçlar 360 Öd. Vergi ve Fonlar 360.01 Gelir Vergisi 360.02 Damga Vergisi 361 Öd. SG Kesintileri 361.01 SGK Primi (560+820)=1380 361.02 İşveren Primi (40+80)=120 Ayşe öğretmene eğitim tazminatı	4.900,00	3.052,49 347,51 1.500,00
201.08.2018..... 740 Hizmet Üretim Maliyeti 740.01 Brüt Ücret (1.880) 740.02 SSK İşveren Payı (153,75) 740.03 İşsizlik Sigortası İşveren Payı (15) 335 Personele Borçlar 360 Öd. Vergi ve Fonlar 360.01 Gelir Vergisi (95,625) 360.02 Damga Vergisi (11,28) 361 Öd. SG Kesintileri 361.01 SGK Primi (105+153,75)= 258,75 361.02 İşveren Primi (7,5+15)= 22,5 Ayşe öğretmene hazırlık ödeneği tazminatı	2.048,75	1.660,59 106,91 281,25

Sosyal Yardım Toplamı	1.880
Öğretim Ödeneği	1.130
İkramiye	750
İşsizlik Sigortası Primi (%1)	7,5
SGK Primi (%14)	105
Damga Vergisi (binde 6)	11,28
Gelir Vergisi Matrahı= Brüt Ücret – (Eğitim Tazminatı + SGK Primi + İşsizlik Sigortası P.	637,5
Ödenecek Gelir Vergisi Toplamı (%15)	95,625
Net Ücret= Brüt Ücret – Kesintiler	1.160,595
SGK İşveren Payı (%20,5)	153,75
İşsizlik Sigortası İşveren Payı (%2)	15

kayıtları aşağıda verildiği gibidir. 690 nolu hesabın borç ve alacak toplamı aşağıda belirtildiği gibidir. Dönem içerisinde ödenen geçici vergi toplamı 912.000 TL'dir. Dönem sonunda yapılması gereken işlemleri muhasebeleştiriniz.

C. Dönem Sonu İşlemleri

Eğitim öğretim dönemi genellikle 30 Haziranda sona ermektedir. Bu tarihte özel okul işletmeleri yansıtma kayıtlarını kullanarak gider ve maliyet hesaplarını kapatacağıdır. Gelir tablosu hesapları "690 Dönem Karı veya Zararı" hesabına aktarılacaktır. Bu hesabın borç kalını vermesi durumunda zarar ortaya çıkacaktır. Alacak kalanı vermesi durumunda ise kar ortaya çıkacak ve kurumlar vergisi hesaplanacaktır. Okulun dönem içerisinde ödemiş olduğu geçici vergi tutarının da kurumlar vergisinden mahsup edilmesi gerekecektir.

Örnek 8'de özel okullarda dönem sonu muhasebe işlemlerinin muhasebeleştirilmesi işlemlerine yer verilmiştir. Gelir ve gider hesaplarının "690 Dönem Karı veya Zararı" hesabına aktarıldığı varsayılmıştır.

690 Karı veya Zararı	
12.450.000	33.820.000

Ödenecek Kurumlar Vergisi=21.370.000*0,20=4.274.000 TL
Verilenlere göre dönem içinde ödenen geçici vergi tutarı 912.000 TL'dir. Bu tutarın dönem sonunda düzenleyici hesaba aktarılması gerekmektedir.

130.06.2019..... ... 371 Dönem Karının Peşin Ödenen Vergi ve Diğer Yükümlülükleri 193 Peşin Ödenen Vergi ve Fonlar 193.01 Geçici Vergi Dönem içinde peşin ödenen verginin dönem sonunda düzenleyici hesaba aktarılması	912.000,00	912.000,00
---	---	------------	------------

Kurumlar vergisi için dönem sonunda yapılması gereken işlemler aşağıdaki gibi olacaktır.

130.06.2019..... 741 Hizmet Üretim Maliyeti Yansıtma Hesabı 761 Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri Yansıtma Hesabı 771 Genel Yönetim Giderleri Yansıtma Hesabı	3.250.000 4.500.000 1.750.000			
130.06.2019..... 370 Dönem Karı Vergisi Diğer Yasal Yükümlülükleri	3.362.000,00			
230.06.2019..... 622 Satılan Hizmet Maliyeti Geçici Verginin Tahakkuku Giderleri	3.250.000 4.500.000 1.750.000		3.362.000,00	
230.06.2019..... 632 Genel Yönetim Giderleri 741 Hizmet Üretim Yükümlülük Hesabı 760 Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri Verginin Diğer Yasal Yükümlülükleri 770 Genel Yönetim Giderleri Vergisinin Tahakkuku	4.274.000,00			3.250.000 4.500.000 4.274.000,00 1.750.000
330.06.2019..... 690 Dönem Karı veya Zararı 700 Ödenecek Vergi ve Fonlar 622 Satılan Hizmet Maliyeti 602 Bankalar 631 Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri Geçici Verginin Ödenme Kayıt Giderleri	9.500.000 3.362.000,00			3.250.000 3.362.000,00 4.500.000 1.750.000
430.06.2019..... 690 Dönem Karı veya Zararı 611 Satış İskontoları 653 Komisyon Giderleri 654 Karşılık Giderleri 656 Kambiyo Zararları	2.950.000			650.000 710.000 770.000 820.000
530.06.2019..... 600 Yurt İçi Satışlar 602 Diğer Gelirler 642 Faiz Gelirleri 644 Konusu Kalmayan Karşılıklar 646 Kambiyo Karları 649 Diğer Olağan Gelir ve Karlar 671 Önceki Dönem Gelir ve Karları 690 Dönem Karı veya Zararı	25.750.00 0 4.475.000 0 785.000 650.000 710.000 720.000 730.0000			33.820.00 0

130.06.2019..... 690 Dönem Karı veya Zararı 691 Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılığı 692 Dönem Net Karı veya Zararı	21.370.000,00	4.274.000,00 17.096.000,00
230.06.2019... ... 691 Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük K. 370 Dönem Karı Vergi Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları Kurumlar vergisi karşılığı ayrılması	4.274.000,00	4.274.000,00
330.06.2019... ... 692 Dönem Net Karı veya Zararı 590 Dönem Net Karı Dönem net karının bilançoya aktarılması	17.096.000,00	17.096.000,00

Nisan, Mayıs ve Haziran aylarını kapsayan dördüncü dönem geçici vergiye dair kayıt ve ödemeler bir sonraki hesap dönemi olan Ağustos ayını kapsayacaktır. Dördüncü dönem geçici vergi ödeme dönemi geldiğinde yapılması gereken kayıt ve kurumlar vergisinin tahakkuk kaydı aşağıdaki şekilde olacaktır.

III. SONUÇLAR

Özel eğitim kurumu olan ABC Özel Okulu yürütmüş olduğu faaliyetler dolayısıyla hizmet işletmesi kategorisinde yer almaktadır. Bu sebeple yürütmüş oldukları faaliyetlerin muhasebeleştirilmesinde hizmet üretim işletmelerindeki muhasebe akış süreci izlenmektedir.

Özel eğitim kurumlarının diğer hizmet üretim işletmelerinden ayrılan bir takım özellikleri mevcuttur. Faaliyete başladıkları dönem, geçici vergi ödeme durumları, personel giderleri, eğitim indirimi, ödenen okul ücretinin kredili olarak tahsili ve bedelsiz okutulan öğrencilerin KDV açısından durumları diğer işletmelerden ayrılan noktalardır. ABC Özel Okulları'nın hesap dönemi 1 Temmuzda başlarken 30 Haziranda sona ermektedir. Dolayısıyla okulun geçici vergi ödeme dönemleri de özel hesap dönemlerine göre belirlenmektedir. ABC Özel Okulu mizandan giderek geçici gelir tablosunu hazırlamakta ve envanter çalışmalarını da çalışma kağıtlarında

göstermektedir. Gelir tablosu yardımıyla ticari kar hesaplanır. Ticari kara kanunen kabul edilmeyen giderler eklenerek geçici vergi matrahına ulaşılmaktadır. Ayrıca okulun daha önceki dönemde ödemiş olduğu geçici vergiler de mahsup edilmektedir. Personel giderleri açısından 2003 yılında değiştirilen genelgeyle birlikte devlet okullarında çalışan öğretmenlere uygulanan ücret istisnaların özel okullarda istihdam edilen öğretmenlere de uygulanacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla ABC Özel Okulları'nda öğretmenlere ödenen eğitim tazminatı ve hizmet ödeneği hesaplanması ve bunların kayıt altına alınması ilgili yönetmelikler dikkate alınarak yapılmaktadır. ABC Özel Okulları öğrenci kaydı yaparken erken kayıt indirimi, iki kardeş indirimi gibi eğitim indirimi imkânları da tanınmaktadır. Okul öncelikle hizmet satış kaydını "120 Alıcılar" hesabı ve "600 Yurt İçi Satışlar" hesabını kullanarak yapmaktadır. Daha sonra eğitim indirimini "611 Satış İndirimi" hesabı ve "120 Alıcılar" hesabını kullanarak kayıt altına almaktadır. Öğrencilerin eğitim ücretinin kredi kartı ile tahsilinde ise "108 Diğer Hazır Değerler" hesabı kullanılmaktadır. Eğer tahsilat yine kredi kartıyla fakat taksitli olarak yapılacaksa "127 Ticari Alacaklar" hesabı kullanılması gerekecektir. Son olarak KDV kanunu açısından ABC Özel Okulları'nda bedelsiz okutulan öğrenci durumu ele alınmıştır. KDV kanununa göre kapasitenin %10'na kadar bedelsiz okutulan öğrenciler KDV'den istisna tutulmuştur. Kapasitenin %10'unu aşan sayıda bedelsiz okutulan öğrenciler için hesaplanan KDV kanunen kabul edilmeyen gider olarak kabul edilmektedir.

IV. TARTIŞMA

Türkiye'de özel okul sayısının her geçen gün artmaktadır. Fakat literatür incelendiğinde bu kurumların muhasebe ve vergi boyutlarının kısır olduğu gözlemlenmiştir. Eğitim sektörü ve hizmet üretim işletmeleri içerisinde önemli bir yeri olan özel okulların muhasebe süreçlerinin ele alındığı bu çalışmada özellikle diğer hizmet üretim işletmelerinden ayrılan noktalar ele alınmıştır. Bu sebeple yapılan çalışmanın, hem literatüre hem de özel okul işletmelerinin muhasebe ve vergi süreçlerinde izlemesi gereken aşamalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- [1] Milli Eğitim Temel Kanunu, 1739 (06 14, 1973).
- [2] Özel Öğretim Kurumları Kanunu, 5580 (02 14, 2007).
- [3] Vergi Usul Kanunu, 213 (01 04, 1961).
- [4] Kurumlar Vergisi Kanunu, 5520 (06 13, 2006).
- [5] Öz, E., & Buyrukoğlu, S. (2011). *Türk Eğitim sisteminde Vergileme: Denizli İlinde Bir Uygulama*. Sosyo Ekonomi, 75-100.
- [6] Kabaca, B. (2019, 04 23). *ÖZEL OKULLARDA VERGİ UYGULAMALARI*. <https://docplayer.biz.tr/13592793-Ozel-okullarda-vergi-uygulamaları.html> adresinden alınmıştır.
- [7] Vergis Usul Kanunu İç Genelgesi, B.07.1.GİB.4.46.15.01-B.07.1.GİB.4.46.15.0-2 (Maliye Bakanlığı 12.05.2013).
- [8] Ateş, K. (2016). *İleri Düzey Muhasebe Rehberi*. Ankara: Özbaran Ofset Matbacılık.
- [9] Gelir Vergisi Kanunu, 193 (12 31, 1960).
- [10] Ağaya, S. (2012). *Özel Öğretim Kurumlarında Muhasebe ve Vergilendirme Sistemi: Örnek Bir Uygulama*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- [11] Gelir Vergisi Kanunu İç Genelgesi, B.07.0.GEL.0.42/4234-20/016250 (Maliye Bakanlığı 04 15, 2003).

[12] Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, (2019, 04 22). *İstatistikler*.
[https://www.bumko.gov.tr/TR,909/maas-istatistikleri--
verileri.html](https://www.bumko.gov.tr/TR,909/maas-istatistikleri--verileri.html) adresinden alınmıştır.

KAMU SEKTÖRÜ MUHASEBE DENETİMİ ETKİNLİĞİNİN, MUHASEBE ÇALIŞANLARI ÜZERİNE ETKİSİ: AMASYA ÜNİVERSİTESİ ÇALIŞANLARI ALAN ÇALIŞMASI

Sinan CEYLAN¹⁺ ve Mihriban COŞKUN ARSLAN^{2*}

¹Muhasebe ve Finansman /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat, Türkiye

² İşletme Bölümü/ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat, Türkiye

*Sorumlu Yazar: mihriban.arslan@gop.edu.tr

+Sunucu: cylvnsinan@hotmail.com

Sunum/Bildiri Türü: Sözlü/Tam Metin

Özet- Bu çalışmanın amacı, kamu sektörü muhasebe denetimlerinin muhasebe çalışanları üzerindeki etkilerini belirlemektir. Bu etkinin varlığını ve yönünü ölçmek için Amasya Üniversitesi tüm fakülte, yüksekokul ve idari birimlerde yer alan 55 muhasebe birimi çalışanına anket uygulaması yapılmıştır. Araştırma sorusu olan 9 hipotezi test etmek için regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre 7 hipotez kabul edilirken 2 hipotez reddedilmiştir. Kurulan bu hipotezlerden etik boyutu ile denetim ve bilgi sisteminin anlaşılabilirliği arasında anlamlı bir ilişki, denetçinin bağımsızlığı boyutu ile bilgiye ulaşım kolaylığı, denetim ve bilgi sisteminin anlaşılabilirliği arasında anlamlı bir ilişki ve görev bilincinin geliştirilmesi boyutu ile denetim ve bilgi sisteminin anlaşılabilirliği boyutları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler- Kamu Sektörü Muhasebesi, Denetim, Regresyon Analizi

Abstract- The purpose in this study is to determine the influence of public accountant management on the employees of this field. To determine the existence and direction of this influence, 55 accountants who work at academy, faculty and management in the University of Amasya have been applied a questionnaire. Regression analysis has been performed to test the 9 hypotheses of this work. 7 out of 9 hypotheses have been confirmed while 2 have been denied by the results. A meaningful correlation between ethics intelligibility of the knowledge system and supervising, a meaningful correlation among supervising and independency of the supervisor level, ease of reach to the knowledge and intelligibility of the knowledge and a meaningful correlation between improving task awareness level and intelligibility of the knowledge system and supervising have been detected by the hypotheses.

Keywords- public sector, public accounting, supervision, supervising on accounting

1.GİRİŞ

Günümüzde mali yönetim alanında yaşanan gelişmelerle birlikte devlet muhasebesi kavramı yerini daha geniş kapsam içeren kamu sektörü muhasebesi kavramına bırakmıştır. Kamu sektörü muhasebesi, kıt olan kamu kaynaklarının en etkili ve verimli bir şekilde kullanılarak; temel kamu hizmetlerinin yürütüldüğü mali bilgi sistemidir. Kamu sektörü muhasebesi, kamu kurumlarının ihtiyaç duyduğu mali hizmeti karşılamayı hedefleyen sistemdir. Bu sistemde yer alan en önemli öğeyse; kamu hesaplarında şeffaflığın ve hesap verilebilirliğin olmasıdır. Bu şekilde bilginin güvenilirliğinin ve doğruluğunun artırılması hedeflenmektedir. Bu şeffaflığın ve güvenilirliğin artırılması için de kamu sektöründe denetime ihtiyaç duyulmaktadır. Kamu sektörü muhasebesinin gelişimi denetimin gerekliliğini de beraberinde getirmiştir. Denetim kavramı; mali alandaki çalışmalara ve olaylara ait tezlerin, kabul edilmiş kriterler arasındaki ilişkileri araştırarak, sonuçlarını gerekli kullanıcılara sunmak üzere hazırlanan verilerin, objektif bir biçimde toplanıp değerlendirilmesiyle sonuçlanan sistematik bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Muhasebe denetimi, mali birim veya döneme ilişkin verilerin daha önceden belirlenen standartlara uygun olup olmadığının araştırılması ve bu konuda bir rapor hazırlanması amacıyla, bağımsız uzmanlarca yapılan kanıt toplama ve değerlendirme sürecidir (Bozkurt, 2010: 23). Kamu sektörü muhasebesi

denetimi etkinliğinin artmasında en önemli paydaş hem denetimden etkilenen hem de denetçi olarak denetim sürecini etkileyen unsuruyla bu alanda çalışan bireylerdir.

Bu çalışmada, kamu sektörü muhasebe denetim etkinliğinin muhasebe çalışanları üzerinde ne yönlü ve nasıl bir etkisi olduğunun ölçülmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda kurumlar tarafından belirlenen denetim, bilgiye ulaşım ve bilgi sistemi boyutlarının, muhasebe çalışanlarının kişiye bağlı olarak belirlenen etik, bağımsızlık, görev bilinci boyutları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırmada kullanılan veriler; Amasya Üniversitesi tüm fakülte, yüksekokul ve idari birimlerde yer alan 55 muhasebe birimi çalışanından anket yöntemi ile toplanmıştır. Araştırma sorusu olarak belirlenen toplam 9 hipotez regresyon analizi ile test edilmiştir. Regresyon analizinde bağımlı değişken olarak; kişiye bağlı olarak belirlenen boyutlar olan etik, bağımsızlık ve görev bilinci; bağımsız değişken olarak da kurumlarca tespit edilen boyutlar olan denetim, bilgiye ulaşım ve bilgi sistemi kullanılmıştır. Kurumlar tarafından belirlenen boyutlar bağımsız değişkeni oluştururken, kişiye bağlı olarak belirlenen boyutlar da bağımlı değişkeni oluşturmaktadır. Çünkü bağımsız değişkenler; denetim, bilgiye ulaşım ve bilgi sistemi boyutları kurumların kuruluşundan itibaren sabittir ve değişim göstermezler. Fakat bağımlı değişkenler; etik, bağımsızlık ve görev bilinci boyutları ise her bir çalışan tarafından farklı algılanarak yorumlanabildiği için kişiden kişiye değişim

göstermektedir (Genç, 2013). Ayrıca ankete katılanların demografik bilgileri de frekans analizi ile açıklanmıştır.

2. KAMU SEKTÖRÜ MUHASEBESİ VE DENETİMİ

Muhasebe; bir iktisadi kurumda meydana gelen ve para ile ifade edilen işlemleri ve olayları toplayan kaydeden, sınıflandıran, raporlar halinde özetleyen ve bu raporları analiz ederek ve yorumlayarak ilgilenen kişilere bilgi sağlayan bir bilim ve uygulamadan oluşan bir sistem olarak tanımlanabilir (Ergin, 2006; s,18). Kamu muhasebesi ise kamu gelir ve giderlerinin tespiti, tahsisi, tasnifi, tahsili ve ödenmesi ile ilgili işlemlerin hepsini kapsayan bir kayıt sistemidir. Kamu sektörü muhasebesinin bu özelliklerinden anlaşılıyor ki; kamu sektörü muhasebesi: ekonomik planlamada, bütçelemede, sorumluluğu belirlemede, hesap vermede ve faaliyet sonuçlarını değerlendirilmesinde kolaylık sağlayan bir sistemdir (Aydoğdu, 2001: 210).

Muhasebe Denetimi; bir kurumun mali tabloların genel kabul görmüş muhasebe prensiplerine ya da kurumların hukuki sistemleri gereği olarak farklı bir muhasebe sistemine uygun düzenlenecekse buna uygun bir şekilde düzenlenerek belirlemeye ve raporlamaya yönelik denetimdir. Finansal tablolar ve bu verilerin kaynağını meydana sağlayan kayıt, evrak ve diğer emareler üzerinden yürütülmekte olan çalışmalara dayalı olan ve bu verileri denetim raporunda özetleyen sistemli bir inceleme şeklidir (Kaya, 2005: 10). Pek çok kaynakta kapsamına göre denetim türleri içerisinde yer alan kamu denetimi ise kamu denetimi, görev ve yetkilerini yasalardan alan ve kamu adına, kamunun ihtiyaçlarına cevap vermek üzere denetim yapan kişilerce gerçekleştirilen mali tablo, uygunluk ve faaliyet denetimlerini ifade etmektedir (Baydarol, 2007).

Kamu Sektörü Muhasebe Denetimi

Kamu sektörü kurumlarının mevcut ve gelecek dönemlerdeki faaliyet performanslarının başarıları, gelişmiş bir muhasebe ve raporlama sisteminin varlığıyla ölçülebilir, değerlendirilebilir ve geliştirilebilir. Dolayısıyla, kamu sektörü muhasebesi ilgili kişi ve kuruluşlara karar alma ve bu kararların uygulanması sürecinde doğru, tutarlı ve zamanlı bilgi üretecek nitelikte olmalıdır (Bozdoğan, 2007). Kamu sektörü muhasebesi, mali saydamlığı ve hesap verilebilirliğin temel direğini oluşturmaktadır (Karaaslan, 2005: 2).

2.1. Kamu Sektörü Muhasebesinin Tarihsel Gelişimi

Tarihte devlet bütçesi fikri kamu sektörü muhasebesi fikrinin doğmasını neden olmuştur. Çünkü ilk kamu sektörü muhasebesinin bütçe muhasebesi şeklinde olduğu kesin olarak bilinmektedir. Büyük devletler ve özellikle demokratikleşme süreci çok eskilerde dayanan devletler, bütçe fikrinin oluşmasına zemin hazırlamışlardır. Kamu sektörü muhasebesinin başlangıcı da büyük krallıkların, imparatorlukların ve demokratik devletlerin kuruluşu ile başlamaktadır (Hacıoğlu, 2008: 7-8). Tarımsal gelişme dönemlerinde muhasebeye daha az ihtiyaç duyulması, kamu yönetiminin gelişmesini de yavaşlatmıştır. Ancak, ticaretin ve endüstrinin gelişmeye başlamasıyla birlikte muhasebeye olan ihtiyaç artmış ve muhasebe önem kazanmıştır. Böylece kamu yönetiminin de önemi artmıştır. Bu gelişmeler kamu sektörü muhasebesinin temelini oluşturmuştur. Tarihi serüvenine bütçe muhasebesi ile başlayan kamu sektörü muhasebesi, gelişimini patrimuan muhasebesi ve daha sonrasında da

yönetim muhasebesi ile devam ettirmiştir (Güngör, 1981: 18). Günümüze kadar ulaşan belgeleri incelediğimizde ülkemizde kamu sektörü muhasebesi tarihinin Osmanlı Devleti' nin kuruluşuna kadar uzandığı görülmektedir. Zekat, aşar, cizye, haraç gibi İslami vergileri gelir kaynağı olarak kullanan Osmanlı Devleti, gelirlerinde meydana gelen artış ve azalışlarını Büyük Ruznamçe adını verdiği bir yevmiye defterine tarih sırasıyla kaydettiği bilinmektedir. “*Hazine-i Birun*” denilen dış hazineden toplanan gelirler, “*Hazine-i Enderun*” denilen iç hazineye aktarılmıştır (Akdeniz, 1948: 3). Tarihsel bir perspektifte bakıldığında, Genel ve Katma bütçeli idareler için tutulan muhasebeye ilişkin işlemler ilk kez 1882 yılında mal sandıkları için çıkarılan “Tensiki Kayıt Talimatnamesi” ile yazılı bir biçimde kurala bağlanmıştır. Söz konusu Talimatnameye göre kasa defteri, genel tahsilat defteri, genel ödemeler defteri, müfredat ve icmal defteri tutulmaktaydı. Bu muhasebe sistemi “Kasa Muhasebesi” şeklinde tanımlanmaktadır. İkinci Meşrutiyeti takiben “Muhasebe-i Umumiye Kanunu” çıkarılmıştır. Aynı yıllarda Muhasebat Genel Müdürlüğü de kurulmuştur. Bu kanun talimatnamesine göre, hesaplar ikili kayıt usulüne göre tutulmaktaydı. Ancak getirilen sistemi uygulayacak yetişmiş eleman yetersizliğinden Talimatnamenin ilk olarak uygulandığı 1911 yılının hesabı 1918 yılında alınabilmişti. Söz konusu Talimatnameye göre vezne, muvazene, tahsisat, masraf, müfredat, gelir müfredat ve esas defterleri tutulmaktaydı. Bu sisteme göre Sayıştay'a hesap verme görevi defterdarlara aitti. İlçe malmüdürleri hesaplarını defterdarlara vermekte idiler. 1948 yılından itibaren Devlet Muhasebesi Genel Yönetmeliği ile Devlet Muhasebesi Muamalat Yönetmelikleri yürürlüğe konulmuştur. Söz konusu yönetmeliklerde 1953-74-75-77-81-86-87 ve 1989 yıllarında önemli değişiklikler ve ilaveler yapılmış, hesap sayısı artırılmış, taahhüt ve tahakkuk hesaplarına yer verilmiş ve nazım hesapların sayısı artırılmıştır. Yönetmeliklerde yapılan bu değişikliklerin muhasebe sistemini iyice karışık hale getirmesi üzerine, Devlet Muhasebesi Yönetmelikleri 14.01.1990 tarih ve 20402 mükerrer sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak “Devlet Muhasebesi Yönetmeliği” adı altında birleştirilmiştir. Ülkemizde, bu alanındaki reform çalışmaları 1995 yılında genel ve katma bütçeli idarelerde tahakkuk esasına geçilmesini amaçlayan Kamu Mali Yönetim Projesi çalışmaları ile başlamış ve döner sermayeler için Döner Sermayeli İşletmeler Muhasebe Yönetmeliğinin hazırlanması ve yayımlanması ile sürdürülmüştür. 2001 yılında başlanıp, 2002 yılında pilot uygulamalarına geçilen genel yönetime dâhil kamu idarelerinde tahakkuk esaslı bir muhasebe sisteminin oluşturulmasına başlanılmıştır. 2004 yılı başından itibaren de, “Genel Bütçeli Daireler ve Katma Bütçeli İdareler Muhasebe Yönetmeliği” nin yayınlanmasıyla birlikte tahakkuk esaslı yeni bir muhasebe sistemi oluşturulmaya çalışılmaktadır (Bozdoğan, 2007).

2.3. Kamu Sektörü Muhasebe Denetiminde Kamu Çalışanlarını Etkileyen Kriterler

Denetim, denetçinin bağımsızlığı, muhasebe bilgi sistemi, bilgiye ulaşma kolaylığı, görev bilincinin gelişmesi, etik olmak üzere 6 alt başlık kamu sektörü muhasebe denetiminde kamu çalışanlarını etkileyen kriterleri oluşturmaktadır.

Denetim: Bir iktisadi bölüm ya da yıla ait verilerin önceden belirlenen kriterlere olan uygunluk derecesini incelemek ve bu konu hakkında bir rapor hazırlamak amacı ile bağımsız uzman

kişilerce gerçekleştirilen delil toplama ve değerlendirme süreçlerinden oluşmaktadır (Balci, 2008: 44-45).

Denetçinin Bağımsızlığı: Denetçinin bağımsız düşünce mantığına sahip olmasını, işin belli bir yönü için ya da devlet adına yapılıyor olduğu mantığı ile hareket etmesini ve hiç kimsenin çıkarını düşünmeden görevini yerine getirmesini sağlamaktadır (Koçyiğit, 2005: 146).

Muhasebe Bilgi Sistemi: Ulaşılabildiği istenen ortak amaca uygun olarak, girdileri kabul ederek çıktılar üreten ve birbirleriyle ilişkili bileşenlerden oluşan süreç sistemidir. Muhasebe bilgi sistemi, kurumun ya da işletmenin mali tablolarının hazırlanma sürecinde şeffaflık, hesap verilebilirlik ve sorumluluk ilkelerine bağlı kalınmasını sağlayan önemli bir unsurdur.

Bilgiye Ulaşma Kolaylığı: Bilginin kullanıcıya faydasının, bilginin güvenilirliğinin ve geçerliliğinin bir fonksiyonudur. Denetimle birleşen bilgiye ulaşım kolaylığı, mali kaynakların etkin yatırımlara yönlendirilmesinde ve mali bilgi kullanıcılarının doğru ve güvenilir bilgilere ulaşarak karar almalarına katkı sağlamaktadır (Sakin, 2008: 55).

Görev Bilincinin Gelişmesi: Kurum ya da işletme çalışanlarının görevlerinin getirdiği sorumluluklarının daha fazlasını üstlenmeye gönüllü olmalarını ifade etmektedir (Organ, 1990: 47). Muhasebe mesleğinde özellikle de denetimin temeli yapısında görev bilinci yaklaşımı mevcuttur. Kamuda muhasebe çalışanlarında görev bilinci; denetçinin kurumun ya da işletmenin faaliyetine devam edebileceğine dair şüphanesi, diğer tüm kamu çıkarlarından üstün tutması sonucunu gerektirmektedir (Genç, 2013).

Etik: Etik ve ahlak çoğu kez birbirlerinin yerine ve dönüşümlü olarak kullanılmakla birlikte genel olarak bu iki kavramın birbirinden farklı olduğu kabul edilmektedir. Etik, ahlak felsefesi olarak da tanımlanmakta olup bu anlamda insanların kurduğu bireysel ve toplumsal ilişkilerin temelini oluşturan değerleri, kuralları, doğru yanlış ya da iyi-kötü gibi ahlaksal açıdan araştıran bir felsefe disiplini. Ahlak olgusal ve tarihsel olarak yaşanan bir şey olmasına karşılık etik, bu olgunun kendisine yönelik araştırmadır. Kısacası etik bir kişi ya da toplumun ahlak standartlarını oluşturan kurallar bütünüdür (Kutlu, 2008: 146). En basit şekli ile ahlak ve etiği tanımladığımızda; doğru ve yanlış davranış kuralları etiği ifade ederken, bu kurallara uyulması ya da uyulmaması da ahlaki ifade etmektedir (Yıldız, 2010: 160).

2.4. Kamu Sektörü Muhasebe Çalışanlarının Etkinliği ve Muhasebe Çalışanları: Etkililik planlara ulaşmayı, verimlilik için ya da mali sonuçların minimum maliyetle elde edilmesini ifade ederken etkinlik ise; girdi çıktı sistemleri vasıtası ile işlerin doğru yapılabilme kabiliyetini ifade etmektedir (Yükçü ve Atağan, 2009: 1-2). Etkinlik kavramı; etkililik ve etkinlik olarak da ifade edilirken daha çok etkinlik olarak kullanılmaktadır (Candan, 2007: 78). Girdi çıktı sistemleri vasıtasıyla faaliyetlerin doğru yapılabilme kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır. Özetle etkinlik, doğru işlerin yapılması olarak tanımlanmaktadır (Okçu, Akman ve Atatorun, 2010: 7). Kamu hizmetleri yerine getirilirken yapılan harcamalarda kanunlar ve hedeflenen amaçlara uygunluk, etkinlik ve verimlilik büyük önem taşımaktadır. Sınırlı olan kamu kaynaklarından en yüksek kamusal faydayı sağlamak için 5018 sayılı kanunla kamu muhasebesi çalışanları harcama yetkilisi, mali kontrol yetkilisi, gerçekleştirme görevlileri ve muhasebe yetkilileri şeklinde görev dağılımları ile sınıflandırılmaktadır.

3. KAMU SEKTÖRÜ MUHASEBE DENETİMİ ETKİNLİĞİNİN, MUHASEBE ÇALIŞANLARI ÜZERİNE ETKİSİ

Çalışmanın önceki bölümlerinde kamu sektörü muhasebesi, tarihsel gelişimi, kapsamı, denetim kavramı, muhasebe denetim, etkinlik, kamu sektöründe denetim, kamu sektöründe çalışanlar ve çalışanları etkileyen kriterler üzerinde durulmuştur. Araştırmamızın teorik çerçevesini oluşturan bu bölümlerden sonra günümüzde hala gelişimini devam ettiren kamu sektörü muhasebe denetimi etkinliğinin, kamu çalışanlarını hangi yönde etkilediğini belirleyebilmek için ankete dayalı bir çalışma yapılmıştır.

3.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı kamu sektörü mali çalışanlarının muhasebe denetimi etkinliğinden nasıl ve ne derece etkilendiklerinin ve bu etkileşimin kamu kurumları için getirilerinin neler olduğunun tespit edilmesidir.

Bu amaçla özellikle kamu sektörü muhasebe alanında çalışan bireylere yapılacak anket ile birlikte bireylerin muhasebe denetimi boyutlarından denetim sürecinden ne düzeyde etkilendikleri ve bu süreci daha etkili hale getirebilecek değişkenler araştırılacaktır. Ayrıca, daha önce üniversite muhasebe çalışanlarının katıldığı bilimsel bir çalışma bulunmadığından, çalışma literatüre katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir.

3.2. Çalışmanın Ana Kütlesi ve Kısıtlılıkları

Araştırmanın evreni Amasya Üniversitesi muhasebe birimi çalışanları olup araştırma kapsamında tüm çalışanlara ulaşılmıştır. Bu çalışmada 55 muhasebe birimi çalışanına ulaşılarak eksiksiz katılım sağlanmıştır. Bu çalışma kamu sektörünün bir parçası olan üniversite çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Şüphesiz ki kamu sektörünün yansıtabilecek pek çok kurum mevcuttur. Tekbir kurum olan üniversitenin bu çalışmada yer alması çalışmanın sınırlılığdır.

3.3. Literatür Taraması

Muhasebe, denetim ve kamu sektörü muhasebe denetimi konusunda yapılan alan çalışmaları incelendiğinde literatürde muhasebe ve denetim konusunda pek çok çalışmanın var olduğu fakat kamu sektörü muhasebesi denetimi konusunda sınırlı sayıda çalışmanın olduğu gözlemlenmiştir.

Baydoral (2007), iç kontrol sistemi etkinliğinin muhasebe denetimindeki önemi ve kontrol riskinin belirlenmesi konulu çalışmasında işletme ilgililerinin alacakları kararlarda doğru ve güvenilir bilgiye duydukları gereksinim neticesinde ortaya çıkan muhasebe denetimi, işletme varlıklarının korunması, her türlü hata, hile ve ihmal olasılıklarının azaltılması amacıyla işletme yönetimince oluşturulan iç kontrol sistemi ve etkin olmayan bir iç kontrol sisteminden kaynaklanan kontrol riski kavramlarını ele almıştır.

Bozdoğan (2007), uluslararası kamu sektörü muhasebe standartları perspektifinden kamu sektöründe finansal raporlama ve belediyelere yönelik bir model önerisi adlı bir araştırma yapmıştır. Yaptığı çalışmada Bozdoğan'ın amacı, Türk Kamu Sektörü Kurumlarında uygulanan muhasebe muhasebe sisteminin irdeleyerek, uluslararası boyutta genel kabul gören uygulamalar ışığı altında, Türk kamu sektörü kurumlarında finansal raporlamaya yönelik bir model önerisinde bulunmaktır.

Yılmaz (2000), yaptığı çalışmada Kamu iktisadi teşebbüslerinde başbakanlık yüksek denetleme kurulunca yapılan muhasebe denetiminin uluslararası denetim standartlarına göre değerlendirilmesi incelemesini yapmıştır.

Gündüz (2013) ise yaptığı çalışmada kamu sektöründe muhasebe standartları, tahakkuk esas ve Türkiye’de uygulanmasını sosyal güvenlik kurumu ve Rize belediyesi örneği çerçevesinde incelemiştir. Gündüz (2013), çalışmasında kamu sektöründe uygulanacak muhasebe standartlarının ele alınması ve Türkiye’deki kamu kurum ve kuruluşlarına yön verecek şekilde açıklanması, olası sorunların en baştan görülerek çözüme kavuşturulmasını amaçlamıştır.

Genç (2013), ise kamu sektörü muhasebe denetimi etkinliğinin, muhasebe çalışanları üzerine etkisi konulu Uşak ilinde bir alan araştırması yapmıştır. Bu araştırmasında çalışmanın amacı, “Kamu Kurumları Mali Birim” çalışanlarının kamu sektörü muhasebe sisteminin, denetiminin ve etkinliğinin belirlenmesini amaçlamıştır.

Demir (2016), muhasebe denetiminde iç kontrol sisteminin önemi adlı çalışmasında muhasebe denetiminde iç kontrol sisteminin önemini ortaya koymayı amaçlamış ve araştırma sonrasında elde edilen sonuçlar doğrultusunda işletmeler için iç kontrol sisteminin özellikle artan kapasite ile birlikte belirleyici rolleri olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Eker (2018), muhasebe denetiminde yapılan hata ve hilelerin önlenmesinde iç kontrol sisteminin önemi konusunda bir çalışma yürütmüştür.

3.4. Çalışmanın Yöntemi ve Hipotezleri

Çalışmada kamu sektörü muhasebe denetimi etkinliğini ölçmek ve muhasebe çalışanları üzerinde ne yönlü ve nasıl bir etki bıraktığını belirlemek amacıyla araştırma yöntemi olarak nicel yöntemlerden anket yöntemine başvurulmuştur. Verilerin analizinde hipotezleri test etmek için SPSS 20.0 paket programı kullanılmış, çoklu doğrusal regresyon analizi ve frekans analizi yapılmıştır. Bu çalışmada Bozdoğan ve Genç (2013), tarafından geliştirilen ve üç bölüm şeklinde hazırlanana ilk bölümde; kişisel bilgileri belirlemeye yönelik altı soru, ikinci bölümde; kamu sektörü muhasebe denetiminin etkinliğini belirlemeye yönelik yirmi soru ve üçüncü bölümde denetimin muhasebe çalışanlarına etkisinin belirlemeye yönelik yirmi üç soru olmak üzere toplamda kırk dokuz adet sorudan oluşan anket kullanılmıştır.

Bu araştırmanın hipotezleri:

H1: Denetim ile etik arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H2: Bilgiye ulaşım kolaylığı ile etik arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H3: Bilgi sisteminin anlaşılabilirliği ile etik arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H4: Denetim ile denetçinin bağımsızlığı arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H5: Bilgiye ulaşım kolaylığı ile denetçinin bağımsızlığı arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H6: Bilgi sisteminin anlaşılabilirliği ile denetçinin bağımsızlığı arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H7: Denetim ile görev bilincinin geliştirilmesi arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H8: Bilgiye ulaşım kolaylığı ile görev bilincinin geliştirilmesi arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H9: Bilgi sisteminin anlaşılabilirliği ile görev bilincinin geliştirilmesi arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

3.5. Çalışmanın Bulguları

Çalışmanın amacı doğrultusunda Amasya üniversitesi muhasebe birimi çalışanlarına yapılan anketin ilk bölümünde yer alan kişisel bilgiler frekans analizi ile açıklanmıştır.

Tablo 1. Frekans Analizi Sonuçları

	n	%
Cinsiyet		
Kadın	16	29.1
Erkek	39	70.9
Yaş		
18-29	10	18.20
30-39	35	63.6
40-49	8	14.5
50-59	2	3.6
Bölüm		
Muhasebe	9	16.4
İşletme	21	38.2
İktisat	7	12.7
Kamu	4	7.3
Uluslararası İlişkiler	4	7.3
Diğer	10	18.2
Görev		
Muhasebe	20	36.4
Satın Alma	9	16.4
Taşınır	10	18.2
Mali Denetim	11	20
Bilgisayar İşletmeni	5	9.1
Çalışma Süresi		
1-5	17	30.9
6-10	23	41.8
11-15	11	9.1
16-20	4	7.3
21+	6	10.9
Öğrenim Durumu		
Lise	4	7.3
Önlisans	8	14.5
Lisans	40	72.7
Yüksek lisans	3	5.5

Tablo 1’de katılımcıların demografik özelliklerinin sayı ve yüzdeler oranları gösterilmektedir. Ayrıca katılımcılara ne sıklıkla denetim geçirdikleri sorulmuş ve 29 kişi (%52.7) hiç yapılmadığı, 21 kişi (%38.2) yılda bir, 3 kişi (%5.5) iki yılda bir ve 2 kişi (%3.6) üç yılda bir yanıtını vermiştir

H1,H2 ve H3’ü test etmek için yapılan regresyon analizinde bağımlı değişken etik, bağımsız değişkenler ise denetim, bilgiye ulaşma kolaylığı ve bilgi sisteminin anlaşılabilirliğidir.

Tablo 2. Etik Regresyon Analizi

Değişkenler	β	Anlamlılık Düzeyi
Denetim	.475	.000
Bilgiye ulaşma	.034	.811
kolaylığı	.365	.013

Bilgi Sisteminin Anlaşılabilirliği		
------------------------------------	--	--

Bağımlı Değişken: Etik

Tablo 2'deki regresyon modeli için kullanılan regresyon katsayılarını ve bunların anlamlılık düzeylerini vermektedir. Denetimde meydana gelen bir birimlik değişim, etik üzerinde 0,475 birimlik pozitif bir değişime neden olurken, bilgiye ulaşım kolaylığında meydana gelen bir birimlik değişim, etikte 0,034 birimlik pozitif bir değişim meydana getirirken, bilgi sisteminin anlaşılabilirliğinde meydana gelen bir birimlik değişim, etikte 0,365 birimlik pozitif bir değişim meydana getirmektedir. Tabloda yer alan anlamlılık düzeyi sütunu incelendiğinde etik ile denetim, bilgi sisteminin anlaşılabilirliği arasındaki ilişki $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı iken; bilgiye ulaşma kolaylığı anlamsızdır. Bu bilgiler ışığında H1, H3 hipotezleri kabul edilirken; H2 hipotezi reddedilir.

Çalışmanın hipotezlerini test etmek için çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. H4, H5 ve H6'yı test etmek için yapılan regresyon analizinde bağımlı değişken denetçinin bağımsızlığı, bağımsız değişkenler ise denetim, bilgiye ulaşma kolaylığı ve bilgi sisteminin anlaşılabilirliğidir.

Tablo 3. Denetçinin Bağımsızlığı Regresyon Analizi

Değişkenler	B	Anlamlılık Düzeyi
Denetim	.276	.009
Bilgiye ulaşma kolaylığı	.299	.022
Bilgi Sisteminin anlaşılabilirliği	.363	.007

Bağımlı Değişken: Denetçinin Bağımsızlığı

Tablo 3'teki regresyon modeli için kullanılan regresyon katsayılarını ve bunların anlamlılık düzeylerini vermektedir. Denetimde meydana gelen bir birimlik değişim, denetçinin bağımsızlığında 0,276 birimlik pozitif bir değişime neden olurken, bilgiye ulaşım kolaylığında meydana gelen bir birimlik değişim, denetçinin bağımsızlığında 0,299 birimlik pozitif bir değişim meydana getirirken, bilgi sisteminin anlaşılabilirliğinde meydana gelen bir birimlik değişim, denetçinin bağımsızlığında 0,363 birimlik pozitif bir değişim meydana getirmektedir. Tabloda yer alan anlamlılık düzeyi sütunu incelendiğinde denetçinin bağımsızlığı ile bilgiye ulaşım kolaylığı, bilgi sisteminin anlaşılabilirliği arasındaki ilişki $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır. Bu bilgiler ışığında H4, H5, H6 hipotezleri kabul edilmektedir.

H7, H8 ve H9'u test etmek için yapılan regresyon analizinde bağımlı değişken görev bilincinin gelişmesi, bağımsız değişkenler ise denetim, bilgiye ulaşma kolaylığı ve bilgi sisteminin anlaşılabilirliğidir.

Tablo 4. Görev Bilincinin Gelişmesi Regresyon Analizi

Değişkenler	β	Anlamlılık Düzeyi
Denetim	.475	.000
Bilgiye ulaşma kolaylığı	.092	.513
Bilgi Sisteminin anlaşılabilirliği	.312	.033

Bilgi Sisteminin Anlaşılabilirliği		
------------------------------------	--	--

Bağımlı Değişken: Görev Bilincinin Gelişmesi

Tablo 4'teki regresyon modeli için kullanılan regresyon katsayılarını ve bunların anlamlılık düzeylerini vermektedir. Denetimde meydana gelen bir birimlik değişim, görev bilincinin gelişmesi üzerinde 0,475 birimlik pozitif bir değişime neden olurken, bilgiye ulaşım kolaylığında meydana gelen bir birimlik değişim, görev bilincinin gelişmesinde 0,092 birimlik pozitif bir değişim meydana getirirken, bilgi sisteminin anlaşılabilirliğinde meydana gelen bir birimlik değişim, görev bilincinin gelişmesinde 0,312 birimlik pozitif bir değişim meydana getirmektedir. Tabloda yer alan anlamlılık düzeyi sütunu incelendiğinde görev bilincinin gelişmesi ile denetim, bilgi sisteminin anlaşılabilirliği arasındaki ilişki $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı iken; bilgiye ulaşma kolaylığı anlamsızdır. Bu bilgiler ışığında H7, H9 hipotezleri kabul edilirken; H8 hipotezi reddedilir.

3.6. Sonuç, Öneriler ve Kısıtlar

Yapılan bu çalışma sonucu değerlendirildiğinde kamu sektörü muhasebe çalışanlarının, kamu muhasebe denetimi etkinliğinden etik, görev bilincinin gelişmesi, denetçinin bağımsızlığı boyutlarının denetim, bilgiye ulaşma kolaylığı ve bilgi sisteminin anlaşılabilirliği boyutlarından etkilenme durumları şu şekilde özetlenebilir:

- Kamu denetçisinin bağımsızlığının oluşmasında bilgiye ulaşım kolaylığı, bilgi sisteminin anlaşılabilirliği ve denetim etkili olmaktadır. Kamu idarecilerinin, denetçi bağımsızlığı konusunda, gerekli olan bilgiye ulaşma kolaylığına ve kullanılan bilgi sisteminin açık ve anlaşılır oluşuna ayrıca denetime ehemmiyet göstermeleri gerekmektedir.
- Kamu sektörü muhasebe çalışanlarında etik bilincinin geliştirilebilmesinde bilgi sisteminin anlaşılabilirliği ve denetim kavramları etkili olmaktadır. Kamu sistemi içerisindeki yöneticilerin çalışanlarında etik bilincini oluşturabilmeleri için denetim ve bilgi sisteminin anlaşılabilirliğine ağırlık vererek, muhasebecilerin etik bilincinin artması sağlanabilir.
- Kamu sektörü muhasebe çalışanlarında görev bilincinin geliştirilebilmesinde muhasebe denetimi ve bilgi sisteminin anlaşılabilirliği etkili olmaktadır. Bu bağlamda yöneticilerin çalışanlarında görev bilincini geliştirmeleri için bilgi sistemini daha açık ve anlaşılır hale getirmeleri ve denetim sistemine önem vermeleri önerilebilir.

Yapılan bu çalışma ışığında muhasebe çalışanlarının görev bilinci ve etik değerlerin gelişmesinde, denetçi bağımsızlığının sağlanmasında bilgi sisteminin anlaşılabilirliği, denetim, bilgiye ulaşma kolaylığının etkili olduğu görülmektedir. Kamu idarecileri bu bilgiler değerlendirildiğinde çalışanlara ilgili konularda eğitimler düzenleyerek, workshop çalışmaları planlayarak, seminer ve konferanslar düzenleyerek muhasebe çalışanlarının gelişmesini destekleyebilirler. Alınan

eğitimin etik değerler çerçevesinde etkin bir şekilde performanslara yansıtılmasını sağlayabilirler.

KAYNAKÇA

- Akdeniz, G. (1948). Devlet Muhasebesi. İstanbul: İsmail Akgün Basımevi.
- Aydoğdu, A. (2001). Devlet Muhasebesinin İşlevselliği. Yirminci Yüzyılda Türk Muhasebe Mesleğinin Vizyonu Ve Misyonu. 5. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu (209-223). Kayseri.
- Balcı, A. (2008). *Finansal Raporların Bağımsız Denetiminde Hile Ve Usulsüzlüklerin Tespit Edilmesi: Sas 99 Kapsamında İncelenmesi Ve Spk Düzenlemesi İle Karşılaştırılması*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baydoral, O. (2007). *İç Kontrol Sistemi Etkinliğinin Muhasebe Denetimindeki Önemi Ve Kontrol Riskinin Belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bozdoğan, T. (2007). *Uluslararası Kamu Sektörü Muhasebe Standartları Perspektifinde Kamu Sektöründe Finansal Raporlama Ve Belediyelere Yönelik Bir Model Önerisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Candan, E. (2007). Türk Bütçe Sisteminde Performans Denetimi. Maliye Bakanlığı. Strateji Geliştirme Başkanlığı. Ankara.
- Demir, Ö. (2006). İç Kontrol Kavramı Ve Modelleri (5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi Ve Kontrol Kanunu Kapsamında Güncel Mali Sorular İçinde). *Muhasebat Kontrolörleri Derneği Yayınları*, 11, 270-294.
- Eker, (2018). *Muhasebe Denetiminde Yapılan Hata Ve Hilelerin Önlenmesinde İç Kontrol Sisteminin Önemi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Genç, Z. (2013). *Kamu Sektörü Muhasebe Denetimi Etkinliğinin, Muhasebe Çalışanları Üzerine Etkisi: Uşak İlinde Bir Alan Araştırması*. (Yüksek Lisans Tezi). Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gündüz, F. (2013). *Kamu Sektöründe Muhasebe Standartları, Tahakkuk Esası Ve Türkiye’de Uygulanması: Sosyal Güvenlik Kurumu Ve Rize Belediyesi Örneği*. (Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güngör, A. A. (1981). *Yönetim Aracı Olarak Türk Devlet Muhasebe Sistemi*. Ankara: Dsi Basım Ve Foto-Film İşletme Müdürlüğü Matbaası.
- Karaarslan, E. (2005). *Devlet Muhasebesi Olgusu Ve Ülkemizde Devlet Muhasebesi Standartları. Maliye Bakanlığı, Muhasebat Kontrolörü*. Türmob Sirküler Rapor Serisi, 11. Ankara.
- Kaya, U. (2005). *Muhasebe Mesleğinde Adli Muhasebe Uzmanlığı Ve Türkiye Açısından Gerekliği*. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi. Cilt:7, Sayı: 1 Mart.
- Koçyiğit, Ç. S. (2005). 1007 Nolu Uluslararası Denetim Standardı “İşletme Yönetimi İle Bilgi Alışverişi”. *Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 144-153.
- Okçu, M., Akman, E., Ve Atatorun, A. (2010). E- Devlet Kamu Yönetimini Etkin Ve Etkili Kılar Mı?. *Keysem-5, Kamu Yönetimi Sempozyumu*. Konya.
- Sakin, T. (2008). *Türk Muhasebe Hukukunda Bağımsız Denetim İle İlgili Standartların Yeterliliğinin Ve Uygulanma Düzeyinin Türk Ekonomisine Etkilerinin Araştırılması*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, G. (2010). Muhasebe Mesleğinde Meslek Etiği Ve Kayseri İl Merkezinde Bir Uygulama. *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 156(36), 155-178.
- Yılmaz, H. (2010). *Kamu İktisadi Teşebbüslerinde Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulunca Yapılan Muhasebe Denetiminin Uluslararası Denetim Standartlarına Göre Değerlendirmesi*. (Master Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yükücü, S. Ve Yatağan, G. (2009). Etkinlik, Etkililik Ve Verimlilik Kavramlarının Yarattığı Karışıklık. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(4), 1-13.

Kuyumculuk Muhasebesi

Bilgehan ÇAKMAK SEL¹⁺ ve Mihriban COŞKUN ARSLAN^{2*}

¹Finans, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü/ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Hafik Kamer Örnek MYO, Sivas, Türkiye

²İşletme Bölümü/ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat, Türkiye

⁺Sorumlu Yazar: mihriban.arслан@gop.edu.tr

^{*}Sunucu :bcakmaksel@cumhuriyet.edu.tr

Sunum/Bildiri Türü: Sözlü/Tam Metin

Özet – Değerli metal ve taşlardan yapılan süs eşyası anlamına gelen kuyum kelimesinden türeyen kuyumculuk kavramı; değerli metallerin titizlikle işlenmesi, değerli süs eşyalarının şekillendirilmesi, montürle çerçeveslendirilmesi, değerli taşlar ile çeşitli yöntemler kullanılarak birleştirilmesi işlemlerinin yapıldığı bir zanaat olarak tanımlanabilir. Türk ticaretinde önemli bir yer tutan kuyumculuk sektörü her açıdan olduğu gibi muhasebe açısından da kendine has özellikleri, uygulamaları olan bir sektördür. Bu çalışmanın amacı; kuyumculuk sektöründeki özellikli muhasebe işlemlerinin ve alım satım ile işgal eden işletmelerin ticari faaliyetlerine ilişkin muhasebe uygulama süreçlerinin açıklanmasıdır. Literatürde yapılan incelemeler neticesinde kuyumculuk sektöründe altın, gümüş ve değerli taşların ticari faaliyetlerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin yeterli çalışma olmaması, yapılan çalışmaların öncelikli noktasının vergilendirme, stok değerlendirme vb konuların olması, bu çalışmanın ayırt edici özelliğidir.

Kuyumculuk sektörü için uygulanan mevzuata göre altın ayar, milyem ve ons gibi kuyumculuk hesaplamaları, kuyumculuk sektöründe altın, gümüş ve kıymetli taşların Vergi Usul Kanunu (VUK) ve Katma Değer Vergisi (KDV) açısından değerlendirilmesi, kuyumculuk işletmelerinde ticari mal olarak alınıp satılan hurda ve külçe altın alım satımı gibi kuyumcu işletmelerde sıklıkla karşılaşılan ve özellik arz eden işlemlerin muhasebe kayıt süreçleri uygulamalı olarak çalışmada açıklanmıştır. Bu çalışma; kuyumculuk sektöründe; yasa ve mevzuatlarla ilgili birçok özellikli duruma ait muhasebe süreçlerinin uygulamalı olarak açıklanmasını içermesi açısından da önemlidir.

Anahtar Kelimeler – Kuyum, Kuyumculuk, Kuyumculuk Faaliyetleri, Kuyumculuk Muhasebesi, Kuyumculuk Hesaplamaları

I. GİRİŞ

Türkiye’de kuyumculuk faaliyetleri yüzyıllardır süregelmektedir. Faaliyetler 1983 yılında ihracat yasağının kaldırılmasından sonra hız kazanmış ve son 10 yılda lider ülkelerden biri haline gelmiştir [13]. Türkiye her yıl 400 ton altın ve 200 ton gümüş işleyip mücevher yapma kapasitesine sahiptir. T.C. Ekonomi Bakanlığının verilerine göre altın ihracatı 2017 yılında yaklaşık 4.035 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir [12].

İstanbul Altın Borsası (İAB) verilerine göre Türkiye’de irili ufaklı 40.000 kuyumcu ve bunlara fason üretim yapan imalatçılar bulunmaktadır. Sektöründe faaliyet gösteren bu işletmeleri kendi içinde gruplara ayırmak mümkündür. Bunlar kuyumcu toptancıları, kuyumcu imalatçıları ve kuyumcu mağazaları olarak sınıflandırılabilir. Kuyumcu toptancıları semayeleri olan 24 ayar külçe altını kuyumcu imalatçılarına gönderip imalat yaptırdıktan sonra bunları kuyumcu mağazalarına satarlar. Kuyumcu mağazaları ise toptancıdan aldıkları mamülleri tüketiciye satarlar.

Kuyumculuk sektörü önemli ölçüde sermaye birikimi gerektiren, bazı yasal düzenlemelerin bilinmesini gerekli kılan ve kendine özel süreçleri, terminolojisi, birimleri ve kuralları olan bir sektördür.

Kuyumculuk sektöründe mücevher yapımında başta altın ve gümüş olmak üzere birçok değerli maden ve kıymetli/yarı kıymetli taşlar kullanılmaktadır. Bu maden ve taşların ölçülmesinde kullanılan karat, milyem, gram, ons gibi birimler bir çok karmaşık işlemi beraberinde getirirken uygulamada da bir takım sorunlara yol açmaktadır.

Çalışmada kuyumculuk sektöründe uygulanan mevzuata göre altın ve gümüş ayar, milyem ve ons hesaplamaları, işçilik hesaplamaları, kuyumculuk sektöründe altın, gümüş ve kıymetli taşların Vergi Usul Kanunu (VUK) ve Katma Değer Vergisi (KDV) açısından değerlendirilmesi, kuyumculuk işletmelerinde ticari mal olarak alınıp satılan hurda ve külçe altın alım satımı gibi kuyumcu işletmelerde sıklıkla karşılaşılan ve özellik arz eden işlemlerin muhasebe kayıt süreçlerinin uygulamalı olarak gösterilmesi amaçlanmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kuyumculukla ilgili kavramlara değinilmiş, kuyumculukta kullanılan emtialar olan değerli maden ve kıymetli taşlarla ilgili genel bilgiler verilerek kuyumculuğa özgü ayar, milyem ve ons gibi birimlerle alakalı hesaplamalara yer verilmiştir. İkinci bölümde kuyumcu mağazalarında gerçekleşen alım satım işlemlerine yer verilmiş, kuyumculuk faaliyetleri VUK ve KDV açısından ele alınmıştır. Son bölümde ise kuyumculukla ilgili muhasebe işlemlerine yer verilmiştir.

II. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak literatürde yapılmış makaleler ve tezler incelenmiştir. Verilerin analizi için nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan betimsel ve içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. Kuyumculuk sektörü ve kuyumcu işletmelerde meydana gelen özellikli durumlarla ilgili verilere ulaşılarak uygulamalı örneklere yer verilmiştir.

A. Kuyumculukla İlgili Kavramlar ve Genel Bilgiler

Türk Dil Kurumuna (TDK) göre değerli metal ve taşlardan yapılan süs eşyası anlamına gelen kuyum kelimesinden türeyen kuyumculuk kavramı; değerli metallerin titizlikle işlenmesi, değerli süs eşyalarının şekillendirilmesi, montürle çerçevelendirilmesi, değerli taşlar ile çeşitli yöntemler kullanılarak birleştirilmesi işlemlerinin yapıldığı bir zanaat olarak tanımlanabilir [7].

Kuyumculuk sektöründe faaliyet gösteren işletmeler kuyumcu toptancıları, imalatçı kuyumcular ve kuyumcu mağazaları olarak gruplara ayrılmaktadır. Kuyumcu toptancıları sermayeleri olan has altını üretim yaptırmak için imalatçılara gönderirler ve gelen ürünleri kuyumcu mağazalarına satarlar. Bu işletmeler sadece işçilik üzerinden fatura düzenler. İmalatçı kuyumcular fason üretim yapan işletmelerdir. Bu işletmeler sipariş üzerine çalışabildiği gibi kendi sermayeleri olan has altından da zinet eşyası yaparlar. Yaptıkları iş bir işçilik satışı olduğu için kazançları da aldıkları fason bedeli kadardır. Kuyumcu mağazaları ise nihai tüketicilere ürün satan işletmelerdir. Sermaye olarak koydukları altınları bir imalatçıya ya da toptancıya vererek zinet eşyası yaptırırlar ve işin bedeli olan işçilik ücreti öderler. Aynı zamanda nihai tüketiciden aldıkları hurda altınları tekrar üretim sürecine katabildikleri gibi bunları doğrudan tüketicilere de satabilirler [3].

Kuyumculuk sektöründe altın, gümüş ve kıymetli taşlar en sık kullanılan emtiaları oluşturmaktadır. Altın; kuyumculukta hammadde olarak en çok kullanılan maddedir. Altının saflığı ayar ile ifade edilir ve saf altın 24 ayardır. 19.yy'da binlik sisteme geçilmiştir ve has altının binlik sistemde değeri 995 milyemdir [7]. Değerli ve asal metallerden biri olan gümüş, en çok endüstriyel uygulamalarda (batarya, elektrik- elektronik, lehim) kullanılmakta ve bunu mücevher, madeni para ve gümüş eşya yapımı izlemektedir [8]. Gümüşün uluslararası ayar ölçüsü binlik sistemde tanımlanır ve 999 ayar gümüş saf gümüşür. Kuyumculuk sektöründe 925 ayar gümüş kullanılmaktadır. Taşlar kendi içerisinde kıymetli ve yarı kıymetli taşlar ile sentetik taşlar olarak ayrılmaktadır. Kıymetli taşlar doğada elementlerin fiziksel ve kimyasal koşullar altında basınç görmesi ile oluşmaktadır [3]. Sentetik taşlar ise laboratuvar ortamında sert ve yarı yumuşak maddelerin kimyevi yollarla üretilmesiyle oluşmaktadır.

Kuyumculuk sektöründe altın ve gümüşün mücevher yapımında kullanılabilmesi için başka madenler ile karıştırılarak sertleştirilmesi ve bir alaşım meydana getirilmesi gerekir. Bunun nedeni metallerin saf hallerinin işlenmeye uygun olmamasıdır. Bu durum da kuyumculukta birçok ölçü biriminin oluşmasına neden olmuştur. Kuyumculukta kullanılan ölçü birimleri gram, ayar, milyem, ons ve karattır. Kuyumculuk sektöründe muhasebe işlemlerini sağlıklı bir şekilde takip edebilmek ve vergi matrahını tespit edebilmek için ayar ve milyem hesaplamaları oldukça önemlidir. Ayar ifadesi sadece Türkiye'de kullanılırken, milyem uluslararası bir ifadedir. Ayar bir gram alaşımda bulunan altın miktarı ile belirlenir. En saf altın 24 ayardır. Alaşımda bulunan saf metal ağırlığının toplam ağırlığa bölünmesi ise milyemdir. En saf altın 1.000 milyem olarak kabul edilir. Saflığın değeri sıfıra doğru azalır ve saflık değeri düştükçe katkı miktarı artar [5]. Milyem = Altın ayarı / 24 şeklinde bulunur [7]. Milyem hesaplamalarına dair örnek hesaplamalar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Milyem Hesaplama Cetveli

Ayar	/	24	=		Milyem
10	/	24	=	% 0,416	416

14	/	24	=	% 0,583	583
18	/	24	=	% 0,750	750
22	/	24	=	% 0,916	916

Altın ve gümüş gibi soy metallerin külçe ağırlığı için ons ölçü birimi kullanılır. Dünya genelinde 1 ons altın 31,10 gr has altına eşittir [7].

Örneğin; 1 ons = 1.500\$ ve 1 \$ = 5,70 TL ise 1 gr altının fiyatını şöyle buluruz.

$$1.500 \times 5,70 = 8.550 \text{ TL}$$

$$8.550 / 31,10 = 275 \text{ TL/gr}$$

Karat ise kıymetli taşların ölçülmesinde kullanılan bir ölçü birimidir. 1 karat 0,20 gram ağırlığındadır.

B. Kuyumculukta Alım Satım İşlemleri

Kuyumculuk sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin faaliyet konusuna bağlı olarak alım-satım yaptıkları ürünler değişiklik göstermektedir. Bunları şöyle sıralamak mümkündür.

- Külçe altın olan 24 ayar has altın satan kişi ve kuruluşlardan has altın alıp, kuyumcu imalatı yapan kişi ve kuruluşlara işletirmek suretiyle satmak
- İşlenmiş altın imalatı yapan kişi ve kuruluşlardan alıp satmak
- Nihai tüketiciden alım yapmak suretiyle yeniden imalat yaptırmak veya doğrudan satmak.

Burada birinci ve ikinci şekillerdeki alışırlar için VUK.'un 232'nci maddesinde belirtilen hükümler gereğince fatura düzenlenmesi zorunludur. Üçüncü şekildeki alışırlar için ise, VUK.'nun 234'üncü maddesinde belirtilen hükümler gereğince gider pusulası düzenlenmesi gerekmektedir.

Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karara ilişkin 2006-32/32 No.lu Tebliği ile yetkili müesseselere; Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Borsasına üye olmak kaydıyla, ilgili yönetmelik ve mevzuat hükümleri çerçevesinde işlenmemiş kıymetli madenler ile barlar veya külçeler halindeki işlenmiş kıymetli madenlerin ithalini, ihracını ve söz konusu Borsada sürdürülmekte olan kıymetli madenlere ilişkin işlemleri yapma ve Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü tarafından üretilen basılı altınlar (milli zinet, meskük vb.) ile bir kilogramdan küçük külçe şeklindeki standart altınların alım satımını yapma yetkisi verilmiştir [7]. Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasasına üye kurum ve kuruluşlara ilişkin güncel veriler Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2 : Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası Üyeleri [11]

Sayı	Üyeler
18	Ticari Bankalar
1	Yatırım ve Kalkınma Bankaları
5	Katılım Bankaları
39	Yetkili müesseseler
21	Kıymetli maden aracı kurumları
17	Kıymetli maden üretimi ve ticareti ile iştiğal eden anonim şirketler
547	Kuyumculuk sektörü şirketleri

Kuyumculukta külçe altın, külçe gümüş, cumhuriyet altını, altın ve gümüşten yapılmış mücevher ve takılar ile kıymetli ve yarı kıymetli taşlar alım satımına konu ürünleri oluşturur.

Adet	Cins	Br ağırlık	Top. ağırlık	Has (916milyem)
120	100'lük ziyet (22 ayar)	7,016 gr	841,92 gr	771,20
100	100'lük meskuk (22 ayar)	7,216 gr	721,6 gr	660,99
30	250'lik ziyet (22 ayar)	17,540 gr	526,2 gr	482,10
Toplam				1.914,19

Cumhuriyet altınlarını üretmek yetkisi darphaneye verilmiştir. Tümü 22 ayar üretilmek üzere ziyet ve sikke olmak üzere iki grup cumhuriyet altını vardır. Sikke ve ziyet altınların özellikleri Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3: Cumhuriyet Altını Özellikleri [12]

	Cumhuriyet Altın Sikke (Gr/Adet)	Cumhuriyet Ziyet Altını (Gr/Adet)
Çeyrek	1,804	1,754
Yarım	3,608	3,508
Birlik	7,216	7,016
İki Buçukluk	18,040	17,540
Beşlik	36,080	35,080

KDV Kanunu (KDVK)17/4-g maddesi ile külçe altın ve külçe gümüş teslimleri katma değer vergisinden istisna edilmiştir. Altından mamul veya altın ihtiva eden ziyet eşyaları ile sikke altınların teslim ve ithalinde, gümüşten mamul veya gümüş ihtiva eden eşyalar ile sikke gümüş teslim ve ithalinde KDV istisnası söz konusu değildir. Bu eşyaların tesliminde özel matrah şekli uygulanmaktadır [9]. Söz konusu mamullerin teslim ve ithalinde ise matrah, 3065 sayılı KDV Kanunu (23/e) maddesi gereğince, külçe altın bedeli düşüldükten sonra kalan miktardır [1]. Külçe altın bedelini tespit etmek için ise İAB'nda oluşan fiyatlar esas alınmalıdır [4]. Diğer taraftan, külçe altından ve külçe gümüşten (hurda altın ve gümüş dahil) altın ve gümüş mamulü veya altın ve gümüş ihtiva eden eşya imalatı ile uğraşanların yaptıkları işler karşılığında aldıkları ücretler üzerinden de KDV hesaplanacaktır [2].

3065 sayılı KDVK (17/4-g) maddesi ile kıymetli taşların (elmas, pırlanta, yakut, zümrüt, topaz, safir, zebercet, inci) 6.12.2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa göre Türkiye'de kurulu borsalarda işlem görmek üzere ithali, borsaya teslimi ve borsa üyeleri arasında el değiştirmesi KDV'den istisna edilmiştir. Bu işlemler dışındaki kıymetli taşların ithal ve teslimlerinde genel hükümlere göre KDV uygulanır [9]. Kuyumculuk sektöründe uygulanan KDV oranı %18'dir.

Kuyumculuk sektöründe faaliyet gösteren işletmeler 213 sayılı VUK hükümlerine uymakla yükümlüdürler. GVK'nun 37. Md. göre kuyumculuk faaliyetlerinden elde edilen kazançlar ticari kazançtır ve gerçek usulde tespit edilir. Ticari kazancın bilanço esasına göre veya işletme esasına göre tespit edilmesi açısından işletmelerin tutması gereken defterler farklılaşmaktadır. Bilanço esasına göre defter tutan işletmeler yevmiye defteri, defteri kebir ve envanter defteri tutmak zorundadırlar. İşletme hesabı esasına göre ise işletme hesabı defteri tutarlar. Aynı zamanda fatura ve faturaya bağlı olarak sevk irsaliyesi, irsaliyeli fatura, perakende satış vesikası, yazar kasa fişi, gider pusulası kullanmak zorundadırlar [3].

VUK mükerrer 257 nci maddesinin Bakanlığımıza verdiği yetkiye istinaden, 5/1/2008 tarihli ve 26747 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 379 Sıra Numaralı VUK Genel Tebliği ile 22/9/2006 tarihli ve 26297 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara ilişkin 2006-32/32 No.lu Tebliğ ile kendilerine kıymetli maden alım/satım yapma yetkisi verilen yetkili müesseselere, 1/3/2008 tarihinden geçerli olmak üzere, kıymetli maden alımında "Kıymetli Maden Alım Belgesi", satımında da "Kıymetli Maden Satım Belgesi" düzenleme zorunluluğu getirilmiştir [10].

VUK 232 sıra nolu tebliğine göre 7.000 TL'yi aşan alış ve satışlar için banka, özel finans kuruluşları ve Posta ve Telgraf Teşkilatı (PTT) Genel Müdürlüğü aracılığı ile tevsik zorunluluğu getirilmiştir [6]. Kuyumcuların vergi mükellefi olmayan gerçek kişilerden gider pusulası ile satın aldıkları işlenmiş ve hurda altınların bedeli 7.000TL'yi aştığında tevsik mecburiyeti bulunmakta iken, kıymetli madenler piyasasına üye olan yetkili müesseselerden alınan külçe altın bedelleri için tevsik zorunluluğu yoktur [7].

GVK'nun 94'üncü maddesinde, esnaf muaflığından yararlanmayan ve vergi mükellefiyeti bulunmayan şahıslardan yapılan alımlar için tevkifat yapılmaz [7].

C. Kuyumculukta Muhasebe İşlemleri

Bu bölümde Tek Düzen Hesap Planında (THP) yer alan hesaplara ilişkin kuyumculuk muhasebesine konu olan emtiaların alım satımı KDV ve işçilik hesaplamaları ile ilgili altı adet örnek Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri (GKGMİ) çerçevesinde ele alınmıştır

Örnek 1: 04.03.2019 tarihinde X Kuyumculuk AŞ, Y Döviz ve Kıymetli Maden Tic. AŞ'den 20 adet (1.000 gr, 995 milyem) külçe altın almıştır. Altın gram fiyatı 222,239 TL'dir.
 $20 \times 1.000 = 20.000 \text{ gr}$
 $20.000 \times 0,995 = 19.900 \text{ gr has altın}$
 $19.900 \times 222,239 = 4.442.556,10 \text{ TL}$

151 Yarımamül Üretim 151.01. Külçe Altın 100 Kasa Külçe altın alış kaydı	4.442.556,10	4.442.556,10
---	--------------	--------------

04.03.2019 tarihinde X Kuyumculuk AŞ 2.000gr (995/1000) has altını baskı için darphaneye göndermiştir. (İAB 04.03.2019 tarihli altın kapanış kuru=222,239TL)

$2.000 \times 0,995 = 1.990 \text{ gr has altın}$
 $1.990 \times 222,242 = 442.255,61 \text{ TL}$

151 Yarımamül Üretim 151.02 Darphaneye Gnd. Külçe Altın 151 Yarımamül Üretim 151.01 Külçe Altın Darphaneye baskı için külçe altın gönderilmesi kaydı	442.255,61	442.255,61
---	------------	------------

Gönderilen 1.990 gr HAS altından gelen ziyet ve meskuk altınlar HAS toplamı 1.914,19 gram olup 75,81 gram HAS altın Darphane tarafından işçilik bedeli olarak alınmıştır. (22 ayar = 0,916 milyem)

153 Ticari Mallar	442.255,61	442.255,61
153.01 100'lük ziynet	171,390,43	
153.02 100'lük meskük	146.896,78	
153.03 250'lik ziynet	107.119,02	
153.99 İşçilik bedeli	16.849,38	
151 Yarımamül Üretim		
151.01 Külçe altın 2 adet		
<i>Darphaneden gelen ziynet ve meskük altınların kaydı</i>		

Örnek 2: X Kuyumculuk AŞ 3.285,00 TL tutarında 15 gram ağırlığında 22 ayar bilezik satmıştır. İAB has altın birim fiyatına göre külçe altın gram fiyatı 217,50 TL'dir. (İAB kapanış 219,00 TL)

22 ayar has altın fiyatı

$219 \times 0,916 = 200,60 \text{ TL/gr}$

KDV'den istisna altın bedeli

$15 \times 200,60 = 3.009 \text{ TL}$

$3.285 - 3.009 = 276 \text{ TL (matrah + KDV)}$

Örnek 3: Bay A'dan alınan hurda altın özellik ve birim fiyatları şöyledir.

	Adet	Br fiyat	Tutar
22 ayar bilezik	2	2.400	4.800
Çeyrek altın	5	383	2.915
Yarım altın	5	776	3.880

151 Yarımamül- Üretim	11.595	
151.01 22 ayar hurda altın Hs.	4.800	
100 Kasa	3.285	
151.02 24 ayar hurda altın Hs.	6.795	
600 Yurtiçi satışlar	3.285	
600.01 Ziyaret altın has	3.009	
600.02 Ziynet altın	234	
<i>Gider pusulası ile nihai tüketiciden hurda altın alınmış</i>	42	
391 Hesaplanan KDV		
<i>Bilezik Satışı</i>		

Örnek 4: A Kuyumculuk AŞ, B Kuyumculuk Limited Şirketi'nden pırlanta taşan üretilmiş 18 ayar çeşitli ürünler almıştır. Karşılığında 80.000 TL tutarında çek ve kalan tutar için ise 30 gün vadeli bir bono imzalanıp vermiştir.

Ürün	Adet	Ağırlık (gr)	Br.fiyat	Tutar
Yüzük	10	30 gr	3.000 TL	30.000 TL
Küpe	10	10 gr	2.000 TL	20.000 TL
Kolye	10	12 gr	2.000 TL	20.000 TL
Bileklik	10	100 gr	5.000 TL	50.000 TL
Toplam		152 gr		120.000 TL

B Kuyumculuk Ltd Şti'nin hazırladığı faturada yer alan bilgiler:

Cinsi	Miktar (gr)	Ayar (Milyem)	Has altın miktarı	Fiyat (TL)	Tutar (TL)
-------	-------------	---------------	-------------------	------------	------------

Altın	147	750	110,25	175,33	19.330
Pırlanta	5				90.000
KDV'den istisna altın ve değerli taş toplam tutarı					109.300
KDV Matrahı (120.000-109.300)					10.670
KDV (10.670 x 0,18)					1.920,6

A Kuyumculuk AŞ tarafından yapılacak kayıt

153 Ticari Mallar	120.000	
153.01 18 ayar yüzük		
153.02 18 ayar kolye		
153.03 18 ayar küpe		
153.04 18 ayar bilezik		
191 İndirilecek KDV	1.920,6	
103 Verilen Çek ve Öd. Emirleri		80.000
321 Borç Senetleri		41.920,6
<i>Pırlanta taşı ürün alış kaydı</i>		

Örnek 5: X Kuyumculuk AŞ. Y Kuyumculuk AŞ'den 30 adet adet toplam 120 gr 18 ayar yüzük montürünü veresiye olarak satın alıyor. Montür birim fiyatı 1.000 TL'dir.

$120 \times 0,750 = 90 \text{ gr has altın miktarı}$

$90 \times 1.000 = 90.000 \text{ TL has altın tutarı}$

$120.000 - 90.000 = 30.000 \text{ TL (Matrah + KDV)}$

$30.000 / 1,18 = 25.424 \text{ TL (KDV Matrahı)}$

$25.424 \times 0,18 = 4.576 \text{ TL (KDV)}$

X Kuyumculuk AŞ'nin yapacağı kayıt

151 Yarımamül Üretim	90.000	
151.01 Yüzük montürü		
191 İndirilecek KDV	4.576	
320 Satıcılar		94.576
<i>Yüzük montürü alış kaydı</i>		

Y Kuyumculuk AŞ'nin kaydı

120 Alıcılar	94.576	
600 Yurtiçi Satışlar		90.000
391 Hesaplanan KDV		4.576
<i>Yüzük montürü satış kaydı</i>		

Örnek 6: X Gümüşçülük AŞ. Y Gümüşçülük Tic. San. AŞ'den 5 adet külçe gümüş (1.000 gr, 999 ayar) satın almıştır. Gümüş gram fiyatı 2,83 TL'dir.

$1.000 \times 5 = 5.000 \text{ gr}$

$5.000 \times 0,999 = 4.995 \text{ gr has gümüş}$

$4.995 \times 2,83 = 14.136 \text{ TL has gümüş fiyatı}$

151 Yarı Mamül Üretim	14.136	
151.01 Külçe Gümüş		
100 Kasa		14.136
<i>Külçe gümüş alım kaydı</i>		

İşletme 2.000 külçe gümüşü Z atölyesine takı imalatı için göndermiştir. İlgili kayıt;

$1.000 \times 2 = 2.000 \text{ gr}$

$2.000 \times 0,999 = 1.998 \text{ gr has gümüş}$

$1.998 \times 2,83 = 5.654,34 \text{ TL}$

151 Yarı Mamül Üretim 151.02 Atölyeye gönderilen 151 Yarı Mamül Üretim 151 Külçe Gümüş <i>İmalat için külçe gümüş gönderimi</i>	5.654,34	5.654,34
---	----------	----------

Z atölyesinden 1.700 gr ağırlığında gümüş takı gönderilmiş, 298 gr gümüş işçilik bedeli olarak alınmıştır.
298 x 2,83 =843,34 TL işçilik bedeli

153 Ticari Mallar 153.01 Gümüş Takı 153.02 İşçilik 151 Yarı Mamül Üretim 151.02 Atölyeye gönderilen <i>Atölyeden gelen gümüş mamüller</i>	5.654,34 4.811 843,34	5.654,34
---	-----------------------------	----------

III. SONUÇ

Türk ticaretinde önemli bir yer tutan kuyumculuk sektörü her açıdan olduğu gibi muhasebe açısından da kendine has özellikleri, uygulamaları olan, önemli ölçüde sermaye birikimi gerektiren ve yasal düzenlemelerin bilinmesini zorunlu kılan bir sektördür.

Kuyumculuk sektörün ayrıldığı en önemli noktaların başında faaliyete konu olan emtianın kıymetli maden ve taşlardan oluşması gelmektedir. Bu durum da işlemleri karmaşıktırılmakta bir takım birim, has altın miktar ve fiyatı hesaplama gibi işlemleri beraberinde getirmektedir.

Bir diğer önemli nokta ise külçe altın, külçe gümüş ve kıymetli taşların KDV'den istisna edilmiş olmasıdır. Bu durum işlemleri tamamen KDV kapsamı dışında bırakmamakta ve özel matrah şekline tabi tutmaktadır. Yani matrah has altın bedeli düşüldükten sonra kalan kısımdan ve işçilikten oluşmaktadır. Bu nedenle has altın bedelinin doğru bir şekilde hesaplanması oldukça önem arz eden bir durum oluşturmaktadır.

Kuyumculuk sektöründe altın, gümüş ve kıymetli taşların VUK açısından değerlendirilmesi, kuyumculuk işletmelerinde ticari mal olarak alınıp satılan hurda ve külçe altın alım satımı gibi kuyumcu işletmelerde sıklıkla karşılaşılan ve özellik arz eden işlemler çalışmada ele alınan diğer konuları oluşturmaktadır.

Bu çalışmada kuyumculuk sektöründeki yasa ve mevzuatlarla ilgili özellikli muhasebe işlemlerinin ve alım satım ile iştigal eden işletmelerin ticari faaliyetlerine ilişkin muhasebe uygulama süreçleri uygulamalı örneklerle açıklanmıştır. Literatürde yapılan incelemeler neticesinde kuyumculuk sektöründe altın, gümüş ve değerli taşların ticari faaliyetlerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin yeterli çalışma olmaması, yapılan çalışmaların öncelikli noktasının vergilendirme, stok değerlendirme vb konuların olması, bu çalışmanın ayırt edici olması bakımından önemlidir.

KAYNAKLAR

- [1] A. Ö. Arpacı, *Katma Değer Vergisinde Özel Matrah Şekilleri ve Altın, Gümüş ve Kıymetli Taşların Teslimine Ayrıntılı Bir Bakış*, Mali Çözüm Dergisi, 2017, 27 (143), s. 171-182.

- [2] B. Cantürk ve K.T. Coşkun, Kuyumculuk Sektöründe Faaliyet Gösteren Mükelleflerin Vergilendirilmesinde Genel Esaslar, [Online]. Available: <http://www.mehmetkaraduman.com.tr/makale/kuyumculuksektoru>
- [3] F.Saraç, "Kuyumculuk sektörü ve kuyumcu işletmelerde stok hesaplarının denetimi" Master Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Edirne, 2009.
- [4] H. Akın, "Kuyumculuk Sektörünün Vergilendirilmesi" Master Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, İzmir, 2005.
- [5] "Kuyumculuk Teknolojisi Alaşım Metal Oranları 215ESB002", Ankara 2011, [Online]. Available: http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Alaşım%20Metal%20Oranları.pdf
- [6] M.M. Fidan, Kuyumculuk Muhasebesi Teori Uygulama, D&R Yayınları, 2019, İstanbul
- [7] R. Baş, *Kuyumcunun El Kitabı*, Antalya Kuyumcular Odası Eğitim Yayınları, Antalya 2005, www.goldbilanco.org.tr
- [8] "TR 63 Bölgesi Kuyumculuk Sektör Raporu", T.C. Doğu akdeniz Kalkınma Ajansı, Türkiye, 2015. [Online]. Available: <http://www.dogaka.gov.tr>
- [9] Y. Sütütemiz, *Kuyumculuk Sektöründe Vergilendirme ve Özellikli Konular*. Mali Çözüm Dergisi, 2019, 29 (152), s. 239-257.<http://www.gib.gov.tr/node/89170/pdf>
- [10] <https://www.iko.org.tr/sector/turkiye-de-kuyumculuk>
- [11] https://www.borsaisistanbul.com/borsa_uyeleri/uyeler
https://www.darphane.gov.tr/upload/files/Sorularla_Cumhuriyet_Altini.pdf
- [12] https://ticaret.gov.tr/data/5b87000813b8761450e18d7b/Altin_Mucevherat.pdf
- [13] <https://www.iko.org.tr/sector/turkiye-de-kuyumculuk>

Er-Rāğib el- İsfahānī'nin *ez-Zerī'a ilā Mekārimi's-Şerī'a* Adlı Eserinde Hadis Kullanımı ve Yorumu

SUAT KOCA, Dr. Öğr. Üyesi
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Temel İslam Bilimleri Hadis Anabilim Dalı
Ankara, Türkiye
kocas@ankara.edu.tr
kocasuat@gmail.com

Özet

İslam düşüncesinin hicrî beşinci asırdaki önde gelen temsilcilerinden er-Rāğib el-İsfahānī tefsir, Arap dili ve ahlak sahasındaki eserleriyle temayüz etmiş ve kendinden sonraki kuşakları etkilemiş bir isimdir. Onun münhasıran hadislerle ilgili bir eseri bulunmamakla birlikte diğer eserlerinde dikkate değer ölçüde rivayet malzemesine tesadüf edilmesi, hadisin, onun bilimsel formasyonunun temel bir parçası olduğunu göstermektedir. Bu bildiri *ez-Zerī'a ilā Mekārimi's-Şerī'a* adlı eseri bağlamında el-İsfahānī'nin hadis kullanımına ve yorumuna odaklanmaktadır. Bu bağlamda eserde kullanılan rivayet türleri ve kaynakları, rivayetlerin kullanıldığı yerler ve kullanım biçimleri tahlil edilmekte ve nihai olarak entelektüel biyografisi hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığımız müellifin hadis birikimi ve hadise yaklaşımı hakkında çıkarımlar geliştirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Er-Rāğib el-İsfahānī, *ez-Zerī'a ilā Mekārimi's-Şerī'a*, hadis, rivayet, hadis kullanımı, hadis yorumu.

Al-Rāğhib al-İsfahānī's Use and Interpretation of Hadith in His Book *al-Dharī'ah ilā Makārim al-Sharī'ah*

Abstract

Al-Rāğhib al-İsfahānī, one of the leading representatives of Islamic thought in the fifth hijri century, is a multi-faceted scholar who seriously influenced the following generations particularly in the fields of *tafsīr*, *adab*, Arabic language, and ethics through his highly distinguished works. Although he did not have a specific book on hadith, the existence of numerous reports in his works shows that the hadith was an essential part of his scientific formation. In this paper I focus on al-İsfahānī's use and interpretation of hadith with special reference to his book on ethics *al-Dharī'ah ilā Makārim al-Sharī'ah*. In this context, I analyze the types and sources of reports used in the work and discuss where and in what way these reports are used. Finally, I attempt to make inferences about the author's hadith background and his general approach to hadith, which I think is particularly important, as we do not have enough information about al-İsfahānī's intellectual biography.

Keywords: al-Rāğhib al-İsfahānī, *al-Dharī'ah ilā Makārim al-Sharī'ah*, Hadith, Riwayah, Use of Hadith, Interpretation of Hadith

Giriş

Er-Rāğīb el-İsfahānī, İslam düşüncesinin hicrî beşinci asırdaki önde gelen temsilcilerinden biridir. Yaşadığı döneme ilişkin kesin ve uzlaşmış bir bilgi olmamakla birlikte, son araştırmalarda yaklaşık olarak hicrî 340'lı yıllarda doğduğu ve 420'li yıllarda vefat ettiği kabul edilmektedir. Er-Rāğīb çok yönlü bir bilgidir. Tefsir, Arap dili, edeb literatürü ve ahlak sahalarındaki çalışmalarıyla kendinden sonraki kuşakları ciddi biçimde etkilemiştir. Eserleri günümüz araştırmaları için de kaynaklık değerini korumaktadır. Bu tanınırlığına ve etkisine rağmen kişisel ve entelektüel biyografisi hakkında klasik dönem kaynaklarında çok az bilginin yer alması, bu bilgilerin de kendi içinde çelişkili ve müphem bir mahiyet arz etmesi oldukça şaşırtıcıdır.¹

El-İsfahānī'yi ihmal ve göz ardı eden tavrın tarihsel ve ideolojik nedenleri hakkında çağdaş araştırmalarda çeşitli olasılıklar dile getirilmiştir. Herhangi bir devlet görevinin bulunmaması ve resmi işlere ve otoriteye mesafeli durması, İran'ın adı duyulmamış bir şehrinde mütevazı bir yaşamı tercih etmesi, belli bir mezhebin öncülüğünü/sözcülüğünü yapmamış olması gibi ihtimaller, onun biyografi yazarlarının dikkatinden kaçmasına yol açmış olabilir. Onun Mutezile mezhebine mensup olduğu için ihmal edildiğini söyleyenler de olmuştur. Bu konuda en makul ihtimal hakkındaki Şiilik ithamı gibi gözükmektedir. Miladi 932-1062 yılları arasında İran ve Irak'ta hüküm süren ve Şiî bir hanedan olan Büveyhîlerin hâkimiyetinde yaşayan Rāğīb, Şiilik ithamıyla Sünnî çevreler tarafından dışlanmış; Sünniliği koruduğu gerekçesiyle de Şiî çevrelerce gözden düşürülmüştür. Ancak mutezile ve şii olduğuna yönelik hakkındaki iddialar ispatlanmamış olup eserleri üzerinden yapılan değerlendirmeler onun Sünnî bir din ve ilim çizgisini takip ettiğini, çağdaşları tarafından da böyle görüldüğünü ortaya koymaktadır.²

Er-Rāğīb'ın entelektüel biyografisi hakkındaki bilgilerimizin de nicelik ve nitelik açısından yeterli düzeyde olduğu söylenemez.³ Er-Rāğīb klasik biyografi kaynaklarında kendine nadiren ve kısaca yer bulur ve tefsir, Arap dili, edeb, kelim, ahlak ve hadis alanlarında yetkin bir isim olarak anılır. Er-Rāğīb'a nispet edilen hadis eserleri küçük hacimli bir kaç risaleden ibarettir. Kaynaklarda ona nispet edilen *Risāle fi Şerhi Hadīsi Seteferīku Ummeṭi*'nin şu ana kadar herhangi bir nüshası tespit edilememiştir. Er-Rāğīb bu risaleye *ez-Zerī'a*'sında da atıfta bulunmuş, *iftirāk* hadisi olarak bilinen ve ümmetin yetmiş iki fırkaya bölüneceğini ifade eden rivayetin “biri hariç hepsi cennettedir” ve “biri hariç hepsi cehennemdedir” şeklinde iki farklı tarihinin bulunduğunu ve karşıt görünen iki ifade

¹ Hayatı hakkında Türkçedeki en geniş ve güncel çalışma için bkz. Ömer Kara, “Meşhur Ama Az Tanınan Çok Yönlü Bir İlim Adamı: Rağīb el-İsfahānī,” *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2012), sayı:38, ss.101-146; Ayrıca bkz. Ebū'l-Yezīd Ebū Zeyd el-'Acemī, “Medhal (Muhakkikin Girişi),” *ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a* (Kahire: Dāru's-Selām, 2007), ss.15-48; Geert Jan van Gelder, “Rāğīb Eşfahānī,” *Encyclopaedia Iranica*, ed. Ehsan Yarshater (New York: Iranicaonline Website, 2010). Er-Rāğīb'ın dilbilimsel birikimine odaklanan ve bu bağlamda onun hayatı, eserleri ve yaşadığı dönem hakkında da bilgiler sunan dikkate değer bir çalışma için bkz. Alexander Key, “A Linguistic Frame of Mind: ar-Rāğīb al-İsfahānī and What It Meant to be Ambiguous,” (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Harvard University, 2012).

² Kara, “Meşhur Ama Az Tanınan Çok Yönlü Bir İlim Adamı: Rağīb el-İsfahānī,” s.114; Key, “A Linguistic Frame of Mind: ar-Rāğīb al-İsfahānī and What It Meant to be Ambiguous,” ss.66-67, 71-72.

³ Er-Rāğīb'ın bilimsel mirası ve entelektüel birikimi hakkında Türkçedeki en geniş ve güncel çalışma için bkz. Ömer Kara, “Rāğīb el-İsfahānī'nin İlmî Mirası,” *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi* (2015), sayı:44, ss. 9-66.

arasındaki tearuzu gidermek amacıyla müstakil bir risale kaleme aldığını belirtmiştir. Ona göre iki rivayetin de *şahîh* olmasına bir engel yoktur; çünkü burada iki farklı bakış açısı ve anlam vardır.⁴ Er-Râğîb'a nispet edilen bir mecmuanın içinde yer alan *Şerhu Kelâmi Rasulillah fî Hakkı 'Alî b. Ebî Tâlib* adlı risale ise Hz. Peygamber'in Hz. Ali hakkındaki sözlerini ve konuya dair bazı rivayet ve şiirleri bir araya getirmekte ve fakat risalenin müellife aidiyetiyle ilgili bir kanıt bulunmamaktadır. Kaynaklarda zikredilen *Kitâbu Kelimâti's-Sahâbe* ise ne içeriği bilinen ne de herhangi bir yazma nüshası bulunan bir eserdir.⁵

Er-Râğîb'a atfedilen eserlerin onun hadis konusundaki müktesabatını yansıtabilecek bir hacim ve içeriğe sahip olmadıkları açıktır. Onun hadis birikimi diğer eserlerinde istişhad gayesiyle kullandığı hadislerde daha somut bir biçimde tezahür etmektedir. Bilhassa tefsir ve ahlaka dair eserlerinde dikkate değer ölçüde rivayet malzemesine tesadüf edilmesi, hadisin, onun bilimsel formasyonunun bir parçası olduğunu göstermektedir. Bu çalışma *ez-Zerî'a ilâ Mekârimi's-Şerî'a* adlı kitabı bağlamında el-İsfahânî'nin hadis kullanımına ve yorumuna odaklanmaktadır. Bu bağlamda eserde kullanılan rivayet türleri ve kaynakları, rivayetlerin kullanıldığı yerler ve kullanım biçimleri tahlil edilmekte ve nihai olarak müellifin hadis birikimi ve hadise yaklaşımı hakkında çıkarımlar geliştirilmektedir.

Ez-Zerî'a ilâ Mekârimi's-Şerî'a

*Ez-Zerî'a*⁶ er-Râğîb'ın ahlak hakkındaki en önemli eseridir. Yazarın olgunluk döneminde kaleme alınmıştır. *Ez-Zerî'a*'yı *Tefsîr*'inden sonra, *el-Mufredât*'ından önce yazmıştır. Yedi bölümden oluşan eser, insanın halleri, yetileri, erdemleri, eylemleri, akli ve bilgisi ile ilgili konularla ve bazı ahlakî kavramlarla ilgilidir. *Ez-Zerî'a* temel İslamî öğreti (*şeriat*) ile felsefi/hikemi mirası (*hakikat*) birleştiren bir kitap olmakla temayüz etmiştir. Eserde çerçeve, biçim ve muhteva itibariyle Aristotelesçi ahlak anlayışının ve Fars kültürünün izleri görülmektedir. Çağdaş araştırmacı Muhammed 'Âbid el-Câbirî (ö.2010) *ez-Zerî'a*'yı bu nedenle Yunanlılardan devşirilen ahlak ilmini İslamîleştirmeye çalışan bir eser olarak nitelmiştir.⁷ Ancak çalışmada sıkça başvurulan ayet ve hadislerin niceliksel çoğunluğu ve kullanım yoğunluğu, onu İbn Miskeveyh (ö.421/1030) gibi diğer Aristo takipçisi yazarların eserlerinden ayırmaktadır.⁸ Kaynaklarda el-Ğazzâlî'nin (ö.505/1111) bu eseri sürekli yanında taşıdığı ve çokça yararlandığı aktarılır. El-Ğazzâlî'nin *Mîzānu'l-'Amel*'inin yarısından fazlasında *ez-Zerî'a*'dan yararlanmış ancak ona atıfta bulunmamıştır. *Ez-Zerî'a*, *İhyā'u 'Ulūmi'd-Dîn*'in de önemli kaynaklarından biridir.⁹

⁴ El-İsfahânî, *ez-Zerî'a ilâ Mekârimi's-Şerî'a*, s.191. Rivayet hakkında yapılmış bir çalışma için bkz. Muhammet Emin Eren, *Hadis, Tarih ve Yorum 73 Fırka Hadisi Üzerine Bir İnceleme* (İstanbul: Kuramer Yayınları, 2017).

⁵ Kara, "Râğîb el-İsfahânî'nin İlmî Mirası," s.49.

⁶ Bu çalışmada *ez-Zerî'a ilâ Mekârimi's-Şerî'a*'nın Ebü'l-Yezîd Ebü Zeyd el-'Acemî tarafından tahkik edilmiş baskısı kullanılmıştır (Kahire: Dâru's-Selâm, 2007). Eserin Abdi Keskinsoy (İstanbul: Beşikçi Yayınevi, 2003) ve Muharrem Tan (İstanbul: İz Yayıncılık, 2015) imzalı iki Türkçe çevirisi bulunmaktadır.

⁷ El-Câbirî, *el-Aklu'l-Ahlâkıyyu'l-Arabî*, (ed-Dâru'l-Beydâ: Dâru'n-Neşri'l-Mağribiyye, 2001), s.572.

⁸ El-'Acemî, "Medhal," s.23

⁹ Geert Jan van Gelder, "Râğeb Eşfahânî," *Encyclopaedia Iranica*, ed. Ehsan Yarshater (New York: Iranicaonline Website, 2010).

Er-Rāğīb el-İsfahānī'nin Hadis Kültürü

Kaynaklarda el-İsfahānī'nin tahsil hayatına dair açık bilgiler yer almamakla birlikte, yaşadığı tahmin edilen dönem ve bölgedeki ilmî faaliyetler üzerinden bazı çıkarımlarda bulunmak mümkündür. El-İsfahānī'nin miladi 932-1062 yılları arasında İran ve Irak'ta hüküm süren ve Şiî bir hanedan olan Büveyhîlerin hâkimiyetinde olan bir bölgede yaşadığı tahmin edilmektedir. Bu dönemde İsfahan büyük, nispeten zengin, bilimsel ve kültürel açıdan iyi bir durumda olan kozmopolit bir şehirdi. Meşhur vezir Sâhib b. Abbâd ve İbn Miskeveyh gibi bilginler bu dönemde bu şehirde yaşamıştır.¹⁰ Ne var ki hicrî V. yüzyılın başlarında Büveyhîler'in siyasi otoritelerini kaybetmeleriyle birlikte İsfahan ciddi bir tahribata uğramış, saldırılar, kuşatmalar, yağmalar, katliamlar ve salgınlar kentteki canlı ilmî ortamı olumsuz etkilemiştir. Er-Rāğīb'ın tüm bu süreç boyunca ne yaptığı ve gelişmelere ne ölçüde tanıklık ettiği konusunda bir çıkarım geliştirmek kolay olmasa da, kişisel biyografisinin ve bilimsel ağlarının bu kargaşadan etkilenmiş olması muhtemel görünmektedir.¹¹

Bu dönemde İsfahan'daki hadis faaliyetleri ve taraftarları hakkında yazılanlar canlı bir tablo resmetmektedir. Buna göre İsfahan'da hadisin belli bir çevresi vardı ve hadis taraftarları Şiiliğe ve Mutezileye bir alternatif olarak konumlanmıştı. Bunlar ya Şafiî ya da Hanbelî idi. Hadis öğretilen kurumlarda kadılar yetişiyor ve İsfahan'ın önde gelen aileleri bu kurumlara iştirak ediyordu. Öte yanda hadisçiler arasında hem doktrinel hem de kişisel tartışmalar yaşanıyordu. Hanbeli İbn Mende (ö.395/1005) dönemin gözde hadisçilerinden biriydi. Hadis öğrenimi için uzun yıllar seyahat etmiş, bu seyahatlerde kırk deve yükü malzeme toplamıştı. Devrin önde gelen isimlerinden biri de zühd ve takvasıyla tanınan Şafii alim Ebû Nuaym el-İsfahānī (ö.430/1038) idi. İkili arasında mezhep taassubu nedeniyle yoğun tartışmalar yaşanmaktaydı ve karşılıklı tenkitler İsfahan'daki Hanbelî ve Şafii hadisçileri karşı karşıya getirmişti. Er-Rāğīb'ın bu tartışmaların ve çevrelerin neresinde olduğuna dair herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Onun eserlerinde kullandığı rivayetler, onun hadisin geçerli bir bilgi kaynağı olduğunu kabul ettiğini göstermektedir. Ancak o, yaygın ve bilinen anlamıyla dönemdeki hadis rivayet faaliyetinin organik bir parçası olmamıştır.¹²

Er-Rāğīb'ın *ez-Zerī'a*'da belirttiğine göre bilgiye ulaşmanın yolları ve menzilleri vardır ve şeriatın bina edildiği dil öğrenimi bunların en başındadır. Dil öğrenimini müteakiben *Kelāmullah*'ın ezberlenmesi, daha sonra da hadis öğrenimi (*semā'u'l-ḥadīs*) gelmektedir. Bunu fıkıh, ahlak ve vera', muamelat ve mantık gibi ilimler izlemektedir.¹³ Er-Rāğīb, *Tefsīr*'inde, müfessirin ihtiyaç duyduğu ilimleri sayarken rivayet ilimlerine de yer vermiştir. Ona göre lügat, iştikak, sarf-nahiv ve kıraatlerden sonra beşinci sırada nüzul sebepleri, peygamber kıssaları ve eski ümmetlerle ilgili hususların bilgisini kapsayan *ilmu'l-āşār ve ve'l-aḥbar* gelmekte, bunu müteakiben de Peygamberden ve vahye tanıklık eden sahabeden

¹⁰ Osman Gazi Özgüdenli, "İsfahan," *DİA*, c.22, ss.499.

¹¹ Key, "A Linguistic Frame of Mind: ar-Rāğīb al-İsfahānī and What It Meant to be Ambiguous", s.62-63.

¹² Bu konudaki tespitler büyük ölçüde Key'in çalışmasından özetlenmiştir. Bkz. "A Linguistic Frame of Mind: ar-Rāğīb al-İsfahānī and What It Meant to be Ambiguous," s.62-63.

¹³ El-İsfahānī, *ez-Zerī'a ilā Mekārimi 'ş-Şerī'a*, s.172.

mücmeli beyan ve müphemî tefsir sadedinde nakledilen *ilmu's-sunen* gelmektedir.¹⁴ Kur'an kelimelerine ve tefsirine dair nitelikli eserler kaleme alan er-Rāğīb'ın, hadis ve sünnet ilimlerine dair sözünü ettiği birikime kendisinin de belli seviyede sahip olduğu açıktır. Eserlerinde kullandığı hadisler buna tanıklık etmeye yetecek düzeydedir.

Ez-Zerī'a'nın Kaynakları Ve Kullanılan Rivayetlerin Türleri

Ez-Zerī'a'nın kendisinden önceki yazılı-sözlü literatürden yararlandığı açıktır. Bununla birlikte yazarın yaşadığı döneme ve yetiştiği ilmî çevreye dair kesin bilgilerin olmayışı, yazarın çevresel/bilimsel bağlamı ve eserin kaynakları hususunda belirgin bir yorum yapmayı güçleştirmektedir. Er-Rāğīb'a ve eserlerine ilgi duyan bazı araştırmacılar onun istifade etmiş olabileceği kişi ve kaynaklar arasında el-Hāris el-Muḥāsibî ve el-Māverdî gibi isimleri sayarlar. Bu konuda doğrudan *ez-Zerī'a'nın* kendisine müracaat ettiğimizde, eserin geniş bir bilgi ve materyal havzasından yararlanılarak teşekkül ettiğini görmekteyiz. Bunların içinde Kur'an ayetleri bariz bir ağırlığa sahiptir. Eserde 481 ayete atıfta bulunulmuştur. Bunların bazıları iki, üç veya dört defa tekrar etmektedir. Eserde Hz. Peygamber'e nispet edilerek aktarılan 178 *merfū'* hadis de sayısal açıdan dikkat çekicidir. Bunlardan 23'ü iki veya üç defa mükerrer olarak zikredilmiştir. Bunların yanısıra eserde Hz. İsa, Hz. Musa gibi peygamberlere; Hz. Ebûbekr (ö.13/634), Hz. Ömer (ö.23/544), Hz. Ali (ö.40/661), Saîd b. el-Âs (ö.59/679), Muâviye b. Ebî Süfyan (ö.60/680) ve İbn Abbâs (ö.68/688) gibi sahabîler'e; el-Ahnef b. Kays (ö.67/686), Mutarrif b. Abdillâh (ö.95/714), Yezîd b. Mühelleb (ö. 102/720), el-Hasen el-Basrî (ö. 110/728) ve Seleme b. Küheyl (ö.121/739) gibi tâbiiler'e; ilk devir sūfilîğinin meşhur temsilcilerinden Cüneyd el-Bağdadî'ye (ö.297/909), Fars hikmet kültürünün tanınmış figürlerinden Büzürcmîhr'e ve Grek kültürünün efsanevi isimlerinden Makedonya kralı İskender'e atfedilen sözler vardır. El-İsfahānî anılan isimlerden sadece bir veya birkaç söz/haber aktarmıştır.

Bu malzeme içinde en çok başvurulan kişi, 24 sözüne atıfta bulunulan Hz. Ali'dir. Hz. Ali'nin sözlerinin çoğu *Nehcu'l-Belağa*'da tespit edilmiştir. Bunların yanında eserde Hz. Ali'nin özel ve ayrıcalıklı konumuna işaret eden ve yazarın Hz. Ali diğer herkesten daha üstün bir yerde konumlandığını gösteren haberler de vardır. Bir haberde Hz. Ali, Suheyl b. Kuheyl'e kendi göğsünü işaret ederek, "Burada öylesine derin ve geniş bir ilim var ki, keşke bu bilgiyi kavrayacak birisi bulunsaydı." demiştir. Bir başka haberde Suheyl b. Kuheyl'e, "Her türlü iyi özellikleri kendinde topladığı kesin olarak ortada iken, halk niçin Hz. Ali'yi reddetti" diye sorulmuş, o da, "Çünkü onların gözlerinin ışığı, onun nurunu görmeye yetmemiştir" cevabını vermiştir.¹⁵

Ez-Zerī'a'da isimleri açıkça belirtilmeden müphem bir şekilde atıfta bulunulan kişi ve gruplar da vardır. Müellifin en çok göndermede bulunduğu sınıf, felsefe/hikmet bilginleridir. Er-Rāğīb *ḳāle ba 'du'l-ḥukemā*¹⁶ vb. tabirlerle 80 kadar yerde bir *ḥakīm*den veya *ḥukemādan*

¹⁴ El-İsfahānî, *Tefsīru er-Rāğīb el-İsfahānî*. Tah. 'Ādil b. 'Alî eş-Şiddî (Riyad: Dāru'l-Vaṭan, 2003) c.1, ss.38-39.

¹⁵ El-İsfahānî, *ez-Zerī'a ilā Mekārimi 'ş-Şerī'a*, 183.

¹⁶ El-İsfahānî'nin *ḥukemā* olarak bahsettiği sınıf hakkında bkz. Key, "A Linguistic Frame of Mind: ar-Rāğīb al-İsfahānî and What It Meant to be Ambiguous," s.90-97.

görüş aktarmıştır. Yazarın *hikmet* sahiplerine atıfları, eserin ait olduğu ilmî gelenek hakkında fikir vermekte ve yazarın bağlı bulunduğu felsefî/hikemî çevreyle bağını örneklemektedir. Öte yandan ez-Zerī'a'da atıfta bulunulan *hükemā*, en azından belli bir kesimi, seküler ve büsbütün anonim karakterler değil, Kur'an ayetlerini ve Peygamber sözlerini bilen ve bunları dikkate alan kimselerdir.¹⁷

Er-Rāğīb'ın İsfahan'ında uzun süre önce kurulmuş olan sufi kurumlar bulunmaktaydı ve hadis taraftarlarının rivayet merkezli bilgi anlayışıyla sufi öğretinin birleşimi oldukça yaygındı.¹⁸ Eserde yer yer zikredilen tasavvufî görüşler yazarın olağan birikiminin bir parçası olmalıdır. Eserde tasavvufî görüşler *ba 'du'l-mutaşavvife* (2 yerde), *ba 'du 'ş-şūfiyye* (2 yerde), *ba 'du 'z-zuhhād* (1 yerde), *ba 'du 'l-evliyā* (1 yerde), *ba 'du 'ş-şāliḥīn* (3 yerde) ve *ba 'du 'l-muḥliṣīn* (1 yerde) kalıplarıyla aktarılmıştır.

Eserde *ba 'du 'l-muḥakkiḳīn* (1 yerde), *ba 'du 'l-mutekellimīn* (2 yerde), "*ba 'du 'l-udebā* (1 yerde) ve *ba 'du 'l-mulūk* (2 yerde) tabirleriyle de çeşitli bilgilere yer verilmiştir. Er-Rāğīb'ın *kāle*, *kāne yukālu*, *ḳavlu 'l-'Arab* gibi ifadelerle aktardığı başka müphem kaynaklı bilgiler de vardır. Yazar 14 yerde *ḳāle ba 'duhum* ifadesiyle farklı türden ve içerikten sözler nakletmiş, altı yerde de *ḳāle ba 'du 'l-'ulemā*, bir yerde *ḳāle ba 'du ehli 'l-'ilm* ifadeleriyle çeşitli bilgilere yer vermiştir. Bu bilgilerin kaynağını müphem bırakarak aktarmasının pek çok nedeni olabilir. Bu nedenlerin somut olarak belirlenmesi, büyük ölçüde müphem kişilerin önceki kaynaklardan tespit ve tasrih edilmesine bağlıdır.

Eserde 'manzum materyal' de yaygın bir kullanım alanına sahiptir. Müellif istişhad malzemesi olarak elliden fazla yerde şiire atıfta bulunmuştur. Genellikle *ḳāle eş-şāir* şeklinde müphem bir ifade kullanılmaktadır. Eserde anonim mısralar olduğu gibi, en-Nābiga ez-Zubyānī (ö.604), 'Adī b. Zeyd (ö.600 civarı) el-Ferazdaḳ (ö.114/732), Ebū Nuvās (ö.198/813) ve el-Mutenebbī (ö.354/965) gibi şairlere ait mısralar da bulunmaktadır.

Er-Rāğīb'ın hem ne tür kaynaklar kullandığını, hem de bu kaynakları kullanma biçimini örneklemesi açısından onun "insanın mahiyeti ve oluşum keyfiyeti" başlığı altında kaydettiklerine bakabiliriz. Müellif burada Kur'an ayetlerinden, eski ümmetlerden (*el-umem es-sālife*), önceki kutsal kitaplardan (*kutubullāh el-munezzele*), Hz. Peygamber'den ve *hükemā*dan peşpeşe sözler nakletmektedir.¹⁹ Müellif hem burada hem de aslında eserinin tamamında kaynaklık düzeyi ve bilgi değeri farklı olan materyali bir arada ancak birbirine karıştırmadan nakletmektedir. Eserde hadislerin Hz. Peygamber'in konumundan dolayı diğerlerine nazaran öncelikli ve ayrıcalıklı bir yer işgal ettiğini gösteren ifadeler de bulunmaktadır. Mesela müellife göre hikmet ve ilim sahiplerinin insanlarla diyalog kurarken, "Biz peygamberler topluluğu, insanların seviyelerine inmek ve akılları ölçüsünde konuşmakla emrolunduk" buyuran Hz. Peygamber'e tabi olmaları (*iktidā*) bir gerekliliktir.²⁰ Eğitim-öğretim faaliyetleri bağlamında öğreticinin görevlerine değinirken de müellif, Hz. Peygamber'in "Ben size karşı bir baba gibiyim (sizi böyle eğitiyorum)" sözünü nakletmiş ve

¹⁷ Mesela bkz. El-İsfahānī, *ez-Zerī'a ilā Mekārimi 'ş-Şerī'a*, 180-181.

¹⁸ El-İsfahānī döneminde tasavvufun alanı ve yazarın tasavvufçulara bakışı için bkz. Key, "A Linguistic Frame of Mind: ar-Rāğīb al-İsfahānī and What It Meant to be Ambiguous," ss.85-90.

¹⁹ El-İsfahānī, *ez-Zerī'a ilā Mekārimi 'ş-Şerī'a*, ss.72-73.

²⁰ El-İsfahānī, *ez-Zerī'a ilā Mekārimi 'ş-Şerī'a*, s.180.

hocaların bu öğüdüne uymalarını salık vermiştir. Zira insanları irşat hususunda öğreticiler Hz. Peygamber'in halifesi konumundadır.²¹

Ez-Zerī'a'da Kullanılan Rivayetler

Eserde yer verilen rivayetlerin büyük çoğunluğunu Hz. Peygamber'e nispet edilerek aktarılan *merfū'* hadisler oluşturur. Eserde bu türden 178 rivayetin bulunduğu belirtilmiştir. Rivayetler *kāle şallallāhu āleyhi ve sellem*, *kāle 'aleyhi'ş-şalātu ve 's-selām*, *kāle Rasulallah*, *kemā kāle Rasulallah*, *velihāzā/velizālik kāle Rasulallah*, ve *'alā hāzā delle kavlu'n-nebī*, gibi ifadelerin yanında *ruviye* sığısıyla da aktarılmıştır. Rivayetler zikredilirken *hadis* kelimesinin hiç kullanılmamış olması dikkat çekicidir.

Er-Rāğīb rivayetleri aktarırken hiçbir şekilde isnad zikretmemiş, hadislerin *şihhat* ve *subūtu* hakkında da herhangi bir değerlendirmede bulunmamıştır. Rivayetleri nakletme biçimi onun *şihhat* konusunda bir endişeye sahip olmadığını düşündürür. Bu rivayetleri *subūtu* müsellemler materyal olarak görmüş olduğu düşünülebilir. Eserin bir hadis kitabı olmayıp ahlak ve hikmet ağırlıklı bir içeriğe sahip olması nedeniyle yazarın hadis naklinde daha serbest bir tavır sergilediği de söylenebilir. Yazarın *şihhat* konusunda bir ilgi geliştirmemesi, hadisin teknik tarafının onun formasyonunun bir parçası olmaması ihtimalini de zihinlere taşımaktadır. Bununla birlikte er-Rāğīb, özel önem verdiği iki rivayeti nakledeken *şihhat* ve *subūt*larına işaret etmiştir. Ümmetin yetmiş iki fırkaya bölüneceğini ifade eden rivayetin iki farklı tarikini zikrettikten sonra, burada iki farklı bakış açısı ve anlam olduğunu, dolayısıyla "iki tarikin de *şahīh* olmasına bir engel olmadığını (ve *hāzān haberān lā yemteni 'en-yekūnā şahīhayn*) ifade etmiştir.²² İmanın şubeleriyle ilgili rivayetin anlamıyla ilgili ayrı bir başlık açan er-Rāğīb, rivayetin lafzını şu ifadeyle kaydetmiştir: "*sebetel-hadīsu 'an Rasulillah (sav) ennehū kāle...*"²³

Ez-Zerī'a'da kullanılan rivayetlerin klasik hadis usulündeki *şihhat* kriterleri açısından durumuna da değinmeliyiz. Eserin muhakkiki Ebū'l-Yezīd Ebū Zeyd el-'Acemī, eserin dipnotlarında rivayetlerin kaynakları ve *şihhati* hakkında bilgiler vermiştir. Bu bilgiler çerçevesinde kabaca bir rakamsal değer vermek gerekirse şunlar söylenebilir: Eserdeki rivayetlerin yetmiş kadarı *şahīh* olarak nitelenen hadis kaynaklarında zikredilmektedir. Otuz civarında rivayet *hasen* olarak, takriben elli rivayet de *da'if* olarak değerlendirilebilir. Yirmiden fazla rivayet ise ya *mevdu'āt* kaynaklarında yer almakta yahut önceki hiçbir kaynakta tesadüf edilememektedir. Uydurma rivayetlerin bir kısmının, yazarın en çok önemsendiği konulardan olan akılla ve aklın faziletiyle ilgili olduğu ifade edilebilir.

Ez-Zerī'a'daki rivayet kullanımında dikkati çeken en belirgin husus, rivayet lafzılarının çoğunlukla temel hadis kaynaklardaki metinlerle örtüşmemesi, daha ziyade mana ve muhteva itibarıyla benzeşmesidir. Kitaptaki rivayetler ziyade-noksan, takdim-tehir gibi metinsel farklılıklar da içermektedir. Müellif uzun rivayetlerde çoğu zaman *taķī'* yapmaktadır. Bütün bu veriler, eserdeki rivayetlerin doğrudan hadis kaynaklarından

²¹ El-İsfahānī, *ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a*, s.94.

²² El-İsfahānī, *ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a*, s.191.

²³ El-İsfahānī, *ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a*, ss.163-165.

aktarılmadığını düşündürmektedir. Er-Rāğıb'ın bu rivayetleri bilimsel birikiminin şekillendiği çevrelerde şifahen edinmiş olması muhtemeldir. Bunları belli kitaplardan öğrenmiş olsa bile kendi kitabında naklederken hıfzındakiyle yetinmiş olması da ihtimal dâhilindedir. Eserdeki hadislerin, en azından belli bir kısmının, esere kaynaklık eden ancak müellifin adını zikretmediği önceki ahlak, tasavvuf ve hikmet kaynaklarından iktibas edilmiş olması da mümkündür.

Ez-Zerī'a'da Hadis Yorumları

Eserde rivayetler bazen tek başına, bazen bir şiirle beraber, bazen ulemā/hükemā sözleriyle ve çoklukla da ayetlerle beraber kullanılmıştır. Rivayetlerin temelde belli bir konuya ilişkin görüş ve düşünceleri teyit etme sadedinde sevk edildiği görülmektedir. Müellif bazen tartışmalı konularda her iki tarafı destekleyen farklı hadislere yer verir ve yorumlarda bulunur. Mesela ahlakın değişip değişmeyeceği problemine değinirken bu konuda iki ayrı görüş bulunduğunu belirtir ve her iki tarafın da kendi görüşlerini destekleyen aklî-naklî delilleri ve bu bağlamda farklı hadis rivayetlerini zikreder. Yazara göre bu konuda iki taraf arasındaki görüş ayrılığı, bakış açılarının farklılığından (*bi-ḥasebi ihtilāfi nazarayhimā*) kaynaklanmaktadır.²⁴

Er-Rāğıb'a göre imanın mahiyeti ve artıp eksilmesi gibi hususlardaki ihtilafli görüşler de bakış açısına bağlı olarak değişmektedir. Taraflar bu konuda yine ayet ve hadislerden hareket etmekte; daha doğrusu, kendi görüşlerini destekleyen malzemeye müracaat etmektedirler. Bu bağlamda er-Rāğıb, Hz. Peygamber'in "Zânî zina ettiğinde mümin değildir, hırsız hırsızlık yaparken mümin değildir" sözünün manası nedir? şeklinde bir soru sorar ve cevabı yine kendi verir: "İmanın menzilleri vardır ve insan ancak bu menzillerin hepsini kuşatıp elde ettiği zaman istisnasız (kamil) mümin olur. Bu menzillerin ne kadarını eksik bırakırsa o ölçüde imandan çıkar."²⁵

Eserdeki hadis yorumları içinde yazarın müstakil bir başlık altında değindiği tek rivayet vardır. Rivayet şöyledir: "İmanın yetmiş küsur bâbı/şubesi vardır. Bunların en üstünü 'Lâ ilâhe illâllâh' (Allah'tan başka ilâh yoktur.) sözüdür. En alt derecesi ise yoldaki eziyet veren şeyleri kaldırmaktır." Erken dönem kaynaklarında rivayette sözü edilen imanın şubeleri altmış, yetmiş, altmış küsur, yetmiş küsur, altmış dört, yetmiş iki, yetmiş yedi, yetmiş dokuz ve doksan dokuz şeklinde belirtilmektedir. Er-Rāğıb'a göre hadiste geçen imanın şubeleri kesin olarak yetmiş ikidir. Şubelerin sayısının ne fazla ne de eksik olması uygun değildir. O bu sonuca spekülâtif bir taksim ve tasnifle ulaşmıştır. Şöyle ki,

İman iki şeyden oluşur: 1. İtikad, 2. Amel. İtikadın üç derecesi (*menâzil*) vardır: Yakînî, zannî, taklidî. Amelin de 3 unsuru vardır: Yeryüzünü imar etmek, Allah'a kulluk etmek, Allah'ın halifesi olmak. İman ve amel bu kısımlarıyla toplam 6 unsurdan oluşur. Bu altı unsur şu iki duygu içinde yerine getirilir: İnsan bunları ya ümit ve korku içinde ifa eder, ya da gönüllü olarak, içtenlikle ve ihlasla ifa eder. Böylece iman ve amelin menzilleri 12 eder. İnsan bu menzillerin ya başlangıcında, ya ortasında ya da sonunda olur. Çünkü insandaki fazilet ve

²⁴ El-İsfahānī, *ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a*, ss.98-99.

²⁵ El-İsfahānī, *ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a*, s.163.

reziletler insanda bu üç halde bulunur. Böylece sayı otuz altı olur. İnsan bu 36 menzileye iki yoldan biriyle ulaşır: Ya *ictibā* yoluyla ulaşır (Bu peygamberlere ve onlara tabi olan velilere özgüdür ve Allah tarafından verilir) ya da *hidāyet* yoluyla ulaşabilir (Bilginlere ve bilgelere özgüdür ve çalışarak elde edilir). Böylece imanın şubeleri toplam 72 olur.²⁶

Eserde kullanılan rivayetler genellikle konuyu desteklemek amacıyla sevk edilmiştir ve yazar sadece bazı rivayetler hakkında yorumlarda bulunmuştur. Bu yorumlar bazen rivayetteki kelimenin açıklanması şeklindedir:

İnsanlar yüz deve gibidir... (*en-nāsu ke'l-ibili'l-mie'*) rivayetinde geçen *ibil* kelimesi yüz deveden oluşan bir deve sürüsünü ifade için kullanılır. Yüz *ibil*, on bin deve demektir.²⁷

Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “İnsanoğluna belini doğrultacağı birkaç lokma (*luḳaymāt*) yeterlidir. Eğer mutlaka bu miktarı geçecekse, midesinin üçte biri yemeğe, üçte biri içeceğe ve diğer üçte biri de (boş kalarak) nefes alıp vermeye ayrılmış olsun.” Hz. Peygamber şöyle de buyurmuştur: “Mümin bir bağırsağıyla, kâfir yedi bağırsağıyla yer.” Bu iki hadiste şu tembih edilmektedir: İnsanın ancak midesinin yedide birini dolduracak kadar yemesi uygun olur. Hadisteki *luḳaymāt* kelimesi de bunu ifade etmektedir. Bu ondan az lokmayı ifade eder. Çünkü *elif* ve *tā* ile yapılan ve azlık bildiren çoğullar (*cem' killet*) ondan az olan şeyler için kullanılır...²⁸

Bu ümmet içinde vaki olan ihtilafların toplamı, *haberde* varid olduğu üzere, yetmiş ikidir. Bu sayıdan ne fazla ve de eksiktir. Bu konudaki haber iki *vech* üzere rivayet edilmiştir. Bunlardan biri, “Ümmetim yetmiş iki fırkaya ayrılacaktır. Bir fırka hariç hepsi cehennemdedir.” şeklindedir. Diğer haberde ise “Bir fırka hariç hepsi cennettedir” denilmiştir. Bu fırka zındıklardır.²⁹

Eserde hadislerin bir ayetle ilişkilendirilmesi de yaygın bir yorum biçimidir. Hadisler genellikle ayetlerin muhtevasını destekleyen bir tarzda, bazı durumlarda da ayetlerin maksadını açıklayan bir biçimde kullanılmıştır:

Hz. Peygamber, “Affi elden bırakma, *ma'rūfu* emret ve cahillerden yüz çevir.” (8/el-A'rāf: 199) ayetinin tefsiriyle ilgili olarak şöyle buyurmuştur: “Bu, sana zulmedeni bağışlayan, sana vermeyene vermen, sana gelmeyene gitmendir.”³⁰

Rivayetlerin, lügavî ve dilsel açıklamalar için istişhad malzemesi olarak kullanıldığı durumlardan da söz edilebilir. Mesela *aḥlāk/ huluḳ* kelimesinin farklı anlamlara geldiğini ifade ederken yazar bazı rivayetlerin şahitliğine başvurmuştur.

Huluḳ bazen doğuştan gelen içsel/güdüsel yeti (*el-kuvve el-ğarīziyye*) anlamında kullanılır. Hz. Peygamber (a.s.) bu nedenle “Allah *ḥalḳ* (dış/bedenî yapı) ve *hulḳ* (iç/ahlakî yapı), *rızık* ve *ecel* konularını (belirleme işini) bitirmiştir” buyurmuştur.³¹

Kitapta doğruluk ve yalancılık konusu işlenirken verilen dilsel örnek ve şahit olarak zikredilen rivayet, ilginç bir bağlam ve yorum sunmaktadır:

²⁶ El-İsfahānī, *ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a*, ss.163-165.

²⁷ El-İsfahānī *ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a*, s.81.

²⁸ El-İsfahānī, *ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a*, s.221

²⁹ El-İsfahānī, *ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a*, s.191.

³⁰ El-İsfahānī, *ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a*, s.96.

³¹ El-İsfahānī, *ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a*, ss.96-97.

Zeyd'in evde olduğunu bilmediği halde, “Zeyd evdedir” diyen kimsenin sözü hakkında, iki bakış açısına göre, hem doğrudur, hem de yalandır, demek mümkündür. Bu nedenle Hz. Peygamber, “Kim Kur'an hakkında kendi reyile konuşursa hata etmiş olur” -başka bir lafızda da- “... Allah'a karşı yalan söylemiş olur” demiştir.³²

Rivayette dile getirilen hususların aklî, dinî, kelimî, tasavvufî ve içtimaî açıdan yorumlandığı örnekler de bulunmaktadır. Aşağıdaki örnekler bu türden yorumları örneklemektedir.

Bazı âlimler “Hz. Peygamber'in “İçinde köpek olan eve melek girmez” sözünü şöyle yorumlamıştır: Bu rivayette ev ile kalbe, köpek ile de hırs, haset gibi kötü huylara işaret edilmiştir. Ayrıca bu hadiste Hz. Peygamber bu gibi kimselerin kabine Allahın nurunun girmeyeceğine dikkat çekmiştir.³³

Alimlerden bazıları şöyle demiştir: Hz. Peygamber'in “Üstteki (veren) el, alttaki (alan) elden hayırlıdır.” sözünde, hocanın (*muallim*) öğrenciyeye (*muteallim*) olan üstünlüğüne işaret vardır.³⁴

Eğer Hz. Peygamber, “Kimin hayâsı yoksa imanı da yoktur.” sözünü nasıl söylemiş olabilir, denilirse ona şöyle karşılık verilir: Haya insanda aklın emaresi olarak açığa çıkan ilk şeydir. İman ise aklın son mertebesidir. Aklın ilk mertebesini elde edememiş bir kişinin aklın son mertebesindeki şeyi elde etmesi imkânsızdır. Dolayısıyla zorunlu olarak hayâsı olmayanın imanı da yoktur.³⁵

Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Senin en büyük düşmanın iki yanın arasındaki nefsin, yatağını paylaştığın eşin ve soyundan gelen çocuklarıdır.” Hz. Peygamber bunları insanın düşmanları olarak ifade etmiştir; zira insanın uhrevî helakine onlar yol açarlar. İnsan onlar yüzünden günah işler, böylece onu en kötü helak olan uhrevî helake onlar götürür.³⁶

Hz. Peygamber'in “Seyahat edin ki ganimete ulaşsınız.” sözünü düşündüğünde ve buna yüksek bir bakış açısıyla baktığında anlayacaksınız ki, bu söz seni cennet-i me'vâya ulaşmaya, mele-i a'lâ ile musahabe ve hatta Allah ile komşuluğa götürecek bir harekete (çalışmaya ve tenbellikten uzaklaşmaya) teşvik etmektedir.³⁷

Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: Gümüş kaptan su içen kimse (bu davranışıyla) ancak karnına cehennem ateşi doldurur.” Çünkü altın ve gümüşün kap olarak kullanılması insanların bunları muamelelerinde kullanmalarına engel olmakta ve kazanç yollarının daralmasına yol açmaktadır.³⁸

Hz. Peygamber İbn Mes'ūd'a şöyle demiştir: “Mümin (sarf ettiği) her şeyden dolayı ecir kazanır, hatta hanımının ağzına koyduğu lokmadan dolayı bile (ecir kazanır.)” Hz. Peygamber bu sözünü herkesin her durumda ecir kazanacağını kastetmemiş, bunun yalnızca kazançlarında ve harcamalarında Allah'ın hükmünü gözetmen ve bu konuda Allah'a kulluk gayesini arayan müminlere özgü olduğunu murat etmiştir.³⁹

³² El-İsfahānī, ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a, s.193.

³³ El-İsfahānī, ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a, s.87.

³⁴ El-İsfahānī, ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a, s.176.

³⁵ El-İsfahānī, ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a, s.208.

³⁶ El-İsfahānī, ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a, s.262.

³⁷ El-İsfahānī, ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a, s.270.

³⁸ El-İsfahānī, ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a, s.273.

³⁹ El-İsfahānī, ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a, s.279.

Sonuç ve Değerlendirme

Er-Rāğīb'ın *ez-Zerī'a* adlı eserinde kullanılan rivayetler, yazarın tevarüs ettiği ve büyük ölçüde hikemî/felsefî bir karaktere sahip ahlak düşüncesini destekleyen, eserde değinilen konulara ve sunulan görüşlere içerik sağlayan bir *istişhād* malzemesi görünümündedir. Ayet ve hadislerin eserdeki kullanım yoğunluğu, eseri yine de münhasıran ayet ve hadislerden hareketle tasnif edilmiş bir ahlak kitabı olarak nitelemeye yetmemektedir.

Er-Rāğīb'ın temel düzeyde bir hadis bilgisi olduğu açıktır. Zengin ve geniş bir rivayet ağı içinden sadece belli içerikte olanları seçmesi ve tercih etmesi, nadiren de olsa rivayetlerin farklı tariklerine işaret etmesi ve rivayetlere yorum getirme çabası bunu göstermektedir. Eserdeki rivayetlerin hangi kaynaklara dayandığı hususundaki görece belirsizlik ise -en azından şimdilik- sürmek durumundadır.

Er-Rāğīb'ın hadis kullanımı, yaşadığı dönem ve bölgedeki hadis çevresine kültürüne entegre olmadığını göstermektedir. Ancak eserinde kullandığı materyal çeşitliliği, onun mevcut malzemeyi toplayabilmek için ağını ne kadar uzaklara atabildiğini göstermeye yetecek düzeydedir. Bu sayede onun teneffüs ettiği kültürel atmosferin oldukça zengin bileşimlerinin olduğu ve er-Rāğīb'ın kendisini bu zengin ve çok yönlü birikimin bir mirasçısı olarak gördüğü ortaya çıkmaktadır. Kullandığı ayet ve hadislerin sayısal çokluğu müellifi bu malzemeye daha mesafeli duran çağdaşlarından ayırmakta, ancak anılan malzemenin eserde konumlanış biçimi, eseri ayet ve hadislerden oluşan bir ahlak kitabı olarak tanımlamaya da izin vermemektedir. Eserde kullanılan Kur'an ayetleri, hadis rivayetleri, bilge/âlim/sufi görüşleri, eski ümmetlere ilişkin haberler, önceki kutsal kitaplardan alıntılar, farklı kültürlerle ait anlatılar, kaynağı belirsiz anonim sözler ve şiirler, tüm çeşitliliği ve kullanım biçimiyle, *ez-Zerī'a'yı*, İbn Kuteybe'nin (ö.276/889) 'Uyūnu'l-Aḥbār'ı ve İbn 'Abdirabbih'in (ö.328/940) el-'İkdu'l-Ferīd'i gibi *edeb* antolojilerine yaklaştırmaktadır.⁴⁰ Ancak *ez-Zerī'a* ağırlıklı olarak ahlak konularını ele almakla bu türün zengin içerikli örneklerinden de ayrılmaktadır.

Ez-Zerī'a, rivayet malzemesi ile hikemî/felsefî materyalin ortak bir zemin/fon üzerindeki birlikteliğinin özgün bir temsilcisi görünümündedir. Farklı kökenlere ve kaynaklara ait malzeme din-ahlak-insan-kültür ekseninde kesişmekte ve eserde uyumlu bir birliktelik içinde istihdam edilmektedir. Böylece eserdeki ahlaki düşünce, kaynağı ve kökeni arasında bir ayırım yapılmaksızın yazarın dinî ve hikemî edebiyatın bütün spektrumlarından elde ettiği bir nosyon olarak kendini göstermektedir. Yazarın düşünce dünyasında ahlak, farklı türden materyallerin oluşturduğu bütüncül ve tek bir kültür evreninin ürünüdür. Hadisler bu evrende, yazarın kendi ahlak anlayışını inşa etmek için serbestçe kullandığı diğer malzemenin arasında konumlanmış görünmektedir.

⁴⁰ Edeb literatüründeki hadis kullanımına değinen ve bu çalışmada da yararlanılan değerli bir makale için bkz. Stefan Sperl, "Man's 'Hollow Core': Ethics and Aesthetics in Hadīth Literature and Classical Arabic Adab," *Bulletin of School of Oriental and African Studies* 70:3 (2007), ss.465-466.

Kaynakça

- El-'Acemī, Ebū'l-Yezīd Ebū Zeyd "Medhal," (Muhakkikin Girişi) *ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a* (Kahire: Dāru's-Selām, 2007), ss.15-48.
- El-Cābirī, Muḥammed 'Ābid. *El-'Aḳlu'l-Aḳlākiyyu'l-ḲArabī*. Ed-Dāru'l-Beydā: Dāru'n-Neşri'l-Mağribiyye, 2001.
- Eren, Muhammet Emin. *Hadis, Tarih ve Yorum 73 Furka Hadisi Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Kuramer Yayınları, 2017.
- Geert Jan van Gelder, "Rāğeb Eşfahānī," *Encyclopaedia Iranica*, ed. Ehsan Yarshater (New York: Iranicaonline Website, 2010)
- Kara, Ömer. "Meşhur Ama Az Tanınan Çok Yönlü Bir İlim Adamı: Rağib el-İsfahānī," *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2012), sayı:38, ss.101-146.
- . "Rāğib el-İsfahānī'nin İlmî MİRASI", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi* (2015), sayı:44, ss. 9-66.
- Key, Alexander. "A Linguistic Frame of Mind: ar-Rāğib al-İsfahānī and What It Meant to be Ambiguous," (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Harvard University, 2012).
- Özgüdenli, Osman Gazi. "İsfahan," *DİA*, c.22, ss.497-502.
- Er-Rāğib el-İşfahānī, Ebū'l-Ḳāsim Ḥuseyn b. Muḥammed. *Ez-Zerī'a ilā Mekārimi'ş-Şerī'a*. Tah. Ebū'l-Yezīd Ebū Zeyd el-'Acemī. Kahire: Dāru's-Selām, 2007.
- . *Tefsīru er-Rāğib el-İşfahānī*. Tah. 'Ādil b. 'Alī eş-Şiddī. Riyad: Dāru'l-Vaḫan, 2003.
- Sperl, Stefan. "Man's 'Hollow Core': Ethics and Aesthetics in Ḥadīth Literature and Classical Arabic Adab," *Bulletin of School of Oriental and African Studies* 70:3 (2007), ss.465-466.

Türkiye’de Dilencilik Olgusuna Bakış: Bir Literatür İncelemesi

Fatmanur Alsancak¹

¹ Sosyal Hizmet Bölümü, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye
fatmanuralsancak@sakarya.edu.tr
sözlü sunum / tam metin

Özet -- Bu çalışmada Türkiye’de dilenme ve dilencilik konusunda literatürdeki makaleler, lisansüstü tezler ve kitaplar taranmış ve ulaşılan kaynakların bibliyografik olarak incelenmesi, kaynaklarda dilencilik ele alınış biçiminin analiz edilmesi ve bilimsel boyuttaki bilgilerin niceliğine ve işlevselliğine vurgu yapmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda dilencilik üzerine çalışılmış olan bilimsel makaleler, lisansüstü tez çalışmaları ve kitaplar bu çalışmanın verilerini oluşturmaktadır. Bibliyografik olarak tasarlanan bu araştırmaya alan yazındaki kaynaklar taranarak başlanmış, bu kaynaklara dilencilik, dilenme ve dilendirilen çocuklar anahtar kelimeleri ile ulaşılmıştır. Tarama yaklaşık 1 ay boyunca devam etmiş ve sonlandırılmıştır. 78 makale, 6 lisansüstü tez ve 14 kitap olmak üzere toplam 98 çalışmaya ulaşılmıştır. Yapılan çalışmalar çeşitli temalar altında incelenerek analiz edilmiştir. Türkiye’de dilencilik özelindeki bilimsel çalışmaların 2000’li yıllarda yoğunluk kazandığı, bu çalışmaların çoğunluğunun sosyolojik temelli olduğu ve farklı bilimsel alanlarda dilencilik boyutlarının tartışıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmalarda sosyal hizmet mesleğinin uygulamalarına veya kaynaklarına rastlanmamakla birlikte bu çalışmaların sosyal hizmet alanına ışık tutacağı umut edilmektedir. Çalışmadan ortaya çıkan en çarpıcı sonuç dilencilik konusundaki çalışmaların kısıtlı olmasıdır.

Anahtar kelimeler: Dilenci, Dilencilik, Dilenme Kültürü, Dilenme Olgusu, Sosyal Hizmet.

1. GİRİŞ

Dilenci kavramının birçok farklı açıklaması olduğu gibi ortak kabul görmüş yaygın bir tanımı bulunmamaktadır. En genel tanımı Vatandaş (2004), şöyle yapmaktadır:

Dilenci, toplumda genel kabul gören ölçütler dahilinde yaşamını sürdürebilmek için sahip olması gereken ekonomik imkanlara, kendisinden veya toplumsal şartlardan kaynaklanan olumsuzluklar nedeniyle sahip olamadığı için veya aslında yoksul olmadığı halde kendisini yoksul göstererek ihtiyaç hissettiklerini elde edebilmek için, imkan sahibi olanlardan söz, yazı veya davranışlarla para veya eşya isteyen kimsedir.

Etimolojik olarak dilenci ‘saldırarak isteyen, sürekli soran, gezici, her şeye giren kişi’ anlamına karşılık gelmektedir (Kükrer, 2014). Dilencilik olgusu, Türkiye’de görünürlüğü gittikçe artan toplumsal bir sorundur. Günlük yaşamda özellikle büyük şehirlerin caddelerinde, sokaklarında, hastane ve cami girişlerinde, ulaşım noktalarında, alt geçitlerde sık sık karşılaştığımız dilenciler, gittikçe kemikleşen bir sorun haline gelmektedir. Bu sorunun kronikleşmesinde etkili olan toplumsal ve kültürel yapı, dini tutumlar, dilenen kişilerin sosyal, ekonomik ve kültürel özellikleri, bu konudaki sosyal politikalar, sorunun hukuki boyutu ve yoksulluk gibi sosyal sorunlar, dilencilik olgusunu doğuran unsurlardır.

1990’lardan itibaren köylerin boşaltılmasının yoksulluk ve dilencilik bariz biçimde artmasıyla ilişkisi olduğu bilinmektedir. Bu tarihlerden sonra kentlerde ortaya çıkan istihdam sorunları dilencilik artmasını doğrudan etkileyen faktörlerden biridir. Yapılan çalışmalar Türkiye’deki

dilencilerin erkeklerden çok kadın, çocuk ve yaşlılar gibi dezavantajlı gruplardan oluştuğunu göstermekte ve İstanbul’da 2000-2008 yılları arasında bu sayının arttığı ortaya çıkmaktadır (Kalfa-Topateş,2015; Çakıroğlu,2008). Özellikle korunmaya muhtaç ve suça sürüklenmiş çocuklar olarak dilendirilen çocukların genellikle yoksul, kırdan kente göç etmiş, parçalanmış ve kalabalık ailelerin çocukları olduğu iddia edilmektedir (Kalfa-Topateş,2015). Bu çocukların bir şeyler satarak çalışıyormuş gibi göründükleri ancak aslında dilendikleri yani ‘gizli dilenci’ oldukları ileri sürülmektedir (Yılmaz, 2008).

Dilencilik olgusu birçok toplumda kültürel kodları olan bir sorundur. Türkiye’de sadaka kültürü ile iç içe geçmiş olan dilencilik, çalışma sorunu çerçevesinde değerlendirildiğinde ahlaki olarak kabul görmemekte ancak yine de dilencilerin beklentilerine cevap verilmektedir. Dini bileşenler göz önünde bulundurulduğunda dilenen kimseler, duyguların istismarı ile geçinen fakat yardıma muhtaç olasılığı yüksek pozisyondaki kişiler olarak görülmektedir. Diğer yandan dilendirilen çocuklar, kadınlar, yaşlılar gibi risk altındaki bireylerin yaşam kalitelerinin yükseltilmesi ve bu konudaki dezavantajlı bireylerin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Bir meslek ve disiplin olarak sosyal hizmet, insan odaklı profesyonel uygulama içeren bir disiplindir. Bu yönüyle yoksullukla mücadelede dilencilik olgusunun ortadan kaldırılması ve bireyin güçlendirilmesi mesleğin hedeflerindedir. İnsan hak ve onuru ile kişilerin değeri ve saygınlığı mesleğin temel felsefesidir. Bu bağlamda insanı merkeze alan birçok yaklaşım, bireyin güçlendirilmesi yolunda sosyal devlet ilkesinin bir gerekliliği olarak insanların adil yaşam standartlarında yaşamaları amaçlanmalıdır. Bu çerçevede

hak temelli bir uygulama için dilencilikle mücadele edilerek çeşitli sosyal politikalar geliştirilmelidir. Dilencilği ortaya çıkaran yoksulluk gibi unsurların çok boyutlu bir çerçevede değerlendirilmesi ve incelenmesi gerekmektedir. Bunun için bilimsel çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu bağlamda dilencilik olgusunun bilimsel boyutunun araştırılması oldukça önemlidir. Literatürde Türkiye’de dilencilik olgusunun boyutları ve çözüm önerilerinin getirildiği akademik çalışmalar oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Dilencilik üzerine yapılan çalışmaların niteliği ve niceliği de bu bağlamda önem arz etmektedir.

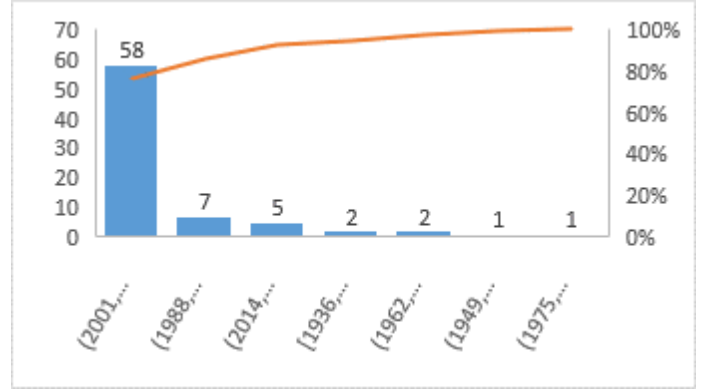
2. YÖNTEM

Bu araştırma Cumhuriyet’ten günümüze kadar geçen sürede ortaya konulan dilencilik konulu çalışmalardan elde edilen künyelerin tasniflerinin yapıldığı ve ortaya konan çalışmaların bilimsel olarak yorumlandığı ve tartışıldığı bir çalışmadır. Bu araştırmanın evreni 1923-2018 yılları arasında ortaya konan çalışmalarda; birbirlerine referans olarak gösterilen Sosyal Hizmet, Sosyoloji, Hukuk, Antropoloji ve Edebiyat gibi disiplinlerde öne çıkan üniversitelerin (Hacettepe Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Ankara Üniversitesi vb.) fakülte ve enstitü dergileri ve onların kaynakçalarının taranması, dilencilik alanında çalışma ortaya koymuş tüm akademisyenlerin ve bu çalışmalarına referans olarak gösterilen akademisyenlerin eserleri ve kaynakçalarının taranması ile oluşmaktadır. Bununla birlikte yapılan veri derlemesi sürecinde; üniversitelerin elektronik kütüphaneleri, dilencilik birikimi için önem arz eden üniversite ve vakıf kütüphaneleri, internet katalogları (TÜİK, Tübitak-Ulakbim, Milli Kütüphane, To-kat, Yök-Tez, Asos İndeks, Kitapyurdu, İdefix vb.), birçok e-dergiler ve sempozyum bildirileri taranmıştır. Yine bu alanda ortaya koyulmuş lisansüstü (yüksek lisans ve doktora) tezler ve bu çalışmaların kaynakçaları araştırma evrenine dahil edilmiştir. Elde edilen tüm veriler nicel olarak yorumlanmış ve makale, tez ve kitap olarak tasnif edilerek incelenmiştir. Ortaya çıkan sonuçlar bilimsel çerçevede yorumlanarak tartışılmıştır.

3. Dilencilik Konusunda Yapılmış Makale Çalışmaları

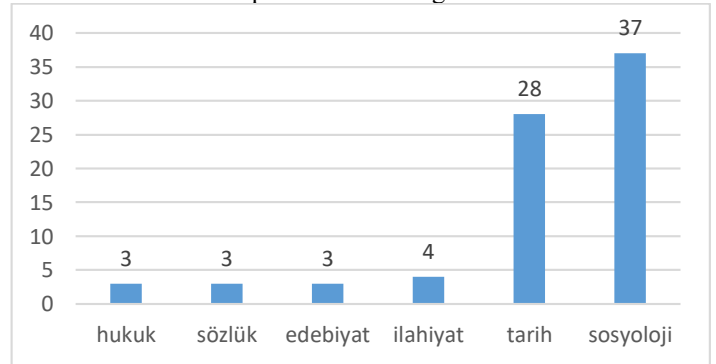
Dilenci, dilenme, dilendirilen çocuk ve yoksulluk kelimeleri ile yapılan taramada 78 makaleye ulaşılmıştır. Makalelerin çoğunlukla tarih ve sosyoloji bilim dallarında çalışıldığı, 2001-2014 arasındaki çalışmaların daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Dilencilik konusunda ilahiyat, hukuk ve edebiyat alanlarında da makale çalışmaları bulunmaktadır. Dilencilüğün dini boyutuna dair 4, hukuki boyutuna dair 3 ve edebi eserlerdeki boyutunun incelendiği 3 makale bulunmaktadır.

Şekil 1. Dilencilik Konusunda Literatürdeki Makalelerin Yıllara Göre Dağılımı

Dilencilik üzerine çalışmaların düzenli bir ilerleme sergilemediği görülmektedir. Dilencilik konusundaki makalelerin %74,3’ü 2001-2014 yılları arasında yapılırken 1988-2001 yılları arasında 7 çalışma yapılmıştır. Makalelerin 42’si 2008 yılında gerçekleştirilen “Bir Kent Sorunu Dilencilik Sempozyumu” nda sunulan bildirilerden oluşmaktadır. Bu çalışma 2001-2014 yılları arasındaki 58 makalenin büyük kısmını oluşturması nedeniyle önemli bir niteliğe sahiptir. Dilencilik alanında yapılan bu çalışmaların 2000’li yıllardan sonra artış göstermesi, 1990’larda yaşanan köylerin boşaltılması ve kentlere yoğun göçün artması ile dilencilik olgusunun daha görünür hale gelmesiyle ilişkilidir. Kent nüfusunun artmasıyla ortaya çıkan işsizlik ve istihdamın yetersizliği, yardımlara kolay ulaşamama ve dilencilüğün sadaka kültürü ile özdeşleştirilmesi, dilencilüğün yaygınlaşmasına ve meslek haline gelmesine yol açmıştır. Makalelerin kırsal kentlerden ziyade büyükşehirlerde yapılması da bunu desteklemektedir.

Şekil 2. Dilencilik Konusunda Literatürdeki Makalelerin Disiplinlere Göre Dağılımı

Makale çalışmalarının %47’sinin (n=78) sosyolojik çalışma olduğu tespit edilmiştir. Yoksulluk bağlamında ele alınan dilencilik temalı çalışmaların tarihsel boyutuna ilişkin 28 çalışma bulunmaktadır. Tarih dalında yapılan çalışmaların çoğunlukla Osmanlı dönemindeki dilencileri ele aldığı görülürken ilahiyat alanındaki çalışmaların dilencilüğün çalışma ahlakı ve istismar boyutu ile incelendiği çalışmalar olduğu görülmüştür. Edebiyat alanında ise dilencilüğün edebi eserlerdeki boyutu, nasıl karakterize edildiği incelenmiştir. “Dilenci” kavramının 3 ayrı sözlükte açıklandığı saptanmıştır. Sosyal Hizmet alanında dilencilik üzerine yapılan akademik çalışmalara neredeyse hiç rastlanmamaktadır. Sosyal Hizmet sokak, yoksulluk, çocuk işçiler gibi konulara eğilirken dilendirilen çocukları da sokakta yaşayan çocuklar, evsiz kimseler, çocuk işçiliği bağlamında ele almaktadır. Dilence ve

dilendirilme olgusunun kültürel boyutu ile ele alındığı ve çeteleşmenin bir aracı olduğu görülmektedir.

Fatih Erken, 2017 yılındaki “Yazılı Basında Dilenci Stereotipi: Hürriyet, Sabah, Milliyet Gazetelerine Yönelik Bir Analiz” çalışmasında haber çerçeveleme yaklaşımı ekseninde dilenci ve dilencilik stereotipini ele alarak onların haber içeriklerindeki konumunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Yapılan araştırmada gazetelerin sıklıkla “Sahtekar”, “Tehlikeli ve Rahatsız Edici”, “Duygu Sömürücü” çerçevelerini kullandıkları ve dilencilere yönelik “hırsız, katil, sahtekâr, duygu sömüren, Suriyeli, zengin” gibi ifadelerin yer aldığını saptanmıştır.

İsmail Coşkun ve Alev Erkilet’in 2010 yılında yayınlanan “Kapıya Geleni Geri Çevirmeme: İstanbul Esnafının Dilencilik Olgusuna Bakış Açısı” adlı çalışmasında ise İstanbul halkının dilenci ile en fazla muhatap olan kesimini oluşturan esnafın dilencilik olgusuna ve dilencilere yaklaşımını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu çalışmada İstanbul esnafının geleneksel bir toplumsal kategori olarak geçmişten getirdiği inanç, değer ve işlemlere hala sahip çıkmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mehmet Demirtaş, 2006’daki “Osmanlı Başkenti’nde Dilenciler ve Dilencilerin Toplum Hayatına Etkileri” çalışmasında Osmanlı’nın başkenti İstanbul’daki dilencilere toplumsal bakışı ve çeşitli uygulamaları ele almıştır.

Fatih Birtek’in “Dilencilik Suçu” makalesinde dilencilik kabahati ile dilencilik suçu ayırımına gitmiş ve dilencilik kabahatinde bireysel dilenme söz konusu iken; dilencilik suçunda, bir çocuk veya engellinin dilencilikte araç olarak kullanılması olarak farklılaştığı üzerinde durmuştur.

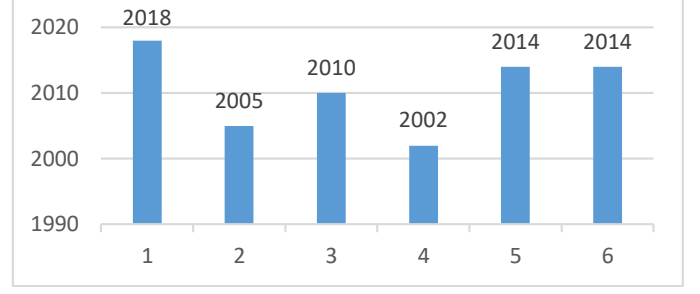
Celalettin Vatandaş’ın dilencilik üzerine iki farklı makale çalışması bulunmaktadır. Bu çalışmalardan “Toplumsal Bir Değer Olarak Yardımlaşma ve Dilencilik”te yardımsever-dilenci ilişkisi temelinde sokaktaki dilencilere yardım edenlerin profilini ortaya koymak amaçlanmıştır. “Dilencilik ve Dilencilik Sosyolojik Bir Araştırma” adlı diğer çalışması ise dilencilerin genel profili ve nasıl dilendiklerini tespit etmek amacı taşımaktadır. Dilencilüğün bir çok dilenci tarafından bir meslek olarak algılandığı ve ekonomik getirisinin yüksek olduğu sonucu ortaya koyulmuştur.

Dilencilik üzerine yapılan çalışmalardan en dikkat çekici olanı 18-19 Ekim 2008 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı bünyesinde gerçekleştirilen “Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu”dur. Bu sempozyumda 42 bildiri sunulmuş olup literatüre önemli bir katkı sağlanmıştır. Bu anlamda önemli bir sempozyum olma özelliğini taşıyan bu çalışmada sunulan bildiriler toplam makalelerin %53,8 (n=78)’ini oluşturmaktadır. Bu sempozyumun tarihi de yine İstanbul’da bu yıllara kadar gelen göç ve bunun bir sonucu olarak dilencilerin sayısındaki artıştır. Dilencilik gibi bir sosyal soruna yönelik sosyal politikaların geliştirilmesi ve çözüm önerilerinin getirilmesi yönüyle bu sempozyum oldukça değerlidir.

4. Dilencilik Konusunda Yapılmış Tez Çalışmaları

Dilenme, dilencilik ve dilendirilme üzerine yapılmış toplam 6 lisansüstü tez bulunmaktadır. Tezlerin tümü Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde tamamlanmıştır ancak farklı anabilim dalları çerçevesinde ortaya koyulmuştur. 4’ü yüksek lisans ve 2’si doktora düzeyindedir.

Şekil 3. Dilencilik Konusundaki Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Dilencilik konusu üzerinde çalışılan 6 lisansüstü tezin ilki tez çalışmalarının ilki 2002 yılında gerçekleştirilmiş olup en günceli 2018 yılında tamamlanmıştır. Tezlerden 2’si 2014 yılında tamamlanmıştır. En güncel olanı ise Özgür Taburoğlu’nun 2018 yılında tamamlamış olduğu “Toplumsal Dayanışma İşbölümü ve Dilencilik Arasındaki: Almanya ve Türkiye Karşılaştırması” başlıklı çalışmasıdır. Makale sayısındaki artışın yıllara göre dağılımı ile tezlerin yıllara göre dağılımı benzerlik göstermekte, dilencilik üzerine yazılan tezlerin tümünün 2000’li yıllarda yazıldığı göze çarpmaktadır. Bunun nedeni olarak da yine kentleşmeyle birlikte ortaya çıkan dilencilik olgusunun 2000’li yıllarda akademik alanda bir sosyal sorun olarak ele alınması ve buna yönelik bilimsel çalışmalarda eksikliğin fark edilerek literatüre katkıda bulunulması olarak açıklanabilir.

Şekil 4. Dilencilik Konusundaki Lisansüstü Tezlerin Üniversite ve Eğitim Programına Göre Dağılımı

Üniversite	Ankara Üniversitesi		Atatürk Üniversitesi	Hacettepe Üniversitesi	İstanbul Üniversitesi	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
	Doktora	Yüksek Lisans	Yüksek Lisans	Doktora	Yüksek Lisans	
Eğitim Programı						
Anabilim Dalı	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri ABD	Antropoloji ABD	Doğu Dilleri ve Edebiyatı ABD	Sosyoloji ABD	Sosyal Yapı ve Sosyal Değişim ABD	Sosyoloji ABD
Toplam	1	1	1	1	1	1

Dilenci, dilenme, dilendirilme kelimeleri ile yükseköğretim kurumuna bağlı üniversitelerin lisansüstü tezleri tarandığında bulunan 6 tezden 4’ünün yüksek lisans, 2’sinin doktora düzeyinde olduğu saptanmıştır. Tezlerin tamamı sosyal bilimler enstitüleri bünyesinde tamamlanmıştır. Ankara Üniversitesi’nde ortaya koyulan iki tezden birinin yüksek lisans diğerinin doktora tezi olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin sayıca fazla olması da Türkiye’deki doktora öğrencisi sayısının yüksek lisans öğrencisi sayısından az olması ile açıklanabilir. Yine sosyal hizmet alanında lisansüstü çalışmanın olmaması da burada karşımıza çıkmakta ve dilencilik üzerine tez çalışmalarının yetersiz olduğunu göstermektedir. Sosyal bilimler alanında değerlendirildiğinde dilencilik olgusunun Sosyoloji/Sosyal Yapı çerçevesinde ele alındığı görülürken Antropoloji, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri

İlişkileri ile Edebiyat dallarında da sadece 1’er çalışma bulunmaktadır. Dilencilik olgusunun çok boyutlu olduğu göz önünde bulundurulduğunda lisansüstü akademik çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu söylenebilir.

Şekil 5. Dilencilik Üzerine Yapılan Lisansüstü Tezlerin Özellikleri

Enstitü/ ABD	Yazar/ Danışman	Üniversite	Tarih	Konu	Özet-İçerik	Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme/ ABD	Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri/ ABD	Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Antropoloji/ ABD
Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Sosyoloji/ ABD	Özgir TABUROĞLU / Prof. Dr. Demet ULUSOY	Hacettepe Üniversitesi	2018	Toplumsal Dayanışma İşbölümü ve Dilencilik Arasındaki: Almanya ve Türkiye Karşılaştırması	Bu çalışmada, Emile Durkheim’ın dayanışma kalıplarını daha anlaşılır kılmak için, dilencilere yardım edemeyen kişilerin davranışları düşünceleri değerlendirilmiştir. Almanya ve Türkiye’de gerçekleştirilen alan çalışmaları sonucunda, toplumsal dayanışmanın farklı ve değişen nitelikler anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu amaçla karma bir alan araştırması uygulanmıştır. Bu amaçla, her iki ülkede de benzer örneklerle ulaşılmış ve bu alan araştırmalarının sonucu bulgular detaylı olarak analiz edilmiştir. Bu sonuçlara göre Almanya gibi gelişmiş bir ülkede organik dayanışmanın, Türkiye’de ise, mekanik dayanışmanın yoğun olduğu gözlemlenmiştir.	Hamdi ÖZCAN / Prof. Dr. M. Fikret GEZGİN	Ashhan KALFA-TOPATEŞ / Prof. Dr. İlkay SAVCI	Meriç KÜKRER / Prof. Dr. Aslı YAZICI YAKIN
Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Sosyoloji/ ABD	Yusuf KÖŞELİ / Prof. Dr. Kenan DEMİRAYAK	Atatürk Üniversitesi	2005	Necib Mahfuz Hayatı Eserleri eş-Şahzad "Dilenci" Adlı	1965 yılında yayınlanan ilk Nobel edebiyat ödülüne sahip Arap yazarı Necip Mahfuz’un “dilenci” anlamındaki eş-Şahzad adlı roman edebi yönü ile incelenmiştir. Tezde kitap incelemesi yapılmıştır. Romanın otobiyografik olduğu ve kahramanlarının psikolojik durumlarını nasıl şekillendirdiği üzerinde durulmuş ancak gerçekçi bir şekilde sıradan bir roman olarak nitelendirilmiştir.	Ashhan KALFA-TOPATEŞ / Prof. Dr. İlkay SAVCI	Meriç KÜKRER / Prof. Dr. Aslı YAZICI YAKIN	Meriç KÜKRER / Prof. Dr. Aslı YAZICI YAKIN
Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Sosyoloji/ ABD	Adem PALABIYIK / Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Zeki ÜNAL	100. Yıl Üniversitesi	2010	Sosyolojik Bir Olgu Olarak Yoksulluk ve Dilencilik (Van ili Örneği)	Araştırmadaki temel amaç dilencilerin, içinde buldukları yoksulluk ve yoksulluk durumu ile dilencilik sosyolojik analizinin ortaya konulması ve dilencilik ile yoksulluğun birbiriyle paralel niteliklere sahip olmayan iki ayrı olgu olduğu iddiasıdır. Araştırma, Van’ın merkezinde yer alan caddelerinde dilenen dilencilerin tesadüfi yolla seçilmiş 84 dilencidir. Bu dilenciler ile yapılan araştırmada anket ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Bulgulardan çıkarılan sonuç, dilencilik daha çok sistematik, geleneksel ve kadere bir yapıya sahip olan bir olgu olduğu gerçeğidir. Ayrıca dilencilik ile yoksulluk arasındaki çarpık ilişki bağlamında Van’da iki tür dilencilik olduğu ortaya çıkarılmıştır. Doğum yeri Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde kayıtlı olan dilenciler dilenmek için daha çok farklı nedenlere sahipken Kürt kökenli olmayan dilenciler, dilenmeye daha farklı nedenlerle başlamaktadır.	Meriç KÜKRER / Prof. Dr. Aslı YAZICI YAKIN	Meriç KÜKRER / Prof. Dr. Aslı YAZICI YAKIN	Meriç KÜKRER / Prof. Dr. Aslı YAZICI YAKIN

Tabloda dilenme ve dilencilik alanında ortaya konulan tez çalışmalarının özet ve içerikleri verilmiştir. Çalışmalardan 5’i dilencilik bir sosyal sorun olarak ele alınırken 2005 yılında Yusuf Köşeli’nin tamamladığı “Necib Mahfuz Hayatı Eserleri eş-Şahzad Dilenci Adlı Romanı” isimli tez çalışmasında dilencilik sosyolojik analizinin ortaya konulması ve dilencilik ile yoksulluğun birbiriyle paralel niteliklere sahip olmayan iki ayrı olgu olduğu iddiasıdır. Araştırma, Van’ın merkezinde yer alan caddelerinde dilenen dilencilerin tesadüfi yolla seçilmiş 84 dilencidir. Bu dilenciler ile yapılan araştırmada anket ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Bulgulardan çıkarılan sonuç, dilencilik daha çok sistematik, geleneksel ve kadere bir yapıya sahip olan bir olgu olduğu gerçeğidir. Ayrıca dilencilik ile yoksulluk arasındaki çarpık ilişki bağlamında Van’da iki tür dilencilik olduğu ortaya çıkarılmıştır. Doğum yeri Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde kayıtlı olan dilenciler dilenmek için daha çok farklı nedenlere sahipken Kürt kökenli olmayan dilenciler, dilenmeye daha farklı nedenlerle başlamaktadır.

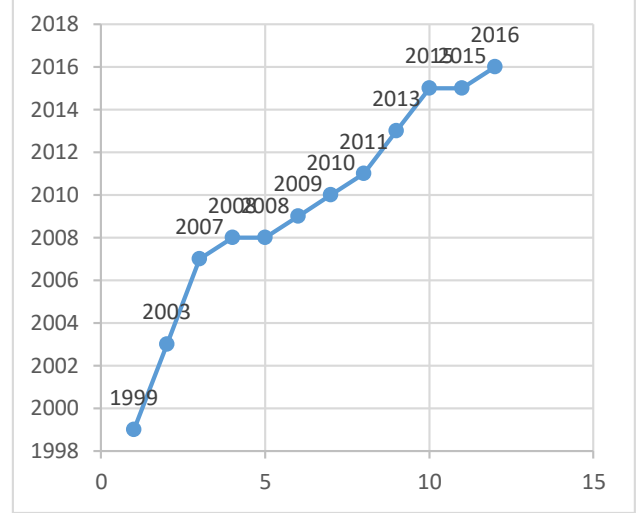
- Taburoğlu (2018)’ya göre dilenciler arasındaki Almanya-Türkiye karşılaştırmasında Almanya gibi gelişmiş bir ülkede organik dayanışmanın, Türkiye’de ise, mekanik dayanışmanın yoğun olduğu gözlemlenmiştir. Her iki ülke için, özellikle küresel değişimler, kentleşme ve sosyal devlet yapısındaki değişimler nedeniyle, bu iki dayanışmanın farklılaşmakta olduğu, her iki modele de uymayan türde toplumsal yapıların belirdiği ek olarak bulgulanmıştır.

- Palabıyık (2010)’a göre Van’da dilencilik yapanların çoğunu Vanlı olmayan dilenciler oluşturmaktadır. Özellikle zorunlu göç nedeniyle köylerinden kente göç eden aileler burada karşılaştıkları zorlukları atlatabilmek adına dilenmeye başlamışlar, zamanla bunu bir yaşam biçimi haline getirmişler ve daha sonradan da bu yaşam biçiminden vazgeçememişlerdir. Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde kayıtlı olan dilencilerin aksine Malatya ve Adana’dan gelen dilenciler, dilenciligi bir meslek olarak görmektedirler. Bu dilenciler özellikle mevsimlik işçiler gibi sıcak aylarda memleketlerinden ayrılmakta ve illeri dolaşmaktadırlar. Van’da dilenen dilencilerin en çok para kazandığı dönemler, özellikle dini geleneklerin yerine getirildiği zaman aralıklarıdır.
- Özcan (2002)’a göre dilencilik rasyonel dilenciler ve profesyonel dilenciler olarak ikiye ayrılmaktadır. Dilencilerin aile ilişkileri zayıf ve eğitim seviyeleri düşüktür. Çoğunluğunu göçebe çingene kadın ve çocuklar oluşturmaktadır. Dilenciler polis, zabıta ve diğer insanlar tarafından anlaşılacak için kendi aralarında farklı bir dil kullanmaktadır.
- Kalfa-Topateş (2014)’e göre dilenme kültürü, neoliberal politikaların ürünlerinden biri olan yoksullukla birlikte çeşitli dezavantajlı grupların dilencilige sürüklenmesiyle ve dilencilerin dilenerek hayatta kalmaya çalıştıkları bir yaşam biçimini benimsemeleriyle meydana gelmiştir. Sosyal yardımlardan faydalanma durumu ve kendilerini hayatta tutacak düzeyde gelir elde edebilmeleri dilenme kültürünü beslemektedir.
- Kükrer (2014)’e göre dilencilik, temelinde para alış-verişi olan ekonomik bir etkinliktir. Dilencilik toplumsal akışın içinde gerçekleşen teatral bir performans olarak tezahür eder.

5. Dilencilik Konusundaki Kitaplar

Literatür tarandığında dilencilik üzerine 14 kitabın olduğu saptanmıştır. Bu kitapların 10’u edebi eser, 1’i sempozyum bildiri kitabı, 2’si sosyolojik ve 1’i tarihsel bağlamda ele alınmış kitaplardır.

Şekil 6. Dilencilik Temalı Kitapların Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 6’ya göre dilencilik üzerine yazılan kitaplardan ilki 1999 yılında basılırken 2003’ten sonra kitap yayınında düzenli bir artış görülmektedir. 2008’de ve 2015’te yayınlanmış 2 kitap mevcuttur. Kitapların ortalama sayfa sayısı 168’dir. Kitapların tümünün basım yerine ulaşılamamakla birlikte 4 kitabın basım yeri İstanbul’dur. Kitap sayısının 2008’den itibaren düzenli olarak artmasının nedeni dilencilik sorununa olan bilimsel eğilimlerin artması ile ilişkilidir. Bu tarihten itibaren kentsel odaklı perspektiften ele alınan kitapların yanı sıra dilencilik sorununun çocuk edebiyatı kitaplarına da yansdığı görülmektedir. Bu eserlerde, *dilenci subay*, *prens ve dilenci*, *zengin dilenci*, *dilenci ile milyarder* gibi isimlerle dilencilğin bir alt sınıf olarak karakterize edilmesi dikkat çekicidir.

Şekil 7. Dilencilik Konulu Kitapların Özellikleri

Yazar	Kitabın adı	Basımevi	Yıl	Türü
İsmail Coşkun, Alev Erkilet	İstanbul Halkının Dilencilik Olgusuna Bakış Açısı	İstanbul Ticaret Odası	2010	Alan çalışması
Ashican Kalfa Topateş	Dilenciler: Türkiye’de Yoksulluk ve Dilenme Kültürü	İletişim Yayınları	2015	Alan çalışması
Necip Mahfuz	Dilenci	Bordo Siyah Klasik Yayınlar	2003	Edebi eser
İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı (Ed.Suvat Parin)	Bir Kent Sorunu: Dilencilik Tebliğler Kitabı	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı	2008	Sempozyum Bildiri Kitabı
Mehmet İdo İsmetoğlu	Dilenci Subay	Cinius Yayınevi	2016	Edebi eser
Mark Twain (Ed.Meltem Erkmen)	Prens ve Dilenci	Epsilon Yayınevi	2015	Edebi eser
Mustafa Özçelik	Zengin Dilenci	Nar Yayınları	2008	Edebi eser
Şey Sadi Şirazi	Padişah Olan Dilenci	Çilek Yayınları	2011	Edebi eser

Yavuz Bahadıroğlu	Zengin Olan Dilenci	Nesil Çocuk Yayınları	2009	Edebi eser
Benoit Saint Girons	Dilenci ile Milyarder	Kafe Kültür Yayıncılık	2013	Edebi eser
Sir Arthur Conan Doyle	Musavver Dilenci	Kubbealtı Sahaf	Bilinmemektedir	Edebi eser
Mark Twain	Kral ve Dilenci	Morpa Kültür Yayınları	2007	Edebi eser
Kemalettin Tuğcu	Dilenci Baba	Damla Çocuk	Bilinmemektedir	Edebi eser
Zeki Tekin (Ed. Güler Eren)	Osmanlı Döneminde Dilencilik	Yeni Türkiye Yayınları	1999	Tarih

Tabloya göre dilencilik üzerine basılmış son kitabın 2016 yılındaki Dilenci Subay adlı çocuk kitabı olduğu görülmektedir. Dilencilik ekseninde yayınlanan kitapların büyük oranının çocuk edebiyatı türünde yayınlanması dikkat çekmektedir. Kitapların yayınladığı yerler farklılık göstermekte, 2 kitabın yayınevi bilinmemektedir.

Dilencilik temalı kitaplardan 2’si alan araştırmasıdır. Bunlardan İsmail Coşkun ve Alev Erkilet’ in 2010 yılında yayınladığı “İstanbul Halkının Dilencilik Olgusuna Bakış Açısı” kitabı dilencilik İstanbul’daki esnaf, çeşitli meslek grupları ve din adamları tarafından algılanış biçimini ortaya koymaktadır. Kitap üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde dilencilik toplumsal bir sorun olarak nasıl tanımlandığı, dilencilikleri ilgili yasa ve mevzuat, dilencilikten elde edilen geliri ve dilencilik-evsizlik ilişkisi açıklanmıştır. İkinci bölümde İstanbul halkının dilencilik olgusuna bakış açısını saptamak üzere yapılan saha araştırmasında, yapılan 55 yarı yapılandırılmış mülakat ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı çalışanları ile odak grup görüşmeleri analiz edilmiş ve bulgular ortaya koyulmuştur. Son bölümde ise bu bulguların sonuçları ve değerlendirmesi yer almaktadır. Coşkun ve Erkilet (2010)’in çalışmasına göre esnafın dilencileri geleneksel kodlarla geri çevirmediği, din adamlarının ise gerçek ihtiyaç sahiplerini göz önünde bulundurarak dilencilere para verdiği görülmüştür. Çeşitli mesleklerden kişilerin ise dilencilere para verme konusunda kişisel bakış açılarını yansıttığı görülmüştür. Ancak her üç grup da (esnaf, din adamları, meslek sahipleri) geleneksel dilencilik sorunu olmadığını düşünmekte, saldırgan dilencilerden endişe etmekte ve dilencilik meslek haline gelmesinden memnuniyetsiz olduklarını belirtmektedir. Zabıta odak grubundaki zabıtalardan birinin, toplumun %70’inin dilencilik toplumsal bir sorun olarak görmediğini belirtmiştir. Bu da dilencilik olgusuna yaklaşımın, geleneksel kodların etkisi ve sadaka kültürü ile ilişkili olduğu gerçeğini göstermektedir.

Diğer saha araştırması olarak ortaya koyulan kitap çalışması ise Aslıhan Kalfa-Topates’in 2015 yılında yayınladığı “Dilenciler Türkiye’de Yoksulluk ve Dilenme Kültürü” isimli çalışmasıdır. Dört bölümden oluşan kitapta yoksulluk ve dilencilik tarihsel gelişimi, dilenme kültürünün küreselleşme ekseninde dönüşümü, Osmanlı İmparatorluğu ve günümüz Türkiye’inde dilencilik ve yapılan saha araştırması yer almaktadır. Araştırma Ankara’da dilencilik yapan dilenciler, dilenci yakınları ve yetkili kişiler (muhtar, zabıta, sosyal hizmet uzmanı, emniyet personeli ve SYDV personeli) olmak üzere toplam 46 kişiyle yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılarak yürütülmüştür. Araştırma

sonuçları dilenme kültürünün yoksullukla ilişkisini ve bu kültürü besleyen faktörleri ortaya koymaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı bünyesinde 2008 yılında yapılan dilencilik sempozyumu bildiri kitabında ise sempozyumda sunulan 42 bildiri derlenmiş ve Suat Parin tarafından hazırlanarak kitaplaştırılmıştır. Türkiye’de bir ilk olan dilencilik sempozyumunda sunulan bildiriler çeşitli bilim alanlarının (sosyoloji, tarih, ilahiyat, edebiyat ve gazetecilik) perspektifinden bir araya getirilerek dilencilik sorununa çözüm yollarının arandığı bir derleme olarak oluşturulmuştur. Bu çalışma dilencilik eylemi, dilenci kişilerin sosyoekonomik profilleri, dilenci gruplarında hiyerarşik yapılanma, dilenme yöntem ve teknikleri, dilenme mekanları, Osmanlı toplumunda ve İslam toplumlarında dilencilik olgusu ve yoksullukla ilişkisi, edebi metinlerde dilenci karakterleri, basın, mizah ve fotoğrafçılıkta dilencilik ele alınışı, hukuki boyutu ve mücadele örnekleriyle dilencilik sorununu ele almaktadır. Bu yönüyle kitap bilimsel alana önemli bir katkı sunmaktadır.

Dilencilik temalı bilimsel yayınların sosyal hizmet bilim ve mesleğine önemli katkılarda bulunacağından şüphe yoktur. Ancak Türkiye’de sosyal hizmet gibi insan hakları odaklı olan uygulamalı bir disiplinin dilencilik konusunda bilimsel yayına rastlanmaması, bu alandaki önemli bir açığı göstermektedir.

6. TARTIŞMA

Dilencilik özelinde yapılan bu çalışmada kartopu örneklem yöntemi ile literatürde yer alan makaleler, lisansüstü tezler ve kitaplara ulaşılarak bu çalışmaların yıllara, bilim alanlarına, konularına göre tasnifi yapılmış ve analiz edilmiştir. Toplamda 98 araştırmaya ulaşılmış, tarama yapılırken evsizler ve sokak çocukları kapsam dışında bırakılmıştır. Bunun sebebi dilencilik üzerine eğilimin tespit edilmesi amacıyla dilencilik özelinde sınırlandırılmış olmasıdır.

Çalışmadan elde edilen verilere göre dilencilik 1990’lı yıllardan sonra Türkiye’de bilimsel anlamda ele alınmaya başlandığı, özellikle 2008 yılından sonra eğilimin yükseldiği görülmektedir. Dilenme olgusunun yoksulluktan bağımsız ele alınmayacağı gerçeğinden hareketle bu tarihlere Türkiye’deki ekonomik krizlerin ve kırsaldan kentlere doğru yoğun göç yaşanması sonucu kent güvenliğinin tehlikeye girdiği ortaya çıkmaktadır. Toplumun geleneksel bir tutum sergileyerek dilencilik sorununu beslemesi de kültürel ve dini boyutuyla değerlendirilmektedir. Muhafazakar bir tabana sahip olan toplumumuzda sadaka vererek yoksula sahip çıkma düşüncesi, bazı dilenciler için bir sömürü kaynağı ve meslek olarak görülmesine yön vermektedir.

Dilencilik teması etrafında gerçekleştirilen bibliyografik çalışma, dilencilik sorunu üzerine bilimsel alandaki Türkçe kaynak yetersizliğini göstermektedir. Bunun sebebi olarak Türkiye’de sokakta yaşayan evsizler, sokak çocukları, madde bağımlısı gençler, kadınlar ve yaşlılar gibi dezavantajlı pozisyondaki gruplarla yapılan çalışmalarda risk faktörüdür. Bu bireylerle birebir temasa geçerek yapılacak çalışmaların, araştırmacılar için de oluşturduğu düşüncesi hakimdir. Bu da araştırmaların sınırlılığını etkilemektedir.

Dilencilerin toplandığı sabit merkezlerin olmayışı, zabıta yetkililerinin yetersiz kalması ve Türk Ceza Kanunu’nda dilencilik suçuna ilişkin 229. maddenin ve Kabahatler Kanunu’nun 33. maddesinin dilencilik gibi sistematik bir sorunu çözmede yetersiz kalması, bunun dışında hiçbir yasal düzenlemenin olmaması, toplumun dilencilere yardım etme davranışını sürdürüyor olması ve yoksul kesim için köklü bir

değişiklik getiren bir çözümün olmayışı dilencililiği besleyen ve sürdürülmesine neden olan unsurlardır. Bu çerçevede değerlendirildiğinde daha fazla bilimsel çalışma ve projelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye’de sokak sosyal hizmeti uygulamasının kısıtlı bir dönemde uygulandıktan sonra terk edilmesiyle dilencilik sorunu daha da kronik bir hale getirilmiştir. Çalışma, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın dilencilere yönelik ürettiği bir sistemin olmaması da bu sorunun devamlılığını sağlamaktadır. Hem bir çalışma sorunu olduğu hem de yoksullukla mücadelede parçalanmış aile bütünlüğünün korunması göz önünde bulundurulduğunda sosyal hizmet mesleğinin bu sorunun doğrudan muhatabı olduğunu, çözüm noktasında uygulayıcıların sosyal hizmet uzmanları olduğu açıktır. İnsan hakları temelinde değerlendirildiğinde her bireyin çalışması ve kendi gücünü ve potansiyelini gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Yardıma muhtaçlık olgusu, sosyal devlet ilkesini benimseyen bir yapıda toplumun bir sorunu olduğu kadar devletin de bir sorunudur. Bu nedenle bireylerin içinde bulunduğu yoksulluk krizinden çıkararak makro bazda çözümlerin (istihdamlarının sağlanması, dilencilik özelinde projelerin gerçekleştirilmesi) üretilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de 1923-2018 Yılları Arasında Yapılan Dilencilik Temalı Çalışmaların Kronolojik Sıralaması

Makaleler

- Şidyak, A. F. (1862). 19. Yüzyılda İstanbul’da Dilencililiğe Dair Bir Makale. *Millet Kütüphanesi El-Cevaib Gazetesi*, 4253.
- Konyalı, İ. H. (1936). 400 Sene Evvel İstanbul Dilencileri. *Yedigün Dergisi*, 161.
- Aksel, H. (1937). İstanbul’un Dilenci Çocuk Okulları. *Yarım Ay Dergisi*, 47.
- Konyalı, İ. H. (1951). Tarihte İstanbul Dilencileri. *Tarih Hazinesi Dergisi*, 8.
- Koçu, R. E. (1966). Dilenci–Dilenciler. *İstanbul Ansiklopedisi (8.cilt)*. Koçu Yayınları, İstanbul.
- Koçu, R. E. (1970). Dünden Bugüne Dilenciler. *Hayat Tarih Mecmuası*, 3.
- Göktaş, U. (1994). Dilenciler. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Toksarı, A. (1994). Dilencilik. *TDV İslam Ansiklopedisi (cilt 6)*. İstanbul: TDV Yayınları.
- Uludağ, S. (1994). Dilencilik. *İslam Ansiklopedisi*, 9. İstanbul.
- Kayaoğlu, T. (1998). Bayburt Müslüman Dilendirmeler Cemiyeti. *Tarih ve Medeniyet Dergisi*, 5, 56, 64-65.
- Küntay, E., Erginsoy, G. ve Yılmaz, E. (1998). “Selpağa Gitmek” *Sokakta Çalışan Çocuklar: Pilot Araştırma Raporu*. T.C. İstanbul Valiliği.
- Özbek, N. (1999). 2. Meşrutiyet İstanbul’unda Dilenciler Ve Serseriler. *Toplumsal Tarih*, 64, 34-43.
- Tekin, Z. (1999). Osmanlı Döneminde Dilencilik. *Yeni Türkiye Dergisi*, 5.
- Vatandaş, C. (2002). Dilenciler Ve Dilencilik Sosyolojik Bir Araştırma. *Afyon AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 4,1,170-183.
- Ceylan, Ö. (2004). Eski Zaman Dilencileri. *Türk Edebiyatı Dergisi*, 369.

- Vatandaş, C. (2004). Toplumsal Bir Değer Olarak Yardımlaşma Ve Dilenciler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 1, 149-160.
- Demirtaş, M. (2006). Osmanlı Başkentinde Dilenciler Ve Dilencilerin Toplum Hayatına Etkileri. *Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 20,81-104.
- Akça, Ü. (2008). “Sosyal Dışlanma Ve Arınma Arasında Dilencilik” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 413-418.
- Anbarlı B., Şeniz (2008). “Çocuk Dilencililiği: Suudi Arabistan Ve Hindistan’da Çocuk Dilencililiği Sorunu ve Mücadele Biçimleri” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 225-246.
- Atalay, T. (2008). “Dilencilikten Emekçiliğe Yükselmeye İslahanelerin Rolü (Diyar-ı Bekir İslahanesi Örneği)” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 205-214.
- Baydemir, R. (2008). “Karikatürlerin Diliyle Dilencilik Olgusu” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 443-460.
- Buyrukçu, R. (2008). “Dilencililiğin Yaygınlaşmasında Ve Önlenmesinde Dini Anlayışların Ve Diyanet İşleri Başkanlığının Rolü” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 285-290.
- Canatan, A. (2008). “Bir Alışveriş Biçimi Olarak Dilencililiğin Tahlili” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 419-424.
- Çakıroğlu, B. A. (2008). “Belediyeler Ve Türkiye’de Dilencililiğin Boyutları” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 45-62.
- Çelebi, M. (2008). “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Osmanlıda Dilencilik: Bir Dilencinin Anıları” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 159-170.
- Demirtaş, M. (2008). “Osmanlıda Dilencililiği Önlemeye Yönelik İlk Uygulamalar Ve 18. Yüzyılda Alınan Tedbirler” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 171-192.
- Dikmen, M. ve Çetin Kamile (2008). “Dilencililiğin Klasik Türk Şiirindeki Tezahürleri” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 525-544.
- Doğan, Y. (2008). “Meşhur Arap Edibi Amr B. Osman Cahiz’in El-Buhala (Cimrilere) Adlı Eserinde Abbasi Dönemi

- Dilenciliği ve Dilencileri” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 509-524.
- Düzbakar, Ö. (2008). “Osmanlı Devleti’nin Dilencilere Bakışı (Bursa Örneği)” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 81-98.
- Eliaçık, M. (2008). “Hicaza Hac İçin Gelip Geri Dönmeyerek Dilencilik Yapan Afrikalı Dilenciler (Tukruriler)” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 291-306.
- Erkan, R. ve Aydın, D. (2008). “Yoksulluk ve Dilencilikle Mücadelede Örnek Bir Proje: Mikro Kredi Uygulaması (Diyarbakır Örneği)” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 363-374.
- Gedik, Ö. (2008). “Dilenciliğin Türk Pozitif Hukukundaki Yeri” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 565-570.
- Genç, M. (2008). “Osmanlı Dünyasında Dilencilik” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 13-16.
- Gökalp, N.(2008). “Dilencilik Ve Duygu” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 391-396.
- Gündüz, O.(2008). “Aykırı Bir Dilencilik Okuması: Miskinler Tekkesi” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 469-478.
- Karabela, N. (2008). “Dilencilik Problemine Farklı Bir Bakış” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 479-488.
- Karacoşkun, M. D. (2008). “Bir İstismar Yolu Olarak Dilencilik – Sivas Örneği” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 215-223.
- Kaya, M. (2008). “19. Ve 20. Yüzyıl Başlarında Dilenciliği Önleme Çalışmaları Üzerine Bazı Düşünceler” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 141-146.
- Kök, M. (2008). “Bir Bilinç Durumu Olarak Dilencilik” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 397-412.
- Kumbasar, M.(2008). “Bayburt Müslüman Dilendirmezler Cemiyeti İle İlgili Tarihi Belgenin Tahlili” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 375-390.
- Mermutlu, B. (2008). “19. Yüzyılda İstanbul’da Dilenciler Ve Dönem Basının Soruna Yaklaşımı” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 425-442.
- Özbek, N. (2008). “Osmanlı İmparatorluğunda Dilencilere Yönelik Devlet Politikaları Ve Kamusal Söylemin Değişimi” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 17-44.
- Özcan, T. (2008). “Osmanlı Toplumunda Yetimler Ve Eytam Sandıkları” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 133-140.
- Özdemir Kızılkın, A. (2008). “Arşiv Belgelerine Göre 2. Abdülhamit Döneminde Dilencilik Yapan Yabancılar Ve Yurtdışına Dilencilik İçin Giden Osmanlı Vatandaşları” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 99-108.
- Özer, Y. E. ve Yontar, İ. G. (2008). “Dilencilik Olgusu Kent Güvenliği İlişkisi Ve İzmir Büyükkent Bütününde Dilencilikle Mücadele” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 247-258.
- Öztürk, S. (2008). “Osmanlı Devleti’nde Dilenciliğin Önlenmesi” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 109-122.
- Paksoy, S., Paksoy, M. ve Memiş, H.. (2008). “Dilenci Profili Ve Dilenciliğin Önlenmesine Yönelik Faaliyetler” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 557-564.
- Parin, S. (2008). “Dilencilik Bir Yoksulluk Kategorisi Midir?” *Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu Tebliğ Metni*.
- Sancaklı, S. (2008). Dilencilikle Mücadelede Başarılı Olmak İçin Dini Referansları Kullanmanın/Dinin Motivasyonundan Yararlanmanın Önemi” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 307-327.
- Sarıkaya, M. (2008). “Abbasiiler Dönemi Arap Edebiyatında Dilencilik Ve Dilenci Şairler” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 489-508.

- Sarısamam, S. (2008). “Osmanlı Fukaraperver Cemiyetinin Fakirlik Ve Dilencilikle Mücadelesi” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 123-132.
- Seyyar, A. (2008). “Dilencilikle Mücadelede Koruyucu Sosyal Politikalar Ve Rehabilit Edici Sosyal Hizmetler” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 329-346.
- Şahin, H. (2008). Yoksulluğun Gündelik Hayat Üzerinden Analiz Edilmesinde Anahtar Bir Kavram: Hayatta Kalma Stratejileri Üzerine Yapısal Bir Çalışma. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 25, 1, 134-153.
- Şen, İ. (2008). “Basında Dilencilik” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 461-468.
- Şirin, İ. (2008). “Avrupa Ve Osmanlı Seyyahlarının İzlenimiyle Osmanlı Ve Avrupa’da Dilencilik” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 63-80.
- Tabakoğlu, A. (2008). “Çalışma Ahlakı ve Dilencilik” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 545-556.
- Tekin, Z. (2008). “19. Yüzyıl Avrupası’nda Dilencilüğün Önlenmesine Dair Bir Layiha” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 347-362.
- Tuna, K. ve Parin, S. (2008). “Kent Yaşamı Ve Dilencilik: İstanbul Dilencileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 147-158.
- Yeniçeri, C. (2008). “İslam Öğretisinde Çalışıp Kazanma/Kesb İlkesi Ve Emeksiz Kazanç Peşine Düşme Olarak Dilencilik Ve Benzerlerine Bakış” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 259-284.
- Yılmaz, E. (2008). “Gizli Dilenciler: İstanbul’da Sokakta Çalıştırılan Çocuklar” *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı (der. Suvat Parin)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı, 193-204.
- Coşkun, İ. ve Erkilet, A. (2010). Kapiya Geleni Çevirmeme: İstanbul Esnafının Dilencilik Olgusuna Bakışı. *Sosyoloji Dergisi*, 3, 20, 1-21.
- Palabıyık, A. (2010). Hayırseverlik Ve Sadaka’nın Oluşturduğu Bir Yaşam: Dilencilik Ve Dilencilik Kültürü. VIII. *Kocaeli Üniversitesi Uluslararası Felsefe Sempozyumu: “Dayanışma” (Basılmış Kongre Kitapçığı)*, 99-126.
- Parin, S. (2010). Dilencilik Yoksulluk İlişkisi. *Sosyoloji Dergisi*, 3, 20, 23-37.
- Uygun, S. (2011). Denizaşırı Dilencilığe Bir Örnek: Marûni Dilenciler. *Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 30,30, 189-212.
- Anar, T. ve Özbay, F. (2013). Edebiyat Sosyolojisi Bağlamında Osmanlı’dan Günümüze Türk Şiirinde Dilenme ve Dilencilığe Genel Bir Bakış. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan Ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2, 1-27.
- Özer, Y. E. ve Yontar, İ. G. (2013). Kent Güvenliğini Tehdit Eden Bir Unsur Olarak Dilencilik. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 43, 237-249.
- Öztoprak, M. (2013). Dilencilik Konusundaki Hadislerin Kaynak Değeri Ve Rivâyet-Dirâyet Bütünlüğü Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 22, 2, 83-109.
- Birtek, F. (2014). Dilencilik Suçu. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5, 2, 121-172.
- Gürbüz, A. (2014). Reşat Nuri Güntekin’in Miskinler Tekkesi Romanında Dilencilik Algısı. *Turkish Studies Dergisi*, 9, 3, 745-754.
- Metin, T. (2014). 708/1308-1309 Tarihli Hüsameddin El-Hacı Dilenci Vakfiyesi *Abant İzzet Baysal University Journal Of Social Sciences / Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14,1, 211-230.
- Demir, T. (2015). Dilenciler: Türkiye’de Yoksulluk Ve Dilenme Kültürü. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9,19,237-239.
- Demirdağ, S. (2015). Bireylerin Dilenciler Hakkındaki Görüşleri Ve Okul Çağındaki Çocukların Dilenme Nedenleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 85-93.
- Doğan, C. (2015). Kırım Harbi’nden I. Dünya Savaşı’na İstanbul’da Dilencilik Olgusuna Bir Bakış (1853-1914). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 3, 6, 152-173.
- Özgün, C. (2016). Osmanlı Devleti’nin Son Zamanlarında Çocuk Dilenciler Sorunu. *Journal Of Modern Turkish History Studies/Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 16,33, 25-60.
- Özgün, E. (2016). Puslu Kıtalar Atlası’nda Bir Alt Kültür Temsili: Dilenciler Loncası. *Uluslararası Edebiyat Ve Toplum Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 291-296.
- Erken, F. (2017). Online Basında Dilenci Stereotipi: Hürriyet, Sabah, Milliyet Gazetelerine Yönelik Bir Analiz. *Ankara İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 1, 44, 216-227.
- Özer, B. (belirtilmemiş). Çocukların Dilenci Olarak Kullanılması Bildiri Notu.

Tezler

- Kalfa-Topateş, A. (2014). *Türkiye’de Yoksulluk Bağlamında Dilenme Kültürü*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Ankara.
- Özcan, H. (2002). *Bir Toplumsal Problem Odağı Olarak Dilenciler*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Anabilim Dalı, İstanbul.
- Köşeli, Y. (2005). *Necib Mahfuz Hayatı Eserleri eş-Şehnaz "Dilenci" Adlı Romanı*. Atatürk Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doğu Dilleri ve Edebiyatı
Anabilim Dalı, Erzurum.

- Palabıyık, A. (2010). *Sosyolojik Bir Olgu Olarak Yoksulluk ve Dilencilik (Van İli Örneği)*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Van.
- Kükreler, M. (2014). *Ankara'da Dilencilik ve Sadaka Kültürü*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antropoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Taburoğlu, Ö. (2018). *Toplumsal Dayanışma İşbölümü ve Dilencilik Arasındaki: Almanya ve Türkiye Karşılaştırması*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara.

Kıtaplar

- Tekin, Z. (1999). *Osmanlı Döneminde Dilencilik (Ed: Güler Eren)*. İstanbul: Yeni Türkiye Yayınları.
- Mahfuz, N. (2003). *Dilenci (Çev. Alovera)*. İstanbul: Bordo Siyah Klasik Yayınlar.
- Twain, M. (2007). *Kral ve Dilenci*. Morpa Kültür Yayınları
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı (Haz. Suvat Parin) (2008). *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Tebliğler Kitabı*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı Yayını.
- Özçelik, M. (2008). *Zengin Dilenci*. Nar Yayınları
- Bahadıroğlu, Yavuz (2009). *Zengin Olan Dilenci*. Nesil Çocuk Yayınları
- Coşkun, İ. ve Erkilet, A. (2010). *İstanbul Halkının Dilencilik Olgusuna Bakış Açısı*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınevi.
- Şirazi, Ş.S.(2011). *Padişah Olan Dilenci*. Çilek Yayınları.
- Girons, B. Saint (2013). *Dilenci ile Milyarder*. Kafe Kültür Yayıncılık
- Ashıcan Kalfa T. (2015). *Dilenciler: Türkiye'de Yoksulluk Ve Dilenme Kültürü*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Twain, M. (2015). *Prens ve Dilenci*. Epsilon Yayınevi.
- İsmetoğlu, M. İ. (2016). *Dilenci Subay*. Cinius Yayınevi.
- Doyle, Sir A. C. (bilinmemektedir). *Musavver Dilenci*. Kubbealtı Sahaf.
- Tuğcu, Kemalettin (bilinmemektedir). *Dilenci Baba*. Damla Çocuk.

SOME ASPECTS OF FORMING SUSTAINABLE EDUCATION AS A CONDITION OF STRONG SOCIAL POLICY

Shermuhamedova Niginahon Arslonovna (Uzbekistan, Tashkent)

*Doctor of Philosophical Sciences, Professor of the National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek
Corresponding Author and Speaker: Shermuhamedova Niginahon Arslonovna
Presentation/Paper Type: Oral/Full Text*

Abstract- Modern education has a systemic – evolutionary character and is one of the factors of a sustainable civilization process. Global transformations of education are aimed at creating not only the information society, but also “a planetary civilization with sustainable development that implements the goal of human survival and the preservation of the biosphere”. [Ilyin V.I., Ursul A.D., 2016. p.399.]. These opportunities can be realized on the way to the formation of a transnational educational space, where not only knowledge, but also information technology is important. Throughout the history of mankind, knowledge has had a transformative power as the main source of transformation of social relations.

Today, in the global process, there is a need for a new model of education, accompanied by modernization. A characteristic feature of the modernization of education is manifested in the futurization of education, which becomes an advanced education, where the path to the future is laid. Thus, a new type of educational process is being formed called the global educational space.

Advanced education is not only the preparation of a specialist for practical activities, but also an orientation to self-improvement through independent work, moral self-education of an individual at all stages of his life; this is getting a second or third education throughout his life. According to this principle, the past, present, and future correlate in education. The focus is not only on the past and present, but also in the future.

Keywords- *education, innovations, value orientation, civilization process, information society, global transformations.*

Introduction

The modern world requires a sustainable educational space for the implementation of innovative goals in the education system. For the main goal of innovation is the transition to a new quality level of the educational system of the corresponding model of sustainable development. The innovation process involves the preservation of elements of the classical education system, but it allows a breakthrough to a qualitatively new stage of evolution, allowing society to pave the way for the desired future. This, in turn, requires a large-scale transformation of education, focused on ensuring the survival of humanity. Survival through education implies a fundamentally new innovation process in education, in which the image of the future is treated as a society of sustainable development, and not as a knowledge society and an education society. Innovations are becoming one of the main orientations of pedagogical activity, having a target to improve the efficiency of the educational process. Therefore, innovations are necessary as an innovation, not only for the preservation and development of the education system, but also for ensuring a sustainable educational system of the future.

“The introduction of the future factor into education will require a new understanding of the foundations of the processes of cognition and education, which should turn to their global future” [V.I. Ilyin, Ursul A.D., 2016. p.340]. However, it should be noted that part of science and education takes part in this process, and the main sphere, just as before, will pay attention to the past and the present. Today it is important to take into account the ratio of past, present and future, for any evolutionary process was based on the principle of integrity. The interrelation of these principles will require an optimal distribution of efforts and means in appropriate proportions, however, it is necessary to take into account the fact that large scales of knowledge are required for a more rapid study of the future.

Thus, priority is given to socially-oriented education. Therefore, it is necessary to direct socially organized education towards a global future. Advanced socially oriented education is based on new socio-natural factors and has a systemic priority in comparison with modern educational systems. Advanced socially-oriented education begins to develop within the framework of education for unsustainable development, but it acquires advanced mechanisms due to the large-scale transition to a new innovative education system. The system of advanced socially-oriented education is designed to equip with knowledge that in the near future, humanity is not subject to obsolescence.

Among the main features of advanced socially-oriented education are the following interrelated aspects:

Firstly, as the most effective sphere of social activity, education should be improved in order to increase both professional and social responsibility of people. For in modern educational structures, education is directed only at training, and the factor of human responsibility to science, to society and to future generations remains outside the focus.

Secondly, advanced socially oriented education should proceed from the principle of integrity, that is, to focus not only on the past and the present, but also on the future. Here it is important to take into account not only processes that develop independently of a person and society, but also normative-oriented processes that change the present so that it corresponds to the desired models and virtual images of the future. Thus, the estimated future predictions will be grouped around the ideas of the formation of a renewed modernized society. The task is to effectively implement the appropriate educational system in the pedagogical process. Unfortunately, the existing education system has so far focused only on the past, at all levels of the educational space history is taught as a science of the past, but despite the fact that there are such sciences as futurology and prognostics as future sciences, the study of the subject of these sciences remained beyond attention. And this, in turn, led to a violation of the principle of integrity in education.

Thirdly, individual education in the current educational space is one of the priorities, it is advanced knowledge that a person needs for the rest of his life. It helps him to foresee his professional and social career, to choose his value orientation and determine his life position. The individual aspect of education is not opposed to the futurological one, because it leads to an individual future, here the fact of the harmony of the interests of the individual and society is necessary.

Fourth, all the achievements of mankind are an element of the system of social-oriented education. In this sense, many innovation processes, such as the export of education, can be an important component of this type of education. Also, if the informatization of education leads us to the formation of advanced intelligence, then the greening of education contributes to the understanding of environmental problems, since the fate of humanity depends on their solution at the global level.

Fifth, the education of the future is a natural process of transferring the fundamental knowledge of the past and present. All knowledge of the present about planets, about space, environment were formulated in the past, but their distinctive feature consists in a complex structural structure. And therefore, the modern education model is a model that changes the functions of all education in society, strives to survive in the context of deepening global problems. Along with the function of transferring knowledge, the inclusion in education of the function of anticipation changes its understanding as a translator of knowledge from the past and present to future generations, and teaches a person to plan for the future. It should also be noted that "any education system involves its own mentality, which is dictated by national, cultural civilizational features" [N. Shermuhamedova, 2018. p.332].

However, scientific generalizations cannot be exhaustive. It is necessary to set the task to make an innovative movement from the classical to the formation of a new type of education. Innovative education as the pinnacle of modernization in education includes new content that will appear only in the future, but is already functioning with the help of computer technology and modeling techniques. The properties of modernization in the innovation process mainly relate to the goals and content of education and in determining organizational status, the role of the whole process of training and education among other areas of social activity. If a sustainable future depends on an innovative type of education, then its new status and role in society should be determined by normative documents, methods and forms.

The modern educational system requires a reorientation and a fundamental change in the traditional pedagogical thinking to innovative content. This proceeds from the fact that knowledge of the past forms an understanding of the present, because only in this case can one give an appropriate assessment of modern phenomena, reveal their causes and consequences, provided that the transformation processes are linear. This implies a correlation of the knowledge of the past with the knowledge of the present which contributes to the understanding of social phenomena. To be an educated person meant to assimilate the cultural achievements gained by mankind. [Ilyin I.V. Los V.A. Ursul A.D.2016.S353]. Such an understanding of learning was basically a purposeful transfer of the historical and cultural heritage, experience and skills, that is, what was already in the past and is being realized in the present. Thus, we are talking about the value orientation of a person in which the relationship between knowledge and personal qualities occurs.

Conclusion

Sustainable education is the main criterion for sustainable development. It involves an innovative creative process in which both the teacher and the student will take part, the traditional form of education, consisting of training and education gradually loses its superiority.

The change of the educational process implies a new vision of education as a unity of education, upbringing and creative development.

References

1. Il'in V.I., Ursul A.D.(2016). *Obrazovaniye, obshchestvo, priroda. Evolyutsionnyy podkhod i global'nyye perspektivy.* – Moskva, izd-vo MGU. ss.399, 340, 353.
2. Shermukhamedova N.A. *Osobennosti etnoobrazovaniya kak sposob sokhraneniya natsional'noy identichnosti//Aktual'nyye problemy informatsionnogo obshchestva v naukovedenii, kul'ture, obrazovanii, ekonomike.* - Moskva, 2018. ss.332-333.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ УСТОЙЧИВОГО ОБРАЗОВАНИЯ КАК УСЛОВИЕ СИЛЬНОЙ СОЦИАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ

Шермухамедова Нигинахон Арслоновна (Узбекистан, Ташкент)

д.ф.н., профессор Национального университета Узбекистана имени Мирзо Улугбека
Shermuhamedova_n@mail.ru
+998903586270

Аннотация. Современное образование имеет системно-эволюционный характер и является одним из факторов устойчивого цивилизационного процесса. Глобальные трансформации образования направлены на создание не только информационного общества, но и «планетарной цивилизации с устойчивым развитием, реализующей цель выживания человечества и сохранения биосферы». [Ильин В.И., Урсул А.Д., 2016. с.399.]. Эти возможности могут быть реализованы на пути формирования транснационального образовательного пространства, где важно не только наличие знания, но и наличие информационных технологий. На протяжении всей истории человечества знание имело преобразующую силу как главный источник трансформации общественных отношений. Сегодня в глобальном процессе появилась потребность в новой модели образования, сопровождающаяся модернизацией. Характерная особенность модернизации образования проявляется в футуризации образования, которое становится опережающим образованием, где прокладывается путь в будущее. Таким образом формируется новый тип образовательного процесса называемого глобальное образовательное пространство. Опережающее образование - это не только подготовка специалиста к практической деятельности, но и ориентация на самосовершенствование путем самостоятельной работы, нравственное самовоспитание личности на всех этапах его жизни, это получение второго, третьего образования в течение всей жизни. Согласно этому принципу, в образовании происходит соотношение прошлого, настоящего и будущего. Основное внимание фокусируется не только на прошлое и настоящее, но и в будущее.

Ключевые слова: образование, инновации, ценностная ориентация, цивилизационный процесс, информационное общество, глобальные трансформации.

Введение

Современный мир требует устойчивого образовательного пространства для реализации инновационных целей в системе образования. Ибо главная цель инноваций состоит в переходе на новый качественный уровень образовательной системы соответствующей модели устойчивого развития. Инновационный процесс предполагает сохранение элементов классической системы образования, однако позволяет сделать рывок на качественно новую ступень эволюции, позволяющее обществу проложить путь к желаемому будущему. Это, в свою очередь, требует широкомасштабной трансформации образования, ориентированной на обеспечение выживания человечества. Выживание через образование предполагает принципиально новый инновационный процесс в образовании, в котором образ будущего трактуется как общество устойчивого развития, а не как общество знания и общество образования. Инновации становятся одним из основных ориентиров педагогической деятельности, имея целевую установку на повышение эффективности образовательного процесса. Следовательно, инновации необходимы как нововведение, а не только для сохранения и развитие системы образования, но и для обеспечения устойчивой образовательной системы будущего.

«Введение фактора будущее в образование потребует нового осмысления оснований процессов познания и обучения, которые должны повернуться к своему глобальному будущему» [Ильин В.И. Урсул А.Д., 2016.340]. Однако, нужно отметить и то, что в данном процессе принимает участие часть науки и образования, а основная сфера, так же как и прежде, будет уделять внимание на прошлое и настоящее. Сегодня важно учитывать соотношение прошлого, настоящего и будущего, ибо любой эволюционный процесс опирался на принцип целостности. Взаимосвязь этих принципов потребует оптимального распределения усилий и средств в соответствующих пропорциях, однако, нужно учитывать и то, что требуются большие масштабы знания для более быстрого изучения будущего.

Таким образом, приоритетным становится опережающее социально- ориентированное образование. Поэтому необходимо направить социально организованное образование в сторону глобального будущего. Опережающее социально ориентированное образование основано на новых социоприродных факторах и имеет системный опережающий характер по сравнению с современными системами образования. Опережающее социально-

ориентированное образование начинает развиваться в рамках образования неустойчивого развития, но приобретает опережающие механизмы, обусловленные масштабным переходом на новую инновационную систему образования. Система опережающего социально- ориентированного образования призвана вооружить такими знаниями, которые в ближайшем будущем человечества не подлежат устареванию. Среди основных особенностей опережающего социально-ориентированного образования можно отметить следующие взаимосвязанные аспекты:

Во-первых, как самая эффективная сфера социальной деятельности, образование должно совершенствоваться с целью повышения как профессиональной, так и социальной ответственности людей. Ибо в современных образовательных структурах образование направлено только на подготовку кадров, и фактор ответственности человека перед наукой, перед обществом и перед будущими поколениями остаётся за пределами внимания.

Во-вторых, опережающее социально ориентированное образование должно исходить из принципа целостности, то есть ориентироваться не только на прошлое и настоящее, но и на будущее. Здесь важно учитывать не только процессы, которые развиваются независимо от человека и общества, но и нормативно-ориентированные процессы, которые изменяют настоящее, чтобы оно отвечало желаемым моделям и виртуальным образам будущего. Таким образом, предполагаемые прогнозы будущего будут группироваться вокруг идей становления обновленного модернизированного общества. Задача состоит в эффективной реализации соответствующей образовательной системы в педагогический процесс. К сожалению, существующая система образования до сих пор ориентировалась только на прошлое, на всех уровнях образовательного пространства преподаётся история как наука о прошлом, но, несмотря на то, что есть такие науки как футурология и прогностика как науки о будущем, изучение предмета этих наук оставалась за пределами внимания. А это, в свою очередь, приводило к нарушению принципа целостности в образовании.

В-третьих, индивидуальное образование в нынешнем образовательном пространстве является одним из приоритетных направлений, это опережающее знание, которое необходимо человеку на протяжении всей жизни. Оно помогает ему предвидеть профессиональную и общественную карьеру, выбирать свою ценностную ориентацию и определить жизненную позицию. Индивидуальный аспект образования не противопоставляется футурологическому, ибо он ведет к индивидуальному будущему, здесь необходим факт гармонии интересов человека и общества.

В-четвертых, все достижения человечества являются элементом системы социально-ориентированного образования. В этом смысле многие инновационные процессы, например экспорт образования, может быть важной составляющей данного типа образования. Также, если информатизация образования приводит нас к формированию опережающего интеллекта, то экологизация образования способствует пониманию экологических проблем, поскольку от их решения на глобальном уровне зависит судьба человечества.

В-пятых, образование будущего - это закономерный процесс передачи фундаментальных знаний прошлого и настоящего. Все знания настоящего о планетах, о космосе, окружающей среде были сформулированы в прошлом, но отличительная особенность их состоит в сложном структурном строении. И поэтому современная модель образования - это модель, которая изменяет функции всего образования в обществе, стремится выжить в условиях углубления глобальных проблем. Наряду с функцией передачи знаний, включение в образование функции опережения меняет понимание его как транслятора знаний от прошлого и настоящего к будущим поколениям, и учит человека планировать будущее. Также нужно отметить, что «любая система образования предполагает собственную ментальность, которая продиктована национальными, культурными цивилизационными особенностями» [Шермухамедова Н.А. 2018.с.332].

Однако, научные обобщения не могут быть исчерпывающими. Необходимо ставить задачу совершить инновационное движение от классического к формированию нового типа образования. Инновационное образование как вершина модернизаций в образовании включает новое содержание, которое появится лишь в будущем, но уже функционирует с помощью компьютерных технологий и методов моделирования. Свойства модернизации в инновационном процессе в основном касаются целей и содержания образования и в определении организационного статуса, роли всего процесса обучения и воспитания среди других сфер социальной деятельности. Если от инновационного типа образования зависит устойчивое будущее, то его новый статус и роль в обществе должен определяться нормативными документами, способами и формами.

Современная образовательная система требует переориентации и кардинального изменения традиционного педагогического мышления на инновационное содержание. Это исходит из того, что знание прошлого формирует понимание настоящего, ибо только в этом случае можно дать соответствующую оценку современным явлениям, выявить их причины и последствия при условии линейности процессов преобразования. Это предполагает соотношения знания прошлого со знаниями настоящего, которое способствует пониманию социальных явлений. Быть образованным человеком – значило усвоить культурные достижения, полученные человечеством. [Ильин И.В. Лось В.А. Урсул А.Д.2016.с353]. Такое понимание обучения сводилось в основном к целенаправленной передачи историко-культурного наследия, опыта и навыков, то есть того, что было уже в прошлом и реализуются в настоящем. Таким

образом, речь идет о ценностной ориентации человека, в котором происходит соотношение знания и личностные качества.

Заключение

Устойчивое образование является основным критерием устойчивого развития. Оно предполагает инновационный творческий процесс, в котором будут принимать участие как учитель, так и ученик, традиционная форма образования, состоящая из обучения и воспитания, постепенно утрачивает превосходство.

Смена образовательного процесса предполагает новое видение образования как единства обучения, воспитания и творческого развития,

Библиография

Ильин В.И., Урсул А.Д.(2016). Образование, общество, природа. Эволюционный подход и глобальные перспективы. – Москва, изд-во МГУ. сс.399, 340, 353.

Шермухамедова Н.А. Особенности этнообразования как способ сохранения национальной идентичности//Актуальные проблемы информационного общества в науковедении, культуре, образовании, экономике. - Москва, 2018. сс.332-333.

Lider Üye Değişimi İle Duygusal Bağlılık İlişkisinde Algılanan Örgütsel Desteğin Aracı Rolü: Bir Kamu Kurumunda Uygulama

Sümeyye AKKOÇ¹, Alptekin SÖKMEN²

¹Department of Business Administration, Ankara Hacı Bayram Veli University, Ankara, Turkey

²Prof. Dr., Department of Business Administration, Ankara Hacı Bayram Veli University, Ankara, Turkey

*Corresponding author: sumeyye.akkoc@gazi.edu.tr

*Speaker: sumeyye.akkoc@gazi.edu.tr

Presentation/Paper Type: Oral / Abstract

Özet –Günümüzde örgütler hızla gelişen teknoloji ve değişimlere uyum sağlamak için performanslarını ve kalitelerini artırma ihtiyacı duymaktadırlar. Bu nedenle çalışanlar ve örgütler arasındaki ilişki üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada, lider üye değişimi (LÜD), duygusal bağlılık (DB) ve algılanan örgütsel destek (AÖD) teorileri incelenmiştir. Değişkenler arası ilişkiler ve yapılan araştırmalar incelenmiş ve bir araştırma modeli çatısı altında hipotezler belirlenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda a) lider-üye etkileşiminin duygusal bağlılık ile ilişkisi b) lider-üye etkileşiminin duygusal bağlılık ile ilişkisinde algılanan örgütsel desteğin aracı rolü incelenmiştir. Liden ve Maslyn'in 12 soruluk LÜD ölçeği, Eisenberger'in 16 soruluk AÖD ölçeği, Allen ve Meyer'in 6 soruluk DB ölçeği, kullanılarak 26 maddeden oluşan bir anket uygulanmıştır. Bu anket formu, bir Kamu Kurumunda çalışan 208 personel tarafından doldurulmuştur. SPSS programında korelasyon, regresyon (Process Analysis -Andrew F. Hayes) ve faktör analizleri yapılmıştır. Bu analizler sonucunda; keşfedici faktör analizine göre tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Lider-üye etkileşimi, duygusal bağlılığı ve algılanan örgütsel desteği anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir. Algılanan örgütsel destek, duygusal bağlılığı anlamlı ve pozitif olarak etkilemektedir. Lider-üye etkileşimi ile duygusal bağlılık arasındaki ilişkide algılanan örgütsel desteğin kısmi aracılık rolü tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler –Lider Üye Değişimi, Duygusal Bağlılık, Algılanan Örgütsel Destek, Aracılık Etkisi

The Mediating Role of Perceived Organizational Support on the Relationship Between Leader Member Exchange and Affective Commitment: Research in a Public Institution

Abstract – Today, organizations need to improve their performance and quality to adapt to rapidly evolving technology and changes. Therefore, many studies were conducted on the relationship between employees and organizations. In this study, leading member exchange (LMX), affective commitment (AC) and perceived organizational support (POS) theories are examined. Relationships between variables were examined and hypotheses were determined under the framework of research model. According to data, a) relationship of leader-member exchange with affective commitment b) the mediator role of perceived organizational support in the relationship of leader-member exchange with affective commitment were examined. A questionnaire consisting of 26 items using 12 LMX of Liden and Maslyn's, 16 POS of Eisenberger's, 6 AC of Allen and Meyer's question scales was applied. The questionnaires were completed by 208 staff in a public institution. Correlation, regression (Process Analysis -Andrew F. Hayes) and factor analysis were performed via SPSS program. As result of analysis; according to the exploratory factor analysis, a single factor structure was obtained. LMX has significant and positive effect on affective commitment and perceived organizational support. POS has positive and significant effect on affective commitment. The partial mediation role of POS in the relationship between leader-member exchange and affective commitment was identified.

Keywords –Leader Member Exchange, Affective Commitment, Perception of Organizational Support, Mediation Effect

I. GİRİŞ

Örgütlerin insan kaynağını oluşturan çalışan veya çalışacak olan personelin verimlilik, bağlılık, devamlılık ve başarılı olma boyutunda kendilerine ve örgütlerine katkı sağlayacağı unsurlar önem arz etmektedir.

Bugüne kadar çalışanlar ve örgütler arasındaki ilişki üzerine yapılan birçok çalışma bulunmaktadır. Bu kapsamda bu çalışmada ise, bir kamu kurumu çalışanları üzerinden yapılan bu araştırmada örgüt yöneticisi ve çalışan arasındaki ilişki ile çalışanların örgüte duygusal bağlılık düzeyi, örgüt çalışanlarının katkılarına değer verme ve onların refah durumu ile ilgili olarak algılama durumunu içeren algılanan

örgütsel desteğin nasıl bir aracı konumunda olduğu incelenecektir. Ayrıca aracılık etkisinde ele alınan algılanan örgütsel desteğin kısmi veya tam aracılık rolü ortaya çıkarılacaktır.

Bu doğrultuda araştırmanın hipotezleri aşağıda belirtilmiştir.

H1: Lider-Üye etkileşimi, duygusal bağlılığı anlamlı ve pozitif yönde etkiler.

H2: Lider-Üye etkileşimi, algılanan örgütsel desteği anlamlı ve pozitif yönde etkiler.

H3: Algılanan örgütsel destek, duygusal bağlılığı anlamlı ve pozitif yönde etkiler.

H4: Lider-Üye etkileşimi ile duygusal bağlılığın arasında algılanan örgütsel desteğin aracı etkisi vardır.

Araştırmada lider üye değişimi, duygusal bağlılık ve algılanan örgütsel destek ölçekleri ile hazırlanan 26 soruluk anket formu bir kamu kurumunda çalışan personele uygulanmış olup, yukarıda belirlenen hipotezlerin analizi için güvenilirlik oranı, korelasyon analizi, regresyon analizi ve aracı etkiyi ölçmek amacıyla bootstrap (yeniden örnekleme tekniği) kullanılmıştır.

A. Lider Üye Değişimi Teorisi

Lider ve astları arasındaki ilişki üzerine değişkenliği değerlendiren ve bu düşünce üzerinde farklı ilişkiler olabileceği ve gelişebileceği teorisi üzerine hareket eden yaklaşımdır. Katkı, sadakat ve etkileşim olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. (1)

Liderlerin bu ilişkilerin kurulmasında astları arasında farklılaştıklarını varsayar ve ilişkilerin gelişmesine yol açan bir rol yapma sürecini tanımlar. (2)

B. Duygusal Bağlılık Teorisi

Örgütsel bağlılığın boyutlarından biri olan duygusal bağlılık, çalışanların örgütsel amaç ve değerleri kabullenmesi ve örgüt yararına olağanüstü çaba sarf etmesini içeren bir bağlılık türüdür. Ayrıca örgüte karşı duyulan güçlü bir bağlılık boyutudur. (3) (4)

C. Algılanan Örgütsel Destek Teorisi

Sosyal ve duygusal ihtiyaçları karşılamak ve örgüt çalışanlarını ödüllendirerek iş çabasını artırmak, kurum çalışanlarının kuruma katkılarına değer verdiğini göstermek ve bu ölçüde çalışanların inançlar geliştirmesi olarak ifade edilmektedir. (5) Daha özgü bir tanımlama ile yöneticinin desteği, çalışan ve yönetici arasındaki olumlu iş ilişkileri ve çalışanların daha iyi performans gösterebilmeleri için kurumdan beklenen ihtiyaçlarının karşılanması olarak ifade edilmektedir. (6)

D. Aracılık Etkisi

Baron ve Kenny'nin geliştirdiği aracılık etkisinden söz edebilmek için belli koşulların ve ilişkilerin ortaya çıkması gerekmektedir bunlar;

- ❖ Bağımsız değişken, aracı değişken üzerinde etkili olmalıdır.
- ❖ Bağımsız değişken, bağımlı değişken üzerinde etkili olmalıdır.

- ❖ Bağımsız değişken kontrol edildiğinde, aracı değişken bağımlı değişkenin üzerinde anlamlı bir şekilde etkili olmalıdır.
- ❖ Aracı değişkenin etkisi kontrol edildiğinde, bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki ilişkinin miktarında anlamlı bir azalma meydana gelirse kısmi aracılık, eğer bu ilişki anlamlı olmazsa tam aracılık durumunun olduğunu göstermektedir. (7) (8)

Yukarıda belirtilen koşullar doğrultusunda araştırma konusu kapsamında; Bağımsız değişken, lider üye değişimi; bağımlı değişken, duygusal bağlılık; aracı değişken, algılanan örgütsel destek olarak ele alınmıştır.

II. YÖNTEM

Bir kamu kurumunda çalışan personele hazırlanan anket formu dağıtılmıştır. Bu anket dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerinin yer aldığı, cinsiyeti, yaşı, öğrenim durumu, unvanı, çalışma sürelerine ilişkin soruları içermektedir.

İkinci bölümde Liden ve Maslyn (1998)'in 12 soruluk lider üye değişimi ölçeği, üçüncü bölümde Meyer ve Allen (1993)'in 6 soruluk duygusal bağlılık ölçeği, dördüncü bölümde ise Eisenberger (1986)'in 8 soruluk algılanan örgütsel destek ölçeği, 5 basamaklı likert tekniği kullanılarak cevaplandırmalar sağlanmıştır.

Araştırmada kullanılan anket formu yardımı ile toplanan veriler SPSS istatistiksel veri analizi paket programına yüklenerek gerekli analizlerin yapılmasına hazır hale getirilmiştir.

III. BULGULAR

Tablo 1: Katılımcıların Genel Özellikleri

N=268	Frekans	Yüzde %
Cinsiyet		
Kadın	151	56,3
Erkek	117	43,7
Yaş		
18-24	5	1,9
25-31	114	42,5
32-38	89	33,2
39-45	40	14,9
46 ve üstü	20	7,5
Öğrenim		
Lise	4	1,5
Yüksekokul	12	4,5
Lisans	116	43,3
Yüksek Lisans	103	38,4
Doktora	33	12,3

Tablo 1'de ankete katılan personele ilişkin demografik değişkenliklerin oranlarına yer verilmiştir. Ankete toplam 268 personel katılmıştır. Ankete katılan, kadın personel 151, erkek personel ise 117 kişidir. Araştırma anketine en yüksek katılım sağlayan yaş aralığında bulunan personel 25-31 yaş aralığında olup %42,5 oranındadır. Öğrenim durumunda ise Lisans mezunu personel oranı en fazla olarak %43,3

oranında, onu takip eden öğrenim durumu ise Yüksek Lisans mezunu olarak %38,4 oranında bulunmuştur.

Tablo 2: Güvenilirlik analizi

Değişkenler	Cronbach's Alpha
Lider Üye Etkileşimi	0,95
Duygusal Bağlılık	0,89
Algılanan Örgütsel Destek	0,92

Belli bir ölçek türüne göre hazırlanmış anket sorularına verilen cevaplar arasındaki yanıtların tutarlılığını ölçen güvenilirlik analizi, 0,80 üzeri oranlar çok güvenilir olarak kabul edilmektedir. Tablo 2'de yapılan güvenilirlik analizi lider üye değişimi %95, duygusal bağlılık %89, algılanan örgütsel destek ise %92 oldukça yüksek güvenilir oranlarında bulunmuşlardır.

Tablo 3: Korelasyon Analizi

Değişkenler	1	2	3
1.Lider Üye Değişimi	1		
2. Duygusal Bağlılık	0,41**	1	
3.Algılanan Örgütsel Destek	0,50**	0,64**	1

N=268; ** p<0.01

Tablo 3'de yapılan korelasyon analizi sonucuna göre;

- ✓ Lider üye etkileşimi ile duygusal bağlılık arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmaktadır.(H1 hipotezi kabul edilir.)
- ✓ Lider üye etkileşimi ile algılanan örgütsel destek arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmaktadır.(H2 hipotezi kabul edilir.)
- ✓ Algılanan örgütsel destek ile duygusal bağlılık arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmaktadır.(H3 hipotezi kabul edilir.)

Tablo 4: Regresyon Analizi

Değişkenler		B	*P
Lider Üye Değişimi (LÜE)	Duygusal Bağlılık (DB)	0,41	0,00
Lider Üye Değişimi	Algılanan Örgütsel Destek	0,47	0,00
Algılanan Örgütsel Destek (AÖD)	Duygusal Bağlılık	0,62	0,00

N=268; *P<0,01;

Regresyon analizi sonucuna göre H1,H2 ve H3 hipotezleri kabul edilmiştir.

Tablo 5: Aracılık Etkisi Analizi

	Doğrudan etki	Dolaylı etki	Toplam Etki	Güven Aralığı	Aracı etki türü
LÜE-AÖD-DB	0,12**	0,29*	0,41	0,21-0,38	Kısmi

N=268; *P<0,01; **P<0,05

Aracılık etkisinden söz edebilmek için öncelikle güven aralığının alt ve üst sınırının sıfırın üstünde olması gerekmektedir. Bu doğrultuda tabloda güven aralığının %21-%38 aralığında olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlara göre;

Lider üye değişiminin algılanan örgütsel destek yoluyla duygusal bağlılığa olan dolaylı etkisinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. (B:0,29; p<0,01)

Lider üye değişiminin algılanan örgütsel destek yoluyla duygusal bağlılığa olan doğrudan etkisinin de anlamsız olmadığı fakat regresyon katsayısının azaldığı görülmektedir yani kısmi aracılık etkisinin olduğunu söyleyebiliriz. (B:0,12; p<0,05)

- ✓ Lider-Üye etkileşimi ile duygusal bağlılık ilişkisinde algılanan örgütsel desteğin kısmi aracılık etkisi bulunmuştur.(H4 hipotezi kabul edilir.)

IV. SONUÇ

Araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda a) lider-üye etkileşiminin duygusal bağlılık ile ilişkisi b) lider üye etkileşiminin algılanan örgütsel destek ile ilişkisi c)algılanan örgütsel desteğin duygusal bağlılık ile ilişkisi d) lider-üye etkileşiminin duygusal bağlılık ile ilişkisinde algılanan örgütsel desteğin aracılık rolü incelenmiştir.

Bu kapsamda yapılan korelasyon, regresyon ve aracılık etkisi sonucunda; anlamlı ve pozitif yönde ilişki ve etkilerin olduğu bulunmuştur. Algılanan örgütsel desteğin aracılık etkisi analizinde ise kısmi aracılık etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak araştırma kapsamında ve yukarıda belirlenen hipotezlerden H1,H2,H3 ve H4 hipotezler kabul edilmiş olup, yapılan araştırmanın kabul edilir sonuçlar doğrultusunda literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bir kamu kurumunda yapılan anket ve yapılan analizler sonucunda, çalışanların yönetici etkileşim düzeylerinin artırılmasına yönelik yapılacak faaliyetler duygusal bağlılık düzeylerini artıracak, bu durum ise hem personelin verimliliğinin ve etkililiğinin artmasına hem de kurumun da gelişmesine etkisi olacaktır.

Personelin yöneticisi ile etkileşim düzeyinin geliştirilmesi ve katkı sağlayacak artırıcı faaliyetlerin algıladıkları örgütsel destek faktörü üzerinden yapılması kısmi olarak duygusal bağlılıklarının da gelişmesini sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

1. *Multidimensionality of Leader-Member Exchange An Empirical Assessment through Scale Development.* LİDEN, Robert C. ve MASLYN, John M. 06 05 1998, Journal of Management, s. 43-72.
2. *A model of relational leadership: The integration of trust and leader-member exchange.* BROWER, Holly H., SCHOORMAN, David F. ve TAN, Hwee Hoon. 2000, Leadership Quarterly, s. 250-227.

3. *Örgütsel Bağlılık Yaklaşımlarının Mukayesesi ve Değerlendirmesi.* **GÜL, HASAN.** 2002, Ege Akademik Bakış Drgisi, s. 37-56.

4. *A three component conceptualization of organizational commitment.* **MEYER, John P. ve ALLEN, Natalie J.** 1991, Human Resources Managemet Review, 1, s. 61-89.

5. *Perceived Supervisor Support: Contributions to Perceived Organizational.* **EİSENBERGER, ROBERT, et al., et al.** 2002, Journal of Applied Psychology, s. 565-573.

6. *Perceived social support from supervisor and group members' psychological and situational characteristics as predictors of subordinate performance in Thai work units.* **BHANTHUMNAVİN, D.** 2003, Human Resource Development Quarterly, s. 74-97.

7. *The Moderator-Mediator Variable Distinction is Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations.* **BARON, Reuben M. ve KENNY, David A.** 1986, Journal of Personality and Social Psychology, s. 1173-1182.

8. *Comparison of Methods to Test Mediation and Other Intervening Variable Effects.* **MACKİNNON, David P. , et al., et al.** 2002, Psychological Methods, s. 83-104.

9. **MEYER, John P. ve ALLEN, Natalie J.** *Commitment In Workplace, Theory, Research and Application.* London : Sage Publications, 1997.

10. *Commitment to Organizations and Occupations: Extension and Test of A Three Component Conceptualization.* **MEYER, John P., ALLEN, Natalie J. ve SMİTH, Catherine A.** 1993, Journal of Applied Psychology, s. 538-551.

11. *Perceived Organizational Support.* **EİSENBERGER, Robert, et al., et al.** 1986, Journal of Aplied Psychology, s. 500-507.